SECVNDVS
SENTENCIAS

Rękopis i jego oprawę wyrestaurował introligator Jan Wyżga w r. 1936. Dano nowy grzbiet (stary był zdobiony dwoma rodzajami tłoków, mianowicie temi, któremi są wykonane zewnętrzne ramy wycisków, widniejących na okładkach niniejszego rękopisu oraz rękopisu Nr. 1514), nowe karty ochronne i nowe wyklejki. Dawne wyklejki są wprawione na początku i na końcu rękopisu. Odjęto od tego rękopisu 27 (sic) kart czystego papieru, które się znajdowały po tekście, a nie należały do właściwego trzonu rękopisu; były to karty przybyszowe, dołączone do owego trzonu przez szesnastowiecznego introligatora, bo miały inny znak wodny, a mianowicie zbliżony do Briquet Nr. 3401, 3407, 3408, a więc włoski (wenecki).

CC IV
24

I

II

[illegible] de Albrisch [illegible] theologie professor 2c

N. Inv.

1515

natus plenus per hoc in sui ti de sta mo q. vtrum
aplicata que in tali casu est necessaria quia fit de maiori
ad minorem translatio sic quod vide quod hic late non plenius
et de hoc per in. b. de renu. per translationem et per 10 an
b. de prebend. cum singula sit verbo canonice li. vi. et vi q.
non per ber. s. e. h. gen. [illegible] quod hic per suo prelato
consentiente et ordinario instituente b. de sta mo
q. dei timore et xvi q. i. monachi laudem ad hoc fa. xvi
q. i. doctos et no. ho. dicto c. q. dei. et in sui ti de sta
mo q. vtrum [illegible] sciendum fit quod non [illegible] de ele
[illegible] glo. pl. li. vi. obtineat quibus non pluant
per hoc ostium [illegible] pau. in capitulo in hiis
s. quod [illegible] honoris puta in electionibus vel aliis [illegible]
tibus sic accipitur b. de renu. cum inter p. secus in
hiis que sunt oneris puta in disciplinis et correctio
nibus sic accipitur b. de ap. reprehensibilis in si. lau. et ge
concedatur non casu in quo quis dare non potest alteri quod
suum est. si. b. de censi. exig. li. vi. de rescript. statuit
li. vi. [illegible] nisi tamen [illegible] quod voluntate [illegible] in
[illegible] re divi. c. per [illegible] de [illegible] ap. c. [illegible]
lau. [illegible] statuimus et non assim. vica
rios s. temporales vel perpetuos lau. non [illegible] ministros
intelligere et temporales ut innuit textus sequens cum
dicit locutenentes [illegible] non tamen per hoc excludimus
ab officiis onerosis puta procuratorum sindicorum
vel similium gen. de quo hic plene per eum [illegible] quod
ad primum dictum [illegible] pau. in verbo vicarios [illegible] nota
ipse pau. quod alius religiosus non mendicans potest
esse vicarius et officialis quia hic [illegible] de [illegible]
[illegible] mendicantes [illegible] de aliis [illegible] esse
permissum [illegible] cum de hoc hic plene no. non obstante
[illegible] per [illegible] pau. ordines

Ostendit autoritate sacre scripture vnū esse rerum pn̄m nō plura vt quidam putauerunt

reationem rerū insinuans scriptura deū esse creatorē initiū q̄ tpis atq̄ omī visibliū vel invisibliū creaturarū in pmordio sui ostendit dicens In pn̄cio creauit deus celū et terrā his etem verb moyses spū dei afflatus in vno pn̄cipio a deo creatore mdm factū refert elides errorē quorūdā plura sine pn̄cipio fuisse pn̄cipia opinantiū

Platonis error

Plato namq̄ tria inicia estimauit: deum scz exemplar et materiā et ipsam increatam sine pn̄cipio et deū

quasi artificem non creatorem

Ostendit Explanat autem tez

Ostendens quid sit creare et quid facere

Creator enim est qui de nichilo ali-
quid facit. Et creare proprie est de ni-
hilo aliquid facere. facere vero non modo
de nihilo aliquid operari. sed etiam de
materia. Unde et homo et angelus
dicitur aliqua facere. sed non creare
Vocatur quoque factor sive artifex. sed non
creator. hoc enim nomen soli deo pro-
prie congruit. qui et de nihilo quedam
et de aliquo aliqua facit. Ipse est ergo
creator et opifex et factor. sed creatio-
nis nomen sibi proprie retinuit. alia
vero etiam creaturis communicavit. In scri-
ptura tamen sepe creator accipitur
tanquam factor. et creare tanquam facere
sine distinctione significationis

Verumtamen sciendum est. hec verba

dis. 1

scz creare et facere et agere et alia huiusmodi

de deo non posse dici secundum eam rationem

qua dicuntur de creaturis. Quippe cum

dicimus eum aliquid facere non aliquem in

operando motum illi inesse intelligimus

vel aliquam in laborando passionem sicut

nobis solet accidere sed eius sempiterne

voluntatis novum aliquem significamus

effectum id est eterna eius voluntate a-

liquid novitur existere. Cum ergo aliquid

dicitur facere tale est ac si dicatur iuxta

eius voluntatem vel per eius voluntatem

aliquid novitur contingere vel esse ut in

ipso nihil novi contingat sed novum

aliquid sicut in eius eterna voluntate fu-

erat fiat sine aliqua motione vel sui

mutatione. Nos vero operando mutari

dicimur quia movemur. Non enim si-

ne motu aliquid facimus. Deus ergo

aliquid agere vel facere dicitur. quia causa est rerum
noviter existentium. cum eius voluntate res
nove esse incipiunt. que ante non erant. absque
ipsius agitatione. ut actus proprie
dici non queat. cum vicet actus omnis in
motu consistat. in deo autem motus nullus
est. Sicut ergo ex calore solis aliqua fieri con-
tingit. nulla tamen in ipso vel in eius ca-
lore facta motione vel mutatione.
Ita ex dei voluntate nova habent esse sine
mutatione autoris qui est unum et solum et
omnium principium.

Arestotilis error

Arestotiles vero tria posuit principia
duo scilicet materiam et speciem. et tertium
operatorium dictum. mundum quoque
semper esse et fuisse.

Concludit errorum predictorum evacuationem.

Horum ergo et similium errorem spiritus sanctus

euacuans veritatisque disciplinam tradens

Deum in principio temporum mundum cre-

asse et ante tempora eternaliter extitisse signi-

ficat ipsius eternitatem et omnipotentiam

commendans. Cui voluisse facere est quia

ut prediximus ex eius voluntate et bonita-

te res noue existunt.

Concludit fidei confirmationem

Credamus ergo rerum creatarum celestium

terrestrium visibilium uel inuisibilium causam

non esse nisi bonitatem creatoris qui

est deus verus unus. Cuius tanta est bo-

nitas ut summe bonus beatitudinis sue

qua eternaliter beatus est alios velit

esse participes quam videt et communicari

posse et minui omnino non posse. Illud

ergo bonum quod ipse erat et quo beatus erat

sola bonitate non necessitate aliis com-

municari voluit quia summe

boni erat prodesse velle. et omnipoten
tissimi nocere non posse.
Ex comparatione rerum ad finem
ostendit rerum distinctionem
Et quia non valet eius beatitudinis par
ticeps existere aliquis nisi per intelli
gentiam que quanto magis intelligitur
tanto plenius habetur. fecit deus ra
tionalem creaturam que summum bo
num intelligeret. et intelligendo amaret.
et amando possideret. ac possidendo
frueretur. Eamque hoc modo distinxit.
ut pars in sui puritate permaneret.
nec corpori uniretur scilicet angeli. pars
corpori iungeretur scilicet anime. distincta
est itaque rationalis creatura in incor
poream et corpoream. et incorporea qui
dem angelus. corporea vero homo vo
catur. ex anima rationali. et carne sub
sistens. Condicio ergo rationalis

creature primam causam habuit dei
bonitatem.
Secundum distinctionem predictam
assignat diuersam comparationem ad fi
et determinat finem intellectualis substantie
Ideoque si queratur quare creatus sit homo
vel angelus. Breui sermone responderi po
test propter bonitatem eius. Unde aug. in li.
de doctrina christiana. Quia bonus est
deus sumus. inquantum sumus boni sumus.
Et si queritur ad quid creata sit racio
nalis creatura. Respondetur ad laudandum
deum. ad seruiendum ei. ad fruendum eo.
in quibus proficit ipsa. non deus. Deus
enim perfectus et summa bonitate plenus.
nec augeri potest nec minui. Ergo ra
cionalis creatura facta est a deo. re
ferendum est ad creatoris bonitatem
et ad creature utilitatem. Cum ergo queritur
quare vel ad quid facta sit racionalis

creatura. Brevissime responderi pot
propter dei bonitatem et suam utilitatem. Utile
nempe ipsi est servire deo et frui eo. Fa
ctus ergo angelus sive homo propter deum
dicitur esse. non quia creator deus et summe
beatus alterutrius indiguerit officio qui
bonorum nostrorum non eget. sed ut servi
ret ei ac frueretur eo. cui servire regnare
est. In hoc ergo proficit serviens. non
ille cui servitur.

Determinat finem substantie pure corporalis.

Et sicut factus est homo propter deum. i.
ut ei serviret. ita mundus factus est propter
hominem scilicet ut ei serviret. Positus est
ergo homo in medio. ut et ei serviretur
et ipse serviret. ut acciperet utrumque et
reflueret totum ad bonum hominis et quod
accipit obsequium et quod impendit. Ita

enim uoluit deus sibi ab homine seruiri.
ut ea seruitute non deus sed homo seruiens
iuuaretur. et uoluit ut mundus seruiret homini.
ut exinde similiter iuuaretur homo. Totum
ergo hominis erat. et quod factum est
propter ipsum. et propter quod factus est
ipse. Omnia enim (ut ait apostolus) nostra sunt.
scilicet superiora. et equalia. et inferiora. Superi
ora quidem nostra sunt. et ad perfruendum. ut
deus trinitas. Equalia ad conuiuendum
scilicet angeli. Qui et si nobis modo superiores
sint. in futuro erunt equales. qui et modo
nostri sunt. quia ad usum nobis sunt. Sicut
res dominorum dicuntur esse famulorum.
non dominio. sed quia sunt ad usum eorum.
Hoc quoque angeli in quibusdam scripture
locis nobis seruire dicuntur. dum
propter nos in ministerium mittuntur.
Determinat finem compositi ex utroque
scilicet ex intellectuali et corporali.

Ista inquantum est talis. quare anima sit unita corpori.

De homine quoque in scriptura interdum reperitur quod factus sit propter reparationem angelice ruine. Quod non ita est intelligendum quasi homo non fuisset factus si non peccasset angelus. Sed quia inter alias causas scilicet precipuas. hec etiam non nulla causa extitit. Nostra ergo sunt superiora et equalia. nostra etiam sunt inferiora. quia ad serviendum nobis facta.

Solvit dubitationem

Solet etiam queri cum maioris dignitatis esse videtur anima si absque corpore permansisset. Cur unita sit corpori. ad quod primo dici potest quia deus voluit. et voluntatis eius causa querenda non est. Secundo potest dici quod ideo deus voluit eam corpori uniri. ut in humana ostenderet condicionem

Novum exemplum. bte vnionis que est
inter deum et spm in qua diligitur ex to
to corde. et videtur facie ad faciem.
Putaret enim creatura se non posse vnius
creatori suo tanta propinquitate. vt
eum tota mente diligeret et cognosceret.
Nisi videret spm que est excellentissima cre
atura. tam infime. id est carni que de ter
ra est in tanta delectacione vniri ut
non valeat artari ab hoc ut velit eam
relinquere. sicut ostendit apostolus dicens.
Nolumus corpore expoliari. sed super
uestiri. per quod ostenditur spm creatum
spm increato ineffabili amore vnius.
Pro exemplo ergo future societatis que
inter deum et spm rationalem in glorifica
cione eiusdem perficienda erat. animam
corporeis indumentis et terrenis man
sionibus copulauit. luteamque materiam

fecit ad vite sensum vegetare. ut sciret
homo quod si potuit deus tam disparem
naturam coniungere. nequaquam ei impossibile
futurum rationalis creature humilitatem
(licet longe inferiorem) ad sue glorie
participationem sublimare. Quia ergo pro
exemplo rationalis spiritus in parte usque
ad consortium terreni corporis humiliatus
est. ne forte in hoc nimis depressus
videretur. addidit dei providentia. ut
postmodum cum eodem corpore glorifica
to ad consortium illorum qui in sua perman
serunt puritate sublimaretur. ut quod
minus ex dispensatione creatoris sui ac
ceperat conditus. postmodum per gratiam eius
dem acciperet glorificatus. Sic ergo conditor
deus rationales spiritus varia sorte pro
arbitrio voluntatis sue disponens. il
lis quos in sua puritate reliquerat

Corporis et anime in federa
tionem unam et in amicitiam
tantam coniungere

sursum in celo mansionem. illis vero quos
corporibus terrenis solicitauerat. de
orsum in terra habitacionem constituit. vtrisque
regulam imponens obedientie. Quatenus
et illi ab eo vbi erant non cadent. et isti ab
eo vbi erant ad id vbi non erant ascendent
32 Fecit itaque deus hominem ex duplici substantia
Corpus de terra componens. animam
vero de nichilo faciens. Ideo etiam vnite
sunt anime corporibus. ut in eis deo fa
mulantes maiorem mereantur coronam.

Epilogat determinata faciens viam ad sequentia determinanda

Ex premissis apparet rationalem crea
turam in angelicam et humanam fuisse
distinctam. quarum altera est tota spiritua
lis. i. angelica. Altera ex parte spiritualis
et ex parte corporalis. i. humana. Cum
itaque de his tractandum sit. scilicet de spirituali

et corporali creatura. de rationali et de non
rationali. ~~et spirituali~~ primo de rationali et spi
rituali i. de angelis agendum videtur
ut a continuo creatoris ad cognitionem
creature dignioris ratio nostra inten
dat. Deinde ad consideracionem corporee
tam illius que est rationalis quam illius
que non est rationalis descendat. ut trini
tatis increate sacramentum tripartite
creature eique concreatori atque contingen
cium sequatur documentum.

Determinat quando angeli creati
fuerunt. Premittens prohemium
in quo aperit suam intencionem

Et angelica itaque natura hec
primo consideranda sunt quando creata fu
erit et ubi. et qualis facta sit dum primum
conderetur. Deinde qualis effecta aver
sione quorundam. et conversione quorun
dam. De excellencia quoque et ordinibus

et donor. dr̄ia et de officiis ac nominibus
aliisque pluribus aliqua dicenda sunt.

Mouet ex autoritatibus dubium de inicio. duratione et mensura angelice creature

Quedam autoritates videntur innuere
quod ante omnem creaturam creati sunt an-
geli. Vnde illud. prior omnium creata est
sapiencia. quod intelligitur de angelica
natura. que in scriptura sepe vita sa-
piencia et lux dicitur. Nam sapiencia illa que
deus est creata non est. Filius enim
sapiencia patris est genita. non facta
nec creata. Et tota trinitas vna sa-
piencia est. que non facta nec creata est.
nec genita vel procedens. De ange-
lica ergo vita illud accipiendum est.
De qua dicit scriptura. quando facta
est. scilicet primo omnium. Sed rursum alia
scriptura dicit. In principio creauit

deus celū ⁊ terrā. Et in ꝓpheta
tu in pn̄cio dn̄e terrā fundasti. ⁊
opa manuū tuarū sūt celi. ⁊ vi
detur ꝯtrarietas quedā oriri ex
assercōnibꝰ istis. Nā si primo oīm
creata est sapīa. omnia post ipam
facta videntur. ⁊ ita post ipam fcā
videntur celū ⁊ terra. ⁊ ipa fcā est
ante celū ⁊ terrā. Item si in pn̄cio
creauit deus celū ⁊ terrā. nil factum
est ante celum ⁊ terrā. nec ipsa
sapīa facta est ante celū ⁊ terram.
Cū ergo hec ꝯtraria videantur. nec
in diuina scriptura phas sit sentire
aliquid esse ꝯtrietatis. requiramus
intelligenciā veritatis.

Determinat veritatē ⁊ cōfirmat

Videtur itaq; hoc esse tenēdum quod
sit creata ⁊ spūalis creatura ⁊

angelica. et corporalis. secundum quod potest
accipi illud Salomonis. Qui vivit
in eternum creavit omnia simul. id est
spiritualem et corporalem naturam.
Et ita non prius tempore creati sunt
angeli quam illa corporalis materia
quatuor elementorum. Et tamen primo
omnium creata est sapientia. quia si non
tempore precedit tamen dignitate. Quod
autem simul creata fuerit corporalis spi
ritualisque creatura. Aug. super Gen.
aperte ostendit dicens. Per celum et ter
ram spiritualem corporalemque naturam
intelligi. Et hec creata sunt in principio
scilicet temporis. vel in principio quia primo facta sunt.
Antea enim nihil factum est. nec etiam
tempus factum est ante spiritualem scilicet an
gelicam naturam. et ante corporalem scilicet
materiam illam quatuor elementorum.

confusam. Illa enim cum tempore creata sunt.
nec ex tempore nec in tempore. Sicut nec tempus
in tempore creatum est, quia non fuit tempus
antequam esset celum et terra. Unde Aug.
in li. de trinitate dicit. quod deus fuit
dominus antequam tempus esset, et non in tempore
cepit esse deus, quia fuit dominus temporis
quando cepit esse tempus, nec utique tempus
cepit esse in tempore, quia non erat
tempus antequam inciperet tempus.
Superius probatam veritatem
concludit. quod simul cum tempore et cum
mundo cepit corporalis et spi-
ritualis creatura. et autori-
tatem in oppositum determinat
Simul ergo cum tempore facta est corporalis
et spiritualis creatura, et simul cum mundo
Nec fuit ante angelica creatura quam
mundus, quia ut ait Augustinus. Nulla cre-
atura creata est ante secula. sed a
seculis cum quibus cepit. Hieronimus

tum super epistolam ad Titum aliud vide
sentire dicens Sex milia nec dum
nostri temporis implentur annorum et quantas
prius eternitates quanta tempora quantas
seculorum origines fuisse arbitrandum
est in quibus angeli throni dominationes
ceterique ordines serviunt deo absque
temporum vicibus atque mensuris et
deo iubente substiterunt his verbis qui
dam adherentes dixerunt cum mundo cepis
se tempus seculare sed ante mundum extitis
se tempus eternum sine mutabilitate
et in eo immutabiliter et intemporaliter astru
unt angelos deo iubente substitisse
eique servisse Nos autem quod prius dictum
est pro captu intelligentie nostre magis
approbamus salva tamen reverentia secre
torum in quibus nil temere asserendum
est et illud hieronimum dixisse non

uta sentiendo sed aliorꝫ opinionem
referendo arbitrarie.

Determinat vbi Angeli mox creati fuerit in empyreo. s. qd statim ipm repletꝰ est angel

Nam est ostensum quando creata fuerit angelica natura tunc aut ad hoc deducꝫ est vbi facta fuerit Testimonijs quorundam auctꝰ euidēt monstrat̄ angelos iam tunc fuisse in celo et mox corruisse quosdam ꝓpter superbiam. alios vo qm nō ꝑmanuerūt illic ꝑsistere Non dꝰ in euangelio ait. vi debam sathanam tanq̄ fulgur de celo cadentem. sed celum splendidum quod dī empyreum quidam exposito sacre scripture nomine celi intelligi volūt vbi scriptura dicit in prīo creauit deus celū et terrā. Cum igit celum inquit Strabus nō visibile

Opinio Alcuini et Rabani et Strabi et Petri Lombardi et Hugonis et Hostiensis et Thome et Bonauenture et aliorum

Dicunt quidam quod celum empyreum sit locus beatorum spirituum et sanctorum hominum post resurrectionem et quod ibi sit visio dei facialis et quod ibi sit plena fruitio et quod ibi sit plena glorificatio corporum et quod ibi sit plena satietas omnium bonorum et quod ibi sit plena securitas et quod ibi sit plena quietatio et quod ibi sit plena pacificatio et quod ibi sit plena reconciliatio et quod ibi sit plena unificatio et quod ibi sit plena deificatio et quod ibi sit plena beatificatio et quod ibi sit plena glorificatio et quod ibi sit plena perfectio et quod ibi sit plena consummatio et quod ibi sit plena finalitas et quod ibi sit plena terminatio et quod ibi sit plena cessatio et quod ibi sit plena requies et quod ibi sit plena pax et quod ibi sit plena gaudium et quod ibi sit plena exultatio et quod ibi sit plena letitia et quod ibi sit plena iocunditas et quod ibi sit plena delectatio et quod ibi sit plena voluptas et quod ibi sit plena felicitas et quod ibi sit plena beatitudo et quod ibi sit plena gloria et quod ibi sit plena claritas et quod ibi sit plena lux et quod ibi sit plena splendor et quod ibi sit plena fulgor et quod ibi sit plena radiatio et quod ibi sit plena illuminatio et quod ibi sit plena manifestatio et quod ibi sit plena revelatio et quod ibi sit plena apocalypsis et quod ibi sit plena theophania et quod ibi sit plena christophania et quod ibi sit plena pneumatophania et quod ibi sit plena trinitatophania et quod ibi sit plena unitatophania et quod ibi sit plena deitatophania et quod ibi sit plena divinitatophania et quod ibi sit plena sanctitatophania et quod ibi sit plena beatitudinophania et quod ibi sit plena gloriophania et quod ibi sit plena claritatophania et quod ibi sit plena lucophania et quod ibi sit plena splendorophania et quod ibi sit plena fulgorophania et quod ibi sit plena radiophania et quod ibi sit plena illuminophania et quod ibi sit plena manifestophania et quod ibi sit plena revelophania et quod ibi sit plena apocalypsophania et quod ibi sit plena theophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena theophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena christophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena pneumatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena trinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena unitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena deitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena divinitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena sanctitatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena beatitudinophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena gloriophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena claritatophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena lucophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena splendorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena fulgorophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena radiophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena illuminophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena manifestophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena revelophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophaniophania et quod ibi sit plena apocalypsophani

firmamentum hic appellat. sed em
pyreum i. igneum uel intellectuale
quod non ab ardore sed a splendore
dicitur. quod statim factum repletum
est angelis. Unde Iob. ubi eras cum
me laudarent astra matutina etc. De
hoc quoque Beda ita ait. hoc superius ce
lum quod a uolubilitate mundi se
cretum est. mox ut creatum est. scis angelis
impletum est. quos in principio cum
celo et terra conditos testatur dominus dicens
Ubi eras cum me laudabant astra matu
tina. et iubilarent omnes filii dei. Astra
matutina et filios dei. eosdem ange
los dei uocat. Celum enim in quo po
sita sunt luminaria. non in principio
sed in secunda die factum est. Ex his
liquet quod in empyreo omnes angeli fu
erunt ante quorundam ruinam. simulque

creati sunt angeli cum celo empyreo

et cum informi materia omnium corporalium.

Repetit quando angeli creati fuerunt.

Simul ergo visibilium rerum materia

et invisibilium natura condita est. et

utraque informis fuit secundum aliquid. et

formata secundum aliquid. Sicut enim corpo

ralium materia confusa et permixta que

secundum grecos dicta est chaos. in illo

exordio conditionis primarie. et formam

confusionis habuit. et non habuit formam

distinctionis et discretionis donec

postea formaretur. atque distinctas

reciperet species. ita spiritualis et an

gelica natura in sua conditione secundum

nature habitum formata fuit. et in

illam quam postea per amorem et con

uersionem ad creatorem suum acceptura.

erat: formā non habuit. sed erat
informis sine illa. Vnde Aug⁹ Mul
tipliciter exponēs premissa vba
genē. p celū dicit intelligi informē
naturā vite spūalis sic in se pot
existere nō conuersa ad creatorē in
quo formatur. p terrā corporalē ma
teriā sine oī qualitate que apparet
in materia formata.

Remouet dubitacionē. quo
dicat lucifer sm Esaiā ascen
dam in celū et ero similis altissimo
cum esset in celo.

Hic queri solet. si in celo empyreo
fuerūt angeli quā statim facti sunt
quo ut legitur in Esaia dicit lucifer.
Ascendā in celū. et exaltabo solium meū
et ero similis altissimo. Sed ibi celū vocat
dei celsitudinē. cui parificari volebat
et est tale. ascendam in celum .i. ad
equalitatem dei.

De quatuor naturalibus attributis angelis in ipso condicionis sue initio.

Ecce ostensum est ubi angeli fuerint mox ut creati sunt. Nunc consequens est investigare quales facti fuerint in ipso primordio sue condicionis. Et quatuor quidem angelis videntur esse attributa in initio subsistencie sue scilicet essencia simplex, id est indivisibilis et immaterialis et discrecio personalis et per rationem naturaliter insitam intelligencia, memoria et voluntas sive dilectio. Liberum quoque arbitrium id est libera inclinande voluntatis sive ad bonum sive ad malum facultas. Poterant enim per liberum arbitrium sine violencia et coactione ad utrumlibet propria voluntate deflecti.

Quo recipiunt magis et minus in attribit

hic considerandum est utrum in sua substantia spirituali et sapientia rationali et libertate arbitrii que omnibus inerant omnes equales fuerint ut sit prima consideratio de substantia secunda de forma tercia de potestate persona quippe substantia est sapientia forma arbitrium potestas et ad substantiam quidem pertinet nature subtilitas ad formam vero intelligentie perspicacitas et ad potestatem rationalis voluntatis habilitas ille ergo essentie rationales que persone erant et spiritus erant naturaque simplices et vita immortales differentem essentie tenuitatem et differentem sapientie perspicacitatem atque differentem arbitrii libertatem et habilitatem recte habuisse intelliguntur

Sicut in corporibus nonnulla differencia
est secundum essenciam ac formam et pondus
Quedam enim aliis meliorem ac digni
orem essenciam et formam habent et
alia aliis leviora et agiliora sunt.
Ad hunc ergo modum credendum est illas
spirituales naturas convenientes sue pu
ritati et excellencie et in essencia et
in forma et in facultate diversas ac
cepisse in exordio sue condicionis quibus
alii inferiores alii superiores dei sa
pientia constituerentur aliis maiora aliis
minora dona prestantis ut qui
tunc per naturalia bona alios excel
lebant ipsi etiam post munera gracie
eisdem preessent Quoniam enim natura
magis subtiles et sapientia amplius per
spicaces creati sunt hi etiam maiori
bus gracie muneribus prediti sunt

et dignitate excellenciores aliis cōsti
tuti. Cum vero natura minus subtiles
et sapiēa minus perspicaces conditi sūt
minora grē dona habuerūt. inferi
oresq; constituti sunt. sapiēa dei equo
moderamine cuncta ordinātis. In ipa
facultate arbitrii dr̄ncia aīaduer
tenda est sm differentem nature vir
tutem et differentes cognicōnis et in
telligencie vim. Et sicut differēs vi
gor et subtilitas nature infirmitatē
nō adducit. minorq; cognicō sapiē
ignorāciaz nō ingerit. sic libertas
inferior nullā arbitrio necessita
tis voluntatem imponit.

Ostendit quō in aliquibus
aliis eq̄litatem habuerunt.

Et sic in predictis angeli differe
bant. ita et quedā cōmunia et eq̄lia
habebant. q̄ spūs erant. q̄ indisso

lubiles et immortales cōe omnibus et
equale erat. In subtilitate vero essencie
et intelligencia sapie. et libertate uo-
luntatis differentes erant. has di-
stinctiones intelligibiles et invisibili-
um naturarū ille solus cōprehēdere
potuit et ponderare. qui tunc cuncta
fecit in pōdere. nūo. et mensura.
Agit de naturali bonitate an-
gelorū. ponēs falsam opinio-
nem cū confirmatione sua.

Illud quoque investigacōne dignū videtur
quod eciā a pluribus queri solet. Utrū
boni uel mali. iusti uel iniusti creati
sūt angeli. et an aliqua mora fue-
rit inter creacōnem et lapsum. uel
an sine mora in ipso creacionis exor-
dio ceciderūt. Putauerūt enim quidā
angelos qui ceciderūt creatos esse ma-
los. et nō libero arbitrio in maliciam

declinasse. sz etiā in malicia a deo
factos esse. nec aliquā fuisse moram
inter creacōnem ⁊ lapsum. sed ab ini
cio apostatasse. alios vero creatos
fuisse plene bōs. Qui opinionem
suā auctē Aug. sup Gen. ita dicēt
Non frustra putari pt ab inicio
tpis diabolū cecidisse. nec cū scis
angelis paratū aliqn vixisse ⁊ bea
tum. sed mox apostatasse. Vn dns
ait Ille homicida erat ab inicio ⁊ in
veritate nō stetit. ut intelligamus
qr in veritate nō stetit. ex quo creatus
est. q̄ staret. si stare voluisset. Idem ī
eodem. Non frustra inquit putādum
est ab ipo inicio tpis vl cōdicōnis sue
diabolū cecidisse. ⁊ nunqz in veritate
stetisse. Vn quidā in hanc maliciā li
bero arbitrio nō esse inflexū. sz in

hac quamvis a deo putant esse creatum
secundum illud beati iob Hoc est inquit initium
figmenti dei quod fecit deus ut illuda
tur ei ab angelis eius Et propheta ait
Draco iste quem formasti ad illudendum
ei tanquam primo factus sit malus invi
dus et diabolus nec voluntate depra
vatus Hiis aliisque testimoniis utuntur
qui dicunt angelos qui ceciderunt creatos
fuisse malos et sine mora corruisse
Eos vero qui perstiterunt perfectos et beatos
fore creatos astruunt auctoritate Aug. qui
super Gen. dicit per celum significari
creaturam spiritualem que ab exordio
quo facta est et perfecta et beata est semper.
Ponit opinionem veram
cum sua confirmatione eorum
qui dicunt omnes angelos crea
tos esse bonos et aliquam mo
rulam fuisse inter creationem
et lapsum.
Aliis autem videtur omnes angelos

creatos esse bonos. et in ipso crea-
cionis inicio bonos extitisse. id est si-
ne vicio. iustosque fuisse. i. innocentes
sed non iustos. i. virtutum exercicium non
habentes. nondum enim prediti erant vir-
tutibus que stantibus apposite fuerunt
in confirmacione per gratiam. aliis vero
per liberum arbitrium superbientibus
et ideo cadentibus. Aliquam etiam fuis-
se morulam aiunt inter creacionem
et lapsum et confirmacionem. et in illa
brevitate temporis omnes boni erant
Non quidem per usum liberi arbitrii.
sed per creacionis beneficium. et tales
erant qui stare poterant. id est non
cadere per bona creacionis. et cadere
per bona crea. liberum arbitrium. po-
terant enim peccare et non peccare.
sed non poterant proficere ad meritum

vite nisi gr̄a superadderetur que addi
ta est quibusdam in cōfirmacōn. Et
ad hoc cōfirmandū vtuntur testimo
nio Aug. qui sup̄ Gen. dicit angelicā
naturā p̄mo informiter creatā. Et
celum dictam. postea formatā ⁊ lu
cem appellatā. q̄ndo ad creatorē est
conuersa perfecta dilectione ei inhe
rens. vnde prius dictū est. In p̄nc̄io
creauit deus celū ⁊ terrā. ⁊ postea
subditū. dixit deus. fiat lux. ⁊ facta
est lux. q̄r in p̄mo agitur de creacōe
spūalis nature informis. postea de
formacōe eiusdē. Racō q̄ obuiat
illis qui dicūt angelos creatos
fuisse malos. Non enī potuit cre
ator optimus autor malū esse. ⁊ idē
totū bonū erat quod ex ipso illis
erat. ⁊ totū bonū erat. q̄m ex ipso

totū erat. Hoc mō probatur q̄ bo
ni erant omnes angeli qn̄ primo
facti sunt. sed ea bonitate qm̄ na
tura incipiens acceperat.

Opinionē falsam reprobat. ra
cōes ⁊ autoritates eius explanādo

Ideoq̄ Aug. exterminās opinionē
eorū qui angelos creatos fuisse ma
los putāt. autoritate ⁊ rōne pro
bat bonos fuisse creatos. ⁊ verba
premissa bn̄ Job que illi p̄ se indu
cebant quō sint intelligenda. aperit
dicens sup̄ Gen̄. Omnia inquit deus
fecit valde bona. Naturā ḡo angelo
rū bonā fecit. Et q̄ iniustū est. ut
nullo merito. hic in aliquo quod cre
auit deus damnet. nō naturā sed
uoluntatē malā puniendā esse cre
dendū est. nec eius naturā signifi
catam esse cū dicit. Hoc ē iniciū

figmenti dei etc. Sed corpus aereum quod
tali voluntati aptavit deus vel
ipsam ordinationem dei in qua eum
vitium etiam fecit utilem bonis vel
ipsius angeli facturam quia et si prescivit
deus voluntate malum futurum
fecit tamen eum providens quanta de
illo sua bonitate esset facturus
Figmentum ergo dei dicitur quia cum sciret
deus eum voluntate malum futurum
ut bonis noceret creavit tamen illum
ut de illo bonis prodesset hoc autem
fecit ut illudatur ei Illuditur enim
ei cum sanctis proficit temptatio eius Sic
et mali homines quos deus malos
futuros providens creavit tamen ad
sanctorum utilitatem illuduntur cum
prestatur sanctis eorum temptatione
profectus Sed ipse est initium

qz precedit antiquitate z pncipatu
malicie. hec aut illusio fit angel
malis z hominibus malis p angelos
scos. qz subdit eis angelos malos
z homines malos. ut no quantum ni
tuntur sed quantum sinuntur possint
nocere. Ecce a pte ondit. qualiter
predicta verba Job intelligenda sit
z angelicam naturam bonam creatam
esse asseruit. Deinde qualiter
verba dni q supra posuit accipi
enda sint Aug. aperit. ubi etiam
sua que predixit verba determinat
evidenter docens angelos bonos
fuisse creatos. z p creacoem intro
posita aliqua morula cecidisse. ita
inquiens. Qz putatur diabolus nunqz
in veritate stetisse. nunqz beatam
vitam duxisse. sed ab inicio cecidisse

Non sic accipiendum est ut malus
a bono deo creatus esse putetur quasi
ab initio non cecidisse diceretur. Non
enim cecidit si talis scilicet malus factus
est. A quo enim caderetur. Factus ergo
prius statim a veritate se avertit
propria potestate delectatus beatemque
vite dulcedinem non gustavit quam
acceptam non fastidivit sed nolendo
accipere amisit. Sicut ergo casus prescius
esse non potuit quia sapientia fructus
est pietatis. Continuo autem ut factus
est cecidit non ab eo quod accepit.
sed ab eo quod accepisset si deo subdi
voluisset. Ecce hic aperte declarat
angelos bonos creatos fuisse et post
creationem cecidisse et fuit ibi aliqua
morula licet brevissima. Quod
origenes confirmat super Ezech. di.

Serpens est hostis contrarius veri
tati / nō tm̄ a p̄ncipio nec statim sup̄
pectus ꝛ ventrem suū ambulauit.
sicut adam ꝛ eua nō statim peccaue
runt / ita ꝛ serpens aliquādo fuit nō
serpens cū in paradiso deliciarū mora
retur / deus em̄ maliciā non fecit.
Ecce aparte dicit p9 creacionem inter
posita morula cecidisse / Ideo q̄ illa
verba sic accipienda videntur. homi
cida erat ab inicio vel mendax .i.
statim post inicium / qn̄ sibi eq̄lita
tem dei promisit ꝛ seip̄m occidit
qui homo dicitur in euangelio / nec
in veritate stetit / q̄r in ea nō fuit
sed ab inicio tp̄is .i. statim post ini
cium tp̄is apostatauit / Potest etiā
ꝛ sic accipi illud ab inicio homici
da fuit uel mendax .i. ex quo homo

fuit conditus quem per invidiam in mortem
precipitavit et faciliter seduxit. Ex
predictis ergo liquet angelos bonos
omnes esse creatos. et post creationem
quosdam cecidisse a bono quod ha
buissent si perstitissent.

De naturali cognitione an
gelorum ante casum vel confirmationem

Hic inquiri solet quam sapientiam
habuerunt ante casum vel confirmationem.
Erat in eis triplex naturalis co
gnitio qua sciebant quod facti erant.
et a quo facti erant et cum quo facti
erant et habebant aliquam boni vel
mali notitiam intelligentes quid
appetendum vel respuendum illi foret.

De naturali dilectione an
gelorum ante casum ad deum et ad se in
vicem

Solet etiam queri utrum
aliquam dei vel sui dilectionem invi
cem habuerint. Ad quod dici potest quod

naturalem dilectionem habebant. vt
memoriam. et intellectum. et ingenium
qua deum et se aliquatenus diligebat.
per quam tamen non merebantur.
Prosequitur questionem de beatitu
dine quantum ad illos qui
ceciderunt ostendens quod nunquam beati
fuerunt.
Post hec videndum est.
utrum perfectos et beatos creaverit deus
angelos. an miseros et imperfectos. Ad
quod dici potest quod nec in beatitudine
nec in miseria creati sunt. Miseri
enim ante peccatum esse non potuerunt.
quia ex peccato miseria est. Nam si non fuis
set peccatum. nulla esset miseria. Beati
quoque nunquam fuerunt illi qui ceciderunt
quia sui eventus ignari fuerunt. i. peccati
et supplicii futuri. Si enim lapsum suum
prescivissent. aut vitare voluerunt
sed non potuerunt. et ita erant miseri

Aut potuerunt sed noluerunt. Et ita erant
stulti et maligni. Ideoque dicimus quia
non erant prescii eventus sui. nec eis
data est cognitio eorum que futura erant
super eos.

Prosequitur questionem quantum
ad illos qui perstiterunt ostendens quod
possunt aliquo modo dici beati.

Boni vero et qui perstiterunt forte sue
beatitudinis prescii fuerunt. Unde Aug. super
Gen. Quomodo inquit beatus inter angelos
fuit qui futuri peccati atque supplicii
prescius non fuit. Queritur autem cur non
fuerit. Forte hoc deus revelare dia
bolo noluit quod facturus vel passurus es
set. Ceteris vero revelare noluit
quod in veritate mansuri essent. Hiis
verbis videtur Aug. significare quod
angeli qui corruerunt non fuerunt prescii
sui casus. Ideoque beati non fuerunt

Et quod angeli qui perstiterunt beatitu-
dinem sibi affuturam prescierunt.
adque de ea certi in spe extiterunt. Unde
quodammodo iam beati erant. Et revera
si fuissent posset illos dici aliquo
modo fuisse beatos alios vero non. qui
nesciverunt eventum suum. Sed hoc
magis opinando et querendo dicit Aug
quam asserendo. Unde et huic opinioni
opponens consequenter subdit. Sed quare
discernebantur illi a ceteris. Ut
deus istis que ad ipsos pertinent non
revelaret. aliis vero revelaret
cum non prius sit ipse ultor quam
aliquis peccator. Non enim damnat
ipse innocentes. Hic videtur in-
nuere quod nec peccaturis futurum
malum. nec permansuris futurum
bonum revelaverit. Ideoque nec illi

qui ceciderunt unquam nec illi qui
perstiterunt usque ad consummacionem beati
fuerunt quia beati esse non poterant. si
de beatitudine certi non erant. vel
si damnacionis incerti erant. Unde
Aug. in eodem. Dicere inquit de an
gelis quod in suo genere beati esse possunt
damnacionis vel salutis incerti. quibus
nec spes esset quod mutandi essent in
melius nimia presumcio est. Quod non
enim beati esse possunt quibus est incerta
sua beatitudo.

Resumit que supra de utrisque determinavit

Ex predictis consequitur quod angeli
qui corruerunt nunquam beati fuerunt
nisi beatitudinem aliquis accipiat
illum statum innocencie in quo fuerunt
ante peccatum. Illi vero qui perstiterunt
aut suam beatitudinem futuram deo

reuelante prescierunt. Et ita spei cer
titudine aliquo modo beati fuerunt.
Vel incerti extiterunt sue beatitudinis
Et ita aliter beati non fuerunt quam reliqui
qui ceciderunt. Multi autem quod poste
rius dictum est probabilius videtur.

Prosequitur questionem de perfectione angelorum an scilicet cre sint perfecti an imperfecti. in uiens quod per distinctionem est respondendum

Ad hoc autem quod querebatur utrum
perfecti uel imperfecti fuerint crea
ti dici potest quia quodam modo perfecti
fuerunt et quodam modo alio imperfecti.
Non enim uno modo aliquid dicitur per
fectum et imperfectum sed pluribus.

Subiungit distinctionem quod tribus modis dicitur perfectum. secundum tempus. secundum naturam. et uniuersaliter perfectum

Dicitur namque perfectum tribus modis
Est enim perfectum secundum tempus

Et est perfectum secundum naturam. Et est universaliter perfectum. Secundum tempus perfectum est quod habet quicquid tempus requirit et convenit secundum tempus haberi. Et hoc modo angeli erant perfecti ante confirmationem vel lapsum. Secundum naturam perfectum est quod habet quicquid debitum est vel expedit nature sue ad glorificationem. Et hoc modo perfecti fuerunt angeli post confirmationem et erunt sancti post resurrectionem. Universaliter et summe perfectum est cui nil unquam deest a quo universa proveniunt bona quod est solius dei. Prima ergo perfectio est nature condite. Secunda nature glorificate. Tertia nature increate.

Resumit predeterminata breviter ostendens qualis facta fuerit angelica natura

Quales facti fuerunt angeli in

creatione ostensum est. boni scz non
mali. iusti. i. innocentes. et perfecti quo
dam modo. alio vero modo imperfecti. Sti
vero non fuerunt. usque ad confirmationem
nisi beatitudo accipiatur. ut iam dictum
est. ille status innocentie et bonitatis
in quo conditi sunt.

Ostendit quid sit auerti a
deo et quid conuerti ad deum

Post hec consideratio adducit inquirere
quales effecti sunt dum diui
derentur auersione et conuersione. post
creationem namque mox quidam conuer
si sunt ad creatorem suum. quidam auersi.

Conuerti ad deum fuit ei charitate
adherere. auerti est odio habere
vel inuidere. Inuidie namque mater
est superbia qua voluerunt se pari
ficare deo. Inconuersis quasi in spe
culo relucere cepit dei sapientia

dis quita

qua illuminati sunt. Auersi vero exce-
cati sunt. Et illi quidem conuersi sunt
et illuminati a deo gratia apposita. Isti
vero sunt excecati non immissione ma-
licie sed desertione gratie a qua desti-
sunt non ita quod prius data subtra-
heretur. Sed quia nunquam est apposita
ut converterentur. Hec est ergo conuer-
sio et auersio qua diuisi sunt qui natura
boni erant. Ut sint alii supra illud
bonum per iusticiam boni. Alii illo corru-
pto per culpam mali. Conuersio
iustos fecit. Et auersio iniustos.
Utraque fuit uoluntatis. Et uolun-
tas utriusque libertatis.

A quo sit auersio. Et conuersio
et tangit breuiter quod a libe-
ro arbitrio docens quid sit.

Habebant enim omnes liberum arbitri-
um quod est libera potestas et habilitas

uoluntatis rationalis. Poterant enim
bonum et malum
voluntate eligere quodlibet. Et ratio
iudicare i. discernere in quibus con
stat liberum arbitrium. Nec creati
i. non per actum sed sunt aptitudinis ad actum
sunt uolentes auerti uel conuerti
sed habiles ad uolendum hoc uel illud
Et post creationem spontanea uoluntate
mali sola voluntate boni
alii eligerunt malum. alii bonum. Et ita
diuisit
discreuit deus lucem a tenebris.
gen. primo
sicut dicit scriptura i. bonos an
gelos a malis. Et lucem appellauit
diem. noctem uero tenebras. Quia
bonos angelos gratia sua illuminauit.
permissiue et cecitati permisit
et obumbrauit
malos uero excecauit.

Determinat utrum bonis gratia
collata sit ad hoc ut effica
citer conuerterentur.

Si autem queritur utrum post cre
angelis
tantibus aut post
gratiam
ationem conuersis aliquid collatum
sit per quod conuerterentur id est

diligent deū. dicimus q̄ est eis col
lata gratia cooperans sine qua non
potest proficere rōnalis creatura
ad meritū vite. Cadere enim potest
per se. sed proficere non pt sine gra
cia adiuvante. Non indigebat an
gelus gratia p quā iustificaretur.
qr malus nō erat. sed qua ad dili
gendū deū perfecte et obediendū
adiuvaretur. Operans quidem grā
dicitur qua iustificatur impius. i.
de impio fit pius. De malo bonus
Cooperans vō grā qua iuvatur ad
benivolendū efficanter. et deū pre
omnibus diligendū. et ad operandū
bonū. et ad perseverandū in bono
et huiusmodi. de quibus postea plenius
dicemus. Data est ergo angelis
qui perstiterunt cooperans grā p quam

conuersi sunt ut deum perfecte dili-
gerent. Conuersi ergo sunt a bono
quod habebant non perdito ad maius
bonum quod non habebant. Et facta est
ista conuersio per graciam cooperante
libero arbitrio que gratia aliis qui
ceciderunt apposita non fuit.

Determinat utrum malis sit sua auersio imputanda cum graciam non habuerint.

Ideoque a quibusdam dici solet non
esse malis imputandum illis qui a-
uersi sunt et non conuersi quia sine gratia
conuerti non poterant. Sed illa non
est eis data nec culpa illorum fuit
quod non est data quia in eis nulla cul-
pa adhuc precesserat. Ad quod dici
potest quoniam quibus apposita est ipsa gratia
non fuit ex meritis eorum alioquin
iam non esset gratia sed ex merito

quod esset ante gratiam daretur.

Quia vero aliis non est data, culpa eorum fuit, quia cum stare possent noluerunt, quousque gratia apponeretur, sicut alii perstiterunt, donec illis cadentibus per superbiam eis gratia apposita est. Aperte ergo cadentium culpa in hoc deprehendi potest, quia licet sine gratia nequirent proficere, quam nondum acceperant, per id tamen quod eis collatum erat in creatione poterant non cadere, id est stare, quia nil erat quod ad casum eos compelleret, sed sua spontanea voluntate declinaverunt, quod si non fecissent, quod datum est aliis utique daretur et istis.

Determinat utrum conversione boni angeli meruerunt confirmationem

Hinc queri solet utrum in ipsa confirmatione beati fuerint angeli, et an ipsam

beatitudinē aliquo mō meruerūt.

Et in ipa confirmacione beati fuerūt

plures contestantur auctores. et ideo

pro constanti habendū est. Utrum

vero p̄ gratiā tūc sibi datam ipam

beatitudinē meruerūt ambiguū est

Quibusdam eni placet q̄ eā me

ruerunt p̄ grām quā in cōfirma

cione p̄ceperūt. simulq̄ in eis me

ritū et premiū fuisse dicūt. nec

meritū precessisse p̄miū tp̄e sed

causa. Aliis aūt videtur q̄ beatitu

dinem quā ceperunt in cōfirma

cione per grām tūc appositam

non meruerūt. dicentes tūc non

fuisse eis collatam grām ad me

rendum. sed ad beate viuendum

Nec tamen eis datū esse bonū quo

mererentur. sed quo feliciter //

frueretur. Qui aũt tũc mpremiũ
acceperũt p obsequia nobis exhibi
ta q dei obediencia z reuẽcia
merẽri dicunt. z ita premiũ
precessit merita. z hoc mihi mꝰ
gis placere fateor.

Determinat qui z qua les angeli recederunt

dist. Sexta

Preterea sciri oportet. quis
de maioribus z minoribus qui
dam perstiterũt. vta de vtroq;
ordiñ quidam corruerẽt inter
quos vnꝰ fuit omnib⁹ alijs
dentibus excellentior. nec inter
stantes aliquis eo fuit dignior.
sicut testimonijs auctoritatis mo
stratꝰ. Ait enim Iob. Ipe principiũ
viarũ dei. Et in Ezechiele legit
Tu signaculum similitudinis plenꝰ
sapientia. et decore perfectꝰ in de
liciis paradisi dei fuisti. Et
Omnis lapis preciosus operimen
tum tuum. sardius topazius et
iaspis. chrisolitus onix et berillus
Saphirus carbunculus et smara
gdus aurum opus decoris tui et
pulchritudinis tue preparatum
est in die qua conditus es. Et
Cherub extentus et protegens
posui te. in monte sancto dei fuisti
et in medio lapidum ignitorum
ambulasti perfectus in diebus tuis
ab die qua conditus es. donec in
ventus est iniquitas in te. Et
Dixisti in corde tuo. In celum
conscendam. super astra celi exal
tabo solium meum. sedebo in mõte
testamenti in lateribus aquilonis
ascendam super altitudinem nu
bium similis ero altissimo. Et
Quomodo cecidisti de celo lucifer
qui mane oriebaris. corruisti in
terram qui vulnerabas gentes.
Et qui dicebas in corde tuo. In
celum conscendam. super astra
celi exaltabo solium meum. sedebo
in monte testamenti in lateribus
aquilonis. ascendam super altitu
dinem nubium. similis ero altissimo.
Verum tamen ad infernum detra
heris. in profundum laci. Et
Quomodo cecidisti de celo lucifer
qui mane oriebaris. corruisti in
terram qui vulnerabas gentes.
Et qui dicebas in corde tuo. In
celum conscendam. super astra
celi exaltabo solium meum. sedebo
in monte testamenti in lateribus
aquilonis. ascendam super altitu
dinem nubium. similis ero altissimo.
Verum tamen ad infernum detra
heris. in profundum laci. Et
Quomodo cecidisti de celo lucifer
qui mane oriebaris. corruisti in
terram qui vulnerabas gentes.
Et qui dicebas in corde tuo. In
celum conscendam. super astra
celi exaltabo solium meum. sedebo
in monte testamenti in lateribus
aquilonis. ascendam super altitu
dinem nubium. similis ero altissimo.
Verum tamen ad infernum detra
heris. in profundum laci.

sciencia et perfectione decorus in deli-
ciis paradisi dei fuisti Quod greg.
exponens ait Quanto in eo subtili-
or est natura eo magis in illo imago
dei similius insinuatur impressa
Item in Ezechiele legitur Omnis la-
pis preciosus operimentum eius
i. omnis angelus quasi operimentum
eius erat quia ut dicit greg. in ali-
orum comparatione ceteris clarior
fuit Unde vocatus est lucifer sicut
testatur Esa. Quomodo inquit cecidisti
de celo lucifer qui mane oriebaris
etc. qui non unus ordo sed unus spiritus
accipiendus est qui teste ysid. pro
quod creatus est eminentia nature
et profunditate scientie sue perpendens
in suum creatorem superbivit intantum
quod etiam deo se equare voluit et in

Esa. dr. in celum conscendam. sup
astra dei exaltabo solium meum et
ero similis altissimo. Similis quidem
deo esse voluit non per imitationem
sed per equalitatem potentie.

Determinat unde et in quem locum ceciderunt

Et tante superbie merito de celo
i. de empyreo in quo cum aliis fue
rat. deiectus est in istum caligi
nosum aerem cum omnibus sue
pravitatis consortibus. Nam ut Io
han ait in Apocal. Draco de ce
lo cadens secum traxit terciam
partem stellarum. quia lucifer ille
aliis maior non solus cecidit. sed cum
eo alii multi qui ei in malicia con
seserunt. eosque cadentes huius ca
liginosi aeris habitaculum recepit.

Et hoc ad nram probacionem factum
est ut sit nobis exercitacionis causa
Unde apostolus Colluctacio est nobis
aduersus principes et potestates mundi
huius et aduersus rectores tene
brarum contra spiritualia nequicie in
celestibus. quia demones qui sunt
spirituales et nequam in hoc turbulento
aere nobis propinquo quod celum ap
pellatur habitant Unde et diabo
lus princeps aeris dicitur.
Non enim est eis concessum habitare
in celo quia clarus locus est et amenus
nec in terra nobiscum ne homines
nimis infestarent Sed iuxta Apostoli petri
doctrina in epistola canonica traditam
in aere isto caliginoso qui eis quasi
carcer usque ad tempus iudicii deputatus
est Tunc autem detrudentur in baratrum

inferni. sm illud Ite maledicti in
ignem eternum qui paratus est dia. et an. eius.

Determinat quale ibi habent ordinem prelationum.

Et sicut inter bonos angelos
alii aliis presunt, ita et inter
malos alii aliis prelati sunt.
et alii aliis subiecti, quamdiu durat
mundus, angeli angelis, demo
nes demonibus, homines hominibus
presunt. Sed in futuro omnis evacu
abitur prelatio, ut docet apostolus. Habent
quoque sm modum scientie maioris vel mi
noris prelationes alias maiores
vel minores. Quidam enim uni
provincie, alii uni homini, aliqui
uni vicio presunt. Unde dicitur
spiritus superbie, spiritus luxurie et huiusmodi
quia de illo vicio maxime potest homines

temtare a quo noiatur. Inde ec
est q nomine demonis diuicie uo
cantur scz mamona. Est enim ma
mon nomen demonis. quo noie
uocantur diuicie sm syram linguam
Hoc aut non ideo est q diabolus
in ptate habeat dare uel aufer
re diuicias cui uelit. sed qz eis
utitur ad hoim tetacoz z deceptoz
Mouet qoez de unitate
loci qstu ad angelos mi
nores. an scz oes demoes
minores sint in hoc aere
caliginoso. an aliq sit in ifno
Solet aut queri. utrum oes in isto
aere caliginoso sint. an aliq ia
sint in inferno. Qz in inferno qt
tidie descendat aliqui demonum
uerisile est. qz animas illuc cru
ciandas deducunt. z q illic aliq

semper sint alternatis forte vicibus

non procul est a vero quod illic animas

detinent atque cruciant. Quod autem anime

malorum illic descendant atque

illic puniantur. Ex eo constat quod

christus ad inferos descendit ut

iustos qui ibi tenebantur edu

ceret. Si enim iusti illuc descende

bant multo magis iniusti. Et sic

tradidit auctoritas cum iustos eduxit

iniquos ibi reliquit. Momor

dit enim infernum non absorbuit

Movet questionem quantum ad lucifer. an sit ligatus in inferno

De lucifero autem quidam opinantur

quod ibi religatus sit et ad nos tem

tandos nunc accessum non habeat

quia in apocalipsi legitur. Cum consuma

ti fuerint mille anni solvetur

sathanas de carcere suo et exiet
et seducet gentes quod erit novis
simo tpe antixpi quando erit tanta
tribulacio ut etiam si fieri pt mo
veantur electi. Quem ibi religatum
dicunt ab eo tpe quo tenitavit
xpm in deserto vel in passione
et victus fuit ab eo. Ipm putant
primum hominem tenitasse et vicis
se et secundo deum sed ab eo victum esse.
et ideo in inferno religatum. Alii
aut putant ex quo cecidit pro
pcti sui magnitudine illic fu
isse dimersum. Sed sive in
infernum dimersus sit sive non
credibile est eum non habere pote
statem accedendi ad nos quam
habebit in tpe antichri in quo
fraudulenter ac violenter operabit.

Et ideo forte dr̄ tunc soluendus.

qr tūc dabitur ei ptas a deo tem

tandi homines qm̄ mō nō habet.

Ondit occasionalr̄ modū
cfligendi inter nos ⁊ adū
sariū qd demones semel
victi a sanctis nō acce
dunt amplius ad alios

Alijs qꝫ qui a scis iuste ⁊ pudi

ce viuentibus vincuntur ptas

alios temptandi videtur adimi

Vn̄ origenes puto inquit sane

qr sancti repugnātes aduersa

istos incentores ⁊ vincētes mi

nuant exercitū demonū vl ut

qꝫ plurimos interimāt eorū nec

vltra phas sit illi spiritui qui

ab aliquo sancto caste ⁊ pudice

viuendo victus est impugnare

iterū aliū hoīem hoc aūt putāt

quidam intelligendū tantū de il
lo vitio in quo superatus est. vt si
de superbia aliquē virū sanctum
temptat. et vincit. vlterius illi
nō liceat illū vel aliū de super
bia temptare.

Ostendit q aliqui ange
li post conversione et aver
sione sūt p gloriam con
firmati et aliq per malici
am obstinati.

Supra dictum est q angeli qui
perstiterunt. per gratiam confirma
ti sunt. et qui ceciderūt. gratia de
seti sunt. Et boni quidem vitatū
confirmati sūt per gratiam q pe
care nequeūt. Mali vero per mali
ciam adeo sūt obstinati q bonam
voluntatem habere sive bene vel
le nō valent. et si bonū sit qd

distinctio septima

aliqn̄ uolunt. Volunt em̄ aliqn̄

aliqd fieri quod deus uelt fieri

et utiq; illud bonū est et iustū fieri.

nec tn̄ bona uoluntate illd uolūt.

Queritur de utrisq; an liberū arbitriū habeant. et oppoit ad hoc in ptē negatiuam.

Sed cū nec boni peccare possint. nec mali bene uelle. vel bene opari videtur q; iā nō habeant liberū arbitriū. qr in utranq; ptē inflecti non possunt. cū liberū arbitriū ad utrūq; se habeat. Unde hiero. i tractatu de prodigo filio dicit. Solus deus est in quē pctm cadere nō potest. cetera cū sint liberi arbitrii in utrāq; partē flecti pnt. Hic videtur dicere q; oīs creatura in libero arbitrio constituta flecti pt. ad bonū et ad malū

Ergo si est. ergo boni angeli et mali ad
utrumque flecti possunt. ergo et boni possunt
fieri mali. et mali boni.

Determinat quoque supra motam quod
habent li. ar. nec tamen ad
utrumque flecti possunt.

Ad quod dicimus quod boni tanta
gratia confirmati sunt ut nequeant
fieri mali. et mali in malicia a-
deo obdurati sunt ut non valeant
fieri boni. et tamen utrique habent
lib. ar. quia et boni non aliqua cogen-
te necessitate sed propria ac spon-
tanea voluntate per gratiam quidem
adiuti bonum eligunt. et malum re-
spuunt. et mali similiter spontanea vo-
luntate a gratia destituti bonum vitant
et malum sequuntur. et mali habent
liberum arbitrium sed depressum
atque corruptum quod surgere ad bonum

non valent. Boni vero arbitrium habent
multo liberius post confirmationem quam
ante. Ut enim Aug. tradit in Ench.
Non ideo carent li. arbi. quia male
velle non possunt. multo quippe liberius
est arbitrium quod non potest servire peccato.
Neque culpanda est voluntas. aut
voluntas non est. aut libera dicen-
da non est. quia beati esse sic volunt.
ut esse miseri non solum ~~non solum~~ nolint.
sed nec prorsus velle possint.
Non possunt itaque boni angeli velle
malum. vel velle esse miseri. neque
hoc habent ex natura sed ex gratie be-
neficio. Ante gratie namque confirma-
tionem potuerunt peccare angeli
et quidam etiam peccaverunt et demones
facti sunt. Unde Aug. in li. contra maximum
Creaturarum natura celestium mori potuit

quia peccare potuit. Nam angeli
peccauerunt et demones facti sunt.
quorum dyabolus est princeps. et qui non
peccauerunt peccare potuerunt. et cui
cumque creature rationali prestatur
ut peccare non possit. non est hoc
nature proprie sed dei gratie. Ideo
quod solus deus est qui non gratia cuiusque
sed natura sua non potuit. nec pot.
nec poterit peccare. Ecce hic insi-
nuatur quod angeli ante confirmationem
peccare potuerunt. sed post confirmationem
non possunt. et quod potuerunt fuit eis
ex libero arbitrio. quod est eis na-
turale. quod uero modo non possunt peccare
non est eis ex natura .i. li. arbitrio. sed
ex gratia. ex qua gratia etiam etiam est. ut
ipsum liberum arbitrium. iam non
possit peccato seruire. Non ergo

post confirmacionem angeli de natura
sicut ante peccare potuerunt. non quod
liberum arbitrium eorum debilitatum
sit per graciam. sed ita potius confirma
tum ut iam per illud non possit bonus
angelus peccare. quod utique non est
ex libero arbitrio. sed ex gracia dei.

Explanat auctoritatem hiero. super addictam

Quod ergo hiero. ait. Cetera cum sint
liberi arbitrii possunt flecti in utram
que partem. accipi oportet secundum sta
tum in quo creata sunt. Talis enim
et homo et angelus creatus est.
qui ad utramque flecti poterat. sed
postea boni angeli per graciam sunt
confirmati ut peccare non possunt.
et mali ita ut vicio obdurati ut bene
vivere nequeant. Similiter etiam illud
Isidorus intelligendum est. Angeli

mutabiles sunt nā. immutabiles
sūt gratia. quia ex nā in primor-
dio sue condicōis mutari potuerūt
ad bonū siue ad malū. sed post
graciam. ita bono addicti sunt. ut
inde mutari nequeant. Ad hoc ei
repugnat gratia. nō natura.

Agit de demonū statu pꝰ
obstinacōnem q̄ntū ad cogni-
cionem. s. q̄ uiuacē sēsum nō pdi-
derūt ⁊ quibꝰ modis sciant.

Et licet mali angeli. ita per ma-
maliciā sint obdurati. uiuaci tn̄
sensu. non sunt penitus priuati.
Nam ut tradit ysido. triplici acu-
mine scīe vigent demones. s. sub-
tilitate nature. experiencia tpm.
reuelacōn supnoꝝ spūum. De hoc
etiā Aug. ait Spūs mali. q̄dam vā
de tpalibꝰ rebus noscere pmittūt.

partim subtilitate sensus / partim
experiencia temporum callidiores propter
tam magnam longitudinem vite / partim
a sanctis angelis / quod ipsi ab omni
potente deo discunt iussu eius sibi
revelantibus / aliquando idem nephandi
spiritus et que acturi sunt velut
divinando predicunt.

Agit de potencia demonum respectu creaturarum generaliter quod possint.

Quorum scientia atque virtute magice artes exercent / quibus tantam scientiam
quam potestas a deo data est / vel ad fallendum fallaces / vel ad movendum
fideles / vel ad exercendam probandam
que iustorum paciam / unde Aug. in
li. iii de tri. / Video inquit infirme
cogitacioni quid possit occurrere /
cur. s. ista miracula etiam magicis

artibus fiant. Nam et magi phara
onis serpentes fecerunt et alia. Sed
illud est amplius ad mirandum quo
magorum potencia que serpentem facere
potuit. ubi ad muscas minutissi
mas scinifes ventum est. omnino
defecit. qua tercia plaga egyptus
cedebatur. Ubi certe defecerunt magi di
centes. digitus dei est hic. Unde intel
ligi datur nec ipsos quidem trans
gressores angelos. et aereas pota
tes in imam istam caliginem tanquam
in sui generis carcerem ab illius sublimis
etherea puritatis habitacione detrusos.
per quos magice artes possunt quicquid
possunt. non autem aliquid valere possunt
nisi data de super potestate. Datur autem
vel ad fallendum fallaces sicut in
egyptios. et in ipsos eciam magos data

est / vt in eorum spiritum operacione / vide
rentur ammirandi a quibus fiebant
damnadi / vel ad monendum fide
les / ne tale aliquid facere pro magno
desiderent / propter quod eciam nobis
in scriptura sunt prodita / vel ad
exercendam probandam manifestan
damque iustorum paciencia.

De potestate demonum respectu creaturarum qualiter possit

Nec putandum est / istis transgresso
ribus angelis ad nutum seruire
hanc visibilium rerum materiam,
sed deo pocius / a quo hec potestas datur
quantum incommutabilis iudicat.
Nec sane creatores illi mali an
geli dicendi sunt / quia per illos magi
ranas et serpentes fecerunt / non
enim ipsi eas creauerunt. Omnium quippe

rerum que corporaliter visibiliterque
nascuntur occulta quedam semina
in corporis mundi huius elementis la
tent. que deus originaliter eis indidit.
Ipse ergo creator est omnium rerum qui
creator est invisibilium seminum. quia
quecumque nascendo ad oculos nostros
exeunt ex occultis seminibus accipiunt
progrediendi hic primordia et incre
menta debite magnitudinis. dis
tinctionesque formarum ab origina
libus (ut ita dicam) regulis
sumunt. Dicunt ergo nec parentes
dicimus creatores hominum nec agri
colas creatores frugum quamvis eorum
extrinsecus adhibitis motibus ista
creanda dei virtus interius operetur.
ita non solum malos sed nec bonos
angelos fas est putare creatores

Sed pro subtilitate sui sensus et corporis
semina istarum rerum nobis occultiora
noverunt et ea per congruas temperationes
elementorum latenter spargunt atque
ita et gignendarum rerum et accelerandorum
incrementorum prebent occasiones. Sed nec boni hoc nisi quantum
deus iubet nec mali hoc iniuste faciunt nisi quantum iuste ipse
permittit. Nam iniqui malicia voluntatem suam habent iniustam.
Potestatem autem non nisi iuste accipit
sive ad suam penam sive ad aliorum
vel penam malorum vel laudem bonorum.
Sicut ergo mentem nostram iustificando formare non potest nisi deus
predicare autem extrinsecus evangelium
etiam homines possunt non solum
boni per veritatem sed etiam mali

per occasionem. Ita creationem rerum vi
sibilium deus interius operatur. Exte
riores autem operationes atque contemperatio
nes sive occasiones ab angelis tam
bonis quam malis vel etiam hominibus
adhibentur. Sed hec ab hominibus
tanto difficilius adhibentur quantum
eis desunt sensuum subtilitates et
corporum mobilitates in membris
terrenis et pigris. Unde qualibus
cumque angelis vicinas causas ab
elementis contrahere quanto facilius
est tanto mirabiliores in huiusmodi
operibus eorum existunt celeritates. Sed
non est creator nisi qui principaliter
ista format. Nec quisquam hoc potest
nisi unus creator deus. Aliud est
enim ex intimo ac summo causarum
cardine condere ac ministrare

creaturā · quod facit solus creator

deus. Aliud aūt pro distributis ab

illo viribus ac facultatibus aliquā

operacōm forinsecus ad movere · ut tūc

vel tūc · sic vel sic · exeat quod creatur

Ista quippe originaliter et primordia

liter in quadā textura elemētorum

cuncta iā creata sunt. Sed acceptis

oportunitatibus postea prodeunt.

De ptate demonū quātū

eis respcū creaturarū pmittatur

Illud quoq sciendū est q angeli

quedam pnt p nature subtilitate

q tamen nō pnt ppter dei vel bo

norū angelorū prohibicōnem .i.

q nō pmittuntur illa facere a deo

vel ab angelis bonis. possent

utiq fecisse cinifes q ranas sz pen

q fecerūt. Quedā vero nō pnt

facere etiam si permittantur ab angelis
superioribus, quia non permittit deus. Unde
Aug. in li. iii de tri. Ex ineffabili
dei potentatu fit, ut quod possent
mali angeli si permitterentur, ideo
non possunt, quia non permittuntur. Neque
enim occurrit alia ratio cur non pote
rant facere cinifes qui ranas ser
pentesque fecerunt, nisi quia maior ad
erat dominatio prohibentis dei per spiritum
sanctum. Quod etiam magi confessi sunt
dicentes Digitus dei est hic. Quid
autem per naturam possint, nec possit pro
pter prohibitionem, et quid per ipsius
nature sue conditionem facere non sinantur.
Hominem explorare difficile est, immo
impossibile. Novimus hominem pos
se ambulare, et neque hoc posse si
non permittatur. Volare autem

non posse, etiam si permittatur. Sic
et illi angeli quedam possunt facere si
permittantur, ~~quia ille non permittit~~
ab angelis potentioribus ex imperio
dei. Quedam vero non possunt etiam
si ab eis permittantur, quia ille non
permittit a quo est illis talis na
ture modus, qui etiam per angelos
suos illa plerumque non permittit,
que concessit ut possint.

Determinat modum per quem angeli habent corpora sibi coniuncta

dis octa

Solet etiam in questione versari
apud doctos utrum angeli omnes
boni scilicet ac mali corporei
sint, i. corpora habeant sibi uni
ta. Quod aliqui putant inten
tes verbis Aug. qui dicere videtur
quod angeli omnes ante confirmationem

uel lapsū corpora aerea habuerūt
de puriori ac superiori aeris par
te formata ad faciendū habilia
nō ad paciendū. Et angelis bonis
qui perstiterūt talia sūt obserua
ta corpora. ut in eis possint facere
et non pati. q̄ tante sūt tenuita
tis. ut a mortalibus videri non
valeant. nisi superuestiti aliq̄ gros
siori forma. qua assumta videt?
Depositaq; videri desinūt. Angelis
vero malis mutata sūt in casu
corpora in deteriorē qualitatem
spissioris aeris. Sicut enī a loco
digniori in inferiorē locū. i. in
caliginosū aerez deiecti sūt. ita
illa corpora tenuia mutata sūt
et transformata in deteriora cor-
pora et spissiora. in quibus pati

possent in superiori elemento .i.
ab igne. Et hoc Augustinus sensibi
le videtur super genesim ita dicens.
Demones dicuntur aerea aīa
lia. qui corporum aereorum natura
vigent. nec per mortem dissolvunt
quia prevalet in eis elementum aptius
ad faciendum quam ad paciendum. ad
paciendum enim humor et humus
Ad faciendum aer et ignis aptitu
dinem prebent. Transgresso
res vero angeli cum principe suo nunc
dyabolo tunc archangelo non
mirum si post peccatum in hanc calligi
nem detrusi sunt. Neque etiam hoc
mirum est si conversi sunt ex pena
in aeream qualitatem qua possunt
ab igne pati. Caliginosa tamen
aeris tenere tantum permissi sunt.

qui eis quasi carcer sit, usque ad tempus
Ecce his verbis videtur Aug. ita
tradere quod quidam opinantur de cor
poribus angelorum. Hoc autem eum alii
dixisse astruunt non ita sentiendo sed
opinionem aliorum referendo. quod ex
ipsius verbis diiudicare volunt.
quibus ait. Demones dicuntur ae
rea animalia. non ait sunt. ita enim
quidam dicebant. De habitatione vero
caliginosi aeris in quem detrusi
sunt non opinando sed rei verita
tem aserendo eum tradidisse dicunt.
quod ipsius locutionis distinctio ostendit.
Dicunt quoque plurimos
katholicos tractatores in hoc con
venisse atque idem concorditer docu
isse quod angeli incorporei sunt.
nec corpora habeant sibi unita.

Determinat actum ad quē angeli assumūt corpora

Assumūt aūt aliquādo corpora deo p̄parante ad impletionē ministerij sui sibi a deo iniūcti. eademq; post expletionē deponunt. in quibus corporibus hominibus apparuerunt atq; locuti sunt. Et aliquando quidē locuti sunt ex persona dei sine distinctione alicuius persone. Aliquādo ex persona patris vel filij sive spūssci. Nec dubitandū est deū in corporalibus formis apparuisse hoībus. Sic Aug. in scdo li. de trini. ondit conferens diversa scriptūre testimonia. ex quibus deū in corporeis figuris hominibus apparuisse probat. Et aliquādo ex p̄sona dei sine

distinctōe aliquando sub distinctōe
personarū sermonē eis factū esse.

De pplexa qōe quā ponit Augu.
1 querens an ad exhibendū has cor
porales apparitōes creatura noua
2 sit formata. an angeli qui ante
erant missi. et si ipi missi sunt.
vtrū seruata sui spūalis corpis
qualitate aliquā spēm corpalez
De corpulentiori materia assum
3 serint. an pprium corpus suum
mutauerit in spēm actōi sue aptā.

Mouet qōnem

Sed ubi deū hominibus in corpora
libus imaginibus apparuisse as
serit. pplexam qōnez pponit quā
nec absoluit querens. vtrū in
illis corporalibus apparitōibus
creatura aliqua crearet ad illud

opus tm̄ in qua deus hom̄ibꝫ
appareret. an angeli qui ante erāt
ita mitterentur ut manentes in
suis spiritalibus corporibꝫ assume
rent ex corpulenta inferiorum
elementorū materia aliquaꝫ
spēm corporalem quā coaptatā
quasi aliquā vestem mutarent
in quaslibet spēs corporales ve
ras quidem. an corpꝰ suū ꝓprium
verterent in spēs aptas actōibꝫ
suis ꝑ virtutē sibi a deo datam.
Ait enī ita Aug. in tercio libro de
tri. Querendū est in illis antiqꝫ
corporalibꝫ formis ꝛ visis. utrū
ad hoc opus tm̄ creatura forma
ta sit in qua deus sicut tūc optuis:
:se iudicavit humanis ondētur
aspectibꝫ. an angeli qui iam

erant. ita mittebantur ut ex per-
sona dei loquerentur. assumen-
tes corporalem speciem de creatura
corporea in usum ministerii sui. a
ipsum corpus suum cui non subdunt
sed subditum regunt. mutantes atque
vertentes in species quas vellent
accomodatas atque aptas actionibus
suis. secundum attributam a creatore
sibi potentiam. Sed fateor excedere
vires intencionis mee. utrum an-
geli manente spirituali sui corporis
qualitate per hanc occulcius operan-
tes assumant ex inferioribus ele-
mentis corpulencioribus quod
sibi coaptatum quasi aliquam vestem
mutent. et vertant in quaslibet
species corporales. et in ipsas veras.
sicut aqua vera in vinum verum

determinat motam questionem quod deus in specie qua est deus numquam mortalibus apparuit cetera relinquens dubia.

Ceterum hec velut nimis profunda atque obscura relinquentes. Illud indubitanter teneamus quod deus in specie essentie sue numquam mortalibus apparuit. sicut famulo suo moysi dicit. Non videbit me homo et vivet. Et in evangelio Johannis legitur. Deum nemo vidit unquam. Visibile enim quicquam non est quod non sit mutabile. Ideo substantia sive essentia dei quoniam nullo modo mutabilis est. nullo modo per seipsam visibilis est. Proinde illa omnia que patribus visa sunt. cum deus illis presentaretur. per creaturam facta manifestum est. Et si nos latet quomodo

ea ministris angelis fecit deus.
per angelos tamen facta esse dicimus.
Audeo ergo fiducialiter dicere. nec
deum patrem. nec verbum eius.
nec spiritum eius qui est unus deus
per id quod est. atque id ipsum est. ullo
modo esse mutabilem. ac per hoc
multo minus esse visibilem.

Querit utrum demones intrent
corpora hominum substancialiter:
an illabantur mentibus hominum

Illud quoque consideracione dignissimum
videtur. utrum demones sive cor
porei sive incorporei sint. hominum
substancialiter intrent corpora. eorumque
animabus illabantur. an ideo
intrare dicantur. quia malicie
sue ibi effectum exercent. dei per
missione opprimendo. atque vexan
do eas. vel in peccatum pro voluntate

sua trahendo.

Definitio auctoritate euangelica.

Quia in homines introeant atque ab eis expulsi exeant. euangelium aperte declarat commemorans demonia in quosdam ingressa et per xpm eiecta. sed utrum secundum substantiam fuerint ingressa. an propter mali effectum dicantur ingressa. non ad eo perspicuum est.

Explanat auctoritate gennadii

De hoc autem gennadius in diffinitionibus ecclesiasticorum dogmatum ait.

Demones per energiam operationem non credimus substantialiter illabi animae sed applicatione et oppressione uniri.

Illabi autem menti illi soli possibile est qui creauit qui natura subsistens incorporeus capabilis est

sue facture. Ecce hic videtur insi-
nuari quod substantialiter non illabantur
demones vel introeant corda hominum.

Explanat auctoritate Bede

Beda quoque super illum locum actuum
apostolorum ubi petrus ait ananie cur
tentavit sathanas cor tuum dicit.
Notandum quod mentem hominis iuxta
substantiam nil implere possit nisi cre-
atrix trinitas quia tantummodo secundum
operationem et voluntatis instinctum
anima de his que sunt creata implet.
Implet vero sathanas cor alicuius
non quidem ingrediens in eum et in
sensum eius neque introiens aditum
cordis. Si quidem potestas hec solius dei
est sed callida et fraudulenta dece-
ptione animam in effectum malicie
trahens per cogitationes et incentiva

vitiorum quibus plenus est. Impleuit
ergo sathanas cor ananie non intran
do sed malicie sue virus inserendo
Item spiritus immundus flamma virtutum
de cordibus fidelium expulsus doctori
bus veritatis venenum persecucionis
infundit. Hiis autoritatibus ostendit
quod demones non substantialiter intrant cor
da hominum sed propter malicie effectum
De quibus pelli dicuntur cum no
cere non sinuntur

De angelicorum ordinum dis
tinctione quantum ad propriam
condicionem. s. qui et quot sint

Post predicta superest cognoscere de
ordinibus angelorum quid scriptura
tradat Que in pluribus locis. ix esse
ordines angelorum promulgat. s. ange
los. archangelos. principatus. potestates
virtutes. dominaciones. thronos. cheru

Dis nona

bin et seraphin. Et inveniuntur in
istis ordinibus tria terna esse. et
in singulis tres ordines ut trini
tatis similitudo in eis insinuetur
impressa. Unde dionisius tres ordines
angelorum esse tradit. ternos in
singulis ponens. Sunt enim tres su
periores. tres inferiores. tres me
dii. Superiores. seraphin. cheru
bin. throni. Medii. dominationes. prin
cipatus. potestates. Inferiores. vir
tutes. archangeli. angeli.

Quid appelletur ordo. qua
liter angelorum ordines nomi
nantur et que sit ratio nominis cuiusque ordinis

Hic considerandum est quid appelle
tur ordo. Deinde utrum ab ipsa cre
atione fuerit distinctio illorum ordi
num. Ordo angelorum dicitur multitudo
celestium spirituum qui inter se in aliquo

munere gratie similantur. sicut in na
turalium datorum munere conveniunt
ut verbi gratia. Seraphim dicuntur
qui pre aliis ardent charitate.
Seraphim enim interpretatur ardens
vel succendens. Cherubim qui pre
aliis in scientia eminent. Cherubim
enim interpretatur plenitudo scientie.
Thronus dicitur sedes. Throni autem
vocantur (ut be. greg. ait) qui
tanta divinitatis gratia replentur
ut in eis sedeat deus et per eos iu
dicia decernat atque informet.
Dominationes vocantur qui principa
tus et potestates transcendunt. Principatus
dicuntur qui sibi subiectis que sunt
agenda disponunt. eisque ad explen
da divina ministeria principantur.
Potestates nominantur hi qui hoc

ceteris potencia in suo ordine ac
ceperunt. ut virtutes adverse eis
subiecte eorum refrenentur potestate
ne homines tantum temptare valeant
quantum desiderant. Virtutes vocantur
illi per quos signa et miracula fre
quenter fiunt. Archangeli qui ma
iora nunciant. Angeli qui minora
Hec nomina illis non propter se sed
propter nos eis data sunt. Qui enim
sibi noti sunt contemplacione. nobis
innotescunt cognominacione. Et nominan
tur singuli ordines a donis gratiarum
que non singulariter sed excellenter
data sunt in participacione. In illa
enim celesti curia ubi plenitudo bo
ni est. licet quedam data sint excel
lenter. nil tamen possidetur singulariter
Omnia enim in omnibus sunt. non quidem

equaliter. quia alii aliis sublimius
possident. que tamen omnes habent. Cumque
omnia dona gratiarum superiores ordines
sublimius et perfectius perceperint.
tamen ex principiis sortiti sunt vocabula
inferioribus cetera relinquentes
ordinibus ad cognominationem. ut se
raphin qui ordo excellentissimus
estimatur tam dilectionem quam cogni
tionem divinitatis et cetera virtutum
dona ceteris omnibus sublimius et per
fectius percepit. et tamen ab excellen
tiori dono i. charitate nomen
accepit. ille superior ordo. Maius
enim donum est ipsa charitas. quam
scientia. Item maius est scire quam iudi
care. Scientia namque informat iudi
cium. Ideoque secundus ordo a secundo dono
i. cognitione veritatis appellatus.

Est s. cherubin. Ita et de aliis intel-
ligendum est. Assignatur ergo excellen-
cia ordinum secundum excellenciam donorum.
Et tamen sicut grego. ait. illa dona omni-
bus sunt communia. Omnes enim ardent cha-
ritate. et sciencia pleni sunt. sic et de aliis.
Sed superiores aliis excellencius (ut
iam dictum est) ipsa acceperunt a
quibus nominantur. Unde greg.
in illa summa civitate quisque ordo
eius rei censetur nomine. quam plenius
accepit in munere. Sed oritur
hic quo talis. Si quis ordo ab illo
dono nominatur quod plenius possi-
det. tunc cherubin in sciencia premi-
net omnibus. quia a sciencia nominatur. Sed
qui magis diligit plus cognoscit.
Quantum enim (ut tradit auctoritas) co-
gnoscit ibi quisque quantum diligit.

Itaq; seraphim nō solū in chari
tate sed etiā in sciā preeminent
Ideo q; auctas illa sic videtur intel
ligenda ut cōparatio nō referatur
ad omnes ordines sed ad quosdaz
s. inferiores. Ille enī ordo nō ple
nius seraphim accepit sciam i mu
nere sed plenius aliis ordinibus
qui sunt inferiores. Nec noiat
quisq; ordo ab omni re quā plenius
aliis accepit sed ab aliqua re
quas accepit. Vel pt cōparatio refer
ri nō ad ipos ordines sed ad alia
dona nec ad oīa alia dona sed
ad quedam. Sicut enī homines
cū plura habeant dona que
dam aliis excellencius possident.
Ita forte et angeli quibusdā munere
ribus magis pollent et aliis quibusdā minus

Determinat qd sit huius ordi
nationis principium. utrum scilicet ordi
nes ab initio creationis
ita distincti fuerint.

Iam nunc inquirere restat. utrum
et isti ordines a creationis initio ita
fuerint distincti. Quia ita fuerunt
distincti a primordio sue condicio
nis videtur testimonio auctoritatis
insinuari que tradit de singulis
ordinibus aliquos cecidisse. de
ordine namque superiori lucifer ille
fuit. quo nullus dignior conditus fuit
Apostolus etiam principatus et potestates te
nebrarum nominat. ostendens de or
dinibus illis cecidisse. qui cum in mali
ministerium exerceant. non tamen
penitus nominibus ordinum suorum priva
ti sunt. Sed non videtur illud posse
stare. Non enim tunc charitate ar-

debant · ner ſapia pollebant ·

reſp̃m cui deus ſedebat · Si em

hor habuiſſent · nõ crediſſent ·

Non ſo tñr erãt cherubin nl ſe

raphim nl throm · Ad quod dicẽ

q̃ ante caſũ quęrũdum nõ erãt

ſ̃ ſpleta · ordinẽ bonũ ſpleta · et deſtructo ordine pre adoptõ

illi qui perstiterunt. Alii enim ut
prediximus superiores. alii inferi-
ores conditi sunt. Superiores qui
natura magis subtiles et sapientia
magis perspicaces. Inferiores que
natura minus subtiles. et intelli-
gentia minus perspicaces facti sunt.
Has autem invisibiles differentias in-
visibilium. solus ille ponderare po-
tuit. que omnia in numero et mensura
et pondere disposuit. i. in seipso
que est mensura omni rei modum
prefigens. et numerus omni rei speciem
prebens. et pondus omnem rem
ad stabilitatem trahens. i. terminans
et formans. et ordinans omnia.
Determinat huius ordina-
tionis modum. utrum scilicet omnes
angeli eiusdem ordinis sint equales
Preterea considerari oportet utrum

omnes angeli eiusdem ordinis equa-
les sunt. Ita esse quibusdam pla-
cuit, sed non est hoc probabile
nec assertione dignum, quia lucifer qui
fuit de collegio superiorum, ipsis etiam
dignior extitit, qui aliis excellen-
tiores creati fuerant. Ex quo percipi-
tur quod si perstitisset in ordine supe-
riori fuisset, et aliis eiusdem ordinis
dignior extitisset. Sicut enim est
unus ordo apostolorum, et alter mar-
tirum, et tamen in apostolis alii aliis sunt
digniores, similiter et in martiribus
alii aliis sunt superiores. Ita et in
ordinibus angelorum recte cre-
ditur esse.

De reparatione ordinum
angelicorum quantum ad gradum
quo scilicet dicat scriptura decimum
ordinem ex hominibus comple-
ri, cum non sint nisi nouem ordines

Notandum etiam quod decimus ordo le
gitur de hominibus restaurandus
Sed cum non sint nisi novem ordines
nec plures fuissent etiam si illi
qui ceciderunt perstitissent. movent
lectores quomodo scriptura dicat de
cimum ordinem compleri ex hominibus
Grego. nanque ait. homines assu
mendos in ordine angelorum. quorum
alii assumuntur in ordine superio
rum qui scilicet magis ardent cha
ritate. Alii in ordine inferiorum
qui scilicet minus perfecti sunt. Ex quo
apparet non esse de hominibus
formandum decimum ordinem.
Tanquam novem sint angelorum et de
cimus hominum. sed homines pro qua
litate meritorum statuendos in
ordinibus angelorum. Quod ergo legitur

decimus ordo complendus de ho
minibus. ex tali sensu dictum fore ac
cipi potest. quia de hominibus restaura
bitur quod in angelis lapsum est.
De quibus tot corruerunt. ut pos
set fieri decimus ordo. propter
quod apostolus dicit. restaurari omnia
in christo. que in celis et que etiam in
terris sunt. quia per christum redemptum
est genus humanum. de quo fit re
paratio ruine angelice. tamen non minus
saluaretur homo. si angelus non
cecidisset.

De repatione ordinum an
gelicorum quantum ad numerum. quod
scilicet homines assumuntur iuxta
numerum stantium non lapsorum

Non enim iuxta numerum eorum
qui ceciderunt. sed eorum qui perman
serunt homines ad beatitudinem

ad mittuntur. Vnde Greg. Superna
illa ciuitas ex angelis et hominibus
constat. ad quam credimus tantos hu
mani generis ascendere. quantos
illic contigit angelos remansisse.
Sicut scriptum est in cantico Deute
ronomii. Statuit terminos populorum
iuxta numerum angelorum dei. A
quibusdam tamen putatur quod homines
reparentur iuxta numerum angelo
rum qui ceciderunt. vt illa cele
stis ciuitas. nec suorum ciuium nu
mero priuetur. nec maiori co
pia regnet. Quod aug. in enche
sentire videtur. non asserens de
hominibus plus saluari quam corru
it de angelis. sed non minus ita
dicens. Superna hierusalem mater
nostra ciuitas dei. nulla ciuium

suorū numerositate fraudabit.
aut vberiori etiā copia fortasse
regnabit. Neq; enī numerū. aut
sanctorū hoīm. aut īmundorū
demonū nouimus. in quorū locū
succedentes filii catholice matris
que sterilis apparebat in terris.
in ea pace. de qua illi ceciderunt
sine ullo tpis termino pmane
bunt. Sed illorū ciuiū numerus
siue qui est. siue qui fuit. siue q̄
futurus est. in cōtemplatione eius
artificis est. qui vocat ea q̄ nō
sunt tanq̄ ea q̄ sunt. Ecce apparte
dicit non minus de hominibus sal
uari. q̄ corruit de angelis. sed
plus nō asserit.

Ponit diuisas opiniones
cū suis ꝯfirmacōibus de
h° an oēs spūs celestes mitāt

Hoc etiam investigandum est utrum omnes illi celestes spiritus ad exteriora nuncianda mittantur. Quidam putant aliquos in illa multitudine esse qui foras pro officio exeunt. Alios qui intus semper assistunt. Sicut scriptum est in daniele. Milia milium ministrabant ei. et decies centena milia assistebant ei. Item Dyonisius in ierarchia que sacer principatus dicitur de prelatione spirituum ait. Superiora illa agmina ab intimis nunquam recedunt. quoniam ea que preeminent usum exteriorum officii nunquam habent. His auctoritatibus innituntur qui angelos mitti (nisi inferiores) inficiantur.

Obiectio contra illos

Quibus obicitur quod Esaias ait

volauit ad me vnus de seraphin
qui ordo superior est et excellencior
Ideoque si de illo ordine mittuntur
non est ambigendum quinecia et de
aliis mittantur. Apostolus quoque ait. Omnes
sunt ad ministratorii spiritus in mini-
sterium missi. Hiis testimoniis as-
serunt quidam omnes angelos mitti.
Nec debet indignum videri si etiam
superiores mittantur. Cum et ille qui
creator est omnium ad hec inferiora de-
scenderit.
Mouet dubitaciones et determi-
nat si omnes mittuntur cur vnus
tantum ordo nomine angelorum censetur.
Hic oritur questio si omnes mittun-
tur et nuncii dei existunt. quare vnus
tantum inter nouem ordines angelorum
nomine censetur. Ad quod quidam dicunt
omnes quidem mitti. sed alios sepius

a quasi ex officio iniuncto qui pro
prie angeli vel archangeli nominantur
Alios vero rarius mitti scilicet maiores.
cum extra communem dispensationem oborta
qui cum angelorum ministerium suscipi
unt etiam nomen assumunt. Unde
in psalmo. Qui facit angelos suos
spiritus quia illi a natura spiritus
sunt aliquando angeli nuncii fiunt.
Michael gabriel rapha
el de superiori ordine fuisse
putantur a quibusdam et sunt
nomina spirituum et non ordinum
Et putant illi michael gabriel
raphael de superiori ordine fuisse
Michael interpretatur quis ut deus
Gabriel fortitudo dei Raphael
medicina dei. Nec sunt ista nomina
ordinum sed spirituum. Et dicunt
quidam singulum horum unius proprie

ac singulariter spūs esse nomen
Alii vero nō vnius singulariter et
determinate. sed nunc huius nunc
illius esse nomen sm qualitatem
eorū ad que nuncianda vel ge
renda mittuntur. sicut et demo
nū quedā noīa sūt que quidam
putant esse vnius ꝓpria. alia vero
pluribus coīa. Diabolus quippe
qui grece ita vocatur et crimina
tor interpretatur vel deorsū flu
ens. hebraice dr̄ sathan. Dicitur
et belial. i. apostata et absq; iugo.
Dicitur etiā leuiathan. i. addita
mentū eorū. et alia plura reperies
nomiā. que vel vnius spūs sūt
propria. vel pluribus cōmunia.

Quo determinet predictas
auctes que videntur aduer
sari. qui dicūt oēs angelos mitti

Qui aut oes angelos mitti asse
runt premissas auctes Daniel
scz et dionisii ita determinat. Dicu
tur superiora agmina deo assistere
et ab intimis nunq recedere non
qn aliqndo mittantur sed quia
rarissime ad exteriora prodeunt
neq tunc ab intimis recedunt.
sed dei pnciae et contemplacoi semper
assistunt. quod etiam faciunt qui
frequenter mittuntur.

Ex duabus opinioibus pre
dictis terciam quasi mediam
Alii vero dicunt tres. format.
ordines supmos scz cherubin
seraphin et thronos ita creatori
assistere quod ad exteriora non exeunt
Inferiores aut tres ad exteriora
mitti tres vero medios inter

vtrosq; ꝯsistere. non modo digni
tate vel loco. sed etiā officio. qz pre
ceptū diuinū a superioribus accipiūt
et deferunt ad inferiores. Ideoq; cum
supremi medijs. et medij imis. atq;
hijs omnibus preceptū dei nūcient. me
rito omēs angeli nominari debēt.
Et ob id forte apls ait. omēs spūs
administratores esse filij et mitti in
ministeriū. vel ꝑ oēs nō singulos
ordines. sed de inferioribus ordini
bus singulos angelos cōplexus est
Illud vero quod Esaias ait. per
verba dyonisij determināt dicen
tis. Hi spūs qui mittuntur per
cipiūt. horū vocabulū. quorū ge
runt officiū. Vnde dicūt illū an
gelū qui missus est ad Esaiam
Vt mūdaret et incenderet labia

prophete fuisse de ordine infer-
orum. Sed ideo dictus est forte de
seraphin. quia veniebat incendere
et consumere delicta Esaie.

Ostendit quod boni angeli deputantur ad custodiam. et mali ad exercitium hominum.

Illud quoque sciendum est quod angeli
boni deputati sunt ad custodiam
hominum. ita ut quisque electorum
habeat angelum ad sui perfectum
atque custodiam specialiter delegatum.
Unde in euangelio veritas a pu-
sillorum scandalo prohibens ait
Angeli eorum semper vident faciem
patris. Angelos dicit eorum esse quibus
ad custodiam deputati sunt. Super
quem locum hiero. tradit unam
quamque animam ab exordio nativita-
tis habere angelum ad sui custodiam

deputatū · inquirens ita · Magna
dignitas aīarū est · ut vnaqueq;
habeat ab ortu natiuitatis in cu-
stodiā sui angelū delegatū · Gre-
gorius q̄ dicit · q̄ quisq; vnū bonū
angelū sibi ad custodiā deputa-
tū · ⁊ vnū malū ad exercitiū habet
Cum enī oēs angeli boni nrm
bonū velint · cōiterq; saluti oīm
studeant · Ille tamen qui depu-
tatus est alicui ad custodiā · eū
spāliter hortatur ad bonū · sicut le-
gitur de angelo thobie · ⁊ de an-
gelo petri in actibus aplorum
Similiter ⁊ mali angeli cū desi-
derent malū hoīm · magis tamē
hoīem ad malū incitat · ⁊ ad no-
cendū fortius instat ille qui ad exer-
citiū eius deputatus est ·

Querit et determinat utrum singulis hominibus singuli angeli an pluribus deputatus sit unus ad custodiam vel exercitium.

Solet autem queri utrum singuli angeli singulis hominibus an unus pluribus ad custodiam vel ad exercitium deputatus sit. Sed cum electi tot sint quot et boni angeli sunt, plures constat esse omnes simul bonos et malos homines quam boni angeli sint. Et cum tot sint electi quot angeli boni et angeli boni plures sint quam mali, pluresque sint homines mali quam boni, non est ambigendum plures esse bonos homines quam sint mali angeli, et plures esse malos homines quam sint mali angeli vel boni angeli. Ideoque dici oportet unum eundemque angelum bonum vel malum

pluribus hominibus deputari ad
custodiam vel exercitium sive eodem
tempore sive diversis temporibus. Ideo autem
dicimus eodem tempore vel diversis tem-
poribus. quia videtur quibusdam
quod omnes homines qui sunt simul in aliquo
tempore singuli singulos angelos habere
possunt bonos vel malos. quia licet
maior sit numerus hominum compu-
tatis in unum omnibus qui fuerunt et
sunt et futuri sunt. quam angelorum
tamen quia homines decedentibus hominibus
succedunt. et ideo numquam simul sunt
in hac vita. angeli vero numquam
decedunt. sed simul omnes sunt. esse potest
ut singuli hominum dum in hac vita
sunt. singulos habeant angelos
bonos vel malos ad sui custodiam
vel exercitium destinatos. Ceterum

sive ita sit sive nō. nō est dubitā
dū vnumquēq; habere angelum
sibi deputatū. sive pluribus simul
destinatus sit. sive vni singulariter
Nec est mirandū vnum angelū plu
ribus hominibus ad custodiā deputari.
cū vni homini plurium custodia depu
tetur. ita ut eorū quisq; suū dicatur
hr̄e dom̄ vel epm̄ vel abbatem.

Querit ꝛ rndet sm̄ primā
opinionē. vtrū angeli pfici
ant i merito vl p̄mio usq; ad iudi.ū

Preterea illud ꝯsiderari oportet.
vtrū angeli boni in premio vl
in merito proficiant vsq; ad iudici
um. Et in meritis proficiant atq;
quotidie magis ac magis mereantur
quibusdam videtur ex eo quia quo
tidie hom̄ vtilitatibus inseruiunt
eorumq; profectibus student. Quibus

etiam nihilominus videtur quod in pre-
mio proficiant scilicet in cognicione
et dilectione dei. Licet enim ut aiunt
in confirmacione beatitudinem acceperint
eternam atque perfectam, augetur
tamen quotidie eorum beatitudo, quia ma-
gis ac magis diligunt atque cogno-
scunt. Et est eorum charitas qua deum
et nos diligunt et meritum et premium.
Meritum quia per eam et obsequia ex
ea nobis impensa merentur et in
beatitudine proficiunt. Et ipsa eadem
est premium, quia ea beati sunt.
Et quod angeli proficiant in cogni-
cione ac per hoc in beatitudine, te-
stimoniis sanctorum confirmat. Dicit enim
Esaias ex persona angelorum christi
ascendentis magnificenciam admi-
rancium. Quis est iste qui venit

de eodem tinctis vestibus de bosra.

Et in ps. Quis est iste rex glie.

Ex quibus apparet quod in misterium

verbi incarnaci plenius cognoue

runt angeli post implecionem quam ante

Et sicut in cognicione huius misterii pro

fecerunt ita dicunt eos in deitatis

cognicione proficere. Que autem in huiusmodi

misterii cognicione profecerunt e

uidenter docet apostolus dicens Que

sit dispensacio sacramenti absconditi a se

culis in deo ut innotescat multifor

mis sapiencia dei per ecclesiam principibus

et potestatibus in celestibus Super quem lo

cum dicit hiero. Angelicas digni

tates prefatum misterium ad purum

non intellexisse donec completa est

passio [illegible] christi et apostolorum predica

cio per gentes dilatata. His autem

videtur contradicere Aug. super eundem
locum epistole dicens Non latuit an
gelos misterium regni celorum.
quod opportuno tempore revelatum
est pro salute nostra. Illis ergo a se
culis innotuit supra memora
tum misterium. quia omnis creatura
non ante secula sed a seculis est.
Attende lector. quia videntur
dissentire in hac sententia illustres
doctores. Ideoque ut omnis repugnan
cia de medio tollatur. predicta verba
haymonem sequentes ita determi
nemus. ut illis angelis qui ma
ioris dignitatis sunt. et per quorum
misterium illa nunciata sunt. ex
parte cognita a seculis fuisse.
utpote familiaribus et nunciis. Illis
vero qui minoris dignitatis sunt

incognita extitisse dicamus usque quo
consummata — katholicam et apostolicam
impleta sunt et per ecclesiam pre-
dicata et tunc ab omnibus angelis
perfecte fuerunt cognita. Con-
stat itaque omnes angelos in cognitione
divinorum misteriorum secundum processum
temporis profecisse. Unde non incongru-
enter ipsi dicunt angelorum scientiam
ac beatitudinem augeri usque ad futu-
ram consummationem. Quando in scientia ac
beatitudine ita perfectissimi erunt
ut nec augeatur amplius nec mi-
nuatur.

Respondet secundum opinionem secun-
dam que dicit angelos in
quibusdam premissorum non profecisse.

Alii autem dicunt angelos in con-
firmatione tanta deitatis dilectione
atque noticia fuisse preditos ut in
his ulterius non profecerint

nec profecturi sunt. Profecerunt
tm̄ in scia rerū exteriorū sic in co
gnicōne sacramenti incarnacōis
z hiuōi sed n̄ in contēplacōe de
itatis. qz trinitatem in vnitate
atqz vnitatem in trinitate n̄ plenius
intelligunt siue intellecturi sūt
qm̄ ab ipa ꝯfirmacōe ꝑceperunt
Ita etiā dicunt eos in charitate
nō profecisse ꝑ ꝯfirmacōem. qz
eorū charitas postea nō est au
cta. z sic dicūt eos nō profecisse
in meritis. sed hoc quātuz ad vī
merendi. sed nō qntum ad nume
rum meritorū. plura em̄ bona
fecerūt postea que tūc nō fecerāt
Sed eor charitas ex qua illa pro
cesserunt nō est aucta. ex q̄ tm̄
meruerunt. anteqz ista adderent

Quantum postea his adiectis. Illud
vero quod alii superius dicunt pro
babilius videtur scilicet quod angeli usque
ad iudicium in scientia et aliis proficiant.
Quibus tamen videntur obviare quae
rundam auctoritatum verba. Ait enim
ysidorus de sum. bono. Angeli
in verbo dei omnia sciunt antequam
fiant. Sed nec omnes nec omnia per
fecte angelos scire dixit. Et ideo
eos in scientia proficere non removit.
Greg. in li. dyalogorum ait. Quid
est quod ibi nesciant ubi scientem
omnia sciunt. Ubi videtur dicere quod omnia
sciant angeli. Et nihil sit quod ne
sciant. Sed accipiendum est hoc
de his quorum cognitio beatum
facit cognitorem. ut sunt ea quae ad
misterium trinitatis et unitatis pertinent

Post Cognicionem de angel habitam agit de aliarum rerum creacione et precipue sex dierum distinctione

Hec de Angelice nature condicione dicta sufficiant. Nunc super est de aliarum quoque rerum creacione et precipue de operum sex dierum distinctione nonnulla in medium proferre. Cum deus in sapiencia sua angelicos condiderit spiritus. Alia eciam creavit sic ostendit supra memorata scriptura genesis que dicit in principio deum creasse celum i. angelos et terram scilicet materiam quatuor elementorum adhuc confusam et informem que a crecis dicta est chaos. Et hec fuit ante omnem diem. Deinde elementa distinxit et species proprias atque distinctas singulis rebus secundum genus suum dedit que non simul ut quibusdam sanctorum patrum placuit sed per intervalla temporum ac sex dierum volumina ut aliis visum est formavit

diuersas opiniones circa:
productionem materie corporalium explicat.

Quidam namque sanctorum patrum qui
verba dei atque archana excellenter
scrutati sunt. super hoc quasi ad
uersa scripsisse videntur. Alii qui
dem tradiderunt omnia simul in
materia et forma fuisse creata
Quod aug. sensisse videtur. Alii vero
hoc magis probauerunt ac asse
ruerunt. vt prima materia ru
dis atque informis quatuor elemen
torum commixtionem atque confusio
nem tenens creata sit. Postmodum
vero per interualla sex dierum ex
illa materia rerum corporalium
genera sint formata secundum species
proprias. Quam sententiam Grego. hie
ro. Beda. alii pluresque commendant

ac proferunt. Que etiam scriptu
re geneseos. Unde prima huius
rei ad nos manavit cognicio. ma
gis congruere videtur.

Alteram ex illis opinionibus
elegit et explanat quomodo per in
tervalla temporis res corpora
les condite sunt.

Secundum hanc itaque tradicionem
ordinem atque modum creacionis for
macionisque rerum inspiciamus. Sicut
supra memoratum est. In principio
creavit deus celum id est angelicam
naturam. sed adhuc informem ut qui
busdam placet. Et terram id est illam
confusam materiam quatuor ele
mentorum quam nomine terre. Ut
Aug. ait contra manicheos.
Ideo appellavit moyses quia terra
inter omnia elementa minus

est speciosa. et illa inanis erat
et incomposita propter omnium elemen
torum commixtionem. Eandem etiam
vocat abissum dicens. et tene
bre erant super faciem abyssi etc.
quia confusa erat et commixta. spe
distincta carens. Eadem etiam
materia informis dicta est aqua
super quam ferebatur spiritus domini.
sicut superfertur fabricandis rebus
voluntas artificis. quia subiace
bat bone voluntati creatoris. quod
formandum perficiendumque incho
averat. qui sicut dominus et conditor pre
erat fluitanti et confuse materie.
ut distingueret per species varias
quando vellet. et sicut vellet. Hec
ideo dicta est aqua. quia omnia
que in terra nascuntur. sive

animalia sive arbores vel her
be et silia ab humore incipi
unt formari atque nutriri. Hiis
omnibus vocabulis vocata est illa
informis materia ut res igno
ta notis vocabulis insinua
retur imperitioribus et non uno tantum
Nam si uno tantum significaretur
vocabulo hoc esse putaretur
quod consueverant homines in
illo vocabulo intelligere. Sub
his ergo nominibus significata est
materia illa confusa et informis
que nulla specie cerni ac tractari
poterat i. nominibus visibilium
rerum que inde future erant propter
infirmitatem parvulorum qui minus
idonei sunt invisibilia compre
hendere et tunc erant tenebre

.i. lucis absencia. Non enim tenebre aliquid sunt. sed ipsa lucis absencia. sicut silencium non aliqua res est. sed ubi sonus non est. silencium dicitur. Et nuditas non aliqua res est. sed in corpore ubi tegumentum non est. nuditas dicitur. Sicut et inanitas non est aliquid sed inanis dicitur locus esse ubi non est corpus. et inanitas est absencia corporis.

Quoddam dubium determinat scilicet quo sensu tenebre dicantur non esse aliquid et quo dicantur esse aliquid.

Attende quod hic Augustinus tenebras dicit non esse aliquid. cum alibi tenebre inter creaturas ponantur que benedicunt dominum. Unde dicitur. Benedicite lux et tenebre domino.

Ideoq; sciendū est, tenebras di
uersis modis accipi. scz. uel pro
lucis absentia, qualiter supra
accepit Aug. iuxta quā acceptōz
nō sunt aliquid, uel, pro aere
obscurato siue aeris obscura qua
litate, et sm hoc aliqua res cre
ata sunt. Ideo ergo dicit tenebras
tūc fuisse sup faciē abyssi, quia
nō dum erat lux. que si esset
et superesset. et superfunderetur.
sed nōdum lucis grā opus suū
deus reuestauerat. que pgea
in primo die formata est.

Determiat qualiter mate
ria corpaliū sm opinio
nē plꝰ eccāz fuerit īforis et ꝯfusa.

De qua re (priusq; tractemꝰ) duo
nobis discutienda occurrunt.
Primū quare illa materia ꝯfusa

dicatur. an qz omni forma caru
erit. an ꝓpter aliud. Secundo vbi
ad esse proderit. et quantum in altum
ascenderit. Ad illud ergo quod primo
positum est breuiter respondentes di
cimus illam primam materiam non
ideo dictam fore informem. quod nul
lam omnino formam habuerit. qz
non aliquid corporeum tale existere
potest quod nullam habeat formam.
Sed ideo non absurde informem
appellari posse dicimus. quia in
confusione et permixtione quadam sub
sistens. nondum pulcram apertamque
et distinctam receperat formam. qua
lem modo cernimus. Facta est ergo
illa materia in forma confusionis
ante formam dispositionis. In for
ma confusionis prius omnia corporalia

materialiter simul et semel sunt
omnia corporalia
creata post modum in forma dispo
sicionis sex diebus sunt ordinata.
Ecce absolutum est quod primo in di
scussione propositum fuit. scilicet quere
illa materia dicatur informis.

Determinat ubi illa materia fuerit locata.

Nunc superest quod secundo propone
batur explicare ubi scilicet illa ma
in quo loco fuit
teria substiterit. et quantum in
i. spatium occupavit
altitudine porrigebatur. Ad quod
(nihil temere asserentes) dicimus
Quod illa prima rerum omnium moles
quando creata est ibidem ad esse vi
i. informas specificas distincta
detur prodiisse. ubi nunc forma
ta subsistit. Eratque terrenum hoc
elementum in uno loco eodem me
dio subsidens. ceteris in una

confusione permixtis. eisdemque cir
cumquaque in modo cuiusdam nebule
oppressis. ita obuolutum erat, ut
apparere non posset quod fuit. Illa
vero tria in una permixtione confusa
circumquaque suspensa. eousque in altum
porrigebantur. quousque nunc summi
tas corporee nature pertingit.
Et sicut quibusdam videtur. ultra lo
cum firmamenti extendebatur illa
moles. que in inferiori parte
spissior atque grossior erat. In superi
ori vero rarior atque lenior atque sub
tilior existebat. De qua rarioris sub
stantia putant quidam fuisse aquas
que super firmamentum esse dicuntur.
Talis fuit mundi facies in principio.
priusquam reciperet formam vel dispositionem.
Anticipando determinat quibus

Diebus uel in quot ista materia siue mundi facies in ipso primordio fuerit distincta.

Nunc superest ut dispositionem illam qualiter perfecta sit ordine prosequamur. Sed diebus sicut docet scriptura genesis distinxit deus et informas redegit proprias cuncta que simul materialiter fecerat. Perfecitque opus suum die sexto et sic deinde die septimo requieuit ab omni opere suo. i. cessauit nouam creaturam facere. Sex enim diebus sex rerum genera distinxit nihilque postea fecit. quod in aliquo istorum non contineatur. operatus est tamen postea sicut veritas in euangelio ait. pater meus operatur usque nunc. et ego operor.

Confirmat quatuor esse modos
divine operationis auctoritate alicuini.

Quattuor enim modis ut ait Alicui-
nus super Gen. deus operatur. Primo in
verbo omnia disponendo. Secundo in
materia informi quatuor elemen-
torum de nihilo eam creando. Un-
de vivit in eternum creavit omnia
simul. Omnia scilicet elementa. vel omnia
corpora materialiter simul creavit.
Tertio per opera sex dierum varias
distinxit creaturas. Quarto ex pri-
mordialibus seminibus non incogni-
te oriuntur nature. sed note sepi-
reformantur ne pereant.

Determinat quando lux facta
fuit. quia ante omnia alia.

Prima autem distinctionis operatio
fuit formatio lucis sicut ostendit

scriptura gen. q̄ ꝯmemorata
rerū informitate. earū dispōnez
a luce inchoauit. subdens. dixit
deus. fiat lux. ⁊ facta est lux.
⁊ diuisit lucem a tenebris. Ap
pellauitq; lucem diem. ⁊ tene
bras noctez. Et factū est vespe
⁊ mane dies vnus. Congrue mū
di ornatus a luce cepit. vnde ce
tera que creanda erant videntur.

Qualis facta fuerit lux illa. corpalis an spūalis

Si queritur qualis illa lux fue
rit. corpalis scz an spūalis. Id
rūdemus quod legimus traditur
Dicit em̄ aug. qz lux illa cor
palis vel spūalis intelligi pōt.
Si spūalis accipitur. angelica nā
intelligitur. que prius informis

fuit. sed postea formata est. cum
ad creatorem conversa, ei charitate
adhesit. Cuius informitatis creatio
superius significata est. ubi dictum
est. In principio creavit deus celum
et terram. Hic vero eiusdem formatio
ostenditur cum ait. fiat lux. et facta est
lux. Hec ergo angelica natura prius
tenebre. et postea lux fuit. quia
prius habuit informitatem et imperfec-
tionem. deinde formationis perfectionem
et ita divisit deus lucem a tenebris
Nam ut ait Aug. super gen. huius
creature informitas et imperfectio
fuit. antequam formaretur in amore
conditoris. Formata vero est quando conver-
sa est ad incommutabile lumen veri
Si vero corporalis fuit lux illa. quod
utique probabile est. corpus lucidum

fuisse intelligitur velut lucida
nubes. quod nō de nihilo sed de
preiacenti materia formaliter
factū est ut lux esset. ⁊ vī lu
cendi hr̄et. cū quā dies p̄ma
exorta est. q̄ ante nec dies fu
it nec lux. licet tp̄us fuerit.
Vbi lux illa fc̄a ⁊ ubi posita
fuerit.

Si aūt queritur vbi est facta lux
illa. cū abyssus oēz terre altitu
dinē tegeret. Dici p̄t in illis p̄ti
bus ee facta. quas nūc illustrat
solis diurna lux. Nec mirū lu
cem in aquas posse lucere. cū
etiā nautarū opatōne sepius il
lustrentur. q̄ in profundum
mersi. misso ex ore oleo aquas
sibi illustrant. q̄ multo rariores

fuerunt in principio quam modo sunt
quia nondum congregate fuerant in uno
loco. Facta ergo lux illa vicem et lo-
cum solis tenebat, que motu suo cir-
cum agitata noctem diemque discer-
nebat. Ubi ergo primum lucem appa-
ruisse verisimile est, ubi sol quotidi-
ano cursu circumvectus apparet.
Ut eodem tramite lux circumcurrens
ac primo ad occasum descendens ne-
speram faceret, deinde revocata
ad ortum, aurora, id est mane illustra-
ret. Et ita divisit deus lucem et te-
nebras et appellavit lucem diem
et tenebras noctem.

De effectu lucis sive de die quem faciebat quantum ad spacium.

Hic notandum est quod dies diversis
modis accipitur in scriptura. Dicitur

eni dies lux illa que illo triduo
tenebras illuminabat. Et dicitur
dies illuminacio ipsa aeris. Dicitur
etiam dies spacium xxiiii horarum
qualiter accipitur cum dicitur. Fac-
tum est vespere et mane dies unus
Quod ita distinguendum est. fac-
tum est vespere prius et postea mane
Et ita fuit dies unus expletus xxiiii
horarum. Dies scilicet naturalis. qui habuit
vesperam sed non mane. Mane enim
dicitur finis precedentis et initium
sequentis diei. quod est aurora
que nec plenam lucem nec omnino
tenebras habet. Mane ergo primus
dies non habuit. quia nec dies pre-
cesserat qui sequentis diei initio
terminaretur. et eo precipue. quia
luce apparente mox super terram

plenus atque preclarus dies extitit
qui non ab aurora sed a plena
luce inchoavit. Et mane sequen
tis diei consumatus est. Unde Beda
super Genesim. Dicebat ut dies a luce
inciperet. Et in mane sequentis
diei tenderet. ut opera dei a luce
inchoasse. Et in lucem completa esse
significarentur. Reliqui autem
dies mane habuerunt et vesperam
quorum quisque a suo mane incipi
ens usque ad alterius diei ma
ne tendebatur.

De quantum die ad distinguendi
modum scilicet de naturali ordine com
putationis dierum. Et de illo qui
per misterio introductus est

Hic est naturalis ordo distin
ctionis dierum. ut distinguantur atque
computentur dies a mane usque ad

mane. Postea vero in mysterio fa
ctum est ut dies computentur a
vespera in vesperam et adiungatur
dies precedenti nocti in computa
cione. Cum iuxta naturalem ordinem
precedens dies sequenti nocti ad
iungi debeat. Quia homo a luce per
peccatum corruit in tenebras igno
rancie et peccatorum. Deinde per Christum
a tenebris ad lucem redyt. Unde
apostolus Eramus aliquando tenebre
Nunc autem lux in domino. Primus ita
quod dies non ab aurora sed a plena
luce incipiens. et post vesperam
paulatim occidente luce excipi
ens mane sequentis diei expletus
est. Unde Beda: occidente luce paula
tim et post spacium diurne longitu
dinis inferiores partes subeunte

factū est vespe / sicut nūc usi-
tato cursu solis fieri solet / ffactū
est aūt mane eadē sup̄ terraz vede
unte / ⁊ aliū diem inchoante / ⁊
dies expletus est vnus xxiiii ho-
rarū / ffinitq; nox illi truduo oī-
no tenebrosa / que / post creata
sydera / aliqua luce clarnit.

De die q̄stū ad complemē
tum scz cur sol factus est si
lux illa sufficiebat.

Solet aūt queri / quare factus ē
sol / si lux illa faciende diei suf-
ficiebat / Ad quod dici pt̄ / qm̄ lux
illa forte supiores ptes illustra-
bat / ⁊ ad illuminacōem inferioꝝ
solem fieri optebat / Vel pocius iō
qz facto sole diei fulgor auctus
est / Ampliori em̄ multo luce ra-
dianit dies postea q̄z an̄ / Si aūt

queritur quid de luce illa factū
sit cū modo nō appareat. Pōt dici
aut de ea corpus solis formatum
aut in ea parte celi esse in q̄ sol
est. nō ꝑ ipa sit sol. sed sic est
ei vnita ut discerni nō valeat.

Quō accipiendū sit illud ver
bū quod dixit deus. fiat. an
sono vocis id deus dixerit an aliter.

Preterea investigandū est. quō
accipiendū sit quod ait. Dixit
deus fiat. vtrū temporaliter. vel so
no vocis illud dixerit. an alio
modo. Aug. sup Gen. tradit nec
temporaliter nec sono vocis deū
locutū fuisse. qr si temporaliter
et mutabiliter. et si corporaliter di
catur sonuisse vox dei. nec lin
gua erat qua loqueretur. nec
erat quem oporteret audire et

et intelligere. Bene ergo vox dei ad
naturam verbi per quod omnia
facta sunt refertur. Dixitque deus
fiat etc. non temporaliter non sono vocis
sed in verbo sibi coeterno. id est
verbum genuit intemporaliter in quo
erat et disposuit ab eterno ut fie-
ret in tempore et in eo factum est.

Quomodo accipiendum sit quod dicitur pater operari in filio vel per filium vel in spiritu sancto.

Hic queri solet quomodo accipiendum
sit quod dicitur pater operari in fi-
lio vel per filium vel in spiritu sancto.
Hoc enim scriptura frequenter nobis
proponit ut omnia in sapientia feci-
sti domine. id est in filio et in prin-
cipio id est in filio creavit deus
celum et terram. Et illud per quem
fecit et secula. Super illum quoque psalmus.

locū. Verbo domī celi firmati sūt
rc. dicit Aug. q̄ pr̄ operatur per
verbū sīn̄ ⁊ sp̄nsc̄tum. Quō ergo
hoc accipiendū est. Putauerūt
quidam heretici q̄ pater velut
auctor ⁊ artifex filio ⁊ sp̄nsancto
in rerū opacōn quasi instrumēto
vteretur. Ex predictis verbis er
randi occasionē sumentes. q̄d
velut blasphemū atq̄ sane do
ctrine aduersū abiicit p̄ia fi
des. Non est itaq̄ intelligendū
ideo scripturā frequēter cōmeō
rare patrem opari in filio vel
per filiū. tanq̄ filius nō posset
facere si ei nō porrexisset pater
dexteram. vel tanq̄ aliquod i
strm̄ fuerit p̄ris opantis. sed
potius illis verbis patrem.

intelligi voluit cum filio et spiritu sancto
operari et sine eis nil facere.
Remouet opinionem hereticam insinuans aliam esse expositionem verbi predicti.

Sed dicit hereticus hac ratione hoc
posse dixisse filium operari per patrem
vel in patre et spiritu sancto cum utroque
quia filius cum patre et spiritus sanctus
cum utroque operatur. Cui breuiter respondetur. Ideo istud dictum esse et non
istud ut in patre monstraretur auctoritas. Non enim pater a filio sed filius
a patre operatur et spiritus sanctus ab utroque.
Ideoque etiam filius per spiritum sanctum legitur
operari quia cum spiritu sancto operatur hoc ipsum
a filio habenti ut operetur. Alia expositio predictorum
Potest et aliter illud accipi ut dicatur
pater in filio vel per filium
operari quia eum genuit omnium opificem

Sicut dr̄ pater ꝑ eū iudicare.
qr̄ genuit iudicem. Ita ꝛ ꝑ spm̄ scm̄
dr̄ opari sine pr̄ sine filius. quia
ab utroq; procedit spm̄ sctus factor
om̄ium. Vn̄ Ioh. Crisos. in exposicōe
eplē. ad hebre. sic ait. Non (ut he
reticus inaniter suspicatur) tanq̄
aliquod instrm̄ patris extiterit fi
lius. Neq; per eū pr̄ dicitur fecisse
tanq̄ ipe facere nō posset. sed sicut
dicitur pr̄ iudicare per filiū. quia
iudicē genuit. sic etiā dicitur opa
ri per filiū. qr̄ eū constat opificē
genuisse. Si em̄ causa eius pater
est. sm̄ q̄ pr̄ est. multo amplius
eorū causa est que per filiū facta
sunt. Hec de ope prime diei di
cta sunt.

Determinat celorū naturā secundum veritatem.

Dies xiiii

Dixitque deus. fiat firmamen-
tum in medio aquarum et dividat
aquas ab aquis. Divisitque aquas
que erant sub firmamento ab his
que erant super firmamentum. Sciendum
est quod illius celi describitur hic
creatio. sicut ait Beda super gen.
in quo fixa sunt sidera. cui super
posite sunt aque in aere et in terra
et superposite alie. de quibus dicitur
Qui tegis aquis superiora eius.
in medio ergo firmamentum est. i. side-
reum celum. quod de aquis factum
esse credi potest. Cristallinus ergo lapis
cui magna est firmitas et per
spicuitas de aquis factus est.
Si quem vero movent. quomodo aque
nature fluide et in ima labiles
super celum possunt consistere. de deo

Job xxvi

scriptū esse meminerit. Qui li
gat aquas in nubibus suis. Qui
enim infra celū ligat aquas ad
tempus vaporibus nubium retentas
post etiā super celi sperā nō vapo
rali tenuitate sed glaciali solidita
te aquas suspendere ne labantur.
Quales aut̄ et ad quid condite sint
ipse novit qui condidit. Ecce ostensum
est his verbis quod celū factum
sit. s. illud in quo sunt fixa sidera
i. quod excedit aerem. et de qua
materia. s. de aquis. et quales
sint aque que super illud celū
sunt. s. ut glacies solidate.

Determinat celorum naturam
secundum quorundam opinionem
qui putant celū illud esse igne
e nature. quibus consentit Augus.

Quidam vero celū quod excedit aerem

spacia / ignee nature dicunt / asserentes sup aerem puru: ignem esse. qui dr esse celu / de quo igne sidera et luminaria facta esse coniectant. Quibus aug. consentire videtur. Utrum vero noie firmamenti celu quod excedit aerem / an ipse aer hic intelligatur. idem Aug. querit nec ~~intell~~ soluit / Magis tn approbare vr celu illud hic accipi: quod spacia aeris excedit / Aquas aut que super illud celum sunt dicit vaporaliter trahi. et leuissimis suspendi guttis / Sicut aer iste nubilosus exaltacoe terre aquas vaporaliter trahit. et p subtiles minucias suspendit. et pq corpulencius conglobatas pluuialiter refundit / Si ergo pt aqua sicut videmus

ad tantas minucias pervenire ut
feratur vaporaliter super aerem aquis
naturaliter leviorem. Cur non creda
mus etiam super illud levius celum
minucioribus guttis et levioribus
immanare vaporibus. sed quoquo
modo ibi sint. ibi esse non dubitamus

Tangit quoniam de figura celi.

Queri etiam solet cuius figure sit
celum. Sed s. s. quamvis autores nostri
scivierint. per eos dicere noluit
nisi quod prosit salutem

Queritur de motu celi.

Queritur etiam si stet an moveatur
celum. Si moveatur inquiunt
quomodo est firmamentum. Si stat quomodo
in ea fixa sidera circumeunt. Sed
firmamentum dici potest non propter
stationem. sed propter firmitatem

vel terminum aquarum intrans-
gressibile. Si autem stat nil impe-
dit moueri et circumire sidera.

Remouet dubitationem quare
tacuit scriptura in opere 2e
diei quod in aliis dixit.

Post hoc queri solet quare hic
non est dictum sicut in aliorum dierum
operibus. vidit deus quod esset bonum
Sacrum aliquod hic commendatur
Deo fortassis non est hic dictum
quod tamen sicut in aliis factum
est. quia binarius principium alterita-
tis est et signum diuisionis.

Agit de distinctione celorum de-
terminans veritatem quando aque
congregate sunt in vnum locum.

Sequitur. dixit deus. Congre-
gentur aque in vnum locum et appa-
reat arida. Tercie diei opus est
congregatio aquarum in vnum locum

Congregate sunt enim omnes aque
celo inferiores in unam matricem
ut lux que preterito biduo a
quas clara luce lustrauerat.
in puro aere clarior fulgeat et
appareat terra que cooperta latebat
et que aquis limosa erat.
fieret arida germinibus apta. Eodem
enim die protulit terra herbam
virentem lignumque faciens fructum

Soluit dubitacionem ubi congregate sunt aque.

Si autem queratur ubi congregate
sunt aque que totum texerant
spacium usque ad celum. Potuit fieri
ut terra subsidens concauas partes
preberet ubi fluctuantes aquas re
ciperet. Potest etiam credi primarias
aquas rariores fuisse que sic

nebula tegerent terras. sed con
gregatione esse spissitas. et ideo faci
le in unum posse redigi locum. Cum
que multa constet esse maria et flumina
In unum tamen locum dicit aquas congre
gatas propter continuationem omnium
aquarum que in terris sunt. quia cuncta
flumina et maria magno mari iun
guntur. Ideoque cum dixerit aquas
congregas in unum locum. deinde
dicit pluraliter congregationes
aquarum propter multifidos sinus earum
quibus omnibus ex magno mari
principium est.

Agit de productione luminarium comparans ea operibus aliorum dierum.

Sequitur. Dixit deus.
Fiant luminaria in firmamento ce
li. et dividant diem ac noctem

In precedenti triduo disposita
est universitas huius mundi ma
china et partibus suis distribu
ta. formata enim luce prima die
que universa illustraret. Duo
sequentes dies attributi sunt
supreme et infime parti mundi
firmamento scilicet aeri terre et aque
Nam secunda die firmamentum
de super expansum est. Tercia vero
aquarum molibus inter receptacu
la sua collectis terra est reve
lata. atque aer serenatus. Qua
tuor autem mundi elementa illis
diebus suis locis distincta sunt
et ordinata. Tribus autem sequen
tibus diebus ornata sunt illa
quatuor elementa. Quarta enim
die ornatum est firmamentum

sole et lune et stellis. Quinta aer
in volatilibus. et aque in piscibus
ornamenta acceperunt. Sexta ac
cepit terra iumenta et reptilia et
bestias. post que omnia factus est
homo de terra et in terra. non
tamen ad terram nec propter terram. sed
ad celum et propter celum. Quia ergo
celum ceteris elementis prestat
priusque aliis factum est. ideo ante
alia ornatur in quarto die quo
fiunt sydera.

Determinat quare luminaria celi facta sunt.

Que ideo facta sunt.

ut per ea illustretur inferior
pars ne esset habitantibus tene
brosa. Infirmitati hominum provi
sum est ut circumeunte sole po
tirentur homines diei noctisque

vicissitudine propter dormiendi
vigilandique necessitatem. Et ideo ne
nox indecora remaneret sed luna
ac sideribus consolarentur homines
quibus in nocte operandi necessi
tas incumberet. Et quia quedam
animalia sunt que lucem ferre non
possent. Quod autem subdi
tur. Et sint in signa et tempora et
dies et annos. quomodo accipiendum
sit queri solet. Ita enim dictum
videtur quasi quarto die cepisset
tempora. cum prius triduum sine tempore
non fuerit. Ideo tempora que fiunt per
sidera non spacia morarum sed
vicissitudinem aeree qualitatis
debemus accipere. quia talia mo
tibus siderum fiunt. sicut dies
et anni quos usitate novimus

Sunt enim in signa serenitatis
et tempestatis. Et in tpa. quia per
ea distinguimus quatuor tempo
ra anni. s. ver. estatem. autumnum
hiemem. Vel sunt in signa et in
tpa. i. in distinctione horarum. quia
priusquam fierent. ordo temporum
nullis notabatur indiciis. vel me
ridiana hora. vel qualibet hora.
Hec quarta die facta sunt.

Determinat de productione animalium ex aquis

Dixit etiam deus. Producant aque
reptile anime viventis et vola
tile super terram etc. Opus quinte
diei. Est formatio piscium et avium.
Quibus duo elementa ornantur
et de eadem materia. i. de aquis pisces
et aves creavit. volatilia levans
in aera. et natatilia remittens congregati.

Disquisitio

Determinat veritatem de productione animalium extra.

Sequitur. Dixit deus. Producat terra animam viventem, iumenta et reptilia et bestias terre secundum species suas etc. Sexte diei opus describitur. Cum terra suis animalibus ornari dicitur.

Quaerit utrum post peccatum venenosa animalia noxia facta fuerint. An propter peccatum nocere ceperint prius facta innoxia.

Queri solet de venenosis et perniciosis animantibus. Utrum post peccatum hominis ad vindictam creata sint. An potius creata innoxia peccatoribus nocere ceperint. Sane dici potest quod creata nil homini nocuissent si non peccasset. Puniendorum namque vicinorum et terrendorum vel probande vel perficiende

~~vel~~ et ~~pro~~ per fruende virtutis cā
nocere ceperunt. Fuerunt ergo cre
ata innoxia. sed propter peccatum
facta sunt noxia

Quaerit utrum minuta a
mālia tunc creata fuerint

De quibusdam amantibus minu
tis questio est. Utrum in primis
condicionibus creata sint. an ex re
bus corruptis postea ornata sint
Pleraque enim de humidorum corporum
viciis vel exalacionibus terre sive
de cadaveribus gignuntur. Quedā
etiā de corruptione lignorum et
herbarum et fructuum. et deus autor
omnium est. Potest autem dici quod ea que
de corporibus amālium maxime
mortuorum nascuntur. cum anima
libus creata non fuerint. nisi potē

cialiter et materialiter. Ea vero que
ex terra vel ex aquis nascuntur
vel ex eis que terra germinante
orta sunt. tunc creata fuisse non
incongrue dici potest.

Determinat de operum divi
norum consumatione. ostendens
qualiter in productione hominis fa
cta est et consumata distinctio rerum.

Omnibus autem creatis atque dispo
sitis novissime factus est homo
tanquam dominus et possessor. qui et
omnibus preferendus erat. Unde
sequitur. Vidit deus quod esset bonum
et ait. Faciamus hominem ad imagi
nem etc. Sed antequam de hominis
creatione tractemus. quod supra bre
viter tetigimus. plenius versantes
clarius faciamus.

Explicat diversas sententias cato

licorum tractorum de ea
dem rerum distinctione.

In hac enim rerum distinctione
catholici tractatores dissentire
ut supra diximus inveniuntur. Aliis
dicentibus res creatas esse atque
distinctas secundum species suas per inter-
valla sex dierum. Quorum sententie
quia litera genesis magis inservire vide-
tur, atque catholica ecclesia magis
approbat, ideo hactenus studiose
docuimus, quomodo ex illa communi
materia prius informiter facta, postea
ea corporalium rerum genera per
sex dierum volumina distinctim
sint formata. Aliis autem videtur
quod non per intervalla temporum
facta sint, sed simul ita formata
ad esse prodierunt. Quod Aug.

sup gen. pluribus modis ni
tititur ondere. dicens elementa
quatuor ita formata sic modo
apparent ab inicio extitisse. et
celum sideribus ornatum fuisse.
Quedam vero non formaliter
sed materialiter tunc facta fuisse.
Que post per temporis accessum formaliter
distincta sunt ut herbe. arbores
et forte animalia. Omnia ergo in ipso
temporis inicio facta esse dicunt. sed
quedam formaliter. et secundum species quas
habere cerminus. ut maiores
mundi partes. quedam vero materialiter
tantum. Sed ut dicunt. Moyses lo-
quens rudi et carnali populo. locucio-
nis modum temperavit. de deo loquens
a simili hominis. qui per moras tem-
porum opera sua perficit. cum ipse

simul sua opa fecerit. Vn Aug.
Ideo inquit moyses diuisim re
fert. deū illa opa fecisse. qr non
potuit sil ab homine dici. quod a
deo sil potuit fieri. Item potuit
diuidere scriptura loquendi tpibus
quod deus opandi tpibus non
diuisit. Illi qui his auctibus et
aliis huiusmodi inherentes dicunt qua
tuor elementa atq celi luminari
a. ita formata sil esse. et habuisse
illos sex dies quos scriptura co
memorat. sex rerū genera id est
distinctiones appellant. que simul
facte sunt. partim formaliter.
partim causaliter.

Explicat veritatē d' septiē diei reqe.

Dam de septime diei requie aliqd
nos eloqui oportet. Scriptum est

quia complevit deus die septimo
opus suum. et requievit die septimo
ab universo opere quod patrarat.
Requievisse dicitur deus die septimo
Non quasi operando lassus. sed
ab universo opere requievit. quia
novam creaturam facere cessavit.
Requiescere enim cessare dicitur. unde
in Apocalipsi dicitur. Non habebant
requie dicentia Sanctus sanctus
sanctus. i. dicere non cessabant. Requie-
visse ergo deus dicitur. quia cessavit a
faciendis generibus creature
quia ultra novam non condidit.
Usque nunc tamen ut veritas in evan-
gelio ait. operatur pater cum filio.
s. administrationem eorundem generum
que tunc instituta sunt. Creatoris
enim virtus causa subsistendi est omni

creature. quod ergo dicitur. pater meus usque
modo operatur. et ego operor. illud
universe creature continuam am
ministracionem ostendit. Die ergo septimo
requievit. ut novam creaturam
ulterius non faceret. cuius materia
vel similitudo non precesserit. sed
usque nunc operatur. ut quod con
didit. continere et gubernare non
cesset.

Questionem movet et determinat
qualiter accipiendum sit quod dicitur
deus complesse opus suum septimo
die cum tunc requievit ab omni opere suo.

Sed quare quomodo septimo die dicatur
deus complesse opus suum cum ab
omni opere illo die requieverit. nec
aliquod genus novum rerum fecerit.
Alia translacio habet. Consumavit
deus die sexto opera sua. que nil

q̄onis affert. q̄ manifesta sunt
que in eo facta sunt. ⁊ omni cōsu
macō eo die ꝑfecta est. sicut scrip
tura ondit cū ait vidit deus cū
cta que fecerat ⁊ erant valde
bona. oīa quidem naturaliter
bona erant. nullq̄ in sui natu
ra vicij habencia. ⁊ sunt bo
na que ꝯdidit deus. eciā sin
gula. Sil vō vniuersa valde bona
q̄ ex oībꝰ cōsistit vniuersitatis
admirabilis pulcritudo. in qua
eciā illud quod malū dr̄. bene
ordinatū. ⁊ loco suo positū emi
nencius comendat bona. ut ma
gis placeant ⁊ laudabiliora
sint dū cōparantur malis. Sex
to ergo die facta est operū cō
sumacō. Ideo premissa oritur.

Ad quod si malum est bene ordinatum ergo malum est ordinem. Sed [illegible] Aug. [illegible] malum est quod [illegible] et ordinem [illegible] est ordo [illegible] et hic non est [illegible] et de isto loquitur Aug. Alius est ordo ad alium vel ad alium et hic est malum

Deinde

questio quo dicatur deus die
septimo opus suum complesse. quod
hebraica veritas habet. in quo
tamen nil novum creasse dicitur. Nisi for
te dicatur die septimo complevis
se opus suum. quia ipsum benedi
xit et sanctificavit sicut subiicit
scriptura. Benedixit diei sep
time et sanctificavit illum. Opus
enim est benedictio et sanctificatio
Sicut salomon aliquid operis fecit.
cum templum dedicavit. Nulla autem
diem sanctificasse et benedixisse
dicitur. quia mistica pre ceteris bene
dictione et sanctificatione eum donavit
Unde in lege dicitur. Memento sancti
ficare diem sabati. Et inde est
quod numerando dies usque ad sep
timum procedimus. et dicimus septem

Dis. xv.

esse dies quorum repetitione omne
tempus agitur non quin alius
sit ab illis dies octavus et nonus
et sic de ceteris sed quia in sex die
bus verum genera distincta sunt.
Fuit tamen Et in septimo licet
non fuerit novum genus verum in
stitutum fuit tamen in eo quasi qui
dam novus status sanctificati
onis operum et requietionis o
pificis potest etiam sic exponi
illud Complevit deus die
septimo opus suum et completum
et consumatum vidit
Continuat dicta dicendis

Dis Sedecima

Hiis excursis que supra de ho
minis creatione premisimus effectui
mancipare atque ordine expla
nare nunc suscipimus ubi hec

consideranda videntur. scilicet quare
creatus sit homo. et qualiter in-
stitutus. et qualis. et quomodo factus
deinde qualiter sit lapsus. pos-
tremo qualiter. et per quem sit repa-
ratus. Horum autem primo et secundo
posita. i. causam creationis humane
et modum institutionis superius pro
modulo nostre facultatis tracta-
uimus. Ideoque superest ut qualis
uel quomodo factus sit discutiamus
Inducit auctoritatem sacre scrip-
ture in qua ostenditur per quem
modum homo productus comparetur
ad suum effectiuum principium.

In genesi legitur. faciamus hominem
ad imaginem et similitudinem no-
stram etc. In eo quod dicit faciamus
vna operatio trium personarum ostenditur.
in hoc vero quod dicit ad

imaginem et similitudinem nostram. Una
et equalis substantia trium personarum mon
stratur. Ex persona enim patris hoc
dicitur ad filium et spiritum sanctum. Non an
gelis ut quidam putant. Quia dei
et angelorum non est una et eadem
imago vel similitudo.

Subdit predicte auctoritatis ex
planationem quod imago et simi
litudo accipitur hic a di
versis diversimode.

Imago autem et similitudo in hoc loco
vel increata intelligitur, id est trini
tatis essentia ad quam factus est
homo. Vel increata in qua factus
est homo et ipsi homini concreata. In
creatam enim imaginem que deus est
intellexisse videtur Beda cum
dicit non esse unam imaginem
dei et angelorum sed trium personarum

Et ideo personis non angelis fit
ibi sermo. In proprie tamen imago dicitur
quia imago relative ad aliud dicitur
cuius similitudinem gerit et ad quod
repraesentandum facta est. Sicut imago
cesaris que ipsius similitudinem
preferebat ipsum quodammodo re
praesentabat. Proprie autem imago dicitur
id ad quod aliud fit. Sicut exem
plum proprie dicitur quod sumitur ex a
liquo et exemplar ex quo sumi
tur aliquid. Ponitur tamen et aliquando
abusive alterum pro altero. Ita
et minus proprie accipitur ima
go essentia trinitatis. Si tamen ea
nomine imaginis in hoc loco intel
ligitur.

Ponit explanationem in
ducte auctoritatis secundum a
liorum opinionem.

vi dicitur

Filius vero proprie imago patris
dicitur sicut supra in tractatu de trinita
te diximus. Unde fuerunt nonnulli
qui ita distinxerunt ut imagi
nem in loco intelligerent fili
um. Hominem vero non imaginem. sed
ad imaginem factum diceret. quos
refellit apostolus dicens. Vir quidem
est imago et gloria dei. Hec namque
imago. i. homo. cum dicitur fieri ad ima
ginem non quasi ad filium dicitur
fieri. alioquin non diceretur ad
imaginem nostram. Quomodo enim nostram
diceretur. cum filius solius patris ima
go sit. Fuerunt autem et alii perspi
cacius hec tractantes qui per
imaginem filium. et per similitudinem
spiritum sanctum intelligerent. quia similitu
do est patris et filii. Et ideo plurali

putauerunt dici nrām. id referen
tes ad similitudinē tantū. ad
imaginē vō subintelligendum
eē meā. hoiem vō et imaginem
esse. et ad imaginē et similitudinē
factū esse tradiderūt. et imaginē
imaginis esse. et similitudinis.

Ponit explanacōes inducte auctis sm sua opinionem

Verūtamen hec distinctio licet
reprobabil' penitus n̄ videatur
qr de medio moncium. i. auctibus
sanctorum nō manat. congruēcia
in ipso homine imago et similitudo
querenda est et cōsideranda. fa
ctus est ego homo. ad imaginē
dei et similitudinē sm mentem
qua irrōnabilibus antecellit. sz
ad imaginē sm memoriā et

et intelligentiam et dilectionem. Ad
similitudinem secundum innocentiam et
iustitiam que in mente rationali
naturaliter sunt. Vel imago conside
ratur in cognitione veritatis.
Similitudo in amore virtutis. Vel
imago in aliis omnibus. Similitu
do in essentia. quia et immortalis et
indivisibilis est. Unde aug. in li.
de quantitate anime. Anima facta
est similis deo. quia immortalem et in
dissolubilem fecit eam deus. Imago
ergo pertinet ad formam. Similitudo ad
naturam. Factus est ergo homo secundum
animam ad imaginem et similitudi
nem non patris vel filii vel spiritus sancti
sed totius trinitatis. Ita et secundum
animam dicitur homo esse imago
dei. quia imago dei in eo est. Sic

imago dr̄ ⁊ tabula ⁊ pictura q̄
in ea est. sed ꝓpter picturā que in
ea est simul ⁊ tabula ⁊ imago
appellatur. Ita propter imagi
nem trinitatis. etiā illud in
quo est imago. noīe imaginis uocatur
Ex veritate determinata con
cludit ꝯclusiōēs correlati
as. q̄ hō dr̄ imago ⁊ ad ima
giēs. filius imago nō ad imagiēs
Quocirca homo ⁊ imago dr̄ ⁊ ad
imaginē. filius aut̄ imago nō
ad imaginē. q̄r natus. n̄ creatus.
equalis ⁊ in nullo dissimilis.
homo creatus est a deo n̄ geni
tus. nō parilitate equalis. sed
quadam similitudine accedēs ei.
Vn̄ aug. in li. vii. de tri. In gen
legr̄. faciamus hoīēs ad imagi
nem ⁊ similitudinem nostram

faciamus et nostram pluraliter di-
xit (et nisi ex relativis accipi
non oportet) ut facere intelligantur
pater et filius et spiritus sanctus. ad
imaginem patris et filii et spiritus
sancti (ut subsisteret homo i-
mago dei) Sed quia non omnino equa-
lis fiebat illa imago (tanquam
non ab illo nata. sed ab eo crea-
ta. ideo ita imago dicitur quia ad ima-
ginem. quia non equatur parilita-
te. sed accedit quadam similitudi-
ne. filius autem est imago. sed
non ad imaginem. quia equalis
patris. Dictus est ergo homo ad
imaginem propter imparem simi-
litudinem. Et ideo nostram. ut ima-
go trinitatis esse homo intelli-
gatur. non trinitati equalis

Sicut filius pri. Ecce ostensum
est secundum quid homo sit similis
deo scilicet secundum animam. Sed in corpore
quandam proprietatem habet que
hec indicat. quia est erecta sta
tura secundum quam corpus anime ra
tionali congruit. quia in celum ere
ctum est.

Determinat veritatem de productione
anime in se. utrum de aliquo facta
sit an non. et quando facta sit. et quam
gratiam habuerit in creatione

Hic de origine anime plura
queri solent. scilicet unde crea
ta fuerit. et quando. et quam gratiam ha
buerit in creatione. Sicut hominis
formatio secundum corpus describitur
cum dicitur. formavit deus homi
nem de limo terre. ita eius
dem secundum animam factura de

scribitur cum subditur. Et inspi
ravit in faciem eius spiraculum vite
Corpus enim de limo terre for
mavit deus. cui animam inspi
ravit. Vel secundum aliam litteram flavit
vel sufflavit. non quod faucibus suf
flaverit. vel manibus corpore
is corpus formaverit. Spiritus
enim deus est. nec lineamentis
membrorum compositus. Non ergo
carnaliter putemus deum corpo
reis manibus formasse corpus
vel faucibus inspirasse animam.
Sed ponamus hominem de limo terre
secundum corpus formavit iubendo
volendo. i. voluit. et verbo suo
iussit ut ita fieret. Et inspira
vit in faciem eius spiraculum vite
i. substantiam animae in qua viveret

creauit. nō de materia aliq̄
corpali uel spūali. sed de nihilo
Remouet quorūdā hēticorū
errorē q̄ putauerūt aīaz esse
de sb̄a dei.

Putauerunt enī quidā heretici
deū de sua sb̄a aīaz creasse. v-
bis scripture pertinaciter inhe-
rentes. quibus dicitur. inspi-
rauit uel sufflauit rc̄. Cum flat
inquiūt uel spirat. homo de se
flatū emittit. Sic ergo cū dicitur
Deus flasse uel spirasse spira-
culū in faciē hominis ex se. spm̄
hoīs emisisse intelligitur de sua
sb̄a. Cum hoc dicunt n̄ capiūt
tropica locutiōe dictū esse suf-
flauit uel flauit. i. flatū hoīs
scz aīam fecit. Flare enī est
flatū facere. flatū facere est aīaz

facere. Vnde dns p Esaiam. Deum
flatum ego feci. Non sunt ergo
audiendi qui putant aiam esse par
tem dei. Si enim hoc esset, nec
a se nec ab alio decipi posset.
Nec ad malum faciendum vel pacien
dum compelli, nec in melius vel
deterius mutari. Flatus ergo quo
hoiem aiauit factus est a deo
Non de deo, nec de aliqua ma
teria, sed de nihilo.

Determinat de productione aie in
relatione ad corpus vtrum deus
creauit aiam in corpore vel extra corpus.

Sed vtrum in corpore vel extra cor
pus etiam inter doctos scrupu
losa questio est. Aug. enim super
gen. tradit aiam cum angelis
sine corpore fuisse creatam.
Postea vero ad corpus accessisse.

neque compulsa est in corpari
Sed naturaliter illud uoluit. Sic
sic creata fuit ut vellet. Sicut
naturale nobis est uelle uiuere.
Male autem uelle uiuere. non nature
sed uoluntatis est peruerse. Alii
vero dicunt animam primi ho
minis in corpore fuisse creatam.
Ita exponentes verba illa. Inspi
rauit in faciem eius spiraculum
vite. id est animam in corpore
creauit que totum corpus animaret
Faciem tamen specialiter expressit, quia
hec pars sensibus ornata est
ad intuenda superiora. Sed quicquid
de anima primi hominis estimetur
de aliis certissime sentiendum
est quod in corpore creentur. Cre
ando enim infundit eas deus

et infundendo creat. Dicendum
est etiam animam illam non sic esse
creatam ut prescia esset operis
futuri iusti vel iniusti.

Queritur utrum deus fecerit hominem in
etate perfecta.

11 Solet etiam queri utrum deus ho
minem repente in virili etate
fecerit an proficiendo et eta
tes augendo sicut mater format
in matris utero. Aug. super gen.
dicit. Quod adam in virili etate
continuo factus est. Et hoc sunt
superiores non inferiores causas
id est sunt voluntate et poten
ciam dei quam nature generi
bus non alligant. Qualiter
et virga moysi conversa est in
draconem. Nec talia contra naturam

contra naturam fuit nisi nobis
quibus aliter nature cursus innotu
it. Deo autem natura est quod
facit. Non ergo contra dispositionem
suam illud fecit deus. Erat enim in
prima creaturarum conditione sic
hominem posse fieri. sed non ibi
erat necesse ut sic fieret. hoc
enim non erat in conditione creature
Sed in beneplacito creatoris cu
ius voluntas necessitas est. hoc
enim necessario futurum est quod
vult et prescit. Multa pero secundum
inferiores causas futura sunt
Sed in prescientia dei futura non sunt
Si autem ibi aliter futura sunt. po
tius futura sunt sicut ibi sunt
ubi prescit ille qui non potest
falli. Sic ergo factus est adam

nō sm̄ inferiores causas. qr
nō erat in rerū causis seminali
bus ut ita fieret. sed sm̄ supio
res. nō contra naturā opantes
qr in rerū causis naturalibus erat
ut ita posset fieri

De hoīs formati locacōe i se.
qui extra paradisū creatus. in pa
radisū positus ē. i q̄re ita fcm̄ sit

Homines aut ita formatū tulit
deus. ut scriptura docet. et posu
it in paradiso voluptatis quem
plantauerat a principio. Hic v
bis aperte moyses insinuat
q homo extra paradisū creatus
postmodū in paradiso sit positus
Quod ideo factū dr. qr nō erat
in eo pmāsurus. vel ut non
nature sed gracie. hoc assigna
retur. Intelligitur aut paradisus

localis et corporalis in quo homo
locatus est. Tres enim generales
de paradiso sententie sunt. Una
eorum qui corporaliter intelligi volunt tantum.
Alia eorum qui spiritualiter tantum. Tertia
eorum qui utroque modo paradisum acci-
piunt. Tertiam mihi placere fate-
or ut homo in corporali paradiso
sit positus. que ab illo principio
plantatus accipi potest. quo
terram omnem remotis aquis her-
bas et ligna producere iussit. Qui
et si presentis ecclesie vel future ty-
pum tenet. ad litteram tamen intelli-
gendum est esse locum amenis-
simum fructuosis arboribus mag-
num. et magno fonte fecundum.
quod dicimus a principio. an-
tiqua translatio dicit ad orientem

Unde uolunt in orientali parte
esse paradisum longo interiacente
spacio uel maris uel terre regi
onibus quas incolunt homines
secrete. et in alto situm usque ad lu
narem circulum pertingente. Unde
nec aque diluuii illuc peruenerunt.

De loco paradisi quantum ad con
tenta. que sunt ligna paradisi in
ter que erat lignum vite. et lig
num scientie boni uel mali.

In hoc autem paradiso erant ligna
diuisi generis. inter que unum
erat quod uocatum est lignum vite
Alterum uero scientie boni et mali.
lignum autem vite dictum est sicut
docet Beda et Strabus quia diuinitus
accepit hanc vim. ut qui ex
eius fructu comederet. corpus
eius stabili sanitate et perpetua.

soliditate firmaretur. nec ulla
infirmitate vel etatis imbecillita
te in deterius vel in occasum laberet.
Lignum autem sciencie boni et mali non
a natura hoc nomen accepit.
sed ab occasione rei postea secu
te. Arbor enim illa non erat mala.
sed scientie boni et mali ideo dicta est
quia post prohibicionem erat in illa trans
gressio futura. qua homo experi
endo disceret quid esset inter obe
diencie bonum et inter obediencie
malum. Non ergo de fructu qui
nasceretur inde positum est illud
nomen. sed de re transgressionem
secuta. Cognouit enim homo pri
usquam tangeret hoc lignum bonum
et malum. sed bonum per prudenciam
et experienciam. malum vero per pru

dencia tm̄. Quod etiā ꝑ experien
ciā nouit usurpato ligno vetito
qz ꝑ experienciā mali didicit quid
sit int' bonū obediencie ⁊ malū
inobediencie. Si vō primi pa-
rentes obedientes essent, nec ꝯ
preceptū peccassent. n̄ ideo
tm̄ minus diceretur lignū sciencie
boni ⁊ mali, qz ~~hoc~~ ex eius tactu
hoc accideret si usurparetur. A ligno
go homo ꝓhibitus est qd ma
lum nō erat, ut ipa ꝑcepti
ꝯseruacō bonū illi esset, trans-
gressio malū. Nec melius ꝯside
ratur quātum malum sit in o
bediencia qz hoc modo. cum
scz iō reus factus esse homo
intelligitur. qz ꝓhibitus rē tetigit
quā si n̄ ꝓhibitus tetigisset. nec

peccasset nec penā sensisset. Si
enī venenosā herbā prohibitus te-
tigeris. pena sequitur. et si nemo
prohibuisset, similiter sequeretur. Si etiā
prohibetur res tangi q̄ nō tāgē
ti tm̄ sed prohibēti obest. sicut
aliena pecunia. iō prohibitum
est peccatū. q̄ prohibēti est dam
nosum. Cum vō tangitur. quod
nec tangenti obest si nō prohibetur
nec cuilibet si tangatur. iō pro
hibetur. ut p se bonū obediencie
et malū inobediēcie mōstretur.
Sicut primus homo a re bona p
hibita. penā incurrit. ut non
ex re mala. sed ex inobediencia
pena esse monstretur. sic ex obe
diencia palma.

De formatōe corporis mulieris ex viō

Dis. decima octa

in cōparatione ad causam finalem

In eodem quoque paradiso mulierem
formauit deus de sbā viri sicut
post plātatum paradisum hoīemque
in eo positum et post uniuersa aīalia
ad eum ducta suisque nominibus designa
ta subnectit scriptura immisit deus
soporem in adam Cumque obdormis
set tulit unam de costis eius et for
mauit eam in mulierem Hic at
tendendum est quare non creauit
simul virum et mulierem sicut ange
los sed prius virum deinde mu
lierem de viro Ideo scz ut unum
esset generis humani principium
quatenus in hoc et superbia dya
boli confunderetur et hominis hu
militas dei similitudine sublima
retur Diabolus quippe aliud

a deo principium esse concupierat
Ideoque ut eius superbia retunderetur
hoc homo in munere accepit.
quod diabolus perverse rapere volu
it. sed obtinere non potuit. Et per
hoc imago dei in homine appa
ruit. quia deus omnibus rebus existit
principium creationis. ita homo omnibus
hominibus principium generationis
Ideo etiam ex uno homine omnes
esse voluit deus. ut dum cognosce
rent se ab uno esse omnes. se quasi
unum amarent. Cum autem
his de causis facta sit muli
er de viro. non de qualibet parte
corporis viri. sed de latere eius
formata est. ut ostenderetur. quia in
consortium creabatur dilectionis
Ne forte si fuisset de capite facta

viro ad dnationem videtur pferenda
Aut si de pedibus ad servitutem
subiicienda. Quia igitur viro nec
domina nec ancilla parabatur.
sed socia. nec de capite nec de
pedibus. sed de latere fuerat pro
ducenda. ut iuxta se ponenda co
gnosceret. quam de suo latere sumptam
didicisset. Non sine causa dor
mienti quoque viro. potius quam vi
gilanti detracta est costa de qua
mulier in adiutorium generationis
viro est formata. sed ut nullam
in eo sensisse penam monstraretur
Et divine sil potentie opus mi
rabile ostenderetur. que hominis
dormientis latus aperuit. nec
eum tamen a quiete soporis excita
uit. In quo etiam opere sacrum

Christi et ecclie figuratum est. quia
sicut mulier de latere viri dormi
entis formata est. ita ecclesia
exsacramentis que de latere christi
in cruce dormientis profluxerunt
s. sanguine et aqua quibus redimi
mur a penis atque abluimur a
culpis.

De formatione corporis mulieris ex
viro in comparatione ad causam materialem

Solet etiam queri utrum de illa co
sta sine adiectione rei extrinseca
facta sit mulier. Quod quibus
dam non placuit. Veterum. si ad
perficiendum corpus mulieris deus
extrinsecum augmentum addidisset.
maius illud esset quam ipsa costa.
Ideoque potius de illo addito quam de
ipsa costa mulier facta debet

dici. de quo plures accepisset
substancie partes. Restat ergo ut de
sola ipsius coste substancia sine omni
extrinseco additamento per divinam
potenciam in semetipsa multiplica
ta mulieris corpus factum dica
tur. eo sane miraculo quo post
ea de quinque panibus iesu ce
lesti benedictione multiplicatis
quinque milia hominum saciata sunt.

De formacione corporis mulieris
ex viro in comparacione ad causam efficientem.

Illud etiam sciri oportet. quod cum
angelorum ministerio facta sit mu
lieris formacio. non est eis tamen
tribuenda creacionis potencia.
Angeli enim nullam possunt crea
re naturam. ergo nec formare
costam in mulierem. nec carnis

supplementū in locū coste. nō
q̄ nihil agant ut aliquid cre
etur. sed nō ideo creatores sunt
sicut nec agricole segetū vl ar
borū. Solus deus .v. trinitas est
ffacta est ergo femina a deo. eci
am si costa ministrata sit p̄ angelos.

De formacōe corporis mulierū
ex viro i cōparacōe ad causam
formalem.

Sed queritur an racō quā deus
primis operibus cōcreavit. id habet
ut sm̄ ipam ex viri latere feminam
fieri necesse foret. an hoc tm̄
ut fieri posset. Ad quod sciendum
est. oīm rerū causas in deo ab eterno
esse. vt eīm hō sic fieret vl eq̄
ꝛ hmōi. in dei potencia ꝛ dispo
sicōe ab eterno fuit. Et he dicuntur
primordiales cause. qr istas alie

non precedunt. Sed iste alias que
sunt cause causarum. Cumque unum
sit divina potentia dispositio
sive voluntas. Ideo una omnium
principalis causa. Tamen propter effectus
diversos pluraliter dicit Aug. causas
primordiales omnium rerum in deo
esse. Inducens similitudinem
artificis in cuius dispositione est
qualis futura sit arca. Ideo in
deo uniuscuiusque rei future causa
precessit. In creaturis vero qua
rundam rerum sed non omnium cau
se sunt. ut ait Aug. Quia in
servit deus seminales rationes
rebus. sicut quas alia ex aliis
proveniunt. ut de hoc semine
tale granum. de hac arbore ta
lis fructus et huiusmodi. Et hec quoque

dicuntur primordiales cause. et
si non adeo proprie. quia habent
ante se causam eternam. que pro
prie et universaliter prima est.
Ille vero ad res aliquas dicuntur
prime que scilicet ex eis proveni
unt. Ideo etiam primordiales di
cuntur. quia in prima rerum con
dicione rebus a deo insite sunt. et
sicut creature mutabiles sunt. ita
et he cause mutari possunt. Que
autem immutabili deo causa est.
mutari non potest. Omnium ergo
rerum cause in deo sunt. Sed qua
rundam cause in deo sunt. et in cre
aturis. Quarundam cause in deo
tantum sunt. et illarum rerum cause di
cuntur abscondite in deo. quia
ita est in divina disposicione. ut

hoc vel illud fiat. quod non est
in seminali creature ratione. Et il
la quidem que secundum causam semi
nalem fiunt. dicuntur naturaliter
fieri. quia ita cursus nature ho
minibus innotuit. Alia vero preter na
turam. quorum cause tantum sunt in deo
Hec autem dicit Aug. esse illa que
per gratiam fiunt. vel ad eam signifi
canda non naturaliter sed mirabi
liter fiunt. Interque mulieris
facturam de costa viri ponit ita
dicens. Ut mulierem ita fieri ne
cesse foret. non in rebus conditum
Sed in deo absconditum erat. Omnis
creature cursus habet natura
les leges. super hunc naturalem
cursum creator habet apud
se posse de omnibus facere aliud

quam eorum naturalis ratio habet.
ut scilicet virga arida repente flore-
at fructum gignat. Et in iuventute
sterilis femina in senectute pa-
reat. ut asina loquatur et huiusmodi.
Dedit autem naturis ut ex his
etiam hec fieri possent. non ut in
naturali motu haberent. Habet ergo
deus in se ab absconditas quo-
rundam futurorum causas. quas
rebus conditis non inseruit. Le-
asque implet non opere prouidentie
quo nature subsistunt ut sint.
Sed quo illas administrat ut
uoluerit. quas ut uoluit condidit.
Omnium ergo que ad gratiam significan-
dam non naturali motu rerum sed
mirabiliter facta sunt. abscondi-
te cause in deo fuerunt. quorum

vnū erat. q̄ mulier facta est de
latere viri dormientis. Non ha
buit. p̄ma rerū cōdicō ut fēia
sic fieret. sed ut fieri posset
ne contra causas quas deus vo
luntarie instituit. mutabili vo
lūtate aliq̄d facere putaretur.

Ponit opinionē quorūdā
erroneā d' p̄ductōe aīe mlieris

Quēadmodū mlieris corpus
de viri corpore traductū fuit
Ita putauerūt aliqui ipius aīaz
de viri anima p̄pagatā. z oēs
animas preter p̄mā. de tradu
ce esse sicut corpora.

Subiungit aliā opiōez n̄ minus falsa

Alij aūt putauerunt simul
omēs aīas ab initio creatas.

Ponit vitatē Catholicam

Catholica aut ecclesia nec sil
nec ex traduce factas esse aias
docet. sed in corporibus. ꝑ coitu
seminatis atq formatis infundi.
et infundendo creari.

Falsitatem impugnat et con-
firmat veritatem auctoritate hie. et Aug.

Unde in ecclesiasticis dogmatibus
Animas hominum non esse ab initio
inter creaturas intellectuales
naturas. nec sil creatas (sicut
origenes fingit) dicimus. neq
in corporibus ꝑ coitu seminari
Sicut luciferiani et cyrillus et
quidam latinorum presumptores
affirmant. Sed dicimus corpus
tm. per coniugii copulam semi-
nari. creationem vero anime so-
lum creatorem nosse. Eiusq iudicio

corpus coagulari in vulva et com
pingi atque formari. ac forma
to iam corpore anima creari atque
infundi ut viuat in utero homo
ex anima constans et corpore.
et egrediatur viuus ex utero.
plenus humana substantia. Hiero.
etiam anathematis vinculo il
los condemnat. qui animas ex tra
duce dicunt. inducens auctorem
prophete Qui finxit sigillatim
corda eorum. hoc satis inquit
innuit propheta. quod non ipsam ani
mam de anima facit deus. sed
sigillatim animas de nichilo creat.

Determinat veritatem de primo
hominis statu ante peccatum scilicet qua
lis fuerit secundum corpus et secundum animam.

Solent queri plura de hominis
statu ante peccatum. scilicet qualis fuerit

homo priusq̄ peccaret. ⁊ in cor
pore ⁊ in aīa. mortalis an īmor
talis. passibilis an impassibil'
De termino inferioris vite ⁊ de trans
situ ad superiorem. de modo pro
pagacōis filiorū. ⁊ alia multa
que nō cōtiliter sciuntur. lz aliqn̄
curiose querātur. At prius qm̄
ad animi qualitatē ꝑtinencia
prosequamur. de qualitate eius
sm̄ corpus. ⁊ mō ꝓpagacōnis
filiorū. ⁊ de alijs quibusdam
inspiciamus. Primus ergo homo
sm̄ naturā corporis terreni. et
īmortalis fuit quodāmō sm̄ a
liquid. qr potuit nō mori. ⁊ mor
talis quodāmō. qr potuit mori.
In illo nāq̄ primo statu habu
it posse mori. ⁊ nō posse mori.

Et hec fuit prima humani corporis immortalitas scilicet posse non mori. In secundo vero statu post peccatum habuit posse mori et non posse non mori quia in hoc statu moriendi est necessitas. In tercio statu habebit posse non mori et non posse mori quia ad illum statum pertinet moriendi impossibilitas quod ex gratia erit non ex natura.

Explanat veritatem predictam

In primo statu fuit corpus hominis animale id est egens alimoniis ciborum. Unde et homo factus dicitur in animam viventem non spiritualem id est in animam corpus sensificantem quod adhuc erat animale non spirituale quod egebat cibis ut per animam viveret. Factus est ergo

in ammā viuentē .x. vitā corpi
dantem tn̄ p̄sustamēta ciborū.
Et tūc erat corpus mortale et
īmortale. q̄ poterat mori et pō
terat nō mori. Post pctm̄ vero
factū est mortuū. sic dicit Aplus
Corpus ꝓpter pctm̄ mortuū est
id est necessitatē moriendi in se
habet. In resurrectōe vō erit spū
ale. s. agile: et cibis non egens.
et īmortale. nō sicut in statu primo
fuit. s. q̄ possit nō mori. sed etiā
q̄ nō poterit mori. Vn̄ aug. sup
gen. Aplus ait. Corpus quidem
mortuū est ꝓpter pctm̄ etc. prius
de limo terre formatū est corpus
aīale. nō spūale. cū quali resur
gemus. Renouabitur enī a vetusta
te. nō in corpus aīale quale fuit.

dis. 19.

Sed in melius .i. spūale. Cū hoc
mortale induet īmortale in qd
mutandus erat adam nisi mor
tem corporis animalis peccando
meruisset. Non ait apls. corpus
mortale est ppter pctm sed mor
tuū. Illud enī an pctm morta
le et īmortale erat. qr poterat
et nō mori. Aliud aut est nō pos
se mori. Aliud posse nō mori. Nō
fctm est p pctm nō mortale
quod erat. Sed mortuū quod nō
fieret nisi peccaret. Aīale enī
nō est hoc corpus sicut primi
hominis fuit. sed iā deterius ē.
Habet enī necessitatē moriendi
Ecce hic euidēter apit Aug.
q corpus hominis an pctum
mortale et īmortale fuit. Sed

non qualiter fiet in resurrec
tione. de hoc eodem Beda super
gen. ait. Non est credendum ante
peccatum ita fuisse mortua corpora
sicut modo. Ait enim apostolus Corpus
propter peccatum mortuum est. sed licet
fuissent animalia nondum spiritualia.
non tamen mortua. que scilicet necesse
esset mori.

Movet determinandam quoque circa
immortalitatem. utrum immorta
litas quam habuit ante peccatum esset
de conditione nature an ex gratie beneficio.

Solet hic queri. cum homo primus
mortale et immortale corpus habu
erit. utrum ex conditione nature ipsius
corporis habuerit utrumque. an al
terum beneficium esset gratie scilicet immorta
litas. i. posse non mori. Ad quod
dici potest. quia alterum habebat in natura

corporis, i. posse mori. Alterum vero
s. posse non mori erat ei ex ligno
vite, s. ex dono gratie. Unde aug. super
gen. Quodammodo creatus est homo
immortalis, quod erat ei de ligno
vite, non de conditione nature. Mor
talis erat de conditione corporis
animalis, immortalis beneficio condito
ris. Non enim immortale erat quod omni
no mori non posset, quod non
erit nisi cum fuerit spirituale. Aperte
dicit quod non natura, sed ex ligno
vite habebat posse non mori. Propter
hoc aliqui dicunt quod nisi illo li
gno vite uteretur, non semper
viveret, quia peccaret. Peccaret
enim si illo ligno non uteretur.
Quia preceptum erat ei ut comede
ret de omni ligno paradisi, nisi de

ligno sciencie boni et mali. Sic
go peccauit comedendo quod erat
prohibitum. Ita etiam peccaret si non
comederet quod erat iussum.
Mouet aliam dubitacionem que
habet ortum ex illa. Vtrum si non
foret preceptum ut de illo ligno
comederet et aliis non illo ute
retur. an posset non mori. Et
determinat secundum opiniones diuersas.

Sed adhuc queritur si non esset pre
ceptum ut de ligno uite ederet.
et aliis et non illo uesceretur. numquid
posset non mori. Si semper uiueret
non vtens de ligno illo. non erat
ei ex illo ligno posse non mori. Si
vero non posset semper viuere. id erat
ei ex illo ligno posse. Aliqui di
cunt quod si non fuisset ei preceptum
vesci de illo ligno. et aliis et non
illo uesceretur. uiueret semper

Sic determinantes illud quod supra
dixit Aug. erat ei de ligno vite
non de condicione nature tantum. s. qua
si non ex condicione nature solummodo
erat ei. sed etiam ex illo ligno.
Aliis autem videtur quod ex ligno vite
erat ei posse non mori sed non ex
natura. Ideo enim dicitur potuisse
non mori. quia poterat uti illo
ligno de quo edens non more
retur. De hac vero hominis im
mortalitate qualis fuerit Aug
super gen. quoniam movens sic ait
Queritur quomodo immortalis factus
sit homo pre aliis animantibus
et quomodo cum illis communem acceperit ali
moniam. Sed alia est immortalitas
carnis quam in adam accepimus
alia quam in resurrectione speramus

per christum. Ille factus est homo
immortalis ut non posset mori. Si
non peccaret. Moreretur autem si
peccaret. Filii vero resurrectionis
nec poterunt ultra peccare nec
mori. Caro nostra non tunc egebit
refectione ciborum. quia nulla poterit
esse defectio. Caro ade ante pec
catum ita immortalis creata est.
ut per alimoniam adiuta esset mor
tis et doloris expers. Sic ergo immor
talis et incorruptibilis condita
est caro hominis. ut suam immor
talitatem et incorruptionem per obser
uanciam mandatorum dei custodi
ret. In quibus mandatis hoc con
tinebatur. ut de illis lignis
concessis manducaret. et ab in
terdicto abstineret. Per horum

edulium immortalitatis dona conser
uaret. donec corporalibus incre
mentis perductus ad etatem
que conditori placeret multiplica
ta progenie ipso iubente su
meret de ligno vite quo perfecte
immortalis factus cibi alimenta
ulterius non requireret. Ecce his
verbis videtur Augu. tradere
quod caro primi hominis immorta
litatem in se habuerit. quam per
alimoniam ciborum conseruaretur
usque ad tempus sue transla
cionis in melius. quando de ligno
vite comederet et fieret omnino
immortalis. Ita ut non posset mo
ri. Ideo aliqui dicunt quod immorta
litatem de natura habebat. qua
poterat non mori. quam aliorum lignorum

esu poterat conseruari. sed n̄
poterat consumari nisi ꝑ assū-
cionē ligni vite. Quod videtur
Aug. sentire sup̄ Gen. dicens.
Hoc q̄ addo. talem cibū illā ar
borem prestitisse. quo corpꝰ ho
minis stabili sanitate firmare-
tur. nō sicut ex alio cibo. sed
inspiracōe salubritatis occulta
Hic immere videtur. q̄ cū alijs
cibis posset corpus sustentari
Hoc cibo indeficiente sanitate
firmaretur. Ex quo ꝯsequi vide
tur. q̄ sic̄ in natura sua habu
it mortalitatē quādam scz apti
tudinē moriendi. ~~qua po~~ Ita a
liquā mortalitatē in natura
sua habuit. idest aptitudinem
qua poterat nō mori. cibis

adiutus. sed si prestitisset immor
talitatis perfectio esset ei de ligno
vite. Sed qui hoc tradunt. quo
superiora verba Aug. quibus dicit
quod erat immortalis ex ligno vite
huic sentencie non contradicant di
ligenter inquirant.

Determinat de modo procreacionis filiorum si non peccassent primi parentes et quales nascerentur filii:

Post hec videndum est qualiter
primi parentes si non peccas
sent filios procreassent et qua
les ipsi filii nascerentur. Quidam
putant ad gignendos filios
primos homines in paradiso mi
sceri non potuisse nisi post peccatum
dicentes concubitum sine corrup
tione vel macula non posse fieri
Sed ante peccatum nec corruptio

nec macula in hoīe esse pote
rat / quoniā ex pcto hec cōsecu
ta sunt / Ad quod dicendum est / q̄ si
nō peccassent p̄mi hoīes / sine
omni pcto et macula in paradiso
carnali copula cōuenissent / et
esset ibi thorus immaculatus / et
cōmixtio sine cōcupiscentia / atq̄
genitalibus membris sicut ceteris
imperarent / ut ibi nullum motum
illicitū sentirent / et sicut alia mē
bra corporis aliis admonemus
ut manū ori / sine ardore libidi
nis / ita genitalibus uterentur
membris / sine aliquo pruritu
carnis / hec enim letalis egritudo /
membris humanis ex peccato
inhesit / Genuissent itaq̄ fili
os in paradiso per coitum /

Unde Aug9 sup ge

immaculatum a sine corruptione. Cur
non credamus primos homines ante
peccatum genitalibus membris ad
procreationem imperasse potuisse
Sicut ceteris in quolibet opere
sine voluptatis pruritu utuntur
Incredibile enim non est deum talia
fecisse illa corpora ut si non pec
cassent illis membris sicut pedi
bus imparent nec cum ardore
seminarent vel cum dolore pa
rerent. sed post peccatum motus
illum meruerunt quem nuptie or
dinant. continentia cohibet
Infirmitas enim prona in ruinam tur
pitudinis. excipitur honestate
nuptiali. A quod sanis est offici
um. egrotis est remedium. Emis
si quidem de paradiso convenerunt

et genuerunt. sed potuerunt in
paradiso eis esse nuptie honora
biles et thorus immaculatus. sine
ardore libidinis. sine labore pa
riendi.

Quare in paradiso non coierunt
duobus modis soluit.

Lux ergo non coierunt in paradiso /
quia creata muliere mox transgres
sio facta est / et eiecti sunt de pa
diso. vel quia nondum deus iusse
rat ut coirent. et poterat diuina
expectari autoritas ubi concu
piscentia non angebat / Deus
vero non iusserat. quia casum eorum
presciebat. de quibus homo
propagandus erat / Ecce expre
se habes de modo propagationis
filiorum.

Determinat de tempore translationis

Ad xx

Vtrū natis filijs ꝑ successi-
ones an sil' oēs tñsferendi eent.

Determinō vō tpis quo tñsferrētur
ad spūalem celestemq; vitā / certū
aliquid scriptura non tradit. Et
iō ambiguū est vtrū parentes
genitis filijs. ꝑfectaq; huma
ni officij iustitia. ad meliorē
statū trāsferretur nō ꝑ mortem
sed per aliquā mutacōēz / an
prēs in aliquo statu vite rema
nerēt ligno vite vtentes / do
nec filij ad eundē statū perue
nirent. et sic impleto numero
oēs sil ad meliora tñsferrentur
vt essent sicut sancti angeli in
celis. De quo Aug. ambigue
disserit sup Gen. ita inquiēs
Potuerūt primi hoīes i paradiso

filios gignere, ut non morientibus
patribus succederent filii. sed in
aliquo forme statu manentibus
et de ligno vite vigorem sumen-
tibus. et filii ad eundem perducerentur
statum. donec impleto numero si-
ne morte animalia corpora in aliam
qualitatem transirent. in qua omnino
regenti spiritui deseruirent et solo
spiritu uiuificante sine corporeis
alimentis viuerent. Vel potuerunt
parentes filiis cedere. ut per
successionem numerus impleretur
Qui genitis filiis. perfectaque hu-
mani officii iusticia. ad meliora
transferentur. non per mortem sed per
aliquam mutationem. Ecce hic habe-
mus de transitu hominis ad me-
liora. sed incertum nobis reliquit

dis. xx

utrum sil transferantur an per successiones

Determinat quales nascerentur filii quantum ad corpus utrum perfectionem stature et usum membrorum habentes qualis homo primus fuit conditus.

Si vero queritur quales si non peccasset homo filios genuisset utrum videlicet sicut ipse primus homo secundum staturam corporis et usus membrorum perfectus mox conditus extitit. ita etiam eius filii in ipso nativitatis exordio perfecti existerent qui ambulare et loqui et cuncta facere possent. Responderi potest quod filios parvulos nasci oportebat propter materiam uteri necessitatem. Sed utrum mox nati perfectionem stature et membrorum usum haberent.

An parvuli et in minori etate constituti uti possent membrorum officiis.

an per intervalla tpm. eo mo
quo nunc fit / pfectoem statuere et
usum membrorum recepturi eent /
de autoribus diffinitum no habemus
Ambigua Augustini verba
ponit. ubi tn videtur innuere
q felix apuli pnt mebrorum uti offi.
Et sup hoc Aug. ambigue loquitur
Movet nos inquit / si primi homines n
peccassent / utrum tales filios ha
bituri qui nec lingua. nec ma
nibus. nec pedibus uterentur
Nam propter uteri necessitate
forte necesse erat pvulos nasci //
Sed qsnis exigua pars corporis
sit costa. no propter hoc par
vulam / viro coniugem fecit / vn et
eius filios poterat oipotentia
creatoris / mox natos grandes
facere. Sed ut hoc omittam.

poterat certe eis prestare quod
multis animalibus prestitit. quo
rum pulli quamvis sint parvuli.
tamen mox ut nascuntur currunt
et matrem sequuntur. Econtra. ho
mini nato nec ad incessum pedes
ydonei sunt. nec manus saltem
ad scalpendum habiles. et iuxta
se ~~magnis~~ positis nascentes
magis possunt esurientes flere
quam sugere. proprieque infirmita
ti mentis congruit hec infirmi
tas carnis. Hiis verbis videtur
insinuari quod filii etiam parvuli
officiis membrorum valerent uti.
Quibusdam non absurde pla
cuit quod filii parvi nascerentur
et per accessum temporis in statu
ra et in aliis sicut nunc proficerent
quod non esset vicio imputandum.

Sed cum aug. sub assertione de

his mil tradat. nō irrōnabilr̄
quibusdam placuit primorum
parentū filios nascituros par-
uos. ac deinde ꝑ intualla tem
porꝝ eadem lege qua ꝛ nūc na
tiuitatē humanā ordinatā cer
nimus. statuere incrementū ꝛ mē
brorū usum recepturos. vt
in illis expectaretur etas ad am
bulandū ꝛ loquēdū sic mō in
nobis. quod vtiq; nō esset vicio
imputandū. sed cōdicōi nature
Sicut a cibo abstinere penitus
nō valebant. nec tn̄ illud e-
rat ex vicio. sed ex nā cōdicōis
Oppositō quorūdā uolenciū
probare eos posse viuere
sine alimonia.

Ad hoc aūt opponitur ita. Si
nō peccarēt. nō morerentur.

Sed nō peccarent si nō come
derent Poterant igr̄ sine ali
monia viuere. Ceterū sicut supra
diximus nō solū peccarent si de
ligno vetito ederent. sed etiā si
concessis nō uterentur. qr sicut
erat eis preceptū non illo uti.
ita aliis vesci. preterea cōtra na
turalem rōnem facerent qua in
telligebant de illis esse eddendū
quod a naturali appetebant.
Item opponitur. Cū fames sit
pena peccati. si nō peccarent
famē nō sentirent. sed sine fa
me superfluū videretur comedere
Vn̄ putant eos cibis quidā nō
indiguisse ante pctm̄. qr non
poterant esurire si nō peccassent
Ad quod dici potest. qd fames

vere defectus est pena pcti. Est
enim immoderatus appetitus edendi
cui non subiacuisset homo si non
peccasset. sed procul dubio pec
caret nisi hunc defectum cibo pre
veniret. Habebat enim naturalem
appetitum et moderatum cui ita satis
faciendum erat ne defectum famis
sentiret. Sicut ergo non ex vicio sed ex
nature condicione erat quod ante pec
catum homo cibis indigebat.
Ita non ex vicio esset sed de natura
Si hominis condicio in principio suo
in primo parente a perfecto
inchoata in subsequenti propaga
cione a modico ad maiora profi
ceret. ut scilicet per intervalla temporis
stature corporee incrementa v
sumque membrorum susciperet.

Quales nascerentur filij quantum ad animam vtrum sicut statura corporis ita etiam sensu mentis paruuli nascerentur. et per accessum temporis proficerent sensu et notitia veritatis an scilicet mox nati in his essent perfecti.

Et cum de corpore humano non sit absurdum vel inconueniens hoc existimare. queri solet. vtrum de sensu anime et cognitione veritatis. eodem modo sentiendum sit. ut scilicet hi qui sine peccato nascerentur sensu et intelligentia mentis imperfecti existerent. et per accessum temporis in his proficerent. usque ad perfectionem. an mox conditi perfectionem sensus et cognitionis perciperent. Illi qui sentiunt paruulos natos in statura corporis et vsu membrorum per accessum temporis profectuos

Non diffitentur eosdem in exor
dio natiuitatis sensu imperfectos
existere. et per interuallum temporis
in sensu et cognitione proficere us
que ad perfectum.

Contra illorum sententiam opponunt quidam

Ad quod quidam opponunt dicentes
Si mox nati non haberent perfec
tionem sensus et intelligentie ig
norantia in eis esset. ignoran
tia autem peccati est pena. Sed qui
hoc dicunt non satis diligenter
considerant. quia non omnis qui aliquid
nescit uel minus perfecte aliquid
scit. statim ignorantiam habere
siue in ignorantia esse dicendus
est. quia ignorantia non dicitur
nisi cum id quod sciri et non igno
rari debet nescitur. Talisque

Dd xx

ignorancia pena pcti est / cum
mens vicio obscuratur. ne cog
scere valeat ea q̄ scire deberet.
De hominis tr̄slacōe in me
liorem statū: ⁊ de duobꝫ bonis
altero hic dato. altero pmisso
Talis erat hoīs institucō aūt
pctm sm corporis cōdicōnem.
De hoc aūt statu tr̄sferendus
erat / cū vniūsa posteritate su
a ad meliorē digniorēq; statū.
Vbi celesti ⁊ eterno bono in celis
sibi parato frueretur / Sicut
eīm ex duplici natura com
pactus est homo / ita illi duo
bona conditor a pn̄cipio pp̄a
ravit / vnū temporale. alterū
eternū / vnū visibile. alterum
invisibile / vnū carni. alterū
spiritui / Et qz primū est qd'

est animale / deinde quod est spi-
rituale / temporale ac visibile
bonum prius dedit / invisibile autem
et eternum promisit. et meritis que-
rendum proposuit / Ad illius autem
custodiam quod dederat / et ad
illud promerendum quod promi-
serat / naturali rationi in crea-
tione anime hominis indite / quod
poterat inter bonum et malum
discernere / preceptum addidit o-
bedientie / per cuius observantiam
datum non perderet / et promis-
sum obtineret / ut per meritum
veniret ad premium.

Determinat de temptatione primi
hominis quantum ad motivum

Videns igitur diabolus hominem
per obedientie humilitatem posse
ascendere / unde ipse per superbiam

corruerat invidit ei. Et quia prius
per superbiam fuerat, id est deorsum
lapsus, zelo invidie factus est
sathan, id est adversarius. Unde
a mulierem tentavit in qua minus
quam in viro racionem vigere no
vit. Eius enim malicia ad tem
tandum virtutem timida, humana
naturam in ea parte ubi de
bilior videbatur aggressa est.
Ut si forte illic aliquatenus
prevaleret, postmodum fiduci
alius ad alteram (que robusti
or fuit) pulsandam, vel potius
subvertendam accederet. Primum
ergo solitariam feminam explora
vit, ut in ea primum omnem sue
tentacionis vim experiretur.

Determinat de tentacione
primi hominis quantum

Ad instrumentum.

Sed quia illi per violenciam
nocere non poterat. ad fraudē
se cōuertit. ut dolo hominē
supplātaret. quē virtute supa
re nequiret. ne aūt fraus illius
minis manifestaretur. in sua
specie nō venit. ne aperte cog
nosceretur. et ita repelleretur.
Iterum ne minis occulta foret fraus
eius que caueri nō posset. et hō
simul videretur iniuriā pati
si taliter circūueniri permitteret eū
deus eū. ut precauere non
posset. in aliena quidem for
ma venire permissus ē diabolus. sz
in tali in qua eius malicia fa
cile posset deprehendi. Ut ergo in
propria forma nō venieret. uolūtate

sua propria factū est. Ut aūt
in forma sue malicie cōgruēti
veniret diminutus factū est.
Venit ergo ad homiēm in serpēte
Qui forte si permitteretur in
columbe specie venire maluis-
set. Sed nō erat dignū ut spūs
malignus illā formā homini
odiosam faceret. In qua spūs
sctus apparitur erat. Non ergo
nisi p serpentē temptare per
missus fuit diabolus. ut per
illud quod foris erat. astuci
am tēptantis animaduertere
femina quiret. Dyabolus eni
per serpentē temptabat. in quo
loquebatur. Ideo serpens dictus
est esse callidior cunctis aīan
tibus terre. Quia ut ait Aug.

Mali angeli licet superbia deiecti
Natura tamen sunt excellenciores
omnibus bestiis propter eminenciam
rationis. Quamvis serpens non rationali
anima sed spiritu diabolico possit sa
pientissimus dici. Non est ergo mi
rum si diabolus spiritu suo implens
serpentem sicut vates implebat
sapientissimum reddiderat omnium
bestiarum. Quem tamen ad temptan
dum non elegit diabolus sed
per quod animal permissus fuit tem
ptavit. Unde Aug. super Gen. Non
est putandum quod diabolus serpentem
per quem temptaret elegerit. Sed
cum decipere cuperet non potuit. ni
si per quod animal posse permissus
est. Nocendi enim voluntas inest
cuique a se. Sed potestas a deo. Sic

aut loquebatur diabolus per
serpentem ignorantem. sic per ener
guminos vel per phanaticos loquitur
Serpentes enim velut organo est
usus. movens naturam eius ad ex
perimendum sonos verborum et signa
quibus suam monstraret volunta
tem. Serpens ergo nec verba in
telligebat. nec rationalis est factus
Callidissimus tamen est dictus
propter astuciam diaboli. Locutus
est autem sicut asina balaam. sed
hoc diabolicum. illud angelicum
fuit. boni enim et mali angeli
similiter operantur. Hic queri solet
quare mulier non horruit ser
pentem. Quia cum noverit creatum
esse ipsum etiam officium loquendi
a deo accepisse putavit

11 Determinat de temptacione primi hominis quantum ad progressum vel temptacionis modum

Temptacio autem hoc modo facta est. Stans coram femina hostis superbus non audet in verba persuasionis exire metuens deprehendi. Sed sub interrogacione eam aggreditur. Ut ex responsione colligeret qualiter in malicia procedere posset. Cur inquit precepit nobis deus ut non comederetis de ligno paradisi. Cui respondit mulier. De fructu lignorum que sunt in paradiso vescimur. De fructu vero ligni quod est in medio paradisi precepit nobis deus ne comederemus. Ne tangeremus. Ne forte moriamur. In quo verbo dedit locum temptandi cum dixit ne forte

moriamur. Unde mox diabolus
dixit ad mulierem. Nequaquam mo
riemini. Scit enim deus quod in quocum
que die comederetis ex eo. aperi
entur oculi vestri. et eritis sicut
dii scientes bonum et malum. Atten
de ordinem ac progressum huma
ne perditionis. Primo deus dixerat
Quocumque die comederitis ex eo
morte moriemini. Deinde muli
er dixit. Ne forte moriamur.
Novissime serpens dixit. nequa
quam moriemini. Deus affirmat
mulier quasi ambigendo illud
dixit. Diabolus negavit. Que
go dubitavit ab affirmante re
cessit. Et neganti appropinquavit.

Qui ad suam persuasionem ple
niter sufficiendam ut malum
quod intendebat libere persuade
ret et malum quod mulier timuit
negando removit et repromissi
onem addidit. Et ut eius persuasi
o citius reciperetur promissionem
duplicavit. Unam nempe come
stionem suadens duo in premium
proposuit similitudinem dei.
scientiamque boni et mali spondens
Ubi tribus modis homines tempta
vit scilicet gula in persuasione cibi
cum dixit In quocumque die come
deritis. Inani gloria in pro
missione deitatis cum dixit.
Eritis sicut dii. Avaricia. in
promissione ~~deitatis~~ scientie cum dixit
scientes bonum et malum. Gula

est inmoderata cibi auiditas.

Vana gloria amor proprie excel
lencie. Auaricia inmoderata cu
piditas. que nō est tm̄ pecu
nie. sed etiā altitudinis et sciē
cū supra modū sublimitas am
bitur.

Decerimāt generales mōs
tēptandi qui duo sunt.

Porro sciendū est duas esse spēs
tēptacōis. interiorē scz et exterio
rem. Exterior tētacō est qndo
nobis extrinsecus malū visibilr̄
suggeritur verbo vel signo ali
quo. ut ille cui fit. ad cōsensū
pcti declinet. et talis tēptacio
tm̄ fit ab adūsario. Interior vō
tēptacio est. qn̄ invisibiliter
malū nobis intrinsecus suggeritur
Et hec tētacio aliqn̄ fit ab hoste

Aliquando a carne. Nam et dyabo
invisibiliter mala suggerit. Et
ex carnis corruptione suboritur
motus illicitus et titillatio prava
Ideoque temptatio que fit ex carne
non est sine peccato. Que autem est
ab hoste nisi ei consentiatur non
habet peccatum. Sed est materia ex
excende virtutis. Temptatio
autem carnis interior difficilius
vincitur quia interius oppugnans
de nostro contra nos roboratur.
Concludit propter temptationem
preambulam remissibilitatem humani
peccati.
Homo ergo qui sola exte-
teriori temptatione pulsatus
cecidit tanto gravius plectendus
erat quanto leviori impulsu
fuerat prostratus. Et tamen
quia aliquam licet modicam cadendi

occasionē habuit. id circo per
dei grām iuuari potuit ad veniā
ut qui per aliū ceciderat. p aliū
erigeretur. Qui ergo incitacōem
habuit ad malū. nō iniuste re
paratorē habuit ad bonū. Diabo
lus vō qz sine alicuius tēptacōe
peccauit. per aliū ut surgeret
iuuari nō debuit. nec p se po
tuit. Et ideo irremediabile pctm
eius extitit. pctm vero hominis
sicut p aliū habuit inicium
ita p aliū nō incōgrue habuit
remediū. Preterea angelica
natura. qm nō tota perierat
Sed ex pte perstiterat nō est
redempta. humana vō tota
perierat. Et ideo ne penitus per
deretur. ex parte est redēpta

Ut inde ruina suppleretur an
gelica. Unde Aug. in enchi. pla
cuit universitatis creatori et mode
ratori, ut quoniam non tota multitudo
angelorum deum deserendo perierat
ea que perierat in perpetua per
dicione remaneret. Que autem cum
deo illa deserente perstiterat
de sua certissime cognita semper
felicitate gauderet. At vero creatu
ra rationalis que in hominibus erat
quoniam peccatis atque suppliciis tota pe
rierat, ex parte poterat repa
ri. Unde angelice societati sup
pleretur quod ruina illa minue
rat. Hoc enim promissum est sanctis
quod erunt equales angelis dei.

Illud etiam notandum est quod non so
li viro preceptum videtur esse

datū cū ipa mulier testatur sibi
etiā esse mandatū dicens. Pre
cepit nobis deus etc. Supra tn
legitur ante factā mulierem
deū dixisse viro. De ligno sci
entie boni et mali ne comedas
tis. Non dixit. ne comedatis
fforte qr facturus erat mulierem
de viro. sic precepit. ut per
virū ad mulierem perveniret mā
datū. quia mulier que subiecta
viro fuit. nō nisi mediante
viro divinū debuit accipere
preceptū. Unde apls. Si quid di
scere voluerint. domi viros su
interrogent. Si queritur quomō
loqui potuerūt vel loquentē in
telligere qui nō didicerant inter
loquentes crescendo vel magi

sterio. dicimus quod deus eos tales
fecerat qui possent loqui et discere
ab aliis si essent.

Determinat veritatem de genere primi peccati generaliter.

Dis xxii

Hic videtur diligenter investi-
gandum esse quae fuerit origo et ra-
dix illius peccati. Quidam putant
quandam elationem in animo hominis
praecessisse ex qua diaboli sug-
gestioni consensit. Quod videtur
aug. innuere super gen. ita in-
quiens. Non est putandum quod
homo deiceretur nisi praecessisset
in eo quedam elatio comprimenda
ut per humilitatem peccati sciret
quam falso de se presumserit. Et quod
non bene se habet natura si a facien-
te recesserit. Item in eodem. Quo
verbis temptatoris crederet mulier.

deū se a re bona ⁊ vtili prohi-
buisse. nisi inesset eius menti
amor ille proprie ꝑtatis. ⁊ de
se superba presumcio. que ꝑ tem-
ptacionem fuerat convincenda
aut ꝑimenda. deniq; nō coten-
ta suasione serpentis aspexit
lignū bonū esu. decor aspectu
nec credens se inde posse mori
forte putavit deū alicuius cā
significacionis illa illa dixisse.
ideo manducavit. ⁊ dedit viro
suo fortassis cū aliqua suasione
quā scriptura intelligendam
reliquit. vel forte nō fuit sua-
deri necē. cū eam mortuā esse
illo tibo nō videret vir. Sicut
ergo nō est ꝑmissus dyabolus tē-
ptare feminā nisi per serpentē

Ita nec virum nisi per feminam.
Ut sicut preceptum dei per virum
venit ad mulierem. Ita diaboli
tentatio per mulierem transiret ad
virum. In muliere vero que rationa
lis erat non ipse est locutus ut
in serpente. Sed persuasio eius.
Quamvis instinctu adiuvaret interius
quod per serpentem gerebat exterius.
Ex predictis temptationis modus atque
progressus insinuatur. Nec non
etiam quod prediximus innuitur vide
tur. s. quod tentationem precesserat
aliqua elatio i. presumptio in men
te hominis.
Removet dubitationem an e
latio precesserit in mente hominis.
Quod si ita fuit. Non ergo al
terius suggestione prius peccavit
cum autoritas tradat ideo peccatum

diaboli incurabile esse. Quia non
suggestione sed propria superbia
cecidit. Hominis vero curabile. quia
non per se sed per alium cecidit. Et
ideo per alium resurgere potuit. Quo
circa predicta verba Augustini. Puiz
ac diligentem lectorem efflagitant
Que sic intelligere sane quimus.
Non deiceretur homo in actum illius
peccati. ut scilicet lignum vetitum ederet.
Et in has miserias per tentationem
diaboli. nisi elatio comprimenda
precessisset. Non utique
temptationem sed opus peccati. Ta
lis enim fuit ordinis processus
Dyabolus temptando dixit. Si co
mederitis eritis sicut Dii scientes
bonum et malum. Quo audito statim
menti mulieris surrepsit elatio.

quedam a amor proprie pta
tis. ex quo placuit ei facere qd
diabolus suadebat. et utiq; fecit.
Suggestione igitur peccauit. qr
temptacio precessit. ex qua in mente
eius orta est elacio. quam peccatum
operis secutum est. et pena peccati.

Determinat vitate de genere pcti viri et mulieris spaliter.

Et talis quidem elacio in mente
mulieris fuit pro certo. qua cre
didit et voluit habere similitudi
nem dei. cum equalitate quadam
putans esse verum quod diabolus
dicebat. Et ideo spaliter mulierem
comemorat Augus inquiens.
quomodo crederet mulier diabolo
nisi esset in mente eius superba
presumptio. Et quod ibi sequitur
scz que per temptacionem fuerat

convincenda vel perimenda

Ad mulierē referendū est / ut in-
telligatur que mulier / nō elacio /
fuerat per temptacōem ꝛc.

Remouet dubitacōem / que fu-
it elacio viri. an crediderit
vel voluerit quod mulier

Solet queri / vtrū illa talis ela-
cio / a amor proprie ptatis in vi-
ro fuerit sic in muliere / Ad quod
dicimus / qr adam nō fuit seductus
eo mō quo mulier / nō enim puta-
uit esse verū quod diabolus sug-
gerebat / in eo tamen fuisse sedu-
ctus credi potest / qr cōmissū ve-
niale putauerit / quod peremptori-
um erat / Sed nec prior seductus
fuit / nec in eo / in quo mulier.
ut crederet deū illud lignum
ideo tangere prohibuisse / quoniā

si tangerent fierent sicut dii.
Ver tamen preuaricator fuit adam
ut testatur apostolus. Poterat enim ali
qua elacio menti eius in esse illi
co post temptacionem. Ex qua uoluit
lignum vetitum experiri. Cum mulie
rem non videret mortuam esca illa
percepta. Unde Aug. super Gen.
Cum apostolus adam preuarica
torem fuisse ostendit dicens. In
similitudinem preuaricacionis ade.
seductum tamen negat ubi ait Adam
non est seductus sed mulier.
Unde et interrogatus non ait. Mu
lier seduxit. sed dedit mihi et co
medi. Mulier vero dixit. Serpens
me seduxit. Hanc autem seducto
nem proprie uocauit apostolus per
quam id quod suadebatur cum

falsum esset verū putatū est
s. q deus lignū illud ideo tangere
prohibuerit qr sciebat eos si teti
gissent sicut futuros deos tanqm
eis diuinitatē inuideret qui eos
homines fecerat Sed et si virū
propt aliquā mentis elacōnē
que deū latere nō poterat sol
licitauit aliqua experiendi cupi
ditas cū mulierem videret acce
pta illa esca nō esse mortuam
Nec tn eū arbitror (si iā spūa
li predita erat) ullo mō credi
disse quod diabolus suggerebat
Determinat veritatē quis eorū
peccauerit magis grauiter
Ex quo manifeste amāduerti pt
quis eorū plus peccauerit adam
s. uel eua plus enim videtur peccas
se mulier q̄ uoluit vsurpare di

minutatis equalitatē ꝛ nimia p̄-
sumptione elata credidit ita esse
futurū. Adam vero nec illud cre-
didit ꝛ de pnīa ꝛ dei misericordi-
a cogitavit. dū vxori morē ge-
rens eius persuasioni consensit.
nolens eā contristari ꝛ a se alie-
natā relinquere ne periret. ar-
bitratus illud esse veniale non
mortale delictū. Vn̄ aug. Apostolus
ait. adam nō est seductus. Quod
vtiq; ita accipi potest. ut intel-
ligatur nō esse seductus prior
s. vt in eo in quo mulier. ut s.
crederet illud esse verū. eritis
sicut dij. sz putavit vtrūq; posse
fieri. ut vxori morē gereret. ꝛ
ꝑ penitēciā veniā haberet. Mig-
go peccavit q̄ de pnīa ꝛ dei mīa

cogitauit. Postquam enim mulier
seducta manducauit, eique dedit
ut simul ederent, noluit eam contri-
stari quam credebat sine suo sola
commoriturum contabescere, et a se alienatam
omnino interire. Non quidem car-
nali victus concupiscentia, quam
non dum senserat, sed amica-
bili quadam beniuolentia, qua plerum-
que fit, ut offendatur deus, ne
offendatur amicus, quod eum facere
non debuisse, diuine sententie in-
stus exitus indicauit. Ergo alio
quodammodo ipse etiam deceptus
est. Nec expertus enim diuine seue-
ritatis in eo falli potuit, ut
veniale crederet esse commissum.
Sed dolo illo serpentino quo
mulier seducta est, nullo modo

arbitror illum potuisse seduci.

Ex his datur intelligi quod muli
er plus peccauerit. in qua ma
ioris tumoris presumptio fuit. quod
etiam in se et in proximum et in deum
peccauit. vir autem tantum in se
et in deum. Unde etiam colligitur quod mu
lier plus peccauerit. quia grauius
punita est. cui dictum fuit in
dolore paries filios. etc.

Remouet dubitacionem ortam
ex verbis aug. quibus predicte
sentencie aduersari videtur

Sed hinc videtur contrarium
quod aug. super gen. de viro et
muliere peccatum suum excusanti
bus ait Dixit adam. mulier
quam dedisti michi dedit mihi de
ligno et comedi. non dicit pecca
ui. Superbia enim habet confusionis.

deformitatē. nō confessionis
humilitatē. Nec etiā mulier
confitetur pctm̄. sed refert in al
terū dicens. Serpens decepit
me ⁊ comedi. in impari sexu. sz
pari fastu. Ecce hic dicit Aug.
qz parē fastū habuit mulier
cū viro. pariter ergo superbierūt
⁊ pariter peccauerunt.
Sed hoc ita determinari pōt. vt
dicamus parē vtriusq; fuisse fa
stum in excusacōe peccati. et
etiā in esu ligni vetiti. sed di
sparem ⁊ in muliere. multo ma
iorē in eo q̄ credidit ⁊ voluit
esse sicut deus. quod nō vir
Verū ⁊ de viro legitur. q̄ vo
luit esse sic deus. Dicit enim
Aug. sup illū locum psalmi

et e in glo.

Que nō rapui tūc exoluebam
Rapuit adam et eua p̄sumens
ut diabolus de diuinitate rapere
uoluerūt diuinitatē et perdide
runt felicitatem Item sup̄ illū
ps 10 et ecc e in glo.
locū Deus quis similis Qui
per se uolt esse ut deus. puer
se uolt esse simil' deo. ut diabo
lus qui noluit subesse. A homo
qui ut seruus noluit teneri pre
cepto. sed uoluit ut nullo sibi do
minante esset quasi deus. Item
ad phil 4 et e in glo.
sup̄ illum eplē locū Non rapinā
arbitratus est se esse equalē deo
qz nō usurpauit quod suū non
usurpauit
esset. ut dyabolus et primus
homo. Ideo quibusdā videtur q
grumpuerit
etiā adam ambierit esse sicut
Deus. non tamen credidit id

fieri posse. Et ideo falsum esse quod
diabolus promittebat cognouit.
Et licet diuinitatis equalitatem
concupierit, non tamen adeo ex
arsit. Nec tanta est affectus am-
bicione sicut mulier que illud
fieri posse putauit. Et ideo ma
gis illud ambiendo superbiuit.
Verum autem aliqua forte ambi
cionis surreptio mouit. sed non
ita vt illud verum vel possibile
fore putaret. Aliis autem videtur
ideo dictum esse quod adam illud uo
luerit. quia mulier de eo sumpta
illud uoluit. sicut inquiunt. pec
catum dicitur per vnum hominem in
trasse in mundum. id est in hu
manam naturam. Cum tamen muli
er ante virum peccauerit. quia

per mulierem intrauerit de vi
ro factam. Vel potius ideo per homi
nem dicitur intrasse. quia etiam peccan
te muliere si vir non peccasset.
humanum genus minime peccatis
corruptum periret. Minus ergo pec
cauit vir quam mulier.

Inquirit utrum peccatum illud
ex ignorantia processerit. i
an per eam habeat excusari.

Hic autem opponi solet hoc modo
tribus modis (ut Isidorus ait)
peccatum geritur. s. ignorantia
infirmitate. industria. Et grauius
est infirmitate peccare quam ignoran
tia. grauiusque industria quam infir
mitate. Eua autem videtur ex igno
rantia peccasse. quia seducta fuit
Adam vero ex industria. quia non
fuit seductus. ut apostolus ait. Ad

quod dicimus quia licet eua in hoc
per ignorantiam deliquerit. Op
putauit verum esse quod diabo
lus suadebat. non tamen in hoc. quin
nouerit illud dei esse mandatum
a peccatum esse contra agere. Et ideo
excusari a peccato per ignoran
tiam non potuit. Est enim igno
rantia que excusat peccantem
Et est ignorantia talis que non
excusat. Est autem ignorantia vin
cibilis. et ignorantia inuincibilis
Excusatio omnis tollitur. ubi man
datum non ignoratur. Est autem ig
norantia triplex. et eorum scilicet qui sci
re nolunt cum possint. que non
excusat. et est pena peccati non peccatum
Et eorum qui quasi simpliciter
nesciunt non renuentes vel proponentes

scire. que neminē plene excusat
Sed sic fortasse ut minus puni-
atur. Unde aug. ad valentinum. Eis
auferetur excusacio qui mandata
dei noverunt quam solent habere
homines de ignorancia. Et licet
gravius sit peccare scienter quam
nescienter. non ideo tamen confugiendum
est ad ignorancie tenebras
ut in eis quisquam excusacionem
requirat. Aliud est enim nescisse
aliud scire noluisse. quia in eis qui
intelligere noluerunt ipsa igno-
rancia peccatum est. In eis vero qui
non potuerunt pena peccati. Igno-
rancia vero que non est eorum qui
scire nolunt. sed qui tamquam sim-
pliciter nesciunt. nullum sic excu-
sat. ut eterno igne non ardeat.

Sed fortasse vt minus ardeat.
Non igitur mulier excusacionem ha-
buit de ignorancia / cum et man-
datum nouerit. et peccatum esse secus
agere non ignorauerit.

Queritur vnde processerit
primi peccati malicia cum natura
hominis esset incorrupta.

Solet etiam queri / cum sine vicio
esset natura hominis / vnde consen-
sus mali processerit / Ad quod
responderi potest. quia ex libero ar-
bitrio proprie voluntatis fuit
In ipso enim. et in alio causa ex-
titit / vt fieret deterior / In alio.
quia in diabolo qui suasit / In ipso.
quia voluntate liberi arbitrii con-
sensit / et cum liberum arbitrium sit
bonum. ex re vtique bona malus
ille consensus prouenit. et ita ex

bono malū manauit. De hc
aūt in sequēti plenius tractabi
mus cū origo mali et in qua
re coalescat investigabitur.

Inquirit an uolūtas p̄cesserit illud
pccm̄.

Si vero queritur utrū
uolūtas illud peccatū p̄cesserit
dicimus quia peccatū illud et in
uoluntate et in actu cōsistit et
uoluntas actū precessit sed
ipam uoluntatē alia hominis
uoluntas mala nō precessit.
Iatz ex diaboli persuasione et
hominis arbitrio illa uolun
tas mala prodijt qua iusticā
deseruit et iniquitatem incho
auit et ipsa uoluntas iniq
tas fuit.

Determinat quare deus per
miserit hominē temptari

Sciens eum esse casurum.
Preterea queri solet cur deus
hominem temptari permiserit quem
decipiendum fore presciebat.
Sed non esset laudabile homini si
ideo bene vivere posset quia nemo
male vivere suaderet cum in na
tura posse et in potestate haberet
velle non consentire suadenti
deo iuvante. Et gloriosus est non
consentire peccato quam temptari non
posse. Moventur etiam quidam
dicentes Cur creavit deus
quos futuros malos presciebat
Quia previdit quid boni de malis
eorum esset facturus. Sic enim eos
fecit ut relinqueret eis unde aliquid
facerent. Et si culpabiliter aliquid
facerent illum de se laudabiliter

operantem invenirent. A se habet
voluntatem malam, ab illo naturam
bonam, et iustam penam. Frustra
ergo dicitur non deberet deus creare
quos presciebat malos futuros.
Sciebat enim bonis profuturos.
Et iuste pro mala voluntate pu-
niendos. Addunt etiam talem ho-
minem deberet facere qui nollet
omnino peccare. Concedimus qui-
dem meliorem naturam esse que
omnino peccare nollet. Concedant
et ipsi non esse malam que talis facta
est ut posset non peccare si vel-
let. Et iuste punitam que volun-
tate non necessitate peccavit.
Cum ergo hec bona sit illa me-
lior, cur non utramque faceret ut
uberius laudaretur de utraque. Illa

cum de sanctis angelis. hec de
hominibus est. Item inquiunt si deus
vellet et illi boni essent. Et boni
quidem non infructuose. mali vero
non impune essent. Item inquiunt
posset deus voluntatem eorum
vertere in bonum. quia opus est.
posset revera. Cur non fecit.
quia noluit. Cur noluit. Ipse no
uit. Non debemus plus sapere quam
oportet.

Determinat qualiter homo
cognitionem habuit. utrum per di
sciplinam et studium. an per divinum donum

Et quidem secundum animam rationalis
fuit homo habens discretionem
boni et mali. Scientiam quoque rerum
creatarum et cognitionem veritatis. que
prime perfectioni congruebat.
mox conditus non incongrue

accepisse putatur. et ad illam
nō studio vel disciplina aliqua
per intervalla tpis profecisse.
sed ab exordio sue condicōis di
vinitus illā percepisse.

Determinat qualem cogni
cōnem habuit homo ante
lapsum de rebus creatis.

Fuitq; homo primus ante lapsū
triplici cognicōe p̄ditus. rerū
scz propter se factarū. et creato
ris. et sui. Rerū quippe cognicōz
hominēz accepisse p̄spicuū est.
cū nō ipe creator vel angelus
aliquis. sed homo omnibus aīan
tibus noīa imposuerit. ut oñ
deretur. q̄ singulorū noticiaz
homo ipe habuerit. Que enī
propter illū creata erant. et ab
illo regenda et disponēda erāt

Horum omnium deus illi et scientiam
tribuit et providentiam atque curam
reliquit. Quia ut ait Apostolus non
est cura deo de bobus. Quorum
aliorumque animalium deus homini
curam reliquit et providentiam
ut dominationi eius subiicerentur
et ratione illius gubernarentur.
Ut sciret illis necessaria pro
videre a quibus emolimentum
debebat recipere. Hanc autem sci
entiam homo peccando non per
didit. Sicut nec illam qua car
nis necessaria providentur. Et
id circo in scriptura homo de
huiusmodi non eruditur. Sed
de scientia anime quam pecca
do amisit.

Determinat qualem cog
nitionem habuit de deo.

Cognicōnem quoq; creatoris p̄
mus homo habuisse creditur.
Cognouit enī a quo creatus
fuerat. nō eo mō cognoscēdi
quo ex auditu solo percipitur
quo a credentibus absens que
ritur. sed quadam interiori as
piracōe qua dei presenciā cō
templabatur. non tamen ita
excellenter sicut post hāc vi
tam sancti visuri sunt. neq; ita
in enigmate qualiter in hac vi
ta videmus.

Qualē cognicōnē habuit d' seipso

porro sui cognicōm idem hō
talē accepisse videtur. ut et quid
deberet superiori. et quid equaliter
inferiori nō ignoraret. Con
dicōm quoq; suā et ordinem

scz qualis factus esset. et qua
liter incedere deberet. quid agere
quid cauere intellexit. Si ho
rum notitiam non habuisset. non
esset reus preuaricationis. neque
seipsum cognouisset.
Si autem queratur utrum homo
scientiam habuerit eorum que circa
eum futura erant. id est si ru
inam suam prescierit. et similiter
prescierit bona que habiturus
fuisset. si in obediencia perstitis
set. Responderi potest quod ei magis
facienda indicta sunt quam futura
reuelata. Accepit enim scientiam
et preceptum eorum que facienda
fuerant. sed non habuit presci
entiam eorum que futura erant. Non
fuit ergo homo prescius sui casus

Sic et de angelo diximus. Quod
Aug. super gen. asserit rone vtes
quam supra posuimus. Hec de sciencia
hominis quantum ad primum statum
pertinet dixisse sufficiat.

Determinat veritatem ad quid datum fuerit illud adiutorium homini.

Nunc diligenter investigari
oportet quam graciam vel poten
ciam habuerit homo ante casum.
Et vtrum per eam poterit stare
vel non. Sciendum est ergo quod homini
in creacione (sicut de angelis di
ximus) datum est per graciam auxilium
et collata est potencia per quam
poterat stare, id est non declinare
ab eo quod acceperat, sed non
poterat proficere in tantum vt
per graciam creacionis sine alia meri

salutem valeret. Poterat quidem
per illud auxilium gratie creationis
resistere malo, sed non proficere
bonum. Poterat tamen per illud bene
vivere quodammodo, quia poterat
vivere sine peccato, sed non poterat
sine alio gratie adiutorio spiritualiter
vivere, quo vitam meretur eternam.
Unde Aug. in Ench. Sic factus est
homo rectus, ut et manere in ea
rectitudine posset, non sine divi-
no adiutorio, et suo fieri per-
versus arbitrio. Utrumlibet
horum elegisset, dei voluntas fi-
eret vel ab illo vel de illo.
Et quia suam maluit facere volun-
tatem quam dei, de illo facta est
voluntas dei. Item in eodem. Sic
hominem prius oportebat fieri

Vt et bene posset velle et male.
Nec frustra si bene. nec impu
ne si male. Idem quoque in libro
de correctione et gratia ait. Si hoc ad
iutorium vel angelo vel homini cum
primum facti sunt defuisset. quoniam
non talis natura facta erat. vt
sine diuino auxilio posset ma
nere si vellet. non vtique sua cul
pa cecidisset. Defuisset quippe
adiutorium sine quo manere
non posset. Idem dederat deus
homini bonam voluntatem. in illa
quippe cum fecerat rectum. dederat
adiutorium sine quo non posset in
ea manere si vellet. et per quod
posset. Vt autem hoc vellet. in
eius dimisit arbitrio. In eodem
Acceperat posse si vellet. sed

nō habuit uelle quo posset.
Nā si habuisset ꝑseuerasset
hīs testimoniis euidenter mō
stratur quod homo rectitudinem
et bonā uoluntatē in creatōe acce
pit. atque auxiliū quo stare po
terat. alioquin nō sua culpa vi
deretur cecidisse.
Remouet dubitatōem qualis
fuerat illa rectitudo et boni
tas uolūtatis in q̄ creatus est
Sed quomō rectā et bonā uolū
tatem habuit homo si ꝑ eam
nec mereri vitā valuit. nec
in ea stare uoluit. Quia nec
aliquid mali ea tunc volebat
Et ad tp̄s stare uoluit. Sed nō
perseueranter. et ideo recta et
bona fuit tūc uolūtas hominis
Ad hoc aūt quod diximus hominē

Ps. 24

non posse proficere uel mere
ri per grām creacōis ~~potuit~~.
Solet opponi sic. per illud auxi
liū grē creacionis potuit sta
re in bono quod acceperat. po
tuit ergo resistere temptacōi. Sz
resistere tēptacōibꝰ atq; sugge
stionibꝰ malis meritū est ac
bonū remunerabile. Omne
aūt bonū meritū profectus ē
per grām ergo creacōis pro
ficere potuit sine adiectōe al
terius gracie. Ad quod dicimꝰ
qꝛ resistere malo et nō consentire
temptacōi non fecisset illi me
ritū et si nō consensisset. qꝛ nil
in eo erat quod ad malū impel
leret. sicut angelis qui nō ce
ciderunt nō fuit meritū quod

steterunt .i. quod non corruerunt. Nobis
autem meritum est aliquando si malum non
facimus sed resistimus. Ibi dubitavit
ubi causa subest que nos id fa
cere monet. Quia ex peccati corrup-
tela proni sunt ad lapsum gres
sus nostri. Ubi autem non interve
nit causa nos ad malum impel
lens. Non meremur si ab eo
declinamus. Declinare enim a
malo semper vitat. Sed non semper
meretur palmam.

Explicat quod fuit illud
adiutorium nominando.
scilicet arbitrii libertatem.

Hic considerandum est quod fue
rit illud adiutorium hominum datum
in creatione quo poterat manere
si vellet. Illud utique fuit liber-
tas arbitrii ab omni labe et

libera

corruptela immunis. atque volun
tatis rectitudo. et omnium naturali
um potenciarum anime sinceri
tas atque vivacitas.

Explicat quod fuit illud adiutorium

Diffiendo

liberum vero arbitrium
est facultas rationis et voluntatis
qua bonum eligitur gratia assiste
te vel malum eadem desistente
Et dicitur liberum quantum ad volun
tatem que ad utrumlibet flecti
potest. Arbitrium vero quantum
ad rationem cuius est facultas vel
potencia illa. cuius etiam est dis
cernere inter bonum et malum. Et ali
quando quidem discrecionem
habens boni et mali. quod ma
lum est eligit. aliquando vero quod
bonum est. Sed quod bonum

est nisi gratia adiuta non
eligit. malū vero per se eligit.
Est enim in aīa rōnali voluntas
naturalis qua naturaliter vult
bonū licet tenuiter et exiliter.
nisi grā iuuet. que adueniēs
iuuat eam et exigit ut efficaci
ter velit bonū. per se autem
pt velle malū efficaciter. Illa
ergo rōnalis anime potencia q̄
bonū vel malū potest velle.
vtrūq; discernens. liberū arbi
triū nuncupatur. quod bruta
aīalia nō habent. qr ratione
carent. habet tamen sensum
et appetitū sensualitatis
Assignat dr̄iam sensualitatis ad rōnem.
Est enim sensualitas quedā vis
anime inferior. ex qua ē motus

qui intenditur in corporis sensus
atque appetitus rerum ad corpus
pertinentium. Ratio vero vis anime
est superior. que (ut ita dicamus)
duas habet partes vel dicas. su
periorem et inferiorem. Secundum superio
rem supernis conspiciendis vel con
sulendis intendit. Secundum inferiorem
ad temporalium dispositionem prospicit.
Ostendit viam per quam cognosci pos
sit et discerni illa differentia.
Quicquid ergo in anima nostra nobis
considerantibus occurrit quod non
sit commune cum bestiis. ad sensualita
tem pertinet. Et ubi nobis gradatim
in consideratione partium anime progre
dientibus primum aliquid occur
rit quod non est commune cum bestiis.
ibi incipit ratio. Hoc autem Augu.
docet in .xii. li. de tri. ita dicens

Videamus ubi sit quasi quoddam
hominis exterioris interiorisque con
finium. Quicquid enim habemus in
animo commune cum pecore, recte dicitur
ad exteriorem hominem pertinere. Non
enim solum corpus exterior homo
deputabitur, sed adiuncta quadam
vita sua qua compages corporis
et omnes sensus vigent, quibus instru
ctus est ad exteriora sentienda.
Ascendentibus ergo introrsum quibusdam
gradibus considerationis per anime par
tes, ubi incipit aliquid occurrere
quod non sit nobis commune cum be
stiis, ibi incipit ratio, ubi homo
interior iam possit agnosci. Rationis
autem pars superior eternis rationibus con
spiciendis vel consulendis adhe
rescit, porro inferior ad temporalia

gubernanda deflectitur. Et illa
rōis intencō qua contēplamur
eterna sapiē deputatur. Illa
vero qua bene utimur rebus
tpalibus sciencie deputatur.
Cū vero disseruimus de natura
mentis humane de vna qua-
dam re disserimus. nec eam in
hec duo que cōmemorauimus
nisi p officia geminamus. Car
nalis aūt vel sensualis anime
motus qui in corporis sensus inte
ditur. nobis pecoribusq; cōis est
qui seclusus est a racōe sapiē
rōi aut scie vicinus est.

Determinat qualiter pctm
in viribus anime heat
pgressu ad cōsumacōem:
ondēs q tal' est ordo pecca
di uel cadēdi in nob' qlis
fuit in primis hoibus. s. q i

dis. 24

nob' est vir et mulier et serpens

Illud quoque pretermittendum non est quod
talis nunc in uno homine temptacionis
est ordo et progressio qualis tunc
in primis precessit parentibus
Ut enim tunc serpens malum suasit
mulieri ipsaque consensit deinde vi
ro suo dedit sicque consumatum est
peccatum ita et nunc in nobis pro ser
pente est sensualis motus anime
pro muliere inferior pars rationis
pro viro superior rationis porcio Et
hic est vir qui secundum apostolum dicitur
imago et gloria dei Et illa est
mulier que secundum eundem dicitur gloria
viri Atque inter hunc virum et hanc
mulierem est velut quoddam spirituale
coniugium naturalisque contractus
quo superior rationis porcio quasi

vir debet p̄esse ⁊ dominari. Infe-
rior vero quasi mulier debet subesse
⁊ obedire. Ideo vir sm̄ aplm̄ nō
debet hr̄e velamen. sed mulier
Et sic̄ in cunctis aīmātibus non
est reptū homī adiutoriū sīle
sibi. sed de illo sumptū quod
ei formaretur in cōiugiū. ita ī
ptibus aīe quas cū pecoribus
habemus cōmunes. nullū menti
nr̄e sīle est adiutoriū. Vn̄ Aug.
in eodē. Illud nr̄m q̄ in actōne
tpalium tractandorū ita versatur
Vt nō sit in nobis cōmune cum
pecore. racōnale est quidem. sz
ex illa racōnali mente. qua sub-
heremus intelligibili ⁊ incōmuta-
bili veritati. tanq̄ ductū ⁊ infe-
rioribus tractandis gubernādisq̄

deputatū est. Sicut enī in oībꝰ
pecoribus nō est inventū viro
adiutoriū sīle sibi, nisi de illo de
tractū in cōiugium formaretur
ꝯta menti nr̄e, quasi supnā cōsuli
mꝰ veritatē, nullū est ad usuꝫ
rerū tp̄alium, quantū nature
hominis satis est, simile adiuto
riū ex anime partibus, quas
ꝯmunes cū pecoribꝰ habemus
Ideoq; rōnale nr̄m non ad uni
tatis diuortiū sep̄atum, sed in
auxiliū societatis, quasi deriua
tū in suo dispartitur officio. Et
sicut una caro est duorū in ma
sculo et in femina, sic intellectū
nr̄m et actionem, siue rōnem et
appetitū racōnalem, vel si aliquo
modo significancius dici possunt

vna mentis natura cōplectitur.
vt sicut de illis dictū est erunt du
o in carne vna sic de his dici
possit. duo in mente vna. Ecce
ex his aperte intelligi potest.
qualiter in aīa hominis existat iā
go illius coniugii. et qualiter in si
gulis nrīm spualiter sint illa
tria. scz vir. mulier. serpens.

Determinat qualiter in nobis fieri heat pgressus culpe.

Nunc superest ostendere quō ꝑ
hec tria in nobis cōsumetur pec
cati progressus. Vbi agnosci pote
rit si diligenter intendatur qd
sit in aīa mortale vel veniale pe
catū. Ut enim ibi serpens suasit
mulieri. et mulier viro. Ita et
in nobis sensualis motus cum
illecebram peccati conceperit

Quasi serpens suggerit mulie
ri. scz inferiori parti rationis.
i. rationi scie. q̄ si ꝯsenserit ille
cebre. mulier edit cibū vetitū
post de eodem dat viro cū supi
ori ꝑti rōnis. i. rationi sapie
eandem illecebrā suggerit. que si
ꝯsensit. tūc vir etiā cū femina
cibū vetitū gustat. Si ergo in mo
tu sensuali tm̄ pcti illecebra
teneatur. veniale ac lenissimū
est peccatum. Si vero inferior
pars rōnis ꝯsenserit. ita ut so
la cogitacōis delectacōe sine vo
luntate perficiendi teneatur.
Mulier sola manducauit. nō vir
cuius auctoritate cohibetur volū
tas. ne ad opus usq; ꝑueniat
Si vero assit plena voluntas

perficiendi · ut si assit facultas
ad effectū ꝑducatur · vir quoq;
manducat · qr superior ꝑs rōnis
illecebre consensit · ⁊ tunc est
damnabile ⁊ graue peccatum ·
Quando aūt mulier sine viro
gustat · aliqn̄ est mortale · aliqn̄
veniale pctm̄ · vt eīm dictū est
tunc mulier sine viro gustat
cum ita delectacōe cogitacōnis
pctm̄ tenetur · vt faciendū non
decernatur · vel cū quidā termi
nus ⁊ mensura pcto adhibetur
a viro · ut nō liceat mulieri ef
frenata libertate in pctm̄ pro
gredi · Si ergo pctm̄ nō diu tene
atur delectacōe cogitacōnis · sed
statim vt mulierem tetigit · viri
auctē repellatur · veniale est ·

Si vero diu in delectatione cogita-
tionis teneatur, et si voluntas per-
ficiendi desit mortale est, et pro
eo damnabitur sicut vir et mulier, id est
totus homo, quia et tunc vir non sicut
debuit mulierem cohibuit. Unde
potest dici consensibile.

Repetit predeterminata ad maiorem explanationem

Itaque ut breviter summatim per-
stringam, quando peccatum ita in anima
concipitur, ut illud facere dispo-
nat, vel etiam perficiat, aliud fre-
quenter, aliud semel, vel etiam
quando delectatione cogitationis diu
teneatur, mortale est. Cum vero
in sensuali motu tantum est ut pre-
diximus, tunc levissimum est, quia
ratio tunc non delectatur. Ideo
autem supra dixi, aliud frequenter

Aliud semel. qz quedā sūt que
si vn̄ semel fiant. vel facienda
disponantur. damnat. quedā
vero non. nisi sepius fiant vel
facienda decernantur. ut de o
cioso verbo. et hmōi. hec aug.
in duodecimo li. de trini. tradit
ita. Sicut in illo coniugio p̄mo
rū hom̄i serpens manducādus
persuasit. mulier aūt nō mā
ducauit sola. sed viro suo dedit
et sil' mādūcauerunt. ita et in
quodam secreto coniugio. quod ī
vno homīe geritur et dinoscitur
Cū racioni sciē que in rebus
tp̄alibus agendis. rōcinandi vi
uacitate versatur. animalis sē
sus ingerit quandā illecebram
tūc velut serpēs alloq̄tur femīa.

Huic aut̄ illecebre consentire.
de ligno vetito est edere. Sed iste
consensus si sola cogitacōis delecta
cōe contentus est. superiori vero
auctē ita retinent membra ut
nō exhibeantur arma iniqui
tatis pctō. sic habendū estimo
velut lignū vetitū mulier sola
comederit. Si aut̄ in consensu
illo decernitur quodq; pctm̄ ut
si sit ptās. etiā ope impleatur.
intelligenda est mulier dedisse
viro suo. sil' edendū illicitū cibus.
Neq; em̄ pt̄ peccatus non solus
cogitandū suaviter verū etiam
ppetrandū efficaciter mente decer
ni. nisi illa mentis intencio
penes quā sūma ptās est mem
bra in opus movēdi. vel ab ope

colubendi male actoni cedat.
Ponit quandam similitudinem
ostendens quod mulier sine vi
ro danari non potest. i. mortale
non est quod in sola delectacione
tenetur cogitacionis.

Nec sane cum sola cogitacione mens
oblectatur illicitis non quidem
decernens esse facienda tenens
tamen et volens libenter que statim
ut attigerunt animum respui de
buerunt negandum est esse peccatum
Sed longe minus quam si et opere
statuatur implendum Et ideo de
talibus quoque cogitacionibus venia
petenda est pectusque percucien
dum et dicendum Dimitte nobis de
bita nostra Neque enim sicut in illis
duobus primis hominibus personam
suam quisque portabat Et ideo si
sola mulier cibum edidisset

illicitū. sola utiq; mortis suppli
cō plecteretur. ita dici pt in ho
mine uno. si delectacōibus illicitis
a quibus continuo se deberet auer
tere. cogitacō libenter sola pasca
tur. nec facienda decernātur ma
la. sed tn̄ suauiter in recorda
cōe teneantur. quasi mulierez
sine uiro posse damnari. Absit
hoc credere. hic quippe una per
sona est. unus homo est. totus
q; dānabitur. nisi h̄ que sine
uolūtate opandi. sed tn̄ cuz
uolūtate animū talibus ob
lectandi. solius cogitacōis sencia
tur esse pcta. p mediatoris gratiam
remittantur. Idem q̄ in libro cōtra
manicheos de hoc eodē sic ait
Aplus dicit. Secdm pncipem ptatis

aeris huius. spūs qui nūc opa
tur in filijs diffidencie. Non ergo
visibiliter eis apparet. quasi cor
poreis locis accedit ad eos et opa
tur. Sed miris modis per cogita
cōem suggerit quicquid potest.
quibus suggestionibus resisten
dū est. Non enim ignoramus as
tucias eius. Quō enim accessit
ad iudā qn̄ ei persuasit ut do
minū traderet. Nunquid in locis
Aut per hos oculos ei visus est.
Sz utique ut dictū est in cor eius
intrauit. Repellit aūt illū hō
si paradisū mentis custodiat.
Posuit enim hominē deus in pa
diso ut oparetur et custodiret.
qr sic eccle dr in canticis cāntico
rum. Ortus conclusus fons signatus

Quo utique non admittitur per uersitatis
ille persuasor. Sed tamen per mulierem
decepit. Non enim etiam ratio no
stra deduci ad consensionem peccati
potest. nisi cum delectatio mota fu
erit in illa parte animi qua
debet obtemperare rationi tanquam
rectori viro. Etiam in uno quoque nostrum
nihil aliud agitur cum ad peccatum
quisque dilabitur. quam tunc actum
est in illis tribus. serpente.
muliere et viro. Nam primo fit sug
gestio. sive per cogitationem. sive per
sensus corporis. uel videndo.
uel tangendo. uel audiendo. uel
gustando. uel olfaciendo. Que
suggestio cum facta fuerit. si cu
piditas nostra non moueatur ad
peccandum. excluditur serpentis astutia

Si aut̄ mota fuerit quasi iam
mulieri persuasū erat sed ali-
qn̄ ratio viriliter cōmotā cupi-
ditatem refrenat et cōpescit Qd'
cū fit non labimur in pctm̄
Sed cū aliquāta luctacōe coro-
nabimur Si aut̄ ratio ꝯsenciat
Et quod libido ꝯmouerit faciē-
dum esse decernat ab oī vita
bta tanq̄ de paradiso expellit̄
homo Iam enī pctm̄ imputat̄
etiā si non subsequatur factum
Quando rea tenetur in consensi-
one conscienciā.
Breuiter epilogat et rōem
sue disgressiōis assignat.
q̄re s. hec de aīe ptibꝰ dixit
Hec de anime partibus interse-
ruimꝰ. ut ipīꝰ aīe natura ple-
mꝰ cognosceretur. et sm̄ quā sui

porcionem in ea sit liberum ar
bitrium intelligatur. scz sim racionis
qua omne peccatum mortale geritur.
sed non omne veniale illud scz
quod in solo motu sensualitatis
existit

Multiplicitatem huius nominis sensualitas ad maiorem euidenciam manifestat.

Non est autem silencio pretermit
tendum quod sepe in scriptura no
mine sensualitatis. non id solum in
anima quod est nobis commune cum pecore
Sed eciam inferior porcio ra
cionis que temporalium disponi
intendit intelligitur. Quod
diligens lector in locis scri
pture ubi de ipsa fit men
cio vigilanter annotet.

dis 24

Determinat quid sit liberum arbitrium

dis 25

Nam vero ad propositum redeamus
s. ad li. arbitrii tractatum. Quod
philosophi diffinientes dixerunt
esse liberum de voluntate iudicium
Quia potestas ipsa et habilitas
voluntatis et rationis quam supra
diximus esse liberum arbitrium
libera est ad utrumlibet. quia libe
re potest moveri ad hoc vel ad
illud. Liberum ergo dicitur arbitri
um quantum ad voluntatem.
quia voluntarie moveri et spon
taneo appetitu ferri potest ad
ea que bona vel mala iudicat
vel iudicare valet.

Ex diffinitione liberi ar. eli
cit quod liberum ar. non est pre
sentium nec preteritorum. sed fu
turorum. et horum non quorum li
bet. sed futurorum contingentium.

Hoc autem sciendum est quod liberum ar.

ad pn̄s vel ad preteritū nō re
ferunt / sed ad futura contingenti
a / Quod em̄ in presenti est · de
terminatū est · nec in potestate
nostra est / ut tunc sit vel non
sit qn̄ est / potest em̄ nō esse
vel aliud esse postea · sed non
pt̄ non esse · dū est / vel aliud
esse · dū id est quod est / sed ī
futuro / an hoc sit vel illud ad
ptātes liberi arbitrij spectat /
Nec tn̄ oīa futura sub ptate
liberi arbitrij veniūt / sz ea tm̄ /
que per li · ar · possūt fieri
vel non fieri / Si quis em̄ tale
quid velit ac disponat facere
quod in eius nullatenus sit ptate
vel qr sine ipsius disposicōe eque
fieret / in hoc ipe liberū n̄ hz arbi

Dus 24

Mouet dubitacōez qua q̄s posset sollicitari an supra posita descriptio li. ar. conueniret deo. uel qui glorificati sunt.

Et quidem s̄m predictā assignacōez in his tm̄ videtur esse li. ar. qui uoluntatem mutare et in contrariū possunt deflectere. In quorum videlicet potestate est eligere bonū vel malū et vtrūlz s̄m electionem facere uel dimittere. Sed dm̄ q̄ nec in deo nec in his omnibus. qui tanta beatitudinis gr̄a sunt roborati. ut iā peccare nequeant li. ar. ēē nequit. Sed quod deus li. ar. habeat. Aug. docet in li. xxii. de ciuita. dei ita inquiēs. Certe deus ipse nūquid qm̄ peccare non.

potest. ideo li. ar. habere ne
gandus est. Ambro. quoque in libro
de tri. ait. Paulus dicit quia omnia
operatur unus atque idem spiritus. di
uidens singulis prout vult.
idest pro libere voluntatis ar
bitrio. non pro necessitatis obsequio
Determinat motam dubita
tionem ostendens qualiter deus
angeli et qui iam beati sunt. habent li. ar.
Sed aliter accipitur liberum ar.
in creatore quam in creaturis. dei
etiam libe. arbi. dicitur eius sa
pientissima et omnipotens volun
tas. que non necessitate sed libe
ra bonitate omnia facit. prout
vult. Ideoque hiero. attendens
non ita esse liberum arbitrium
in deo sicut est in creaturis.
ab ipso videtur liberum arbitrium

in deo sicut est in creaturis ab
ipso videtur liberum arbitrium
excludere in omelia quadam
de filio prodigo dicens Solus
deus est in quem peccatum non
cadit nec cadere potest Cetera
cum sint liberi arbitrii in utraque
partem flecti possunt Dum ait
cetera indicat lib. ar. sicut est
in ceteris non ita esse in deo.
Angeli vero et sancti qui iam cum
domino feliciter viuunt atque ita
gratia beatitudinis confirmati
sunt ut ad malum flecti non velint
nec possint. libero arbi. non ca
rent Unde Augu. in li. xxij. de ciui
dei ait Sicut prima immortalitas
fuit quam peccando adam perdi
dit posse non mori ita primum

liberū arbitriū posse nō pecca
re. nouissimū nō posse peccare
Idem in Enche. Sic oportebat
prius hominē fieri ut bene uel
le posset et male. postea vō sic
erit ut male uelle nō possit. nec
ideo carebit libero arbitrio.
Multo quippe liberius erit ar
bitriū quod omnino nō poterit
seruire pcto. neq; aut uolun
tas nō est. aut libera dicenda
nō est. qua beati sic esse uolu
mus. ut esse miseri nō solū no
limus. sed nequaq; prorsus uel
le possimus. Sicut ergo anima
nra nūc habet nolle infelicita
tem. ita nolle iniquitate semper
habitura est. Sed ordo seruandus
fuit quo deus uoluit ondere

quam bonum sit animal racionale quod etiam peccare possit quam
vis sit melius quod peccare non
possit. Ecce his verbis evidenter
astruitur quod post beatitudinis con
firmacionem erit in homine liberum arbitrium
quo peccare non poterit. Et nunc
in angelis est et in sanctis qui
cum domino sunt. Et tanto utique
liberius quanto a peccato immunis
et ad bonum promptius. Quo enim
quisque ab illa servitute de qua
scriptum est. qui facit peccatum
servus est peccati. longius absistit. tan
to in eligendo bonum liberius habet
iudicium. Unde si diligenter inspicia
tur. liberum vero dici arbitrium. quia sine co
actione et necessitate valet appetere
vel eligere quod ex racione decreverit.

Determinat gradus libertatis
qz. in hoie sm diuisos status
siue tpa.

Ex predictis perspicuum fit q ma
ior fuit libertas arbitrij prima / q̄ se
cunda / et tercia multo maior q̄
secunda uel prima / Prima enim
libertas arbitrij fuit in q̄ pote
rat peccare et nō peccare / Ultima
vero erit in qua poterit nō pec
care et nō poterit peccare / Me
dia vero in qua potest peccare
Et non potest nō peccare. an
reparacōem etiam mortaliter. pq
reparacōem vero saltem venialiter

Assignat quatuor status ho
minis in quibus libertas ar
bitrij hz augeri et minui.

Et possunt in homine notari q̄
tuor status liberi arbitrij / an
peccatum enim ad bonum nil impediebat

nil ad malū impellebat. Non ha
buit infirmitatē ad malū. Et habu
it adiutoriū ad bonū. Quē sine
errore racō iudicare. Et voluntas
sine difficultate bonū appetere
poterat. Post peccatū vero ante
reparationē gracie premitur a
concupiscencia et vincitur. Et habet
infirmitatem in malo. Sed nō
habet grām in bono. Et ideo pt
peccare et nō potest nō peccare
etiā damnabiliter. Post repa
cōem vero ante confirmacionē
premitur a concupiā sed nō vinci
tur. Et habet quidem infirmita
tem in malo. Sed grām in bo
no. Vt possit peccare propter
libertatē et infirmitatem. Et possit
non peccare ad mortē propter

libertatē ⁊ graciā adiuuantem

Nondū habet posse omno non peccare vel non posse peccare / propter infirmitatē nondū perfectē absorptam · ⁊ propter graciam nondum plene consumatam ·

Post confirmacōem vero infirmitate penitus cōsumpta · ⁊ gracia cōsumata · nec vinci poterit nec premi · ⁊ tōc habebit non posse peccare

Determinat per quid minui habet arbitrii libertas

Unde manifestū est / quod preter alias penalitates / pro peccato illo incurrit homo penā in corruptōe / ⁊ depressione liberi arbitrii / per illud namque peccatum naturalia bona in ipso homine corrupta sunt · ⁊ gratuita detracta

Hic est enim ille qui a latronibus uulneratus est et spoliatus. Vulneratus quidem in naturalibus bonis quibus non est priuatus. alioquin non posset fieri reparatio. Spoliatus vero gratuitis que per gratiam naturalibus addita fuerant. Hec sunt data optima et dona perfecta. quorum alia sunt corrupta per peccatum et naturalia. ut ingenium. memoria. intellectus. Alia subtracta et gratuita. quamquam et naturalia ex gratia sint. Ad generalem dei quippe gratiam pertinent. Sepe tamen huiusmodi fit distinctio cum gratie vocabulum ad speciem non ad genus refertur. Corrupta est ergo

libertas arbitrii per peccatum
et ex parte perdita. Unde Aug. in Ench.
libero arbitrio male utens homo
et se perdit et ipsum. Cum enim
libero arbitrio peccaretur, vi
ctore peccato amissum est liberum
arbitrium. A quo enim quis devi
ctus est huic servus addictus est.
Ecce liberum arbitrium dicit ho
minem amisisse, non quia post
peccatum non habuerit liberum
arbitrium, sed quia libertatem ar
bitrii perdidit, non quidem
omnem, sed libertatem a miseria et a
peccato.

Agit de libertate arbitrii coactione

Est namque libertas arbitrii tri
plex, scilicet a necessitate, a peccato,
a miseria. A necessitate et ante

peccatum et post eq liberum est
arbitrium. Sicut enim tunc cogi
non poterat. ita nec modo.
Ideoque voluntas merito apud
deum iudicatur. que semper a ne
cessitate libera. Et nunquam cogi potest.
Ubi necessitas ibi non est liber
tas. nec voluntas. Et ideo nec
meritum. hec libertas in omnibus
est tam in malis quam in bonis.

Agit de libertate a peccato seu culpa

Est et alia libertas a peccato.
s. de qua dicit apostolus. ubi spiritus
domini ibi libertas. Et veritas
in euangelio. Si filius vos libe
rauerit. vere liberi eritis. Hec
libertas a seruitute peccati liberat
Et seruos iusticie facit. sicut ego
seruitus peccati liberos iusticie.

facit. Vnde apl's. libertati a pcto
serui facti estis iustitie. Et item
Cum serui essetis pcti. liberi fu
istis iustitie. hanc libertatem
peccando homo amisit. Ideoq
Aug. dicit q homo male vtens
libero arbitrio. et se pdit et
ipm. quia perdita est p pec
catu libertas. non a necessitate
sed a pcto. Qui enim facit pctm
seruus est pcti.
Qui habent hanc liberta
tem. s. a peccato et p quid
Istam libertatem que est a pcto
illi soli nunc habent quos fili
us p gram liberat et reparat
non ita q penitus sint sine pcto
in hac mortali carne. sed ut
in eis pctm non dominetur.
neq regnet. Et hec est vera et

bona libertas que bonā pa-
rit seruitutem .s. iusticie. Vn.
Aug. in Encher. ait. Ad iusticiam
faciendam non erit aliquis li-
ber nisi a pcto liberatus. esse
iusticie cepit seruus. et ipa est
vera libertas. propter recti
facti leticiā. simul et pia ser-
uitus. ꝓpter ~~precti~~ precepti obedienciā.
Est alia libertas nō vera. ma-
le seruituti adiuncta. que est ad
malū faciendū. vbi racō dis-
sentit a uoluntate iudicans.
nō esse faciendū quod uolun-
tas appetit. Ad bonū vō faci-
endū concordat racō uolunta-
ti. et ideo ibi vera libertas est
et pia. De libertate aut ad ma-
lum et seruitute mala ait. Aug.

in Euch. Serui addicti pecca
to q̄ potest esse libertas nisi
qn̄ eum peccare delectat. Libe
ralr̄ enim seruit qui sui dom̄
uoluntatem libenter facit. ac p̄
hoc ad peccandū liber est qui
pcti seruus est.

Questio de libertate ad ma
lum an sit ipa libtas liberi az.

Hic queri potest utrū hec lib
tas qua quis liber est ad ma
lum sit libertas arbitrij. Si n.
libertas arbitrij est bonum
quidem est. quia libertas arbi
trij bonū naturale est. Quibus
dam videtur q̄ sit ipa liber
tas arbitrij que semper bona
est. sed ꝓpter pcti seruitutē ad
malū fit liberior ⁊ pronior.
Et ideo dr̄ non esse vera libtas.

dis. 24

Quia ad malū est. Alijs aūt
videtur q̄ hec libertas ad ma
lum quam supra ꝯmemorauit
Aug. non sit ipa libertas arbi
trij. Sed sit quedam pronitas
peccandi / ꝛ curuitas que ex pec
cato est. ꝛ mala est.

Questio alia de libtate ad
bonū. an ipa sit libtas ar. an n̄.

Similr̄ etiā queri solet vtr̄
illa libertas vera / que est ad
iusticiā faciendā sit ipa lib
tas arbitrij / Quidam dicūt illā
eandem esse. sed reparatam per
grām. quā iuuante libera est
ad bonū. sine grā vero non
est libera ad bonū. Vnde Aug.
in Enche. Ista libertas ad bene
faciendū / vnde erit homī ad
dicto ꝛ vendito sub pcto / nisi

eū redimat qui dicit Si filius
nos liberauerit. vere liberi eritis
Quod anteq̄ fieri in homīe in-
cipiat quō quisq̄ de libero ar
bitrio gloriatur. qui nondum
est liber ad opandū bene Ecce
aperte ondit liberū arbitriū
per graciā adiuuari. vt p il-
lud bene opetur quis Ideoq̄
dicunt illā libertatē veraz
que est ad bene faciendum.
cuius supra meminit Augustinus
esse libertatē ipsam arbitrij
grā dei adiutam Alij vero
putant non esse ipsam arbi
trij libertatē Sed aliā quādaz
que ex grā et libero arbitrio in
mente hominis deo operante
incipit esse cū reparatus est.

Certa determinatio utriusque
questionis qua dicitur libertas ad bo
num et ad malum esse libertas ar:

Verum nobis magis placet ut
ipsa libertas arbitrii sit et illa
qua quis liber est ad malum. et
illa qua quis liber est ad bonum
faciendum. Ex causis enim variis
sortitur diversa vocabula. Dicitur
enim libertas ad malum faciendum
antequam per gratiam sit reperta.
sed cum per gratiam fuerit reperta
Dicitur libertas ad bonum faciendum
quia ante gratiam libera est volun
tas ad malum. per gratiam vero
libera est ad bonum. Semper ergo
voluntas hominis aliquo modo
libera est. sed non semper bona
est. Non enim est bona nisi a pec
cato liberata. est tamen a necessitate

libera. Vnde Aug. in li. de gra.
et li. ar. Semper in nobis volun
tas libera est. sed non semper bo
na est. Aut enim libera est iusti
cie quando seruit peccato. et tunc est
mala. Aut a peccato libera est
quando seruit iusticie. et tunc est
bona

Agit de libertate a miseria

Et iterum libertas a miseria.
de qua apostolus ait. Et ipsa creatu
ra liberabitur a seruitute cor
ruptionis in libertatem glorie fi
lior dei. Hanc libertatem habuit
homo ante peccatum. quia omni ca
rebat miseria. et nulla tangeba
tur molestia. et plenius habebit
in futura beatitudine. vbi mi
ser esse non poterit. Sed in hac

vita que est inter primum
peccatum et ultimam confirmationem
Nemo a miseria liber est. quia
pena peccati non caret.
Breviter epilogat ostendens
quo genere libertatis li. ar.
intelligi debeat minui per peccatum
Ex predictis iam apparet in quo
per peccatum sit imminutum vel cor
ruptum liberum arbitrium. quia ante
peccatum nulla erat hominis dif-
ficultas. nullumque impedimen
tum. de lege membrorum ad bo
num. nulla impulsio vel instiga
tio ad malum. Nunc autem per legem
carnis ad bonum impeditur. et
ad malum instigatur. ut non
possit velle et perficere bonum
nisi per gratiam liberetur et ad
iuvetur. quia ait apostolus. Peccatum

habitat in carne. liberum ergo
arbitrium cum semper in singulis
sit liberum. non est tamen pariter
liberum in nobis ubi liberatum
est. quam in malis ubi liberatum
non est. Et liberius est ad ma
lum quod per se potest. quam
ad bonum quod nisi gratia libe
retur et adiuvetur non potest.

De libertate que sit ex gratia et que ex natura

Libertas ergo a peccato et a miseria
per gratiam est. libertas a necessita
te per naturam. utramque liberta
tem nature. s. et gratie notat.
apostolus. cum ex persona hominis
non redempti ait. velle adia
cet mihi. perficere autem bonum
non invenio. ac si diceret habeo libertatem nature
non habeo libertatem gratie. Ideo

non est apud me perfecto bo
ni. Nam uoluntas hominis quam
naturaliter habet non valet eri-
gi ad bonum efficaciter uolendum
uel opere implendum. nisi per gra-
tiam liberetur et adiuuetur.
liberetur quidem ut velit. et
adiuuetur ut perficiat. Quia ut
ait apostolus. non est uolentis uel
le. neque currentis currere. id est
operari. sed miserentis dei. qui
operatur in nobis velle et operari
bona. cuius gratiam non aduocat
hominis uoluntas uel operatio
Sed ipsa gratia uoluntatem pre
uenit preparando ut velit bo-
num. et preparatam adiuuat ut perficiat.
Determinat quid sit illud
adiutorium libe. ar. superaddi
tum quantum ad actum siue effectum

Dis. 26

Hec est gratia operans et cooperans
Operans enim gratia preparat
hominis voluntatem ut velit bo
num. Gratia cooperans adiuvat
ne frustra velit. Unde Aug. in
libro de gratia et li. ar. Cooperan
do deus in nobis perficit. quod
operando incipit. quia ipse ut velimus
operatur incipiens. qui volentibus
cooperatur perficiens. Ut ergo ve
limus operatur. Cum autem volu
mus et sic volumus ut perficiamus
nobis cooperatur. Et tamen sine
illo vel operante ut velimus.
vel cooperante cum volumus bona
pietatis opera nihil valemus.
Ecce his verbis aperitur que
sit operans gratia. et que coo
perans. Operans enim gratia

est que prevenit voluntatem
bonam. Ea enim liberatur et pre
paratur hominis voluntas ut
sit bona. bonumque efficaciter ve
lit. Cooperans vero gratia vo
luntatem iam bonam sequitur
adiuvando. Unde augu. contra
iulianum hereticum qui bonam
voluntatem ex libero arbitrio
tantum esse dicebat. atque hominem
per liberum arbitrium posse bonum
velle et operari sine gratia asse
rebat ait. Apertam de commen
datione gratie apostolus senten
ciam protulit cum ait. Non est
volentis neque currentis. sed
dei miserentis. Hec si atten
deres iuliane non extenderes
hanc gratiam merita voluntatis

humane. Non enim ideo misere-
tur deus alicuius, quia voluit et
cucurrit, sed ideo voluit et cucur-
rit, quia misertus est deus. Pa-
ratur enim voluntas hominis
a deo et a domino gressus ho-
minis diriguntur. Ideoque congru-
e ait: Non est volentis neque
currentis, sed miserentis dei.
Non quia hoc sine voluntate
nostra agatur, sed quia voluntas
nostra nil boni agit nisi dum-
intus adiuvetur. Unde alibi
apostolus ait: Non autem ego, sed gratia
dei mecum. Non ideo dicit, quia
nihil boni agebat, sed quia nil
boni ageret, si illa non ad-
iuvaret. Hiis testimoniis aperte
insinuatur, quia voluntas hominis

gracia dei preuenitur atque preparatur ut fiat bona non ut fiat uoluntas quia et ante graciam uoluntas erat sed non erat bona et recta uoluntas.

Determinat quid sit illud adiutorium li. ar. super additum quantum ad subiectum

Voluntatem ipsam Aug. in li. de duabus animabus ita diffinit

Voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid non admittendum vel adipiscendum hec autem ut non admittat malum et adipiscatur bonum preuenitur et preparatur dei gratia. Unde apostolus gracia preuenientem et subsequentem commendans, i. operantem et cooperantem vigilanter dixit. Non est uolentis neque currentis.

Sed miserentis dei, sed non eius

Non est miserentis dei sed uo
lentis et currentis. Nam si ut
quibusdam placuit quod dictum
est ita accipiatur. Non est uo
lentis neque currentis sed mise
rentis dei. tanquam diceretur.
non sufficit sola uoluntas hominis
si non sit etiam misericordia dei
Econtra dicitur non sufficit etiam
misericordia dei si non sit etiam
uoluntas hominis. ac per hoc si
recte dictum est illud. quia id
uoluntas hominis sola non im
plet. cur non etiam a contra
rio recte dicitur. non miseren
tis est dei sed uolentis est ho
minis. cum id misericordia dei so
la non impleat. homo enim

Ps 26

credere uel sperare nō poterit
nisi velit, nec peruenire ad pal
mam nisi uoluntate currat.
Restat ergo ut ideo ita recte di
ctū intelligatur, ut totū det
deo qui hominis uoluntatē bo
nam preuenit, et preparat adiu
uandā, et adiuuat preparatam
Nolentem preuenit ut velit.
volentē subsequitur ne frustra
velit. Ecce his verbis et aliis
premissis euidenter traditur,
quia uoluntas hominis preparatur
et preuenitur grā dei ut ue
lit bonū, et adiuuatur ne fru
stra velit.

Quia bona uolūtas comitatur grām

Itaque bona uoluntas
comitatur grām non gratia

uoluntatem. Vnde aug. ad bo
nifaciū papam scribens con
tra pelagianos inquit. Cū
fides impetrat iustificacionem
sicut unicuiq; deus partitus est
mensurā fidei. nō grām dei
aliquid meriti precedit huā
ni. sed ipa meretur augeri.
ut aucta mereatur ꝛ pfici.
uoluntate comitante nō du
cente. pedissequa nō preui
a. Ecce hic apte habes q̄ grā
preuenit bone uoluntatis me
ritū. ꝛ ipa bona uoluntas
pedissequa est grē nō preuia.

Determinat quid sit illud
adiutorium li. ar. supad
ditū q̄stū ad bonū gratuitū

Et si diligenter intendas in
lulōinus tibi mōstratur q̄ sit

ipa gracia uolumtatem pre-
ueniens et preparans. si fides
cum dilectione. Ideoque aug. in eodem
tractans quomodo iustificati su-
mus ex fide et tamen gratis.
Utrumque enim dicit apostolus qui dicit
iustificati ex fide. et alibi ait.
iustificati gratis per graciam
Hoc enim ideo dixit. ne fides
ipa superba sit. ne dicat si-
bi si ex fide iustificati. quomodo
gratis. Quod enim fides mere-
tur. cur non potius redditur quam
donatur. Non dicat homo is-
ta fidelis. quia cum dixerit. ha-
beo fidem ut merear iustifica-
cionem. respondetur ei. quid habes
quod non accepisti. fides enim
qua iustificatus. gratis tibi

data est. Hic a parte ostenditur quod
fides est causa iustificationis et
ipsa est gratia et beneficium quo
hominis preuenitur voluntas
et preparatur. Unde aug. in i. li.
retractationum. Voluntas est
qua et peccatur et recte viuitur.
Voluntas vero ipsa nisi dei gratia
liberetur a seruitute qua peccati
serua facta est et vt vicia
superet et adiuuetur recte
pieque viui a mortalibus non
potest. Et hoc beneficium quo
liberatur nisi eam preueniret
iam meritis daretur et non esset
gratia que vtique gratis datur.
Preuenitur ergo bona hominis
voluntas illo gratie beneficio
quo liberatur et preparatur

Et illud beneficium fides christi
recte intelligitur. sicut augu-
in Enchiri. euidenter ostendit
dicens. Ipsum arbitrium arbitrium
liberandum est. post illam ruinam
a seruitute peccati. nec omnino per
seipsum. sed per solam dei gratiam
que in fide christi posita est li-
beratur. et uoluntas preparatur.
Ecce aperte dicit gratiam per quam
liberatur arbitrium. et preparatur
uoluntas. sitam esse in fide christi.
Fides enim christi. ut in eodem
ait. impetrat. quod lex imperat.
Determinat veritatem de eodem
adiutorio quantum ad uoluntatem
siue quantum ad liberum
ar. ordinatur. ostendens quod uo-
luntas bona que preueni-
tur. quedam dei dona preuenit.

Ipsa tamen eadem uoluntas quedam

gracie dona preuenit. Unde
aug. in Enchir. precedit bona
uoluntas hominis multa dei do
na, sed non omnia. Que autem non
precedit, ipsa in eis est et ipsa
iuuat. Nam utrumque legitur in
sanctis eloquiis et misericordia
eius preueniet me. et miseri
cordia dei subsequetur me. No
lentem quippe preuenit ut
velit, volentem subsequitur
ne frustra velit. Cur enim ad
monemur orare pro inimicis
nostris uolentibus pie uiuere
nisi ut deus in eis operetur et
velle. Itemque cur admonemur
petere ut accipiamus, nisi ut ab
illo fiat quod uolumus, a quo
factum est ut velimus. Unde apostolus

ait. Non est uolentis neq; cur
rentis. sed dei miserentis. Ex his
apparet q̄ bona hom̄is uolun
tas quedam dona dei preuenit
Quia eam comitatur gracia
adiuuans. et quibusdam preueni
tur. q̄ eā preuenit grā ope
rans. s. fides cū charitate

Remouet dubitacionem
ortam ex eo quod dicitur
fidem esse ex uolūtate.

Non est tn̄ ignorandū quod
alibi aug. significare videt
q̄ ex uoluntate sit fides. de
illo verbo apostoli. Corde cre
ditur ad iusticiā. ita super
ioh. tractans. Ideo nō simplici
ter apl's ait creditur. sz corde
creditur. q̄ cetera pōt homo
uolens. credere non nisi uolēs

intrare ecclesiam et accedere ad al
tare potest volens sed non cre
dere. Item super Gen. ubi laban
et batuel dixerunt Vocemus puel
lam et queramus eius voluntatem
Dicit expositor quia fides est vo
luntatis non necessitatis. Ad
quod respondentes dicimus.
Non hec ita accipienda fore
ut ex voluntate hominis fides
intelligatur provenire cum
ipsa sit proprie dei donum
ut ait apostolus. Et ex ea bona ho
minis merita incipiant. Per
hanc enim ut ait aug. super
ps. lxvi. iustificatur impius. i.
fit de impio pius. ut deinde
ipsa fides incipiat per dilectionem
operari. Unde omnia bona merita

incipiunt. Sed potius hec ideo
ita dicta sunt. quia non est fi-
des nisi in eo qui vult credere
cuius bonam voluntatem fides
prevenit. non tempore sed causa
et natura. Unde aug. supra con-
gruenter dixit. quod bona volun-
tas in eis donis est que non
precedit. et ipsa iuvat. quia ea
iuvat quibus prevenitur dum
eis consentit ad effectum boni
et in eis est. quia tempore ab eis
non preceditur.

Quedam adhuc addit que
graviorem faciunt questionem.
scilicet quod cogitatio boni precedit fidem

Ceterum hanc questionem magis
acuunt et urgent verba aug.
quibus in li. de predestinatione
sanctorum utitur per tractatus illud

apli. non q sufficientes simus
cogitare aliquid quasi ex nob'
Attendant inquit hic. et verba
ista pendant. qui putant ex
nobis esse fidei ceptu. et ex deo
esse fidei supplementu. Comē
dans eni istam gratiā que nō
datur sm aliqua merita sed
efficit oīa bona merita inquit
Non q sufficientes simus cogi
tare aliquid boni. s. ex nobis
Quis aūt non videat prius
esse cogitare q̄ credere. Nll'us
quippe credit aliquid nisi prius
cogitauerit esse credendu. Si
go cogitare bonu nō est ex no
bis. vt hic apl's tradit. nec
credere. q̄q̄ et ipm credere nil
est aliud q̄ cu assensione mētis

cogitare. Hic videtur insinu-
are quod cogitacio bona precedat
fidem. Et ita bona voluntas pre-
venit fidem non preveniatur.
quod predictis adversari vide-
tur. Ad hoc autem dicimus quod a-
liquando cogitacio bona sine vo-
luntas vel cogitacio qua recte
vivitur. Illa enim sine fide et cha-
ritate non est. Nam ut ait
aug. ad anastasium. Sine spiritu
non est non est voluntas hominis
libera. cum cupiditatibus vin-
catur. non est libera ad bonum
nisi liberata fuerit. Non autem
liberatur. nisi per spiritum sanctum
diffundatur charitas in cordi-
bus. non est libera voluntas
nisi eam liberet gratia per leges

Sed non est illa bona voluntas

fidei .i. non est libera sine fide
operante per dilectionem et illa
sufficienter bona est. Non est
enim fructus bonus qui de chari
tatis radice non surgit. Si vero
assit fides operans per dilectionem
fit delectatio boni

De illa cogitatione boni que precedit fidem plene disseritur

Illa autem cogitatio sine volun
tas que fidem et charitatem
aliasque iustificationes precedit
non sufficit ad salutem.
nec recte ea vivitur. Hac vo
luntate concupiscitur illa
bona voluntas que est ma
gnum bonum. Ista vero non.
Alia ergo illa est voluntas si
ne cogitatio. alia ista. Et sicut

illa istam precedit. ita illam
preuenit intellectus. Vnde aug.
istam distinguens super illum lo
cum psalmi. Concupiuit anima mea
desiderare iustificationes. ait. Con
cupiuit desiderare inquit. non
desiderauit. Videmus enim ratione
nonnunquam quam vtiles sunt iustifi
cationes dei. sed infirmitate prepe
diti aliquando non desideramus.
Preuolat ergo intellectus. sequitur
tardus aut nullus affectus. Sci
mus bonum nec delectat agere.
et cupimus ut delectet. Sic iste
olim desiderare concupiscebat.
quod bona esse cernebat. cupiens
eorum habere delectationem. quo
rum potuit videre rationem
Ostendit itaque quibus quasi gradibus

ad eas perueniatur. Prius enim
est vt videantur quam sint vtiles
et honeste. deinde vt earum desi
derium concupiscatur. Postremo
vt proficiente gratia delectet
earum operacio. quarum sola ra
cio delectabat. Attende hunc
ordinem graciarum. quem hic di
stincte assignat Aug. qualiter
scilicet intellectus bonorum precedit
concupiscentiam eorundem. et ipsa
concupiscencia delectacionem. que
fit per fidem et charitatem.
qua habita vere bona est vo
luntas. qua recte viuitur.
Ipsaque fidei comes est. non
premia. Qui verba aug. pre
missa secundum hanc distinctionem
considerat. nullam ibi repugnan

ciam fore animaduertit. Non igitur
rans eciam ante graciam preueni
entem et operantem qua uoluntas
bona preparatur in homine.
precedere quedam bona ex dei
gracia et libero arbitrio quedam
eciam ex solo libero arbitrio.
quibus tamen vitam non meretur
nec graciam qua iustificatur.

Subiungit veritatis recapitulacionem

Illius enim gracie percipiende
que uoluntatem hominis sanat, ut
sanata legem impleat, nulla
merita precedunt. Hec est
enim qua iustificatus impius fit
iustus, qui prius erat impius.
Meritis autem impii non graci
a sed pena debetur. nec ista
esset gracia si non daretur gratuita

gratuita. Datur autem gratuita
quia nil boni ante feceramus.
Unde hoc mereremur. Non nega
mus tamen multa ante hanc gra
ciam. et preter hanc graciam ab
homine fieri bona per libe. arbi.
ut tradit Aug. in responsionibus
contra pelagianos. ubi dicit,
homines per liberum arbitrium a
gros colere. domos edificare.
et alia plura bona facere sine
gracia cooperante.

Comparat gratiam preue
mentem ad subsequentem
secundum identitatem et diuersitatem
inquirens utrum una eadem
que sit gracia que dicitur
operans et cooperans.

Hic considerandum est. cum pre
dictum sit per graciam operantem
et preuenientem uoluntatem hominis

liberari ac preparari ut bonum
velit. Et per graciam cooperantem
et subsequentem adiuvari ne fru
stra velit. Utrum una et eadem sit
gracia. i. unum munus gratis
datum quod operetur et coope
retur an diversa. alterum operans
et alterum cooperans. Quibusdam
non irrationabiliter videtur quod una
et eadem sit gracia. i. donum. Eadem
virtus que operatur et cooperatur.
Sed propter diversos eius effectus
et dicitur operans et cooperans. Operans
enim gracia dicitur in quantum
liberat et preparat voluntatem
hominis ut bonum velit. Coope
rans inquantum eandem adiuvat
ne frustra velit. scilicet ut opus
faciat bonum. Ypa enim gracia

Dicit Bern. operatur magna si est et hic [illegible]

nō est ociosa. sed meretur au

geri. ut aucta mereatur pfici

Comparat graciā ad vir

tutem ⁊ ad merendi effica

cia. inquirens qd sit ipa grā

⁊ quo meret augeri. ⁊ de t

bus generibus bonorū.

1 qto Si vero queratur quō ipsa

grā preuemens mereatur au

geri ⁊ perfici. cū nullū meritū

2 qto sit absq libero arbitrio. ⁊ quid

sit ipa grā. an virtus an nō

3 qto Et si virtus an actus uel non.

ut hoc apte insinuari valeat

premittendū est tria esse gnā

bonorū. Alia nanq sunt mag

Alia minima. alia media. ut

aug. ait in. i. li. retracta.

Virtutes inquit quibus recte

viuitur magna bona sunt.

Spēs aut quorūlibet corpor

sine quibus recte vivi pōt pōt
mīma bona sunt. Potentie vō
aī sine quibꝰ recte vivi non
pōt media bona sunt. Item vir-
tutibus nemo male utitur. Ce-
teris aūt bonis .i. mediis q mi-
nimis nō solū bene sed etiā
male quisq; uti potest. Et ideo
virtute nemo male utitur, qr
opus virtutis est bonꝰ usus
istorū quibꝰ etiā non bene
uti possumꝰ. Nemo aūt bene
utendo male utitur. Non solū
aūt magna sed etiā media
a mīma bona esse prestitit
bonitas dei. Ecce habes tria ge-
nera bonorū distincta.

In quibꝰ bonis sit libe. ar.

Queritur aūt in quibꝰ bonis

contineatur liberum arbitrium
De hoc aug. in .i. libro retra-
cta. ita ait. In mediis quidem
bonis invenitur liberum volun
tatis arbitrium. quia et male il
lo uti possumus. sed tamen tale est
ut sine illo recte vivere neque
amus. bonus autem usus eius iam
virtus est que in magnis re
peritur bonis. quibus male
uti nullus potest. Et quia bona
et magna et media et minima ex
deo sunt. sequitur quod ex deo sit
etiam bonus usus libere volunta
tis. qui virtus est. et in mag
nis numeratur bonis. Atten
de diligenter que dicta sunt et
confer in unum. Sic aperietur quod
supra querebatur. Dixit

equidem opus virtutis esse bo
nū vsum illorū bonorū quibus
etiā non bene vti possumus
i. mediorū in quibus posuit
liberū arbitriū cuius quoque bonū
vsū dixit esse virtutē Quod
si est nō est opus virtutis
quod supra dixit quia aliud
est virtus aliud opus eius.

Determinat quoem q̄ queritur
de comparacōe gr̄e ad v̄
tute solues s̄m opiōez cōiōez

Hic videndū est quid sit v̄tus
Et quid sit actus vel opus eius
Virtus est (ut ait Aug) bona
qualitas mentis qua recte
viuitur a qua nullus male v̄
titur quā deus solus in hoīe
operatur Ideoque opus dei tantū
est sicut de virtute iusticie Aug.

docet sup illū locū p̄s. ffeci
iudiciū ⁊ iusticiā / ita dicens /
Iusticia magna virtus animi
est / quā nō facit in homine
nisi deus / Ideoq; cū ait ꝓpheta
ex ꝑsona eclie. feci iusticiā.
non ipam virtutem (quā nō
facit homo) sed opus eius
intelligi voluit / Ecce aperte
insinuatur hic / q̄ iusticia in
homīe / non est opus hominis
sed dei. quod et de aliis virtu
tibus itidē intelligendū est.

De fide itidem dicit q̄
non est ex homine sed
ex deo tantum.

Nam de gr̄a fidei Ephesis
scribens apl's. silr fidem n̄
ex homīe sed ex deo tm̄ esse
asserit inquiens / Gratia est

saluati ꝑ fidem. Et hoc non ex
uobis. dei enim donum est. Quod
a sanctis ita exponitur. hec.
scz fides non est ex vi nature
nre. qz donum dei pure est.
Ecce et hic aperte traditur. q
fides no est ex libertate ar-
bitrii. sine ex arbitrio uolun-
tatis. quod superioribus. conso-
nat. ubi dictum est. gratiam
preuenientem uel operantem
esse virtutem. que uoluntatem
hominis liberat et sanat. Unde
aug. in li. de spiritu et litera
ait. Iustificati sumus no per
liberam uoluntatem. sed ꝑ gratiam
chri. non q sine uoluntate
nra fiat. sed uoluntas nra
ostenditur infirma ꝑ legem.

ut sanet gratia voluntatem

a sana voluntas impleat legē
de gratia que liberat vo
luntatem. q si virtus ē.
no est ex libero. a sic nō
est motus mentis.

Si igitur grā que sanat a
liberat voluntatem mentis
hominis virtus est. vel vna
vel plures. cū ipa gratia
non sit ex arbitrio voluntā
tis. sed ea ponūs sanet ac
preparet vt bona sit. con
sequatur. ut virtus non sit ex
libero arbitrio. a ita non sit
motus vel affectus mentis
ai erit motus vel affectus
mentis sit ex libero arbitrio
. sed homis ex gra est libe
ro arbitrio. malus vo ex libero

arbitrio tm̄ Vnde em̄ ait aug.
in li. retracta. homo sponte
a libero arbitrio cadere potuit
Non etiā resurgere. Idem in li
bro de duabus aīabus. Anime
si libero ad faciendū a non fa
ciendū motu animi careant.
si denique his abstinendi ab
ope suo ptas nulla conceditur
Earū pctm̄ tenere non possu
mus. hic apte ondit̄ q̄ mo
tus animi sive ad bonū sive
ad malū ex libero arbitrio ē
Ideoq̄ si grā vel vtus motus
est. ex libero arbitrio est. Si
vero ex libero arbitrio vel ex
pte est. iā non solus deus sine
homine eā facit. Propterea
quidam non inerudite tradunt

virtutē esse bonaz mentis q̄
litatē. sine formā que aniaz
informat. et ipa non est motus
vel affectus animi. sz ea libe
rū arbitriū iuuatur. ut ad bo
nū moueatur et erigatur. et
ita ex virtute et libero arbitri
o nascitur bonus motus vel affe
ctus animi. et exinde bonum
opus procedit exterius. Sicut
pluuia rigatur terra ut ger
minet et fructū faciat. nec
pluuia est terra. nec germē
nec fructus. nec terra germen
vel fructus. nec germen fructus
Ita gratis terre mentis nostre
i. libero arbitrio voluntatis.
infunditur pluuia diuine bene
dictōis. i. inspiratur gracia.

quod solus deus facit. non ho
cum eo qua rigatur uoluntas ho
minis ut germinet et fructificet
i. sanatur et preparatur ut bonum
velit secundum quod dicitur operans et
iuuatur ut bonum faciat secundum
quod dicitur cooperans et illa gratia
virtus non incongrue nominatur
quia uoluntatem hominis infirmam
sanat et adiuuat.

Determinat questionem qua queritur de operatione gratie et virtutis ad meritum

Cum ergo ex gratia dicuntur
esse bona merita et incipere
aut intelligitur gratia gratis dans
i. deus. uel potius gratia gratis
data. que uoluntatem hominis pre
uenit. Non enim est magnum
si hec a deo dicerentur esse a

quo sunt oia / sed potius eius
gratia gratis data intelligitur
Ex qua incipiunt bona merita
que cum ex sola gratia esse dicantur
Non excluditur liberum arbitrium
quia nullum meritum est in homine
quod non sit per liberum arbi.
sed in bonis merendis cause
principalitas gratie attribuitur
Quia principalis causa bono
rum meritorum est ipsa gratia.
qua excitatur liberum arbitrium
et sanatur atque iuvatur volun
tas hominis ut sit bona.
Quia bona voluntas gra
tie principaliter est. et etiam
gratia est. sic et omne bonum meritum
Que ipsa etiam donum dei est.
et hominis meritum. immo gratie
quia ex gratia principaliter est et gratia

est. Unde Aug. ad Sixtum presbyterum. Quid est meritum hominis ante gratiam. Cum omne bonum nostrum meritum non in nobis facit nisi gratia. Ex gratia enim ut dictum est que prevenit et sanat arbitrium hominis. Et ex ipso arbitrio procreatur in anima hominis affectus sive bonus motus mentis. Et hoc est primum bonum hominis meritum. Sicut vero gratia ex fidei virtute et hominis arbitrio generatur in mente motus quidam bonus et remunerabilis scilicet ipsum credere. Ita ex charitate et libero arbitrio alius quidam motus bonus provenit scilicet diligere bonus valde. Sic de ceteris virtutibus intelligendum est.

esse. et sui boni motus vel
affectus merita sunt et dona
dei quibus meremur et ipsorum
argumentationes et alia que con
sequenter hic et in futuro no
bis apponuntur

Ex qua ratione dicitur fides
mereri iustificationem et alia

Quum ergo dicitur fides mere
ri iustificationem et vitam eternam
Ex ea ratione dictum accipitur
quia per actum fidei meretur illa
Similiter de charitate et iustitia et
de aliis accipitur. Si enim fi
des ipsa virtus preveniens
diceretur esse mentis actus
qui est meritum. Nam ipsa ex li
bero arbitrio originem habet.
quod quia non est sic dicitur esse

meritū · quia actus est eius me
ritū · si tn̄ assit charitas sine q̄
nec credere nec sperare meri
tū est vite · Unde apparet ve
re quia charitas est spūs sanctus
qui anime qualitates informat
et sanctificat · ut eis anima in
formetur et sanctificetur · sine
qua anime qualitas nō dr̄
virtus · qz nō valet sanare aīaz

De numeribus vtutū et de gr̄a q̄ nō est sz facit meritū

Ex numeribus itaqz vtutū boni
sumus et iuste viuimus · et ex gr̄a
que nō est meritū sed facit · n̄
tn̄ sine libero arbitrio pueni
unt merita nr̄a scz boni affe
ctus · eorūqz progressus · atqz
bona opera · q̄ deus remuneat

in nobis. et hec ipsa sunt dei
i dona. Unde aug ad sixtum pre
sbyterum. Cum coronat deus
merita nostra. nil aliud coronat
quam merita sua. Unde vita eterna
que in fine a deo meritis pre
cedentibus redditur. quia et eadem
merita quibus redditur. non
a nobis sunt. sed in nobis
facta sunt per gratiam. recte
et ipsa vita gratia nuncupatur
quia gratis datur. Nec ideo
gratis. quia non meritis datur
Sed quia data sunt per gratiam
et ipsa merita quibus datur.

Epilogus

Ex premissis iam innotescere
nobis aliquatenus potest. qualiter
gratia preveniens meretur augeri

et alia. Et quid ipsa sit. an virtus
an aliud. Et si virtus. an sit a-
ctus vel non. Ostensum enim est
supra ex parte quorundam quod
ipsa est virtus. quia virtus non
est actus sed eius causa. non
tamen sine libero arbitrio. Unde
quod supra Aug. dixit. bonum
usum liberi arbitrii esse vir-
tutem. ita accipi potest idem
actum virtutis. alioquin sibi
contradicere videretur. qui eci-
am opus virtutis supra dixit
esse bonum usum eorum quibus
non bene uti possumus. in quibus
posuit liberum arbitrium. Si vero
bonus usus liberi arbitrii opus
virtutis est. iam virtus non est.
cum ergo bonum usum eius virtutem

esse dixit / nomine virtutis ipsi
us usum significavit.
Quod idem usus est virtutis et li
beri arbitrii sed virtutis principaliter
Idem nempe usus bonus ex vir
tute est et ex libero arbitrio / sed
sed ex virtute principaliter. Et bonus
ille usus in magnis bonis an
numerandus est. Illa autem gratia pre
veniens que et virtus est / non usus
liberi arbitrii est / sed ex ea potius
est bonus usus liberi arbitrii / que
nobis est a deo / non a nobis. Usus
vero bonus arbitrii et ex deo est et ex
nobis / et ideo bonum meritum est
Ubi enim solus deus operatur / hic
deus et homo / hoc meritum ex illa pu
rissima gratia provenit / quod apostolus
notavit dicens Gratia dei sum id quod

sum. Et gratia eius in me vacua
non fuit. Super quem locum Aug. ita
ait Recte gratiam nominat. Primum
enim solam gratiam dat deus. Et non
nisi gratiam. Cum non precedunt nisi
mala merita. Sed post per gratiam
incipiunt merita bona. Et ut ostenderet
etiam liberum arbitrium. Addit.
Et gratia eius in me vacua non fuit.
Et ne ipsa voluntas sine gratia
dei putetur aliquid boni posse.
Subdit. Non autem ego solus scilicet
sine gratia sed gratia dei mecum. i.
cum libero arbitrio. Plane cum
data fuerit gratia. incipiunt esse
nostra merita bona. Per illam tamen quia
si illa defuerit. cadit homo.

Soluit quaestionem secundo motam
secundum opinionem quae minus communiter
tenetur quae dicit virtutes esse

bonos usus liberi arbitrii
.i. actus mentis

Alii vero dicunt virtutes esse
bonos usus naturalium poten
ciarum non tamen omnes sed tantummodo
interiores qui in mente sunt exteri
ores vero qui per corpus geruntur
non virtutes esse dicunt sed opera
virtutum Et ideo quod Aug. dicit
opus virtutis esse bonum usum
naturalium potenciarum de usu
exteriori accipiunt Quod vero dicit
bonum usum liberii arbitrii
virtutem esse et in magnis
numerari bonis de usu inte
riori intelligunt Et virtutes nil
aliud esse quam bonos affectus
vel motus mentis asserunt
quod deus in homine facit non ho

Quia licet illi motus sint li
beri arbitrii, non tamen esse que
unt nisi deus ipsum liberet et
adiuvet gratia sua operante
et cooperante, quam dei gratuitam
voluntatem accipiunt, quia deus
est qui operatur in nobis vel
le et operari bonum.

Quibus auctoritatibus mu
niunt quod virtutes sint motus mentis

Quod autem virtutes sint motus
mentis, testimoniis sanctorum astru
unt. Dicit enim Aug. super Joh.
Quid est fides? Credere quod
non vides. Credere autem mentis
motus est. Idem in li. iii. de
doctrina christiana. Charitatem
autem voco motum animi. Si vero
charitas et fides motus animi

sunt virtutes ergo motus animi sunt
Quibus et alii respondentes premis
sa verba Aug. ita intelligenda fore
inquiunt fides est credere quod
non vides. vel fides est virtus
qua creditur quod non videtur
Item charitas est motus animi
vel gratia qua movetur animus ad di
ligendum Et quod hec et his
similia sic accipienda sint ex
his coniicitur que alibi augu.
ait. Nam primo libro quaestionum
euangelii inquit Est fides qua
creduntur ea que non videntur
que proprie dicitur fides Item in xiii.
li. de tri. Aliud sunt ea que cre
duntur aliud est fides qua credun
tur Ex quibus verbis sic argu
mentando procedunt Aliud est

credere · aliud illud quod creditur
predictum autem est fidem id esse quod
creditur. Sic ergo credere non est
fides quia credere non est id quo
creditur. Addunt quoque · virtus opus
dei tantum est quam ipse solus facit
in nobis. Ipsa ergo non est usus
vel actus liberi arbitrii. sed cre
dere est actus liberi arbitrii.
non est itaque virtus. premissis
aliisque rationibus ac testimoniis
innituntur utrique. horum autem iudi
dicium diligentis lectoris relin
quo examini · ad alia properans
Ponit improbationem here
sis pelagiane que circa
potestate li. ar. errabat.
Id vero incontinuisse et incontinenter
teneamus liberum arbitrium sine
gratia preveniente et adiuvante

nō sufficere ad salutem et iusticiam obtinendā. nec meritis p̄cedentibus grām dei aduocari. sicut pelagiana heresis tradit. Nam ut ait Aug. in .i. li. retra. Noui heretici pelagiani liberū sic asserunt uoluntatis arbitrium. ut gratie dei nō relinquāt locū. quā sm̄ merita nr̄a dari asserunt. Pelagianorū heresis oīm recentissima a pelagio monacho est exorta. Hii dei gratie qua p̄destinati sumus. Et qua meruimus de p̄tate tenebrarū erui. intantū inimici sunt. ut sine hac credāt hoīes posse facere oīa diuina mādata. Denique pelagius a fr̄ibus increpatus q̄ nil tribueret adiu-

torio gratie dei ad eius mandata
facienda / non eam libero arbitrio
preponebat / sed infideli callidita
te supponebat dicens. ad hoc
eam dari hominibus / ut que fa-
cere per liberum arbitrium iubentur
facilius possint implere per gra
tiam / Dicendo utique facilius pos
sint / voluit credi. et si difficilius
tamen posse homines sine gratia facere
iussa divina / Illam vero gratiam dei
sine qua nihil boni possumus
facere / non esse dicunt / nisi in
libero arbitrio / quod nullis suis
precedentibus meritis / ab illo
accepit nostra natura / ipso ad
hoc tantum iuvante nos per suam
legem atque doctrinam ut disca
mus / que facere et que sperare

debeamus. Non aut ad hoc p
donu spusancti. ut que didice
rimus esse facienda faciamus.
Ac p hoc diuinitus nobis da
ri sciencia confitentur. qua
ignorancia pellitur. charita
tem aut negant diuinitus da
ri qua pie vuntur. ut scz sit
donu dei sciencia. que sine cha
ritate inflat. et no sit donum
dei ipa charitas. que ut scia
no inflet edificat. Destru
unt etia oraciones quas facit
eclia sine pro infidelibus et
doctrine dei resistentibus vt
conuertantur ad deu. sine pro
fidelibus ut augeatur eis
fides et pseuerent in ea. Hec qp
pe no ab ipo accipe. sz a se

ipis hoies habere contendut.
gratia dei qua liberamur ab
impietate dicentes sm merita
nra dari. parvulos eciam sine
ullo pcti originalis vinculo
asserunt nasci.

Rndet ad pelagianoz ar
gumentacoes qua dicunt
nllm esse culpandu si no
vitat uel facit illud quod
est sibi ipossibile. ex quo
sumuntur due racoes. qs
ingr duabus improbat rnsis

Qz vero dicut sine gra homines
p liberz arbitriu oia iussa im
plere. limoi inductoibus muni
unt. Si inquiunt no potest ea
facere homo que iubentur. no
est ei imputandu ad mortem
Sicut tuipe Aug. in li. de li.
ar. asseris. Quis inquis peccat

in eo quod nullo mō caueri pt
peccatur aut · caueri ergo potest.
hoc testimonio Aug. pelagius
vsus est disputans aduersus
eū · imo aduersus graciā sic
aug. in li. retracta · illud et ali
a hmōi retractās ꝯmemorat
inquiens In his atq; hmōi
verbis meis qz grā dei cō
memorata nō est de q̄ tunc
nō agebatur putāt pelagi
ani suā nos tenuisse senten
ciam sz frustra hoc putant
Voluntas quippe est qua pec
catur et recte viuitur quod his
verbis egimus sed ipa nisi
dei grā liberetur et vicia superet
et adiuuetur recte a mortali
bus vini nō potest Ecce aperte

determinat ex quo sensu illa
dixerit inimicos gratie refellens.
Similiter et imitebatur pelagius
verbis Aug. contra gratiam
qui in li. de duabus animabus dicit.
Peccati inquit reum tenere quem
quam. quia non fecit quod facere
non potuit summe iniquitatis
et insanie est. Hiis auditis exi
lyt pelagius dicens. Cur ergo
parvuli et illi qui non habent
gratiam sine qua non possunt fa
cere mandata divina rei tenentur.
Hoc autem qua occasione dixerit
in li. retracta. pelagio respondens
aperit. Id enim contra manicheos
dixit qui in homine duas naturas
esse contendunt. Unam bonam ex deo
Alteram malam ex genere tenebrarum

que nunquam bona fuit / nec bo
num velle potest / quod si esset / non
videretur ei imputandum esse si
non bonum faceret.

Respondet ad illud quod pe
lagius dicebat quod nil est
tam in nostra potestate quam volun
tas. ac si diceret bonum
vel malum operari nostra vo
luntatem est sine gratia dei.

Alibi etiam Aug. dicit quod huic
gratie contradicere videtur / qua
iustificamur / Ait in li. contra ad
amantium manichei discipulum
Nisi quisque voluntatem suam
mutaverit / bonum operari non potest
Quod / in nostra potestate esse positum
dominus docet ubi ait / Aut facite
arborem bonam et fructus eius bo
nos etc. Quod Aug. in retracta
tionibus non esse contra gratiam dei

Ideo 28

quā predicamus ostendit in po-
testate quippe hominis est muta-
re in melius voluntatem. Sed
ea potestas nulla est nisi a deo de-
tur de quo dictum est. Dedit e-
is potestatem filios dei fieri. Cum
enim hoc sit in potestate nostra quod cum
volumus facimus nil tam est
in potestate nostra quam ipsa volun-
tas. Sed preparatur a domino
voluntas. eo ergo modo dat po-
testatem. Sic etiam intelli-
gendum est quod in eodem ait
scilicet in nostra potestate esse ut
vel inseri bonitate dei vel ex-
cidi eius severitate merea-
mur. Quia in potestate nostra non
est nisi quod nostram sequitur
voluntatem que cum preparatur

a domino · facile fit opus pie
tatis · etiam illud quod impos
sibile · et difficile fuit
Respondet ad illud quod pela
gianus dicebat · quod cre
dimus nostrum est · quod autem bo
num operamur illius est · et
quod traxit ex duobus locis
ab Aug · ad quod magis
ter duo ponit responsa ·

In expositione quoque quarundam
propositionum epistole ad Ro · quedam
Aug · interserit que videntur
huic doctrine gratie adversari
Ait enim · Quod credimus nostrum
est · quod autem bonum operamur
illius est · qui credentibus dat
spiritum sanctum · Et paulo post ·
Nostrum est credere et velle · illius
autem dare credentibus et volentibus
facultatem bene operandi et spiritum

sanctū. Que qualiter intelli
gi debeant Aug. in libro retr.
aperit dicens. Verū est quidē
a deo esse quod operamur bonū
Sed eadem regula utriusq; est
et uolendi scz et faciendi. Et utrū
q; ipius est. qr ipe preparat
uolūtatem. et utrūq; nrm est.
qr nō fit nisi uolentibus nobis.
Illa itaq; profecto nō dixisset
Si iā scirem etiam ipam fidem
inter spūsscti munera reperiri.
Illud etiā diligenter est in
spiciendū quod Aug. in li. sen
tenciarū prosperi ait. scz quia
posse habere fidem. sicut posse
habere charitatem. natura est
est hoīm. habere aut fidem
sicut habere charitatē. gracia

est fidelium. Quod non ita dictum
est tanquam ex libero arbitrio va-
leat haberi fides vel charitas.
Sed quia aptitudinem naturalem
habet mens hominis ad cre-
dendum vel diligendum que dei
gratia preuenta credit et dili-
git. quod sine gratia non valet.

Subiungit catholice veritatis expressionem.

Ideo de gratia et libero arbitrio
indubitanter teneamus. quod
hiero. in explanatione fidei
catholice ad damasum papam
iouiniani et manichei ac pe-
lagii errores collidens doc.
liberum inquit sic confitemur
arbitrium. ut dicamus nos semper
indigere dei auxilio et tam

illos errare qui cum manicheo
dicunt hominem peccatum vitare
non posse. quia illos qui cum Jo
uiniano asserunt hominem non
posse peccare. uterque tollit
arbitrii libertatem. Nos vero
dicimus hominem semper et pec
care et non ~~posse~~ peccare. ut
nos semper liberi confiteamur
esse arbitrii. Hec est fides quam
in catholica ecclesia didicimus.
et quam semper tenuimus.

Inquirit utrum liberum
arbitrium hominis ante lap
sum eguerit gratia ope
rante et cooperante.

Post hec considerandum est utrum
homo ante peccatum eguerit gratia
operante et cooperante. Ad quod bre
uiter dicimus. quia non cooperante

tm. sed etiam operante gratia indi
gebat. non quidem secundum omnem
operandi modum operantis gratie
Operatur enim liberando et preparan
do voluntatem hominis ab bonum
Egebat itaque homo ea. non ut libe
raret voluntatem suam que peccati
serva non fuerat. sed ut pre
paret ad volendum efficaciter
bonum quod per se non poterat
Non enim poterat bonum mereri
sine gratia. ut Aug. in Ench.
evidenter tradit. Illam inquit
immortalitatem in qua poterat
non mori natura humana per
didit per liberum arbitrium.
Hanc vero in qua non poterat
mori acceptura est per gratiam. quam
fuerat si non peccasset acceptura

per meritū. Quāuis sine gra-
cia nec tunc vllum meritū
esse potuisset. Quia si ipm̄ pec-
catū in solo erat arbitrio con-
stitutū. Non tn̄ iusticie haben-
de vel retinende sufficiebat
liberū arbitriū. Nisi dummodo
preberet adiutoriū. Ecce his v̄-
bis satis ostenditur quod ante pec-
catū homo indigebat gracia
operante et cooperante. Non enim
habebat quo pedem mouere
posset sine gracie operantis
et cooperantis auxilio. Habuit
tn̄ quo poterat stare.

Vtrū homo an̄ lapsum gra-
ciam et v̄tutes habuerit

Preterea queri solet vtrum
homo an̄ lapsū v̄tutē habuerit

Quibusdam videtur quod non ha
buerit. Id ita probare conan
tibus. Iusticiam inquiunt non
habuit. quia preceptum dei contem
psit. Nec prudenciam. quia sibi
non providit. Neque temperanci
am. quia aliena appetiit. Nec
fortitudinem. quia prave suggesti
oni cessit. Quibus respondentes
dicimus Adam quidem non tunc
habuisse has virtutes quando
peccavit sed ante. A tunc ami
sisse. Quod multis sanctorum testimo
niis comprobatur. Ait enim Aug.
in quadam omelia. Adam perdita
charitate malus inventus
est. Item princeps vicinorum dum
vicit Adam de limo terre ad
imaginem dei factum. Pudicicia

armatū. temperantia cōposi
tū. charitate splendidū. pri
mos parentes illis dotis
ac tantis bonis expoliauit
pariterq; peremit. De hoc eo
dem Amb. ad sabinū ait. qn̄
Adam solus erat nō est p̄ua
ricatus. qz eius mens deo ad
herebat. Sup ps. qz dicit. q
homo an̄ peccatū beatissimus
auram carpebat ethereā. Sed
quo sine virtute bt̄issimus
Aug. qz sup Gen. dicit Adā
an̄ peccatū spiritali mente
preditū fuisse. Nō est ergo dubi
tandū hoīem ante peccatū
virtutibus fulsisse. Sed illis
p peccatū expoliatū fuisse.

Determinat cuiusmoi pena

homo fuit punitus ppter
pctm. s. pena eiectois de paradiso.

In illius quoque pcti penam
eiectus est de paradiso in istum
miseriarum locum. sicut in genesi
legitur. Nunc ergo ne forte mit
tat manum suam et sumat de ligno
vite. et comedat et viuat in e
ternum. emisit eum deus de pa
diso voluptatis. Hiis verbis
insinuari videtur quod nunquam
moreretur. si postea de illo
ligno sumpsisset.

Quomodo intelligendum sit il
lud ne sumat de ligno vi
te et comedat et viuat in eternum

Sed quia per pctm iam mortuum
corpus habebat. illa verba ex
tali intellectu accipi possunt.
Deus ~~mo~~ more irati loquens. De

homine superbo ait. Videte ne
forte mittat manum suam etc. id
est. cavete vos angeli ne comen-
dat de ligno vite quo indi-
gnus est. De quo si prestitisset
comederet et viveret in eternum.
Sed modo propter inobedienciam
indignus est comedere. Et sicut
verbo dixit. ita opere exhibu-
it. Emisit enim eum deus de pa-
radiso voluptatis in mundum istum
locum sibi congruum. sicut plerumque
malus cum inter bonos vivere
ceperit. si in melius mutari nolu-
erit. de bonorum congregacione pel-
litur. pondere prave consuetudi-
nis pressus.

De flameo gladio ante pa-
radisum posito.

Ne vero ad illud posset accedere
collocavit deus ante paradi
sum cherubin et flammeum
gladium atque versatilem ad cu
stodiendum viam ligni vite. Ad
iuxta litteram potest hoc modo
accipi. Quia per ministerium
angelorum ignea custodia ibi
constituta fuit. Hoc enim per
celestes potestates in paradiso vi
sibili factum esse credendum est
Ut per angelicum ministerium ibi
esset quedam ignea custodia.
Non tamen frustra. sed quia aliquid
significat de paradiso spirituali
Cherubin enim interpretatur ple
nitudo sciencie. Hec est charitas
quia plenitudo legis est dilectio
Gladius autem flammeus pene tem

porales sunt. q̄ uersatiles sunt

Quia tempora uolubilia sunt
cherubin et flammeus gladius
illa ergo ad custodiā ligni vi-
te ideo posita sunt an̄ paradisū
plestis
q̄z ad vitā non reditur nisi per
cherubin scz plenitudinē scien-
cie. i. charitatē. et p gladiū v-
satilem. i. tollerantiā passionū
temporalium.

Determinat dubiū ortū ex
predictis. an scz ho an̄
pctm̄ comederit de ligno uite

Potest aut̄ queri vtrz de ligno
vite an̄ pctm̄ comederit ho
De hoc Aug. in li. de baptis.
par. sic ait Recte profecto in-
telliguntur primi homines
ante malignā diaboli psuasionē
a ligno sp̄e boni et mali
abstinuisse a cibo vetito. atq; vsi
alijs fructibus uigere
fuisse concessis. his vbis ondit

q de ligno vite an peccatum
sumpserit. quibus preceptum
erat ut de omni ligno paradisi
comederint. nisi de ligno sci-
entie boni et mali.

**Quare non sunt facti im-
mortales si comederent de ligno vite.**

Quare ergo perpetua soliditate et
beata immortalitate vestiti non sunt
ut nulla infirmitate vel etate
in deterius mutarentur. Hanc enim
virtutem naturaliter illud li-
gnum habuisse dicitur. Sed forte
hoc non conferebat nisi sepe
de illo sumeretur. Potuit ergo
fieri ut de illo sumeret semel
et non sepius. qui per aliquam
moram in paradiso fuisse intel-
ligitur. Cum scriptura dicat.

eū ibi soporatū fuisse · quādo
costa de latere eius assumta
est · ⁊ inde formata mulier ·
⁊ amālia ante eū ducta qui
bꝰ nomīa imposuit ·
Ponit partē phenialē
ondens q̄ ꝑ adā pctm ⁊
pena trāsijs in posteros ·
In superioribꝰ insinuatū est ·
licet ex parte (nō eīm perfecte
sufficimꝰ exponere) qualit'
primꝰ homo deliquerit ⁊
quā pro pcto penā subierit
quibꝰ adijciendū est peccatum
sil' ac penā ꝑ eū transisse in
posteros ⁊ sic aplꝰ ostendit
inquiens ⁊ sicut per vnū ho
miēm pctm in hunc mundū
intrauit ⁊ ita in omēs homi
nes mors ꝑtransijt ·

dis. 30.

determinat propositum principa
le. ostendens utrum illud peccatum
fuerit originale. vel actuale.

Hic primo videndum est.
quod fuit illud peccatum. originā
le scilicet an actuale. et si de origina
li intelligatur. consequenter quid sit ori
ginale peccatum. et quare dicatur
originale. et quomodo pertransit vel
pertranseat in omnes diligenter in
vestigandum est. Quibusdam pla
cuit de peccato actuali ade illud
accipere. assentibus hoc apostolum
sensisse cum inferius ait. Sicut per
inobedientiam unius hominis peccatores
constituti sunt multi. ita etc.
Evidenter inquiunt etiam ipso nomine
exprimit apostolus peccatum. quod per unum
hominem intravit in mundum. scilicet inobe
dientiam. Inobedientia vero peccatum actuale est.

Quo pctm intrasse in mundu dicunt.

Hoc aut dicut intrasse in mundu non traductoe originis. sz si militudine pvaricatois. omesqz in illo vno peccasse dicut. qz oibus ille vnus peccadi exemplu extitit. Hoc male senserut quida heretici qui dicti sut pelagiani. De quibus aug. in li. de baptismo pvulorz comemorat dicens. Sciedu est inquit hereticos quosda qui nominati sunt pelagiani dixisse pctm pme trasgressionis in alios hoies no pagatoe. sz imitatoe transisse. Vn etia in pvulis nolut crede p baptismu solui originale peccatu. qd in nascentibus nullu esse

omino ꝯtendunt / sz eis dicitur
Quia si aplus pctm imitacois
no ꝓpagacois intelligi uoluisset
eius pncipem no adam sz diabo
lum diceret / de quo in li. Sap. dr. In
uidia diaboli mors intrauit in or
bem terrarum / Et qr no uult intelli
gi hoc esse factum ꝓpagacoe sed
imitacoe / ꝯtinuo subiunxit scriptu
ra / imitantur aut eum qui sunt
ex parte ipius / imitantur quidem
adam quotquot per inobedienciam
transgrediuntur mandatum dei / Sed
aliud est / quod exemplum est uo
luntate peccantibus / aliud quod
origo est cum pcto nascentibus / No
est igr accipiendum pctm ade
transisse in oes imitacois tm ex
emplo / sz ꝓpagacois a origis vicio

dis. 30

Hic aperit illud esse peccatum originale quod transit in posteros

Et est illud peccatum originale ut aperte Aug. testatur quod per adam transiuit in omnes per eius carnem viciatam concupiscencialiter generatos.

Supposito quod peccatum primorum parentum sit originale inquirit utrum sit pena uel culpa

Quod diligenter investigandum est quid sit. de hoc enim sancti doctores sub obscuritate locuti sunt atque scolastici doctores varia senserunt. Quidam enim putant originale peccatum esse reatum pene pro peccato primi hominis ~~actuali peccato~~ ~~quia pro illo~~ id est debitum uel obnoxietatem quia obnoxii et addicti sumus pene temporali et eterne pro primi hominis actuali peccato quia pro illo

ut aiunt omnibus debetur pena
eterna, nisi per gratiam liberentur. Iuxta
horum sententiam oportet dici ori
ginale peccatum, nec culpam esse
nec penam. Culpam non esse ipsi
fatentur, pena quoque secundum eos esse
non potest. Quia si debitum pene
originale peccatum est, cum debitum
pene non sit pena, nec origi
nale peccatum est pena. Quod eci
am quidam eorum admittunt, di
centes in scriptura originale
peccatum sepe nominari reatum.
Et reatum ibi intelligunt (ut di
ctum est) obnoxietatem pene, et
ea ratione asserunt peccatum origi
nale dici esse in parvulis, quia
parvuli pro illo primo peccato
rei sunt pene, sicut pro peccato

dis. 30.

iniqui parentis aliquando exu
lant filii secundum iusticiam fori.
Ex originale peccatum est
culpa auctoribus probat.
Sed quod originale peccatum culpa
sit pluribus sanctorum testimoniis
edocetur super Exodum ubi dicit
primo genitum asini mutabis
oue. Greg. ait. Omnes in peccatis
nati sumus et ex carnis delecta
cione concepti culpam originalem
nobiscum traximus. Unde et uolun
tate nostra peccatis implicamur
Ecce culpam originalem dixit
nos trahere. Unde constat origi
nale peccatum culpam esse. Aug.
quoque in li. de natura et gratia. de
hoc eodem sic ait. Omnes (ut a
it apostolus) peccauerunt. utique

vel in seipsis vel in adam. quia
sine peccato non sunt. vel quod
originaliter contraxerunt. vel quod
malis moribus addiderunt.
Peccatum enim primi hominis non
solum ipsum. sed omne necavit
genus humanum. quia ex eo dam
nationem sil et culpam suscepimus
Idem supra ps. l. Quod de cor
pore mortuo seminatur. cum
vinculo peccati originalis nasci
tur et mortis. Ideo ergo se in i
niquitatibus conceptum dicit da
uid. quia in omnibus trahitur
iniquitas ex adam et vinculum
mortis. Nemo enim nascitur.
nisi traliens penam et meritum
pene. Meritum autem pene peccatum
est. Omnis ergo qui nascitur

per carnis concupiscentiam pec-
catum trahit. Peccatum itaque origi-
nale culpa est quam omnes con-
cupiscentialiter concepti trahunt.
Unde in Eccle. dogmatibus scriptum
est. Firmissime tene et nulla
tenus dubites omnem hominem
qui per concubitum viri et mulieris
concipitur. cum originali peccato
nasci impietati subditum mor-
tique subiectum et ob hoc natura
ire nasci filium a qua nullus
liberatur nisi per fidem mediato-
ris dei et hominum. Hiis et aliis au-
ctoribus evidenter ostenditur peccatum
originale culpam esse. et in omnibus
concupiscentialiter genitis trahi
a parentibus.

Inquirit utrum peccatum origi-
nale sit concupiscentia vel alia
culpa.

Nunc superest videre quid sit
ipsum originale peccatum. Quod
cum non sit actuale, non est a-
ctus sive motus anime vel
corporis. Si enim actus est anime
vel corporis, actuale itaque pec-
catum est. Sed actuale non est.
Non est ergo actus vel motus.
Quid ergo originale peccatum
dicitur. Fomes peccati scilicet concupiscen-
tia vel concupiscibilitas que dicitur
lex membrorum, sive languor
nature, sive tyrannus qui est
in membris nostris, sive lex
carnis. Unde aug. in li. de ba-
ptismo parvulorum. Est in nobis
concupiscentia que non est permittenda
regnare. Sunt et eius desideria
que sunt actuales concupiscentie.

si non obviaverit gratie domini

que sunt arma diaboli. q
veniunt ex languore nature.
Languor aut iste tyrannus est
qui movet mala desideria.
Si ergo vis esse victor tyranni
atque inermem inimicum inveni
re. non obedias concupiscentie male
his verbis ostenditur fomi
tem peccati esse concupiscentiam
Quid nomine concupiscentie.
intelligatur quod dicitur fomes peccati
Nomine aut concupiscentie
non actum concupiscendi sed vicium
primum significavit. cum eam
dixit legem carnis. Unde idem
in tractatu de verbis apostoli ait
Semper pugna est in corpore
mortis huius. quia ipsa concupiscentia
cum qua nati sumus. finiri non potest

potest Quamdiu viuimus
Quotidie minui pt. finiri no
potest. Que aut est concupia
cu qua nati sumus. vicium
vtiqz est quod puulu habi
lem concupiscere facit. et adl'
tuz etia concupiscente reddit
Sicut em in oculo ceci in no
cte vicium cecitatis est. sz no
apparet. nec discernitur inter
videntem et cecu nisi luce ve
niente. sic in puero vicium
esse no apparet. donec etatis
pectoris tempus occurrat.
Qz per adam originale
peccatu in omes intrauit
i concupiscencia.
Ex his datur intelligi quid sit
originale pctm. scz vicium con
cupie. quod in omes concupi

scencialr natos p adā intra
uit eosq viciauit Vn aug.
in li de baptismo par. Adam
preter imitacōis exemplum
occulta etiā tabe carnalis cō
cupiē sue tabificauit in se
omēs de sua stirpe vēturos
Vn apl's recte ait In quo
omēs peccauerunt Circūspe
cte et sine ambiguitate dicit
hoc apl's Siue em intelliga
tur in quo hoīe siue in quo
pcto sanū est In adā em oēs
peccauerūt ut in materia nō
solū eius exemplo vt dicunt
pelagiani Omēs em ille vnus
homo fuerāt i in eo materia
liter erāt Manifestū est itaq
omēs in adam peccasse quasi

in massa. Ape enim per peccatum
corruptus. quos genuit omnes
nati sunt sub peccato. Ex eo igitur
sicut cuncti constituti sunt pec
catores. ita et in illo uno peccato
quod intrauit in mundum. recte
omnes dicuntur peccasse. quia si
cut ab illo uno homine. sic
ab eodem uno peccato. immunes
esse non possunt. nisi ab eius
reatu per christi baptismum. absol
uantur. alia ergo sunt propria pec
cata in quibus tantum peccant
quorum peccata sunt. Aliud hoc
unum in quo omnes peccauerunt
ex quo omnes peccatores consti
tuti sunt.

Quod sit illud peccatum in
quo omnes peccauerunt scilicet
originale quod ex inobe

dis. 30

dientia processit.

Hoc est originale pctm quo
pctores nascuntur omes concupi
scentialr geniti. quod ex adam
sive ex eius inobia emanavit
et in posteros demigravit. Unde
apls cnter. per inobiam unius
hois multos dicit constitutos esse
pctores. que est actuale pec
catum. Cum aut dixerit per
unum hoiem pctm intrasse in
mdm. et in eo oes peccasse.
quod de originali dictum esse
oportet accipi.

Ex quo sensu dictum est per
inobedienciam unius multi sunt
constituti peccatores

Quod ergo ait. per inobedienciam
unius multi constituti sunt pctores
eo sensu dictum esse intelligendum est

est · qz ex inobediēcia ade · scz
ex pcto actuali ade processit
originale pctm quo omēs pec
catores nascuntur · ut et i illo
esset · et in omēs transiret ·

Qz peccatū originale in adā fuit et in nobis est

Vn aug. Juliano heretico nul
lū pctm in paruul' esse ꝯten
denti rndens · apte asserit pe
catū originale ex uolūtate ade
processisse · ac p eius inobiam in
mdm intrasse · Querit em Ju
lianus per quid pctm inuenitur
in paruulo · ita inquiens · Nō
peccat iste qui nascitur · Non
peccat ille qui genuit · Non
peccat ille qui ꝯdidit · P qs
igr rimas inter tot presidia

innocencie pctm fingis ingres
sum. Et rndet sancta pagina
per vnu hoiez pctm intrauit
in mundu. per vnius inobedie
cia ait Apls. Quid querit am
plius. quid querit apcius:
Itez inquit Julianus. Si p hoiez
pctm intrauit in mundu. pctm
vel ex uolutate est. vel ex na
est. Si ex uoluntate est. mala
est uolutas que pctm facit.
Si aut ex natura est. mala e
natura. Cui rndeo. ex uolun
tate pctm est. Querit forte.
vtz originale pctm ex uolu
tate sit. Rndeo prorsus. et ori
ginale pctm ex uoluntate es
se. qz hoc ex uolutate primi
hominis seminatu est. vt i illo

esset. et in omnes transiret.

Obiectio quorundam contra id quod supra dictum est omnes in adam fuisse homines.

Ad hoc autem quod diximus in adam fuisse omnes homines. Quidam verborum sectatores sic obiciunt dicentes. Non omnis caro que ab adam traducta est. in eo simul existere potuit. quia multo maioris quantitatis est quam fuit corpus ade. In quo nec tot etiam athomi fuerunt quot ab eo homines descenderunt. Quocirca verum non esse asserunt subiam uniuscuiusque in primo fuisse parente.

Quomodo omnes dicuntur in adam fuisse quando peccauit secundum rationem seminalem. et quomodo ex deo descenderint. scilicet lege propagationis.

Quibus responderi potest. quod materialiter

Dis. 30

atq; calit' non formalr dicit'
fuisse in primo hoie. Hoc quod
in humanis corpibus naliter
est. descenditq; a primo parente
lege propagacois. Et in se auctum
et multiplicatum est. nulla exte
riori sba in id transeunte. Et ipm
in futuro resurget. fomentum
quidem lz a cibis. sz non con
uertuntur cibi in humanam
sub'am. q sz per propagacionem
descendit ab adam. Transmi
sit enim adam modicum quid de
sub'a sua in corpa filiorum
qn eos procreauit. i. aliquid
modicum de massa sube eius
diuisum est. Et inde formatur
corpus filii. sinq; multiplica
cione sine rei extrinsece adiecion

tione / auctū est / Et de illo ita
augmentato / aliquid inde sepa-
tur / Vn̄ formantur posterorum
corpa / et ita progreditur procre-
acōis ordo lege ꝓpagacōis vs-
q; ad finē humani generis /
Itaq; diligenter ac perspicue
intelligentibus / pz / omēs sm̄
corpa in adam fuisse / ꝑ semi-
nalem racoēm / et ex eo descen-
disse ꝓpagacōis lege
Q; nihil extrinsecū con-
vertitur in humanā sbāz
que est ex adam.
Q; vero nihil extrinsecū in hu-
mani corpis naturā transeat
Matth. xv.
Veritas in euangelio significat
dicens Omē quod intrat in
os in ventrē vadit / et in seces-
sū emittitur / Quod eciā rōne

Et sunt verba Hugonis in libro sententiarum suarum ca 24

ondi pt hoc mo / puer qui
statim post ortu moritur / in
illa statura resurget qua ha-
bitura erat si viveret usque ad eta
tez. xxx. anorum / nullo vicio cor
pis impeditus / Vn go illa suba
que adeo parua fuit mortua
in resurrectoe tam magna erit
nisi sui in se multiplicatione
Vn apparet / q eciam si viveret
no aliunde. sz in se augmetare
tur illa suba / Sicut costa de q
facta est mulier. et sic panes
euangelici / Non inficiamur tamen
quin cibi et humores in carnez
et sanguine transeunt. sed no
in veritate humane nature / q
a primis descendit parentibus
que sola in resurrectoe erit.

reliqua vero caro in quam cibi tran-
seunt tanquam superflua in resur-
rectione deponetur, que tamen ciborum ali-
arumque rerum fomentis calescit.
Ponit falsam opinionem
circa traductionem peccati origi-
nalis quod a patre transeat in fi-
lios non solum secundum carnem sed
etiam secundum animam.

Nunc superest investigare qualiter
illud peccatum a patribus tradu-
catur in filios, scilicet an secundum so-
lam animam, an secundum carnem,
sive secundum utrumque. Putaverunt
quidam secundum animam trahi peccatum
originale non solum secundum carnem
quia non solum carnem sed et animam
ex traduce esse arbitrati sunt.
Sicut enim in generatione prolis
de carne paterna substantialiter

dis. 31

trahitur caro. Ita etiam de gignen-
tis anima animam geniti essen-
tialiter deduci ab his existima-
batur. Ideoque sicut de corrupta
carne caro corrupta seminatur.
Ita etiam de anima peccatrice
anima peccatrix corruptione
originali infecta ab ~~his~~ illis
trahi dicitur.

Ponit false opinionis
improbationem. Ostendens quod
originale non habet tra-
duci per traductionem anime.

Hoc autem fides catholica re-
spuit. Et tanquam veritati aduer-
sum damnat. Quia non animas
sed carnem solam (sicut superius di-
ximus) ex traduce esse admittit.
Non ergo sum animam sed sum car-
nem solam. Peccatum originale

trahitur a parentibus.

Ostendit veritatem quod originale traducitur mediante carne.

Est enim peccatum originale (ut supra diximus) concupiscentia. non quidem actus sed vicium. Ipsa concupiscentia est lex membrorum vel carnis que est morbidus quidam affectus vel languor qui commovet illicitum desiderium a carnalem concupiscentiam. que lex peccati dicitur. Que dicitur manere in carne. non quin in anima sit. sed quia per corruptionem carnis in anima sit. Caro enim propter peccatum corrupta fuit in adam adeo ut cum ante peccatum vir et mulier sine incentivo libidinis et concupiscentie fervore. posset convenire

Essetq; thorus immaculatus · iam
post pctm · non valeat fieri
carnalis copula absq; libidino
sa concupia · que semp vicium
est · et etiam culpa nisi excusetur
per bona coniugii · Vn concupia
go et libidine concipitur caro for
manda in corpus prolis · Vn
caro ipa que concipitur i vi
ciosa concupia polluitur et corru
pitur · ex cuius contactu anima
cum infunditur · maculam trahit
qua polluitur · et fit rea · i · vici
um concupie que est originale
pctm · Ideoq; ipm peccatum
dr manere in carne · Caro
go que in concupia libidinis
seminatur · nec culpa habet
nec actum culpe · sed causam

In eo ergo quod seminatur corru
ptio est. In eo autem quod nasci
tur concupiscentia vicium est. Unde
Ambro. de verbis apli sic ait
Quomodo habitat peccatum in carne
cum non sit substantia sed privatio
boni. Ecce primi hominis corpus
corruptum est per peccatum. Ipsa
que corruptio per conditionem offen
sionis manet in corpore. Ro
bur tenens divine sentencie
date in adam. Cuius consortio a
nima maculatur peccato. Per id
ergo quod facti causa manet in
habitare dicitur peccatum in car
ne. Hec est lex carnis
Idem: Non habitat peccatum
in anima sed in carne. Quia
peccati causa ex carne est. Non ex

anima. quia caro est ex ori
gine carnis pcti. et p traducē
oīs caro fit causa pcti. aīa
vō nō traducit. et ideo in se
causaz pcti nō habet. Aug.
qz ex carne pctm aīaz ꝯtrahē
in sermone quodā de verbis
apli ondit dicens. Viciū con
cupiē est quod aīa ex carne
contraxit. Natura quippe hu
mana nō ope dei cuz vicio
primitus est instituta. sed ex
uoluntatis arbitrio priorum
hoīm venienti vicio est sau
ciata. ita ut nō sit in carne
bonū. sed viciū quo inficit
anima.

Remouet dubitacōez q̄
queritur an originalis
pcti cā sit culpa an pena

Hic queri solet utrum causa
pcti originalis que dicta est ee
in carne culpa sit uel pena
siue aliquid aliud. Culpa
esse nō potest. qz culpa nō
est in re irracōali. Si enim cul
pa esset in carne ante infu
sioēm anime. actualis esset
vel originalis. Sed actualis
ibi non est. nec originalis
culpa est. qz ipa causa est
originalis pcti. Si aut pena
est. que est illa passibilitas
vel mortalitas vel alia cor
ruptō. Hos enim defectus carni
messe constat. Ad quod dici
pōt. qz multiplex defectus car
nis. a precipue pollucio
quedam. qz ex feruore coitus

parentum et concupiscentia libidinosa contrahit caro dum concipitur causa est originalis peccati que recte vicium sive corruptio carnis appellari potest. Que feditas maior videtur esse in carne concupiscentialiter traducta quam in ea unde traducitur. Et quod vicium vel corruptio sit in carne ante coniunctionem anime effectu probatur. Cum anima infunditur que ex corruptione carnis maculatur. Sicut in vase dinoscitur vicium esse cum vinum infusum acescit. Ille autem miremur et intellectu turbemur audientes peccatum originale filios traducere a parentibus iam per baptismum ab illo peccato

mundatis / diuersarū simili
tudinū inductōe id posse fie
ri insinuat Aug. in li. de ba
ptismo par / ita inquiens.
Quō prepuciū ꝑ circūcisio
nē aufertur / manet tamen
in eo quē genuerunt circūci
si / Quō etiaꝫ palea que ope
humano tanta diligencia se
paratur / manet tn̄ in fructu
qui de purgato nascitur tri
tico / ita pctm̄ quod in parē
tibus per baptismū mūdatur.
manet in eis quos genuerūt
Ex hoc em̄ gignūt quod ad
huc vetustū trahunt / non ex
hoc quod lex in nouitate pro
monit eos inter filios dei.
Non em̄ generāt parentes

filios / sm illam generacionem q̄
denuo nati sunt. sed pocius sm
illam qua carnaliter et ipsi
primum sunt generati.

Quare dicatur originale hic dr̄ cū Epilogo.

111 Nam ostensum est / quid sit origi
nale pctm / et qualiter a pa
rentibus in filios / et p carnē
in animā transeat / ex quibus
etiā innotescit / quare dicatur ori
ginale pctm / ideo scz qz ex
viciosa lege originis nre in q̄
concipimur. s. carnis libidino
sa concupiā traducitur / ut sup̄
dictū est / Nō enim qz ex carne
tracta ab adam concepti sumus
ideo pctm traximus / qz et chri
corpus ex eadem carne formatū

est · que ab adam descendit ·
sed eius conceptus est celebra
tus · non lege peccati · i · concupiscen
cia carnis · Unde et caro eius pec
catrix non fuit · immo operatione
s · s · Noster vero conceptus non fuit
sine libidine · et ideo non est si
ne peccato · Quod evidenter Aug ·
ostendit in li · de fide ad petrum
dicens · Quia dum sibi invicem
vir mulierque miscentur · sine
libidine non est parentum concu
bitus · ob hoc filiorum ex eorum
carne nascencium non potest si
ne peccato esse conceptus · ubi
peccatum in parvulos non transmit
tit · propagacio scilicet libido · Nec fe
cunditas humane nature fa
cit homines cum peccato nasci · sed

feditas libidinis quam homines
habent ex illius iustissima condem
nacione peccati. Ideo beatus dauid propter
originale peccatum quo naturaliter
obstricti sunt filii ire dicit. In
iniquitatibus conceptus sum. Et
in peccatis concepit me mater
mea. Ex hoc itaque apparet
ex lege conceptionis traduci ori
ginale peccatum. quia nisi concepto
sic fieret in carne. anima ex
carnis coniunctione concupiscencie
vicium non traheret.

Obiectio quorundam nitencium probare peccatum non traduci ex lege coitus

Sed ad hoc opponitur hoc modo
in ipso conceptu ubi dicitur transmit
ti peccatum propagatur caro. nec
tamen infunditur anima secundum

phisicos · sed effigiato corpe

Quod etiam moyses in Exod'.

aperte significat / ubi ait de

percussura mulieris pregnantis

Si quis inquit percusserit mu

lierem pregnantem et abortum fe

cerit · si adhuc informe fue

rit puerperium · mulctabitur

pecunia / si autem formatum

fuerit · reddet animam pro anima

Formatum vero intelligitur pro

pria anima animatum / et

informe quod nondum habet

animam / In ipso ergo conceptu

cum caro propagatur nondum

infunditur anima / Quo ergo

ibi peccatum transmittitur / cum pec

catum non possit esse ubi

anima non est / Ad quod dici

dis 31

pot Quia in illo conceptu dr
peccatum transmitti. non qz peccatum
originale ibi sit sed qz caro
ibi contrahit id ex quo peccatum
fit in anima cum infunditur.
Et utrumque vocatur conceptus scz
et cum caro propagatur formamque
corporis humani recipit et cum
anima infunditur. quod aliquando
etiam dr nativitas quando quod na
tum est in te. proprie aut nativi
tas dr in lucem editio.

Quomodo originale peccatum deleatur in baptismo ex parte anime

dis 30 cati et 1mo

Quoniam supra dictum est ori
ginale peccatum esse vitium concupiscentie
dis 31 a principio et conceptus
Assignatumque quomodo a parentibus
trahatur et originale dicatur Su
perest investigare quomodo in bap

dis. 32.

tismo dimittatur. cum etiam post
baptismum remaneat concupiscentia
que ante fuerat. Unde vide
tur vel peccatum originale non
esse concupiscentia. vel non remit
ti in baptismo. Manet igitur
ut ait augustinus in corpore
mortis huius carnalis con
cupiscentia. cuius viciosis desideriis
non obedire precipimur. Que
tamen concupiscentia quotidie minuitur
in proficientibus et continentibus
Sed licet remaneat concupiscentia
post baptismum. non tamen do
minatur et regnat. sicut ante.
Immo per gratiam baptismi concupi
scentia mitigatur et minuitur
ut post dominari non valeat.
Nisi quis reddat vires hosti

eundo post concupiscencias. nec post
baptismum remanet ad reatum
quia non imputatur in peccatum
sed tantum pena peccati est. Ante bap
tismum vero pena est et culpa.
Duplici ergo ratione peccatum ori
ginale dicitur dimitti in bapti
smo. quia per gratiam baptismi
vicium concupiscencie debilitatur atque
extenuatur. ita ut iam non re
gnet nisi consensu reddantur ei
vires. quia et reatus ipsius sol
vitur. Unde aug. in li. de bap
tismo parvulorum. Gratia per
baptismum id agitur. ut vetus
homo crucifigatur. et corpus
peccati destruatur. non ita ut in
ipsa viuente carne concupiscencia
respersa et innata repente

absumatur. Et non sit. Sed ne ob-
sit mortuo que inerat nato.
Nam si post baptismum vixe-
rit, in carne habet concupiscentiam
cum qua pugnet eamque adiu-
uante deo superet. Si tamen non
inuacuum gratiam eius suscepit.
Non itaque hoc prestatur in ba-
ptismo, nisi forte miraculo
ineffabili creatoris, ut lex
peccati que est in membris pro-
sus extinguatur ut non sit.
Sed ut quicquid mali ab ho-
mine factum, dictum, cogitatum
que est totum aboleatur. Ac ve-
lut factum non fuerit habeatur.
Ipsa vero concupiscentia soluto rea-
tus vinculo, quo per illam
dyabolus animam retinebat.

Et a suo creatore separabat ma
neat in certamine. Ecce huc ap
te ondit. ea racione dimitti in
baptismo. non quia non mane
at post baptismum. sed quia
reatus in baptismo aboletur
Deinde idem ipse ondit eo mo
eciam dimitti. quia baptismi gra
concupiscencia ipsa mitigatur et minu
itur. in eodem li. ita dicens.
lex carnis quam apostolus appellat
peccatum cum ait. Non regnet pec
catum in vestro mortali corpore
Non sic manet in membris eo
rum qui ex aqua et spiritu sancto re
nati sunt tanquam non sit eius
facta remissio. ubi omnino ple
na fit remissio peccatorum. Sed
manet (hoc vicium concupiscencie) in ve

tustate carnis tanquam supa
tum et peremptum. nisi illico con
sensu quodamodo reuiuiscat.
et in regnum proprium dominaci
onemque reuocetur. hic aperte
insinuatur in baptismo concupi
scentiam debilitari. ex quo et dicitur
dimitti. non solum ideo quia reatus
ibi soluitur. Quem remissionis
modum aliis etiam pluribus testi
moniis scriptura edocet. Ait enim
aug. contra iulianum. lex in mem
bris vicium carnis est. quod
ex pena peccati et ex traduce mor
tis prouenit. Sed lex ista que
est in membris. remissa est
regeneratione spirituali et manet
in carne mortali. Remissa est
quia reatus solutus est sacramento

dist 32

quo renascūt fideles/Manet
aūt qz optatue desideria ō/
que dimittūt cūa fideles/hdez
m ſmone quodā/de cōcupīa
razmīb/per ḡram baptiſma/
tis a lauacz regenerationis ſo
lutz eſt a vpe qupie reatz
/ī quo erab natz/A quocūq
antea cōſenſiſtī male qupie
ſiue cogitatōe/ſiue locutōe.
ſiue actone.hdem m libzo
de nuptijs a qupiā/Concu/
pīa razmīb luz in regenera
tis ia nō deputatz m petm
/quecūqz tī proles nascatz ob
ligatal eſt originali peccatō
Dimittatz qupia razmīb mba/
ptiſmo/nō ut nō ſit/ſed ut
nō imputetur in peccatum

Aliter enchiridion
Aliter
Aliter
Aliter

Hoc est enim non habere peccatum non esse reum peccati. Quomodo ergo alia peccata preterierunt actu et remanent reatu ut homicidium et similia. Ita e converso fieri potest ut concupiscentia pretereat reatu et remaneat actu. Ex predictis evidenter monstratur quomodo peccatum originale in baptismo remittatur.

Quomodo originale peccatum curetur in baptismo ex parte carnis.

Solet autem hic queri utrum et ipsa caro in baptismo ab illa feditate purgetur quam in conceptione ex concupiscentia libidinosa contraxit. Quibusdam videtur quod sicut anima a reatu purificatur ita et caro ab illa pollutione purgatur ut

sicut duobus cōpletur mi-
sterium baptismi .s. aqua et spū
ita ibi duo purgentur . aīa
.s. a reatu . et caro ab illa con
tagione . quod quidem probabile
est . Alii vero putant tm̄ aniam
ibi mundari . carnem vero non
ab illa feditate purgari . Si
vero remanet illa feditas usque
ad procreationem filiorum . que fit
in concupiscentia carnis . videtur na
tura carnis magis ac ma
gis corrumpi . et magis corru
pta videtur caro prolis quam pa
rentis . quia de carne pollutio
nem quam habuit a conceptu re
tinenti . trahitur polluta . et
in concupiscentia concipitur . unde et
polluitur . et ita ex duplici

causa contaminatur. Unde maior
videtur pollucio carnis in prole
quam fuerit in parente. Ad quod
illi dicunt, quia licet caro prolis
ex carne feda seminetur, et
in concupiscentia concipiatur, non tamen
feditatem maiorem trahit, quam
caro unde seminatur habuerit.

Quamvis etiam si fedior atque
immundior sit caro prolis, et
ideo magis corrupta quam caro
parentis, non inde (ut aiunt)
fit preiudicium veritati, quia nec
absurdum esse dicunt, si carnis
natura magis in posterioribus
corrupta trahatur, neque
ex ipsa magis corrupta anima
magis inficitur.

De pena concupiscentie que remanet in carne et anima

Dis 32

Ex quo autore sit · deo · s · vel alio ·

Preterea queri solet · utrum concupiscentia que post baptismum remanet · et tamen penalitas est ante baptismum vero pena erat et culpa · ex deo autore sit vel ex alio · Ad quod breviter respondentes dicimus · quia inquantum pena est · deum habet autorem · inquantum vero culpa est · diabolum sive hominem habet autorem ·

Utrum deus ex iustitia debeat culpam originalem anime imputare · cum non possit vitare

Solet etiam queri qua iustitia teneatur illo peccato animam innocens a deo creata · cum non sit in potestate sua illud vitare · Non enim per liberum arbitrium illud committitur ·

dis ~~[illegible]~~ 32

Quia nō prius est anima q̄ illi pcto est obnoxia. Ad hoc quidam dicūt ideo aīaz ream esse illius pcti ~~[illegible]~~ licz mūda a deo sit creata. qz cū infūditur corpori ꝯdelectatur carni. ex quo pctm ꝯtrahit. Quod si esset iam non originale sz actuale potius diceretur. ergo recte pt dici imputari aīe illud pctm quod ex corruptōe corpis inevitabiliter trahit

14 ca iij

Quia ut ait aug. in li. de ciuita. dei. Non fuit corruptō corpis que aggrauat animā causa primi pcti sz pena. nec caro corruptibil' aīaz pecca trice fecit. sed peccatrix anima carnem corruptibilem fecit.

Illud etiam non immerito queri
pt. vtrum pctm originale debeat
dici uoluntarium vel necessarium
Et necessarium pt dici. qr vitari
no potest Vn et propheta dicit.
De necessitatibus meis erue me
Et uoluntarium no incongrue
appellatur. qr ex uoluntate pri-
mi hois processit vt aug.
in. i. li. retracta. ondit dicens
Illud quod in paruulis dicitur
originale pctm. cum adhuc n
vtantur libero ar. uoluntatis
non absurde vocatur uolun
tarium qr ex prima hois ma
la uoluntate contractum. factum
est quodamo hereditarium.
Quare deus uult aiam
corpi maculato coniungere
sciens eam inde maculari.

et ideo damnari.

Si vero quaeritur cur deus qui fecit a
mam ipsam sine macula et scit
eam ex corporis coniunctione maculam
peccati contrahere et aliquando ante
baptismum seiungi ab ipso cor
pore et sic damnari eam corpori
iungit. Respondemus ex altitudine
iudiciorum dei id provenire. nec
iniuste id a deo fieri. Ipse enim
non incongrue humane condicio
nis modum quem a principio
instituit (licet peccata hominum in
tercesserint) sine immutatione con
tinue servat. Corpora de mam
a principio sine vicio facta fin
gens animasque de nihilo creans
eorumque coniunctione hominem perfici
ens. Cum ergo utraque hominis

natura a deo sine vicio sit
instituta. Licet a se sit pcto
viciata. Nō ideo immutabilis
deus humane condicionis prima
riam legem mutare debuit.
Sine ab hoīm multiplicacōe
desistere.

Qualis creatur aīa a suo creatore

Hic a quibusdam queri solet.
utrum aīa talis sit ante baptis
mum qualis a deo creatur. Quod
non esse probare conantur hoc
modo. Anima in corpore creatur
in cuius coniunctōe pcto macula
tur. Quāto ergo est pctm hz
Nec prius fuit quam pctm ha
buerit. Nō est ergo talis qualis
a deo creatur. Creatur enim a
deo innocens et sine vicio et nunquam

talis est. Ad quod dici pt. qz
nō omo talis est qualez eam
deus fecit. Deus em̄ bonaz
eam fecit. et bonitatē ei sine
corruptōe indidit. Et dr̄ illa nā
lis bonitas quā in creacōe
a cōditore suscepit. q̄ bonita
tem ꝓpter pctm̄ penitus nō
amisit. sed viciatā habuit.
qm̄ deus tn̄ sine vicio fecit. Si
em̄ res bona nō esset anima
in ea malū esse neqret. cuz
nō possit malū esse nisi in bo
no. ut post dicetr̄. Non go oī
no talis est aīa qualis a deo
est creata. Sc̄ quis pollutas
hn̄s manus nō tale habuit
pomū quale ego dedi mundis
manibus. Ego em̄ dedi mūduz

Dis 32

57 Illud quoque non incongrue que
ri solet, utrum omnes anime ex creatione
equales sint, an alie aliis excel
lentiores. Pluribus non irrationabi
liter videtur, quod ex ipsa creatione alie
aliis excellant in naturalibus
donis, ut in essentia, alia ali
is sit subtilior, et ad intelligen
dum memorandumque habilior.
Utpote acutiori ingenio et per
spicatiori intellectu predita.
Quod non improbabiliter dicitur, cum in
angelis ita fuisse constet. Et licet
naturalibus donis alie per aliis
polleant, attamen ante baptismum
a corpore discedentes parem penam
et post baptismum statim equalem coro
nam sortiuntur, quia ingenii acumen vel
tarditas premium vel penam in futuro non collocat.

dis 33

Mouet qōez an pcta oīz
precedēciuz patrum par
uuli originalr trahant
vt peccatum ade.

dis 33

Predictis adiciendū videtr an
pcta p̄cedenciū pr̄m ad par
uulos tr̄seant. sic illud pri
mi hoīs delictū in oēs car
nalr genitos diximus redūdas
se. Et si parentū tr̄seunt in
p̄uulos. vtz oīm qui fuerunt
ab adam vsqz ad ipos. an a
liquorū et nō oīm.

Motam questionem de
terminat secundum ali
orum opinionem.

De hoc Aug. in Enchi. ambi
gue disserit. videtr eīm approba
re pcta parentuz p̄cedenciuz
imputari p̄uulis. nō oīm
tn̄ qui fuerunt ab adaz. ne

importabili et nimia sarcina
in pena eterna grauarentur
paruuli sed tamen eorum parentum qui
eos a quarta generacione pre-
cesserunt. Quod confirmat illis
verbis quibus in Exod. dominus
ait Ego sum deus visitans
iniquitates patrum usque in terciam
et quartam generacionem. quasi pe-
cata parentum proximorum
tamen paruulis imputentur. et non
alia. quod est per moderacionem
diuine miseracionis. Et quod non
illud solum primi hominis delictum
paruulos teneat. sed eciam alia. illi
quibus ita videtur ex eo confir-
mant quod eciam paruuli non modo
maiores dicuntur baptizari in
remissionem peccatorum per pluralem

numerū non ꝑ singularē in
remissioēz pcti. Et dauid de le
gitimo matrimonio ꝓcreatus
dicit. In iniquitatibꝰ ꝯceptꝰ
sum. ⁊ in pctis ꝯcepit me
mr̄ mea. Nō dicit in iniqta
te vl' pcto. Vn̄ putāt nō tm̄
illud vnū pctm̄ originale
sed etiā plura que in pcto a
de reperiri pnt. ⁊ alia pa
rentū pcta ꝑuul' imputari.
Ponit modū per quem
Aug. illā qoēz dissoluit.
vbi apparet q' eam ꝑtra
ctat ambigue.

Quo vō in actuali pcto ade plu
ra notari valeāt pcta Aug.
in Enchi. insinuat. possūt in
quit intelligi plura pcta in
vna trāsgressione ade. si in

sua quasi membra diuidatur
Nam a superbia est illic. quia homo
in sua potius esse quam dei potesta
te dilexit. Et sacrilegium. quia deo
no credidit. Et homicidium. quia
se in morte precipitauit. Et forni
cacio spiritalis. quia integritas men
tis humane serpentina suasi
one corrupta est. Et furtum.
quia cibus prohibitus vsurpatus
est. Et auaricia. quia plus quam
sufficere illi debuit appetiuit
Et si quid aliud in hoc vno
peccato inueniri potest. Deinde
de parentum precedencium peccatis
vtrum paruulis imputentur magis
opinando quam asserendo discep
tat. Ita inquiens. parentum
peccatis paruulos obligari non

solum primorum hominum. Sed etiam
suorum de quibus ipsi nati sunt
non improbabiliter dicitur. Illa quippe
dumna sententia. reddam peccata patrum
in filios. tenet eos ante rege
nerationem usque adeo. ut etiam de
legitimo matrimonio procrea
tus dicat. In iniquitatibus con
ceptus sum. et in peccatis concepit
me mater mea. Non dixit in ini
quitate vel in peccato. cum et hoc
recte dici posset. Sed iniquitates
et peccata dicere maluit. quia et in
illo uno. quod in omnes homines
pertransiit. atque tam magnum est
ut eo mutaretur humana natura.
reperiuntur sicut supra disserui
plura peccata. et alia parentum
que non ita possunt mutare naturam

Reatu obligant filios: nisi gra-
cia dei subveniat. Sed de pctis
aliorum parentum quibus ab ipso
adam usque ad patrem suum pro gene-
rationibus suis quisque succedit
non immerito disceptari potest utrum
omnium malis actibus et multipli-
catis delictis originalibus
qui nascitur implicetur. ut
tanto peius quanto posterius
quisque nascatur. Ante propterea de-
us in terciam et quartam genera-
cionem de pctis parentum poste-
ris eorum comminetur. quia iram
suam quantum ad progenera-
torum culpas non extendit:
ulterius moderacione misera-
cionis sue. ne illi quibus re-
generacionis gracia non offertur

nimia sarcina in ipsa eterna
damnacione premerentur. si coge-
rentur ab ipso initio generis hu-
mani. omni precedencium parentum
suorum originaliter peccata contrahere.
Et penas pro eis debitas pende-
re. An aliquid aliud de re tanta
scripturis sanctis diligencius per
scrutatis ac tractatis valeat
vel non valeat reperiri. temere
affirmare non audeo. Ecce perspi-
cuum fit lectori Augustinum superiora
dixisse non asserendo. sed diuersorum
opiniones referendo.

Ondit quod peccatum originale nec intendatur nec multiplicetur propter peccata proximorum parentum quantum ad penam

Alioquin sibi ipsi contradicere onde-
retur. qui in eodem libro omnium

mitissimam dicit esse penam parvu-
lorum qui originali tantum tenentur
peccato. Hiis verbis Mitissima sa-
ne pena eorum erit qui preter
peccatum quod originale contraxerunt
nullum insuper addiderunt. Et in ce-
teris qui addiderunt tanto quisque
ibi tolerabiliorem habebit dam-
nationem quanto hic minorem ha-
buit iniquitatem. Ecce hic aperte
dicit parvulorum penam omnium aliarum
penarum esse levissimam. Et si est
Non ergo peccatis patrum preceden-
tium obligantur nisi ade. Si enim
pro peccatis parentum actualibus
eternaliter punirentur. Et pro suo
originali non iam minus sed for-
te magis quam ipsorum parentes
punirentur. Non ergo pro peccatis

parentū actualibus / nec etiā
pro actualibus primi parentis
sz pro originali quod a paren
tibus trahitur / paruuli dānabuntur
pro eo nullaz aliā ignis mal'
vel ꝯscie vermis penā sensu
ri / nisi q dei uisione carebūt
imppetuū / Vnde ꝯ et nō plu
ribus pctis / paruuli obligati sūt
Vn etiā ea quibus illa opinio
muniri videtur / scz q pcta et
iniqtates in paruulis aliquādo
scriptura esse significat vtens
plurali numero / ita determinat
Aug. in eodez li. Quia in scri
ptura p singularē numerū /
plis nūs sepe significari solz
vt ibi. ora ꝯ ad deū ut au
ferat a nob' sꝫpentez / nō ait

serpentes quos patiebatur populus.
Et eius. per plurem significatur
singularis numerus. ut in Euangelio
Mortui sunt enim qui querebant
animam pueri. non ait. mortu
us est. cum loqueretur de herode
Et in Exodo. fecerunt deos au
reos cum vnum fecerunt vitulum.
De quo dixerunt. Isti sunt dii tu
i israel. ita et illud originale
vnum. plurali numero significatur.
cum dicimus paruulos in peccatorum
remissionem baptizari. et in pe
catis vel in iniquitatibus concipi.

Determinat de grauitate actualis peccati ade

Hic queri solet. vtrum peccatum
transgressionis ade. ex quo pro
cessit originale. et in quo plura

superius notata sunt peccata gra-
uius fuerit ceteris peccatis. Quin-
busdam ita esse videtur. quia illud
peccatum totam humanam naturam
viciauit sicut aug. dicit in Enchi.
Illud vnum peccatum in loco et habi-
tu tante felicitatis admissum
tam magnum est vt in vno ho-
mine originaliter (ut ita dixerim)
radicaliter totum genus humanum
damnaretur. Idem in li. de ci-
uita. dei. Tanto maiori iniu-
sticia violatum est illud man-
datum quanto faciliori pote-
rat obseruancia custodiri. Non
dum enim ipsi voluntati cupidi-
tas resistebat. quod de pena
transgressionis postea secutum est
Hiis aliisque vtuntur auctoribus

qui illud pctm ceteris aliorū
hoīm pctis grauius esse dicunt
Quod etiā rōne ondere labo
rant hoc modo Magis nocuit
illud pctm q̄ aliquod aliorum
qr totū humanū genus vicia
uit · ac morti ~~usq~~ vtiq; subdidit
quod nullo alio pcto fctm est ·
Maiorem ergo effectū mali ha
bent illud pctm q̄ aliquid a
liud · Ad quod dici pt · quia
licz illud pctm humanā natu
ram mutauerit in necessita
tez mortis · a in totū genus
humanū reatū diffuderit · nō
est tn putandum hoc ipm pe
catū · ade grauius fuisse · pcto
in spm sctm · quod neq; hic
neq; in futuro (ut veritas ait)

dimittitur quod vero totam humanam
naturam corrupit non ideo est quia
gravius fuerit cunctis aliis pec
catis sed quia ab homine commis
sum est quando in uno homine tota
humana natura consistebat. Ideo
tota in eo corrupta est. Ma
iorem quoque effectum mali intulit quan
tum ad multiplices defectus
qui ex eo manaverunt. Sed non
quantum ad penam eternam quam
graviorem non meruit quam
plures postea meruerunt per
alia peccata immo alios gravio
rem promeruisse credimus iram
quam adam meruerit.

Determinat de remissi one actualis peccati ade

Si vero queritur an illud peccatum

Dis 33

fuerit dimissum primis parentibus. dicimus eos per penitentiam veniam consecutos. unde aug. in li. de baptismo par. ait. Sicut illi primi parentes postea iuste viuendo creduntur per domini sanguinem ab extremo liberati supplicio. non tamen in illa vita meruerunt ad paradisum reuocari. sic et caro peccati etiam remissis peccatis. si homo in ea iuste vixerit. non continuo meretur eam mortem non perpeti quam traxit de propagine peccati.

Mouet dubitationem ortam ex apparenti contrarietate in exodo et ezechiele

Et licet peccatis parentum nisi ade paruuli non obligentur. non est tamen diffitendum peccata parentum in filios

redundare. sicut dns in Exodo ad
moysen ait. Ego sum deus fortis
zelotes visitans iniquitates pa-
trum in filios usque in terciam et quar-
tam generacionem. his qui ode-
runt me. his verbis aperte
insinuatur quod deus reddit pec-
cata patrum super filios tercios
et quartos. hinc autem videtur adver-
sari quod dns ait in ezechie-
le. Quid est quod inter vos pa-
bolam vertitis in proverbium
istud dicentes. patres comede-
runt uvam acerbam et dentes
filiorum obstupescunt. Vivo ego
dicit dns. si erit vobis ultra
parabola hec in proverbium in isra-
el. Ecce omnes anime mee sunt. ut
anima patris. ita et anima filii

mea est. Anima q̄ peccauerit
ipa morietur. Filius nō portabit
iniquitatem patris. et pr̄ nō por
tabit iniquitatem filii. Iusticia iu
sti sup̄ eū erit. et impietas
impii erit sup̄ eū. Hīs verb'
videtur deus corrigere p̄ prophe
tam q̄ male dixerit in lege.
Si enī peccata patrū reddit
in terciā et q̄rtam generacōem
iniusticia videtur dei esse ut a
lius peccet et alius puniatur
Quō enim iustum est aliū pec
care et aliū pcta lugere.
Determinat illā apparētem
cōtrarietatē exponēdo au
ctes q̄ntū ad intellectum lr̄alem.
Sed ut ait hiero. Ne lex et p
phete. x exodus et ezechiel. imo
ipe deus qui et hic et ibi locutus

est in sentencijs discrepare vi
deantur. attendamus finem illius
auctoris exodi. dicto enim. reddo
iniquitates patrum in filios addit
his qui oderunt me. per quod
euidenter ostendit. non ideo puni
ri filios. quia peccauerunt patres
sed quia eis similes quodam
hereditario malo deum oderunt
illud ergo quod in exodo dominus
dicit (sicut hiero. tradit) non
id sonat quod multi estimant.
nec est simile huic prouerbio.
patres comederunt vnam acer
bam etc. illud enim exodi hiero.
super ezechielem. 108 Aug. super psalmum.
Deus laudem meam ne tacu
eris. de filijs peccata patrum
imitantibus accipiendum censent.

filios
sup quos deus dr̄ reddere
pcta patr̄ qr punit eos. eo q̄ i-
mitantur pcta patrū. nō qr prēs
peccauerūt. Non itaq̄ corrigit
deus in propheta. quod ante
dixerat in lege. sed quō intel
ligendū sit aperit. Nō ꝛ illos
qui praue intelligebant argu
it qui dicebant. Patres come
derūt ꝛc. Verū si de imitato
ribus malor̄ illud accipitur.
1 quare terciā ꝛ quartā genera
cōem tm̄ cōmemorauit. cū in
qualibet generacōe rei tene
antur. qui pcta patr̄ imitātur.
2 Et quare prēs cōmemorauit
cū ꝛ illi oēs mali sint. qui q̄
rūlibet malorū pcta imitantur
Sed ideo prēs spāliter noīauit

qz maxime prēs filii imitari
solent quos precipue diligūt
Et terciā ꝛ qrtaꝫ generacōeꝫ iō
cōmemorauit. qz solent prēs
interdū tādiu viuere. donec fi
lios tercios ꝛ quartos habeāt.
qui patrū iniquitates videntes.
eorū impietatis heredes per
imitacōem efficiuntur. Secdm hūc
modū recte intelligitur ad
literā quod in exodo dicitur.

Exponit auctes pdictas
qntuꝫ ad sensū misticum
uel moralem.

Quod eciā mistice intelligendū
esse ondit ex eo q̄ parabola dr
Si em̄ parabola est vt ait hiero
aliud vbis sonat. aliud sensu
continet. Vn̄ aliq̄ ita edisserūt
Patrem in nobis esse dicunt

leuem punctum sensuum. scz p
mum motum suggestionis vel co-
gitacionis. filium vero si cogitacio
concepit pctm in quo notatur
consensus. a delectacio mulieris
Nepotem si quod cogitaueris
atque conceperis. opere compleueris
vel complere decreueris. in quo
notatur consensus viri sine pa
tracio peccati. Pronepotem aut
si non solum feceris sed in eo
glorieris. A hec est quarta gene
racio. non quia tres precesserint.
sed quarta dr. quia quarto lo
a primo motu. qui est quasi
pr enumeratur. Deus ergo primos
[illegible]os a secundos stimulos cogita
cionum quos greci propateis vo
cant. sine quibus nullus hominum

esse pt) non puniet eternaliter.
Sed si cogitata quis facere de
creuerit et que fecit corrigere
noluerit. que sunt mortalia
pcta et tercia et qrta generacō
Ad probandū vero ut ait hie
ro. q primus pulsus cogitacō
nis nō puniatur eternaliter a de
o. illud de genesi afferendum est
Cham enim peccauit irridens
nuditatem patris. et sniam nō
ipse sed filius eius chana
an accepit. Maledictus chana
an. seruus erit fratrum suo
rum. Que enim iusticia est.
vt pater peccauerit et filius
punitus sit. Sed in misterio
illud dictum est.
Aperit suā intencōem in

dis. 34

generali q̄ de pcto actuali
animaduertenda sunt.

Post predicta de pcto actuali di
ligenti indagine quedaꝫ ꝯsideran
da sunt. scꝫ que fuerit origo ꝛ
causa primi pcti. Vtrꝫ res bona
an res mala. Postea in q̄ re sit
pctm. Deinde quid sit pctm. ꝛ
quot modis fiat. ꝛ de differen
cia ipsorum pctorum.

Ostendit q̄ peccatum
vel malū ortū hꝫ a cā bona

Causa ꝛ origo primi pcti res
bona extitit. qꝛ ante primum
pctm non erat aliquid mali
vn̄ oriretꝫ. Cum em̄ origine
ꝛ causam habuerit. aut ex bo
no. aut ex malo habuit. Sed
malū ante nō erat. ex bono go

ortū est. Prius enim in an
gelo ortū est peccatū. et post
ea in homine. Et quid erat an
gelus nisi bona natura dei
Non ex deo ortū est malū quod
fuit in angelo. non ex alio quam
ex angelo. ex bono quod ortū est
Unde Aug. in rrensionibus contra
iulianum hereticum qui dixerat
Si ex natura peccatum est. tunc
mala est natura. ait Queso
ut si pot. rrendeat Manifestum
est ex uoluntate mala tanquam
ex arbore mala fieri omnia
opa mala tanquam fructus ma
los. sed ipam malam uolunta
tem. unde dicit exortam nisi ex
bono. Si enim ex angelo. quid
est angelus nisi bonum opus

dei. Si ex homine, quid est homo
ipse nisi bonum opus dei. Immo
quid erant hec duo antequam in
eis oriretur mala voluntas.
nisi bonum opus dei. et bona et
laudanda natura. Ergo ex bo-
no oritur malum. nec fuit unde
oriri posset nisi ex bono. Dico
go quia voluntate mala nul-
lum malum precessit. sed ex bo-
no originem habuit. Hic ap-
te dicitur. prima causam et originem
mali. bonam fuisse naturam. Et
nihilominus ostenditur cuius peccati
fuerit causa. scilicet male voluntatis.

Ostendit quod peccatum seu
malum est a volutate libera.

Mala autem voluntas illa an-
geli vel hominis causa est etiam

malorum subsequencium. scz ma
lorum opez. a malarum uolumtatum
Vnde Aug. in Enchir. Nequaquam du
bitare debemus rerum bonarum que
ad nos pertinent causam non esse
nisi bonitatem dei. Malarum vero
ab immutabili bono deficientem
boni mutabilis uolumtatem
prius angeli. postea hominis.
Hoc primum est creature ra
cionalis malum. i. prima priua
cio boni. Ecce habes primam
uolumtatem boni mutabilis. i.
angeli vel hominis deficientem
ab immutabili bono. i. a deo
causam esse malarum rerum ad nos
pertinencium. quia causa est
tam peccatorum quam penarum quibus
premitur humana natura.

Vlt. 34

Prima ergo origo et causa peccati
bonum fuit. et secunda malum. quod or
tum est ex bono.

Ostendit quod peccatum seu malum
est a bono confirmans auctoritate Aug.

Ostensa origine mali. superest vide
re in qua re sit malum. scilicet an in
re bona. an in re mala. Qui
recte acuteque sapit. non nisi in bo
no malum esse intelligit. et in na
tura bona. Malum enim est cor
ruptio vel privatio boni. ~~peccatum~~
~~ergo non potest esse nisi~~ ubi autem
bonum non est. non potest esse corru
ptio vel privatio boni. peccatum
ergo non potest esse nisi in re bona.
Sicut enim morbi ac vulneribus
corrumpuntur corpora. que (ut
ait Aug. in Ench.) sunt privationes

boni quod dr̄ sanitas. Ita et
animor̄ quecūq; sūt vicia. natu
ralium sunt priuacōes bonorū
Quid est enim aliud quod ma
lum dr̄. nisi priuacio boni. Bo
num enim minui malū est. quamuis
quātumcūq; minuatur necesse
est vt aliquid remaneat. si
adhuc natura est. Non enim cō
sumi pōt bonū quod est na
tura. nisi et ipa cōsumatur.
Cum ergo corrūpitur. ideo ma
lū est eius corruptio. quia eam
aliquāq; priuat bono. Nam si
nullo bono priuat. non nocet
Nocet aūt. adimit ergo bonū.
quamdiu itaq; natura corrūpitur
inest ei bonū quo priuetur.
Ac per hoc. nullum est quod dicitur

malū. si nullum sit bonū. sed
bonū omo malo carens. inte
grū bonū est. ~~nec malū~~ Cum
vero inest malū. viciatū vel vi
ciosū bonū est. nec malū vn
quam potest esse vllum. vbi est nullum
bonum. vnde res mira conficitur
vt quia omnis natura inquantum na
tura est bonū est. nil aliud
dici vt. cum viciosa natura est.
mala natura esse dicitur. nisi ma
lū esse quod bonū est. nec ma
lum esse nisi quod bonū est.
Hac contextione euidenter insinua
tur malū non posse esse nisi
in re bona. vbi etiam licet ab
surdū videatur manifeste dicitur
esse malū quod bonū est. Ex
quo colligitur nil aliud signi

ficari cum dicitur homo malus
nisi bonum malum. Unde aug. in
eodem subdit. Quid est malus
homo nisi mala natura. quia
homo natura est. porro si homo
aliquod bonum est. quia natura
est. quid aliud est malus homo
nisi malum bonum. Cum cum ista
duo discernimus. invenimus.
Nec ideo malum quia homo est
Nec ideo bonum quia iniquus est.
Sed bonum quia homo. malum quia
iniquus. Dicis itaque natura (etiam
si viciosa sit) inquantum natura
est. bona est. inquantum vici
osa est. mala est.

Elicit corelarium quod regula
dyaleticorum de contrariis fallit
in his. s. bono et malo.

Ideoque in his contrariis que mala.

Ubi 34

et bona vocantur. Illa dyaletico
rum regula deficit quam dicunt.
Nulli rei duo sil' inesse contraria
Nullus enim potus aut cibus sil'
dulcis est et amarus. Nullum sil'
ubi album ibi et nigrum. et hoc in
multis ac pene in omnibus repe
ritur contrariis ut in una re simul
esse non possint. Cum autem bo
na et mala nullus ambigat esse
contraria. non solum sil' esse possunt
Sed mala omnino sine bonis.
et nisi in bonis esse non possunt
Et hec duo contraria ita simul
sunt. ut si bonum non esset in
quo esset. prorsus nec malum
esse potuisset. Quia non modo
ubi consisteret. sed unde oriretur
corruptio non haberet. nisi

esset quod corrumperetur. Quoniam
nil est aliud corruptio quam boni
exterminatio. Ex bonis ergo mala
orta sunt. Et nisi in bonis non
sunt. Nec fuit prorsus unde ori-
retur ulla mali natura nisi ex
angeli et hominis natura bona.
Unde primitus orta est voluntas
mala. Ex his aperitur quod primo
et secundo supra investigandum dixi-
mus scilicet que fuerit origo mali
et in qua re sit. Ex bona enim re
ortum et in re bona consistere pre-
missis testimoniis comprobatur.

Remouet dubium ortum ex
verbis prophetiis quibus dicitur. Ve
his qui dicunt bonum malum

Ad hoc autem quod dictum est
malum esse quod bonum est. quidam
sic opponunt. Si bonum malum

esse dicimus. incidimus in illam
sententiam propheticam ubi legi
tur. Ve his qui dicunt bonum
malum et malum bonum. Igitur
si hanc maledictionem vitare vo
lumus. nullatenus dicere debemus
bonum esse malum et econverso.
Hoc autem Aug. in eodem li. deter
minat. dicens id quod dictum est in
prophetia intelligendum esse de
ipsis rebus quibus homines mali
sunt. non de hominibus. Unde qui ad
terium dicit bonum. in eum cadit
illa prophetica detestatio. Et in eum
qui dicit malum esse bonum. vel
bonum esse iniquum. Qui enim dicit
hominem inquantum homo est malum
esse. et bonitatem esse iniquitatem
opus dei culpat quod est homo

Et vicium hominis laudat quod est iniquitas.

Ponit peccati notificationes. quid sit peccatum.

Postea videndum est quid sit peccatum. Peccatum est (ut ait Aug.) omne dictum vel factum vel concupitum quod fit contra legem dei. Idem in li. de duabus animabus. Peccatum est voluntas retinendi vel assequendi quod iusticia vetat. In vtraque assignatione de actuali peccato agitur et mortali, non veniali.

Ex prima descriptione ostenditur peccatum esse voluntas mala, sive locutio et operatio prava, et actus malus tam interior quam exterior. Ex altera vero tantum ostenditur esse actus interior. Voluntas enim ut superius dictum est, motus

Dis. 39

anime est. actus ergo interior est.

Ambr. quoque in li. de paradiso ait.

Quid est peccatum nisi legis divine

prevaricatio. et celestium inobedien

cia preceptorum. Ergo in preva

ricante peccatum est. sed in mandan

te culpa non est. Non enim consisteret

peccatum si interdictio non fuisset.

Non consistente autem peccato. non so

lum malicia. sed etiam virtus fortas

se non esset. Que aliqua malicie

fuissent semina. vel subsistere

vel eminere non posset. Ecce pre

varicationem legis et inobedienci

am diffinit Amb. esse peccatum.

Narrat diversorum opiniones de peccato

Quocirca diversitatis huius verborum

occasione de peccato plurimi diver

sa senserunt. Alii enim dixerunt vo-

dis 34

limitate mala tm esse pctm.
et no actus exteriores. Alii volu
tatem et actus. Alii neutrum. di
centes omes actus esse bonos
a deo et ex deo autore esse.
Malu aut nihil est ut ait.
Aug. sup Joh. Oia p ipm fa
cta sunt. et sine ipo factu est
nihil. i. pctm quod nihil est
Et nihil fiunt homes cum pec
cant. Supra etia dixit Aug.
q malu est priuatio boni. vel
corruptio boni. qui etia in li.
lxxxiii. q. ait Sumus malum
nullum modum habet. caret em
omi bono. At modus aliqd
boni est. non igr est. quia
nulla spe ctinetur. totumq hoc
nomen mali de spei priuatione

reptum est. Item in dogmati
bus ecliasticis dr malu vel
maliciā non esse a deo creatā
Sed a dyabolo inventā. qui
a ipe bona creata est. Idem
eciā in li. 3 manicheos qd sit
pctm ondit dicens. Peccare.
quid aliud est nisi in veritatis
preceptis vel in ipa veritate er
rare. Quod sit nō uolūtate fa
ciūt. pctores iniuste iudicātur
7 Quid ergo in hac tanta varie
tate tenendū. quid dicendum
Vera sētēcia d' pcto ppoitur
Sane pt dici. et libere tradi dr
pctm esse actū malū interiorem
et exteriorem scz malā cogitacōem
et locucōem et opacōem. Precipu
e tn in uoluntate consistit pctm

ex qua tanquam arbore mala
procedunt opera mala tanquam
fructus mali. Quidam autem
diligenter attendentes verba aug.
quibus supra et in aliis scriptu
re locis utitur. non indocte tra
dunt. voluntatem malam et actus
malos inquantum sunt. vel inquan
tum actus sunt. bona esse. inquan
tum vero mali sunt. peccata esse
qui voluntatem et actum quem
cumque bonam dei naturam esse di
cunt. inquantum actus est vel
voluntas. et ex deo autore
esse. inquantum vero inordinate et
contra legem dei fit. et fine debi
to caret. peccatum est. et ita in
quantum peccatum. nihil est. nulla
enim substantia est. nulla natura est.

Autoritatibus sanctorum confirmat
uoluntates et actus omnes esse
bona inquantum sunt.

Quia autem uoluntas omnis et actio bo
num sit inquantum est, ex eo pro
bant quod ait Aug. in li. lxxxiii
q. Deus boni tantummodo causa est
quocirca mali autor non est. Quia
omnium que sunt autor est, que inquan
tum sunt, intantum bona sunt. Idem
probans nihil casu fieri in
mundo ait in eodem. Quicquid
casu fit, temere fit, quicquid te
mere fit, non fit dei prouidencia.
Si ergo casu aliqua fiunt in mun
do, non prouidencia uniuersus
mundus administratur. Si non pro
uidencia uniuersus mundus admini
stratur, aliqua natura uel substancia

est que ad opus prouidencie
non pertinet. Omne aut quod
est inquantum est bonum est. Sum-
mum est enim illud bonum, cuius
participacione sunt cetera bona.
Et omne quod mutabile est non
per se, sed boni illius participa-
cione inquantum est bonum est. Quod
diuinam etiam prouidenciam vocamus.
Nihil ergo casu fit in mundo. His
testimoniis innituntur ad ostenden-
dum omne quod est inquantum est
bonum esse. Unde idem Aug. in i.
li. de doct. xpiana ait. Ille summe
ac primitus est, qui omnino incommu-
tabilis est, et cetera que sunt
nisi ab illo esse non possunt. Et
in tantum bona sunt, inquan-
tum acceperunt, ut sint.

Ex predictis colligitur atq; infertur
quia si mala uoluntas et mala
actio est · inquantum est · bona est
Sed quis est qui diffitetur et
malam uoluntatem esse malam
actionem Mala ergo uoluntas si
ue actio inquantum est · bonum
est et inquantum uoluntas est uel
actio · bonum simul est sed ex uicio
mala est quod uicium a deo non
est neque aliquid est Quod Aug.
notasse videtur in li. lxxxiii. q.
dicens Uicium est uoluntas quo
est homo deterior quod uicium
longe abest a uoluntate dei
ut ratio docet Ex hoc loco pro
bant uoluntatem inquantum uicio
sa est · non esse a deo et inquan
tum uiciosa est · peccatum esse

Et pctm est (ut aiunt) inquantum
no habet ordinem nec finem
debitum. Ita et actio inquantum
ex malo procedit. et ordine no
habet. et ad malum tendit. Item
et aliter probant omem actum
interiorem vel exteriorem inquan
tum est esse bonum. quia no esset
actus malus nisi eet res bona.
quia non est aliqua res mala
nisi eadem res bona sit. Vnde
Aug. in Enchi. Omis natura
bonum est. nec res aliqua mala
esset. si res bona ipa que ma
la est. natura no esset. Non
go pt esse malum nisi esset
aliquod bonum. Quod cum dici
videatur absurde. conexio tn
racoinacois nos compellit

hoc dicere. Ex premissis testio
niis asserunt omnes actus inquantum
sunt esse res bonas nec aliquid
esse malum x peccatum nisi idem quoque
secundum aliquid bonum sit. Et omnia que
sunt in quantum sunt deum au
ctorem predicant et eius voluntate
omnia esse quecumque sunt que inquan
tum sunt nature sunt.

Oritur primum dubium ex hac
111 positione quod omnia que sunt bona sunt.

Quibus opponitur. Si omnia que sunt
inquantum sunt bona sunt et na
ture sunt ergo adulterium et homicidi
um et similia inquantum sunt bona sunt
et nature sunt et deo volente fiunt
Quod si est tunc illi qui faciunt
illa bona agunt quod penitus
absurdum est. Hic vero sic illi

rndent. Dicunt equidem adul
terium. homicidium. et hmoi. non si
plr actus denotare. sed actuum
vicia. Actusque ipsos adulterii et
homicidii inquantum sunt. vel inquan
tum actus sunt. a deo esse. et
bonas naturas esse. sed non
inquantum adulterium et homicidium
sunt. Et ideo non sequi dicunt
si actus qui homicidia et adulte
ria sunt. a deo sunt. quod homi
cidia et adulteria a deo sunt.
Item aliter eis opponitur. si a
liquid non est malum. quod non
sit natura vel res bona. quo
go peccata sunt. non credere in
deum. non ire ad ecclesiam. et
hmoi. cum ista non sunt natu
re. imo omnino non sit. Non est

dis 34

em aliquid vel res aliqua non
ire ad ecclesiam. vel non credere. et
huiusmodi. Ad quod dicunt his atque
huiusmodi dictionibus que videntur
privationes simpliciter notare et nil
ponere. quia per negationem dicuntur
vere aliqua poni. actusque per
eas significari. Non credere enim
in christum incredulitatem dicunt. et
nomine incredulitatis malum men
tis actum significari. Ita etiam
cum dicitur non ire ad ecclesiam malum
est. non enuntie contempto sig
nificatur. i. voluntas mala. vel
propositum. hoc est enim declinare
a bono. et ideo malum est. sicut et
eius declinare a malo bonum
est. Sicut ergo declinatio a malo
aliquid ponit scilicet voluntatem

a propositu vitandi malum.

Non enim potest esse bonum quod omnino nihil est. Ita declinatio a bono quod est, scilicet voluntatem et propositum mali. Et secundum hoc vera est generalis illa peccati mortalis descriptio, quam supra posuit Aug.

Oritur secundum dubium ex hac positione, quod peccatum est corruptio boni.

Potest etiam queri ab eisdem, cum peccatum sit (ut supra dictum est) privatio vel corruptio boni, a omnis actus malus sit peccatum, utrum sit privatio vel corruptio boni, inquantum peccatum est vel non. Si enim inquantum peccatum est, corruptio boni est, cum corruptio vel privatio boni, pena sit homini, inquantum ergo peccatum est, pena est.

Quod sit est / tunc inquantum peccatum
est. bonum esse videtur / et a deo esse
Si autem non inquantum peccatum est.
corruptio est / queritur ergo secundum
quid corruptio sit / Si enim cor-
ruptio est / et non inquantum peccatum
est. cum non sit nisi bonum / pre
terquam in eo quod peccatum est / ergo in
quantum bonum est. corruptio vel
privatio boni est / Ad quod etiam
ipsi dicunt actum malum non inquan
tum est. neque inquantum bonum
est / esse privationem vel corru
ptionem boni / sed inquantum pe
catum est / non tamen inquantum pec
catum est. pena est / vel aliquid
quod a deo sit / Ut enim ex verbis
premissis Aug. colligitur / pe
catum dicitur corruptio vel privatio

actiue non passiue. Nam ideo
malum vel peccatum dicitur corruptio
boni, quia naturam bonam quali-
cumque priuat bono. Nam si non
priuat aliquo bono, non nocet.
Vt supra Aug. ait. Nocet ~~[illegible]~~
aut adimit ergo bonum. Non
aut nocet nisi inquantum est
ergo inquantum peccatum est ~~peccatum est~~
priuat bono. Itaque inquantum
peccatum est priuatio vel corruptio
boni est. Sed cum nil sit inquantum
peccatum est, quomodo potest bonum
corrumpere vel adimere. Aug. de
hoc docet in li. de natura boni
dicens. Abstinere a cibo non
est aliqua substantia, tamen substantia cor-
poris si omnino abstineatur a cibo
languescit et frangitur. Sic non

est substancia pctm. eo tn na
tura anime corrumpitur.
Pctm vo id est culpa / pprie
anime corrupto est / Si aut
queritur in quo possit corru
pi anima / In parabola illius
qui incidit in latrones / qui
eum vulneraverunt et spolia
verunt clarescit / Incidit enim
homo in latrones. qn per
pctm in ptatem diaboli tra
hitur / et tunc p pctm expo
liatur gratuitis bonis i vir
tutibus / et in naturalibus bo
nis vulneratur / que sunt ra
cio et intellectus / memoria et in
genium / et hmoi / que p pctm
obtenebrantur et viciantur / per
pctm etiam privatur illo bono

cuius participacione cetera bo
na sunt. quo tanto magis
privatur quanto magis se
ab eo elongat. Ab eo aut
se elongat homo per peccatum
non loci distancia. quia ubique
totus et presens est omnibus. et omnia
in ipso sunt. ut ait Aug. in
li. lxxxiii. q. Et ipse locus non est
locus tamen dei abusive dicitur templum
dei. non quod eo contineatur. sed
quod ibi presens sit et inhabitans
Id autem anima munda intelligitur
per peccatum ergo non secundum locum
aliquis longe fit a deo. sed
in eo longe fit quod ab eius simili
tudine recedit. et tanto longius
quanto fit dissimilior. Illa aut ut ait
Aug. in li. lxxxiii. q. quod participa

cone silia sunt deo recipiunt
dissilitudinem. At ipa silitudo
nullo mo ex aliqua pte pot
esse dissilis. Non fit vt cu sili
tudo pris filius sit ex nulla
parte pri possit esse dissilis
cuius participacoe silia sunt.
quecunque deo silia sunt et il
la pnt recipe dissilitudinem
Nil est aut quod hoiez a deo
deo dissilem faciat. quemadmo
dum pctm. Cum aut pctm
sit privaco vel corrupto boni
que est in aia est etia priua
co vel corruptio boni corporis.
sic corpus hois priuauit be
neficio illius immortalitatis et
impassibilitatis qua habuit
ante pctm.

dis 34

Oritur tertiū dubiū ex hac posicōe q̄ corruptio boni est pena.

Queri aūt solet utr̄ et pena sit priuacō vel corruptō boni. Ad quod facile rn̄deri pt̄ si predicta ad memoriā reuocē tur. Diximus eni supra priua cōem vel corruptōem boni ac cipi actiue vel passiue, s. sm̄ efficienciā vel effectū. Ideoq̄ priuacō vl' corruptō boni dr̄ et pctm̄ et pena. Sed pctm̄ sm̄ efficienciā q̄ priuat et corrū pit bonū. Pena aūt sm̄ ef fectū, s. sm̄ passionē que ē effectus pcti. Aliud ē eni culpa aliud pena. Alterū est dei, s. pena. Alterū diaboli vl' hoīs est, s. culpa.

Adducit auctes qbus on
dit q vnu pctm sit al
terius pcti pena.

Sciendu est tn quedaz sic ee
pcta. vt sint etia pene pcto
rum. Vn aug. sup illuz locu
ps lvii. supcecidit ignis et
non viderunt solem. ait ignis
supbie et concupie et ire intel
ligitur. Istas penas pauci vi
dent. ideo eas maxime come
morat apls in epla ad ro.

Et enumerat multa que pcta
sunt et pene pcti. Item int
primu em pctm apostasie
et vltima pena ignis etni.
media que sunt. et peccata
sunt et pene pcti. Grego.
quoqz sup ezech. ait contenti

qui no velt penitere/ponit
deus offendiculum vbi scandalum
nō impingat/potius eligit quod
p̄ penam sibi no deleat. aut
potius est causa peti/aut pe
cati a pena peti/aut potius
sit causa/a pena peti/unde
Moyses. nondum sint expleta
peccata amorreoz/et dauid mit
Appone iniquitatem super iniqua
tem eoz/et alio p̄pheta Dam
nificasti populum tuum
non multiplicasti gentem
laetam non magnificasti
letificationem eius/Ideo
dicit dominus/Ecce ego
visitabo super vos malitiam
vestram/et cogitationes
vestras reddam in capita
vestra/Et alibi/Ecce ego
visitabo super fructum
cogitationis eorum/Et
alibi/Ecce ego reddam
vobis secundum opera
vestra/Et alibi/Ecce ego
reddam in sinum eorum
iniquitates

Ad 36

pctm aliquod / et peccatum esse
et penam peccati.

Mouet quoem utrum pctm.
sm idem sit culpa et pena
an sm diuisa. et determinat
sm aliorum opinionem.

Et ideo merito queritur / utrum
pctm inquantum pctm est sit pe
na pcti / quia non videtur. cum omis
pena pcti iusta sit / Unde Aug.
in li. retracta. / Omis pena pcti
iusta est / et supplicium nominatur.
/ Si ergo pctm / quod est pctm et pe
na pcti / inquantum pctm est / pena
pcti est / cum omis pena iusta de
iustitia dei veniat / videtur in
quantum pctm est / iustum esse / et a
deo prouenire. / Ad quod illi
respondent / pctm sic dici penam
pcti / quia per pctm in quod merito

precedentis pcti homo labitur
deserente deo, corrumpitur bona
natura. Sicut ignis eternus
dicitur pena malorum, quia ea
cruciantur, nec tamen ipse cru
ciatus malorum ignis est, sed
per ignem fit in homine. Ita per
pctm corrumpitur natura et im
minuitur bonum nature, et est
ipsa imminutio et corruptio bo
ni passio et pena, et non est es
sencialiter ipsum pctm per quod
fit, sed ideo pctm dicitur ut pre
missum est, quia per pctm ilico
ut peccat homo fit in homine
illa corruptio, que tamen fit deo
autore. Illa enim pena sive pas
sio que est boni corruptio a
deo est. Illius tamen (ut sic dicam)

materia et causa est peccatum. quod
a deo non est. Quod videtur Aug
notasse. et iuxta hunc sensum in
tellexisse cum ait in li. de predesti
natione sanctorum. Predestinatione deus
ea prescivit que fuerat ipse fa
cturus. Sed prescivit deus eci
am que non est ipse facturus
.x. omnia mala. quia et sic sunt que
dam que ita peccata sunt ut eci
am pene sint peccati. secundum illud
Apostoli Tradidit illos deus in
passiones etc. Non tamen peccatum dei
est. sed iudicium scilicet pena. In scri
ptura enim sepe nomine iudicii pe
na intelligitur. Hunc diligenter
intendentibus insinuare vult ea que
peccata sunt et pene peccati. non in
quantum peccata sunt. sed inquantum pene

dei esse dicuntur. Nam cum dixis
set deum non esse factum mala
aliqua, i. peccata, quia posset ei
obiici. quedam peccata esse etiam
penas peccati, et pena peccati omnis
iusta est, et ideo a deo est.
quasi determinando sum quid
facit ea. vel sum quid non fa
ciat, addidit aliqua. Iuxta
vero predictam intelligentiam pe
cata sane dicuntur pene. Unde
apostolus appellat eas passiones
ignominie. quia ut ait auctoritas
licet quedam peccata sint que dele
ctant, sunt tamen passiones na
ture nominande. quia per ea cor
rumpitur natura.

Magis explanat opini
onem aliena. quod non omne
peccatum est pena peccati.

Et licet ex hoc sensu omne peccatum
mortale posset dici pena. non
tamen omne potest dici pena peccati.
Pena enim peccati. ut predictum est
est illud cuius causa est aliud
precedens peccatum. Nam peccatum
sic dicitur pena peccati respectu pre-
cedentis. sicut dicitur causa peccati
respectu sequentis. Quod fit.
ut idem peccatum. et causa sit et
pena peccati. sed alterius peccati
pena. et alterius causa. Ut enim
greg. in moralibus ait. Peccatum
quod penitentia non diluitur. suo
pondere mox ad aliud trahit
unde fit. ut non solum peccatum sit.
sed et causa peccati. Ex illo quippe
culpa subsequens oritur.
Peccatum vero quod ex peccato oritur

Non solum peccatum · sed et pena pe
cati est · quia iusto iudicio deus
cor peccantis obnubilat · ut pre
cedentis peccati merito etiam in a
lia cadat · Quem enim liberare
noluit · deserendo percussit · pro
inde ut aug. ait · precedentis
est hec pena peccati · et tamen etiam
ipsa peccatum est · iudicio enim iu
stissimi dei traditi sunt · ut a
it apostolus de quibusdam · sive
deserendo · sive alio modo expli
cabili · sive inexplicabili · in
passiones ignominie · ut cri
mina criminibus vindicarent · et
et supplicia peccantium non tantum
sint tormenta · sed et vitiorum incre
menta · Illa ergo peccata que enu
merat apostolus · quia de superbia

dis 36

sunt. non solum peccata sed etiam
supplicia sunt. Ecce ex his iam
fit perspicuum quedam peccata
etiam penas et causas peccati esse.
et illud peccatum esse penam peccati
quod causam precedentem habet
peccatum. atque illud peccatum esse causam
peccati quod est meritum sequen
tis culpe. Sed cum ait crimina
criminibus vindicari videtur
insinuare ea ipsa que peccata
sunt essentialiter esse penas pec
cati. et punitiones peccati. Ad hoc
autem inquiunt illi. hec et similia
dicta esse secundum rationem predictam
Et ideo intelligenda fore secundum pre
missam expositionem. Intelligen
cia enim dictorum ex causis est
assumenda dicendi

Determinat quoez proposita secundum propriam opinionem confirmans eam auctoritate sanctorum.

In nullo tamen preiudicium factum veritati putatur. Si quis dicat ipsa eadem que peccata sunt essentialiter (ut ita dicam) esse penas, vel punitiones peccatorum precedentium, que iuste sunt, et a deo sunt. Nec tamen inquantum peccata sunt, a deo sunt. Nec inquantum peccata sunt, pene peccati sunt. Et tamen inquantum peccata sunt, privationes boni sunt. Sed ut supra dictum est, causaliter et active dicuntur privationes.

Quod autem quedam peccata pene sint, et ipsa pena iusta sit, et a deo sit, evidenter tradit Augustinus in li. retracta. i. dicens quedam

necessitate fieri ab hoīe que
mala sūt. et eadem iusta pena
pcti sūt. Sunt inquit quedam
necessitate facta improbanda
ubi homo vult recte facere et
nō potest. unde et illud apli.
Non quod volo facio bonum sed
quod odio malum hoc ago. Et il
lud Caro concupiscit adversus
spm. et spus adversus carnem
hec enim invicem sibi adversā
tur. ut nō ea que vultis fa
ciatis. sed hec omnia ex illa
mortis damnacōe sunt. Nam
si non est ista pena hominis
sed natura. nulla ista pcta sūt
Si enim nō recedit ab eo modo
quo naturaliter factus est homo
cum hec facit. ea utique facit.

que debet. Si aut homo (qz
ita est) no est bonus, ecce habz
in ptate ut sit bonus, siue n
videndo qual' esse debeat, siue
videndo et no valendo esse, q
lem se esse debere videt, pe
naz istam esse quis dubitet.
Dis aut pena si pcta pena
est, iusta est et supplicium no
minatur. Si aut iniusta est pe
na, quin pena esse nemo
ambigit, iniusto aliquo do
minante, homi imposita est
Porro qz de oipotencia dei
et iusticia dubitare dementis
est, iusta est hec pena, et
pro pcto aliquo impenditur.
Non enim quisquis iniuste domi
nas aut surripe hominez

Ad 36

potuit velut ignoranti deo.
aut extorquere invito tanquam
invalidiori ut homines iniusta
pena cruciareret. Relinquitur
ergo ut hec pena iusta de dam
natione hominis veniat. Hiis atque
aliis pluribus testimoniis
docetur quedam esse peccata et
penas peccati essentialiter.
Preterea nullatenus ambigen
dum est quedam peccata absque
ullo scrupulo penas esse ut
invidia que est dolor alieni
boni et ira que etiam non inquan
tum pene sunt peccata sunt.
Ita etiam de cupiditate et timo
re et aliis huiusmodi sentiendum
est. Unde Aug. in li. lxxxiii. q.
ait Omnis perturbatio passio est

omnis cupiditas perturbacio. Omnis
ergo cupiditas passio. Omnis
vero passio cum est in nobis ipsa
passione patimur. Omnis ergo cu
piditas cum est in nobis ipsa cu
piditate patimur; ~~non est peccatum~~
et inquantum cupiditas est pati
mur ea. Omnis autem passio in
quantum ipsa patimur non est
peccatum. Ita et de timore. Non
enim consequens est ut si patimur
timorem, ideo non sit peccatum.
Quia multa sunt peccata que pa
timur. Sed non inquantum pati
mur eis.

Determinat quoddam dubium in auctoritatibus predictis positum

Illud autem diligenter est anno
tandum quod supra positis verbis

dis 36

Aug. dicentis quedam necessi
tate facta esse improbanda et
mala. Vt obuiare quod hiero.
ait in explanatione fidei. quod
licet supra sit positum. tamen ut
perfectius sciatur. iterare non
piget. Execramus inquit eorum
blasphemiam qui dicunt impos
sibile aliquid homini a deo es
se preceptum. et mandata dei
non a singulis sed ab omnibus
in commune posse seruari. et paulo
post. Et tamen illos errare dici
mus qui cum manicheo dicunt
hominem peccatum vitare non posse
quam illos qui cum iouiniano asse
runt hominem non posse pecca
re. Ecce hiero. dicit errorem
esse. si quis dicat hominem

vitare pctm non posse. Qui
aut dicit quedā necessitate fi
ere. quedaz dicit nō posse vi
tare. Cuz ergo id Aug. dicat
videtur aut erroris esse quod
tradit. aut non esse quod hie
ro. ait. Ad quod dici potest
qz Aug. dicit sm statū huius
miserie ad quā ptinet igno
rancia et difficultas. ut idez
ait in li. de libe. arbi. que
est ex iusta damnacōe de
scenderūt. illud tradidit ubi
et venialia pcta inclusit. Hie
ro. vō tm de mortalibus pe
catis loquitur. que unusquis
qz gra illuminatus vitare va
let. Vel de homine sm statū
libe. arbi. an pctm illud ait.

Epilogum facit ad alia tran-
siturus.

Satis diligenter eorum posuimus
scientiam qui dicunt omnes actus naturales bonos
esse et inquantum sunt bonos esse
in quo tractatu quedam interserui-
mus que non ex eorum tantum persona
accipienda sunt quia ab omnibus
catholice sapientibus absque
hesitatione tenentur atque aucto-
ritatum testimoniis et rationibus
eorum traditionem muniuimus qui
dicunt omnes actus essentia sui
et inquantum sunt esse bonos quos-
dam vero inquantum inordinate
fiunt peccata esse. Addunt quoque
quosdam actus non tantum essentia
sed etiam genere bonos esse.
ut reficere esurientem qui actus

est de genere operum misericor-
die. Quosdam vero actus absolu-
te ac perfecte bonos dicunt.
quos non solum essencia vel ge-
nus sed eciam causa et finis com-
mendant. ut sunt illi qui ex bo-
na voluntate proveniunt. et
bonum finem meciuntur.

Explicat alios opinionem
qui dicunt malos actus
nullo modo esse a deo nec
esse bonos. sive in eo quod sunt
sive alio modo.

Sunt autem et alii plurimi longe
aliter de peccato et de actu sen-
cientes. Asserunt enim voluntatem
malam et actum malum peccata esse
et nulla racione bona. nec secundum ali-
quam racionem ex deo autore esse.
quia sine deo fiunt. Sine eo namque

(ut ait euangelista) factum est
nil. i. peccatum. Quod dicitur esse nihil
non quia non sit actio vel volun-
tas mala que aliquid est. Sed
quia a vero esse separat homines.
Et ad malum trahit. Et sic ad non
esse deducit. Qui enim a summi
boni participatione recedunt.
quod solum vere ac proprie est
merito non esse dicuntur. Ideoque
Aug. dicit super Johannem. peccatum
nihil esse. nil que fieri cum
peccant homines. Hac ergo ratione
astruunt peccatum nihil esse. quia
a vero esse hominem elongat.
Voluntatemque malam. atque actio-
nem sive locutionem malam. peccatum
esse dicunt. quia preuaricatio et
inobedientia hec sunt. et contra

legem dei fiunt que tamen sunt. sed
ab homine vel diabolo non a deo.
Nullatenus enim hec a deo esse dicunt
sive inquantum sunt sive alio modo.
Ponit opinionis predicte
defensionem qualiter scilicet deter-
minat verba Aug. premissa quibus
ait omne quod est. inquantum
est. bonum est.
Illa quoque Augu. verba quibus
dicit. omne quod est. inquantum est
bonum esse. et deum habere auto-
rem. de naturis sive de substan-
ciis tantum accipienda fore tradunt.
Substancie vero nomine atque natu-
re. dicunt significari substan-
cias ipsas. et ea que natura-
liter habent. scilicet que concreta sunt
eis. sicut anima naturaliter habet
intellectum et ingenium et voluntatem

et hmoi. quod ex verbis Aug. pre
missis colligitur ubi bonum ho-
minem appellat bonam naturam
Et malum hominem malam naturam
Secundum hanc ergo assertionem vel ac
ceptionem mali actus non sunt na
ture vel substantie nec etiam bo
ni actus quod utique videtur
Aug. innuere in li. retractationum
distinguens inter substancias
sive naturas et bonas actiones
sive malas. Aperiens enim quo-
modo intelligendum sit quidam
in libro de vera religione ab eo
traditum ait hoc de substantiis
atque naturis dictum est. Unde enim
disputabatur non de bonis ac-
tionibus atque peccatis. Aperte hic
videtur dividere inter naturas

sive substancias. et actiones sive
peccata. Ideoque asserunt prefati do
ctores. actiones interiores vel ex
teriores non esse naturas vel
substancias. que si male sunt. pecca
ta sunt. neque a deo sunt. quod
vero mali actus non sint nature
Aug. videtur notare in prima rem
sione contra pelagianos ita di
cens. Opera diaboli que vicia
dicuntur actus sunt. non res.
Idem in quarta rensione. Omne
malum natura non est. sed actus
actidens alicui ex defectu bo
ni. quamobrem quod natura non
est. deus non fecit. quia natura
est omne quod fecit. Item omne quod
natura bonum est. deus ex ni
hilo fecit. non dyabolus.

Dis. 32.

Expdictis elicit quadam
conclusionem. scz quod sm illos res
aliq sunt. q a deo no sunt.
quibus hoies mali sunt.

Ex quo colligitur res aliquas ee
que a deo non sunt. eisq hoies
mali sunt. Quod in lo minus et ipi
concedunt. imitentes verb Aug.
superius positis. qui in Ench. de
terminans illa verba prophete. Ve his
qui dicunt bonum malum. dicit de
ipis rebus quibus hoies mali
sunt. no de hominibus hoc esse in
telligendum. Sunt ergo aliqua res
quibus hoies mali sunt. Sed aut
quo homo fit deterior. a deo
no est. Quare ut ait Aug. in libro
lxxxiii. questionum. deo autore n
fit homo deterior. non est ergo
deus autor rerum quibus homo

deterior fit. At sunt aliq̄ res
ut dictum est quibus homines
mali fiunt. sunt ergo aliquae res
que a deo nō sunt. quia pcta ipe
se sunt. Ideoq; scriptura in plu
ribus cōtestatur locis deū non
esse autorem malorum. i. eorum
que pcta sunt.

**Opponit cōtra aduersam opi
monē ex illo verbo deus
autor malorū non est.**

In hoc aut verbo superiorum sentē
cie recte opponitur. qui dicunt de
um nō esse autorē eorū q̄ ma
la sunt. inquantum mala sunt. sz
inquantum sunt. et inquantum mala
sunt. dicunt ea nil esse. Quid
ergo mirū. si deus dr non esse au
tor eorū. inquantum nihil sunt. cum
nihili nullus actor existere q̄at

Ideoq; cū dr deus esse autor om
niuz que sunt bonoz. isti sub
intelligi uolūt. Bona aūt illa
esse dicūt que naturalr sunt.
Ea vo naturalr esse dicūt non
soluz que substancie sunt. vel
concreta substanciys. qualiter
supra acceperūt. sed et omnia
que naturā non priuāt bono
Et ita sm eosdez mltiplex in
scripturis fit intelligencia. vbi
de natura. siue de subā. vel
de his que naturalr sūt. szmo
occurrit. Sz sup illū locū. ps.
Non est subā. ita Aug. de subā
disseruit. ut premisse sentencie
videatur cōsentire dicens. Sub
stancia intelligitr. illud quod
sumus quicquid sumus. hō. pecus

terra · sol · oīa ista substancie
sunt / eo ipso quo sunt nature
ipse / sube dicuntur / Nam qd
nlla est suba · nihil oīno est ·
Substancia ergo est aliquod ee
Deus fecit hoīez substanciam ·
sed per iniquitatez lapsus est
homo a suba in qua factus est
Iniquitas quippe ipa no est
suba / Non em iniquitas est na
tura quaz formauit deus / sz
iniquitas est peruersio qua fecit
homo / Nature oes p ipm facte
sunt · iniquitas p ipm facta no
est · qz iniquitas no est suba · In
illo hymno triu pueroz uniu
sa creatura laudans deu com
memorat / laudat em omia de
um / sed que fecit deus / laudat

ibi serpēs deuz. sed nō auaricia
Oīa reptilia ibi noīata sūt. sed
non aliqua vicia. Vicia eīm ex
nob' ⁊ ex nr̄a uoluntate habemꝰ
⁊ vicia non sūt substancia.

Ponit ꝯmonicōēz ut erudiat.

Intendant diligent' his vbis p̄
missaꝝ assertores sentenciarum.
⁊ ꝑcipere poterūt racōem ⁊ causā
dictoꝝ. Ubi scriptura de natura
uel sub'a mencōnez facit illaꝝ
vero sentenciaꝝ iudiciū. pru
dentis lectoris (cui vtriusqꝫ sen
tencie noticiaꝫ plenarie dedimꝰ)
arbitrio relinquimus ad ea que
adhuc nobis supsunt tracta
da festinantes.

Remouet dubiū. q̄ de pec
cato nō de pena intelligꝫ
cū d'r deus nō autor mali.

Cum igitur omnes catholici tra
ctatores in hoc consentiant scilicet quod
deus non est autor malorum, ca
uendum est tamen ne malorum nomine
penas sicut peccata generaliter in
cludas. penarum enim deus autor
est. sicut ipse per prophetam ait. non
est malum in ciuitate quod dominus
non fecerit. Item alibi ex per
sona sua ait. Ego sum deus cre
ans malum et faciens bonum.
Ecce hic dicitur creasse et fecisse ma
lum. sed mali nomine pena in
telligitur non peccatum. sicut econuerso
cum dicitur deus non esse autor ma
lorum. nomine mala peccata intel
liguntur. Ideoque Augustinus qui dixe
rat in libro lxxxiii. q. quod deus au
tor mali non sit. in primo libro.

Retracta. quomo id intelligen
duz sit aperit dicens. videndum
est ne male intelligatur quod dixi
Deus autor mali non est. qui
et omnium que sunt autor est. quia in
quantum sunt intantum bona sunt
Et ne hinc putetur non ab il
lo esse penam malorum que uti
que malum est. hiis qui puniuntur
Sed hec ita dixi sicut dictum est.
Deus mortem non fecit. cum ali
bi scriptum sit. mors et vita a
domino est. Malorum ergo pena que
a deo est. malum est quidem ma
lis. sed in bonis dei operibus est
Quoniam iustum est ut mali pu
niantur. et utique bonum est omne
quod iustum est. Sic ergo dicitur deus
fecisse mortem. quia non fecit

illud pro quo mors infligitur i. pec
catur. Audisti lector causam dic
torum ex qua sana intelligencia
sumatur cum dicitur. Deus non est
autor mali. et deus mortem non fecit.

Determinat quod ex parte finis venit rectitudo voluntatis

Post predicta de voluntate e
iusque fine disserendum. Sciendum
ergo est quod ex fine suo (ut ait
Aug.) voluntas cognoscitur utrum
recta an prava sit. Finis autem
bone voluntatis beatitudo est
vita eterna. ipse deus. Male vero
finis est aliud. s. maledictio.
vel aliquid aliud in quo non
debet voluntas quiescere. Finem
bonum insinuat propheta dicens
Dominis consumacionis vidi finem etc.

dis 38

Charitas ergo cuius latum mandatum
est finis omnis consummationis est i.
omnis bone voluntatis et actionis
ad quam omne preceptum referendum
est. Unde Aug. in Enchir. Omnia
precepta divina referuntur ad
ad charitatem. De qua dicit ap
postolus. Finis precepti est cha
ritas de corde puro et conscien
cia bona et fide non ficta. Omnis
itaque precepti finis charitas
est i. ad charitatem refertur
omne preceptum. Quod vero ita
fit vel timore pene vel ali
qua intentione carnali ut non
referatur ad charitatem que est
dilectio dei et proximi nondum
fit quemadmodum oportet fieri
quamvis fieri videatur. Cum enim

recte fiunt que mandat deus.
Et que consilio monet. cum referuntur
ad dilectionem dei et proximi. hiis
verbis aperte insinuatur quis sit
rectus finis voluntatis. sive
actionis bone. s. charitas. que
et deus est ut supra ostendimus.
Determinat quis sit ille finis
ostendens quod deus est finis
omnis bone actionis. quia cha
ritas est. nec tantum spiritus sanctus
sed etiam christus et pater. nec
hi sunt tres fines sed unus.

Qui ergo charitatem sibi ponit
finem. deum sibi ponit finem.
Unde et christum finem legis ad iu
sticiam dicit apostolus esse omni credenti
Et recte dicitur christus finis legis ad
iusticiam. Quia ut ait Aug.
in li. sententiarum prosperi. non christo

lex iusticie nō consumitur sed
impletur. Dominus enim perfectio
ex ipso et in ipso est. et ultra
quem non est quo spes se exten
dat. finis fidelium christus est.
ad quem cum pervenerit curren
tis intencio. non habet quo am
plius possit venire. sed habet
id in quo debeat permanere
finis ergo rectus atque supre
mus deus pater est et filius et spiritus
sanctus. nec hi tres sunt tres fi
nes. sed unus finis. quia non
tres dii sed unus est deus

Determinat de unitate fi
nis rerum bonarum voluntatum

Sed queritur utrum omnes bone vo
luntates unum tantum habeant finem
De hoc aug. in xi. li. de trini.

ita ait. Alie atque alie uoluntates suos propios fines habent qui tamen referuntur ad finem illius uoluntatis quam uolumus beate uiuere. Et ad eam peruenire uitam que non referatur ad aliud. Sed amanti per se ipsam sufficiat quemadmodum uoluntas uidendi finem habet visionem. Et uoluntas uidendi fenestram. Finem habet fenestre visionem. Altera uero est uoluntas per fenestram uidendi transeuntes. Cuius item finis est uisio transeuntium. Ad quod etiam predicte referuntur uoluntates. Item recte sunt uoluntates et omnes sibimet religate. Si bona est illa ad quam cuncta referuntur. Si autem prava

Dis. 38.

est. prave sunt omnes. Ideo re-
ctarum voluntatum connexio iter
quoddam est ascendentium ad
beatitudinem. quod ~~ceteris~~ certis velut
passibus agitur. Pravarum autem
et distortarum voluntatum impli-
catio. vinculum est quo alliga-
bitur qui hic agit ut proi-
ciatur in tenebras exteriores.
Hiis autem testimoniis eviden-
ter monstratur plures in fideli-
bus rectas esse voluntates. pro-
prios ac diversos fines haben-
tes. et tamen unum eundemque. quia omnes
referuntur ad unum qui est finis
finium. de quo paulo ante dixi-
mus. ita econtra forte et in malis.
Movet et determinat dubi-
um de duobus finibus constituendis

Verumtamen huic sententie qua di
ctum est fidelium quasdam rectas
uoluntates diuersos fines sortiri
et tamen ad unum referri. videtur ob
uiare quod alibi Aug. amonet
ne scilicet nobis duos fines constitu
amus. ita inquiens in libro
de ser. do. in monte. Non de
bemus ideo euangelizare. ut
manducemus. sed ideo mandu
care ut euangelizemus. ut ci
bus non sit bonum quod appeti
tur. sed necessarium quod adiicitur
ut illud impleatur. Querite pri
mum regnum dei. et hec omnia
adicientur uobis. Non dixit.
primum querite regnum dei. et
deinde querite ista [illegible] quam
uis sint necessaria. sed ait.

Hec omnia adyciente nobis. i.
hec consequentur si illa queratis
nec cum ista queritis. illinc a
uertamini. aut ne duos fines
constituatis. ut et regnum propter
se appetatis. et ista necessa
ria propter illud. Ergo propter
regnum dei tantum debemus operari
omnia. vel cum regno dei. non
solam mercedem corporalem me
ditari. Ecce hic aperte dicit ne
duos fines nobis constituamus
sed unum tantum. i. regnum dei. cum
supra dixerit bonas volun
tates alias et alias proprios ha
bere fines. Hec autem sibi non
repugnare animaduertit. qui verbis
premissis simplici oculo dili
genter intendit. Qui enim dixit

ne duos fines nobis ꝯstitua
mus. sed omnia ꝓpter regnum
dei faciamus. ipe premisit q
debemus manducare ut euan
gelisemus. Cum aut hoc ita
facimus. actionis illius finem
euangelium ꝯstituimus. sed et
hunc finem ad regnum dei re
ferimus. Manducamus enim ꝓpter
euangelium. et manducamus
et euangelisamus propter reg
num dei. duos igitur fines nobis
in manducando ꝯstituimus.
Sed ista facientes numquid
peccamus. absit. Nam et ipe sic
facere suadet si diligenter eius
verba inspiciamus. Cum ergo ait
ne duos fines nobis ꝯstituamus
fines in diuersa tendentes intel

ligi uoluit. s. quorum alter ad
alterum non referatur. Ita et cum dicit
propter regnum dei tantum omnia agen
da. nec cum ipso mercedem tem
poralem meditandam. ita intel
ligendum est. ut non meditemur
appetendo cum regno mercedem
temporalem. ita quod non propter
regnum. sed propter se. ut. s. reg
num propter se appetamus. et ista
propter illud. sicut ipse docet. Si
enim petimus vitam eternam. petimus
etiam temporalia a deo. si ea peti
mus propter vitam eternam. non offen
dimus. neque sinistra tunc scit
quid faciat dextra. quia mercedem
temporalem non propter se meditamur
Sed propter regnum dei. ut sit
leua sub capite. et dextra

in amplexu. Alioqn si hec tpa
lia ꝓpter se querimꝰ. sic eterna
miscetur dextra sinistra. ideoq;
cum dns dixerit. Attendite ne
iusticiam vram faciatis coram ho
minibus ut videamini ab eis. a
libi ait. Sic luceant opera
vra bona coram hominibꝰ. ut
glorificet prem vrm qui in
celis est. propter deum ergo oia
facienda sunt. ut omnia que fa
cimꝰ. omnique fines ad eum referamꝰ.

11 Querit driam uoluntatis
et intencionis et finis sm rōem

Solet etiam queri. quid distet in
ter uoluntatem et intencionem ac fi
nem. Ad quod dici pt. inter uolu
tatem et finem. certo atq; evi
denti mo distinguitur. qr uolu

tas est ~~qua est~~ qua uolumus
aliquid. Finis vero uoluntatis
est. vel illud quod uolumus. per
quod impletur ipsa uoluntas. uel
potius aliud. propter quod illud
uolumus. Intencio vero interdum
pro uoluntate. interdum pro
fine uoluntatis accipitur. quae
diligens ac pius lector in scri
ptura ubi hec occurrunt discer
nere studeat. Finis vero uolun
tatis est delectacio bona vel
mala. ad quam nititur quisque
peruenire. Unde aug. super illum
locum. ps. Scrutans corda et re
nes. sic ait. Deus solus scru
tatur corda. i. quid quisque
cogitet. et renes. i. quid quemque de
lectet. quia finis cure et cogitacionis

est delectacō · ad quā cura ⁊
cogitacōe nitit quisq; pueni
re. Et paulo post. Opa nra que
sunt in dictis ⁊ factis. pnt ho
mines videre · sed quo animo fi
ant · ⁊ quo venire cupiant · so
lus deus videt · qui cū videt
cor esse in celo · ⁊ non dele
ctari nos in carne · sed in dno
.i. cū bone sūt cogitacōes ⁊ ea
rum fines · dirigit iustum. Idem
sup alteria · ps. locum illum
.s. in laqueo isto quē abscō
derunt cōprehensus est pes eorum
dicit. pes anime amor est ·
qui si pravus est · dr cupi
ditas vel libido · si rectus · dr
charitas. Eo movetur anima
quasi ad locū quo tendit ·

.i. ad delectacionem bonam vel ma
lam. quo se peruenisse letatur
per amorem. Finis ergo volun
tatis ut premissum est dicitur et il
lud quod volumus. et illud pro
pter quod volumus. et intencio
ad illud respicit propter quod
volumus. et voluntas ad illud
quod volumus. ut verbigracia
Si velim esurientem reficere ut
habeam vitam eternam. voluntas
est qua volo reficere esurien
tem. cuius finis est refectio e
surientis. Intencio vero est qua
sic ad vitam peruenire volo.
Finis vero supremus est ipsa
vita. ad quam et alius finis refertur.

Querit differenciam volunta
tis et intencionis et finis secundum rem

Lib. 38.

Sed queritur utrum intencio talis
sit voluntas. et si voluntas est
An in hoc opere sit una eademque
voluntas. qua volo reficere
esurientem. et qua volo habere
vitam eternam. videtur nempe
talis intencio voluntas esse
ut enim voluntas est qua vo
lo reficere pauperem. ita et vo
luntas est qua per illud volo
habere vitam. Et alia quidem
videtur voluntas esse. qua vo
lo habere vitam. et alia qua
pauperi subvenire volo. Sed
ista ad illam refertur. Nam
et si hoc ita placeat ut in eo
cum aliqua delectacione voluntas
acquiescat. nondum est tamen illud
quo tenditur. sed hoc ad illud

referture ut illud deputetur
tanquam patria cuius. Istud vero
tanquam refectio vel mansio via
toris. Et sunt iste voluntates af
fectus sive motus mentis quibus
quasi gressibus vel passibus
tenditur ad patriam. Sicut
ergo altera est voluntas vi
dendi fenestras. ut supra
docente Aug. didicimus. Alte
ra que ex ista nectitur volun
tas. s. per fenestras videndi tran
seuntes. Ita nonnullis alia vide
tur esse voluntas elemosynas
dandi pauperi. alia voluntas
habendi vitam. Alii autem putant
quod una sit voluntas et hic et
ibi. sed propter subiectorum multi
plicitatem. diversitas memoratur

Nis 38

uoluntatis. Ceterum quodlibet
horum verum sit. illud nullum in am
biguum venit. quam uoluntas
ex suo fine pensetur. utrum
recta sit an praua. peccatum an
gratia. et quin nomine intencionis
aliquando finis. aliquando uo
luntas intelligatur.

Mouet quoque quod cum uolun
tas sit de his que homo natu
raliter habet. quare peccatum fore di
catur cum nullum aliud na
tura peccatum sit.

Nis. 39

Hic autem oritur questio satis
necessaria ex superioribus cam
trahens. Dictum est enim supra
uoluntatem esse naturaliter
homini sicut intellectus et memoria
Que autem homini naturalia sunt
quantumcumque vicientur. bona tamen

Dis. 39.

esse nō desinūt. qr nō valz
vicium bonitatem in qua deus
eam fecit penitus consumere.
ut verbi gratia. intellectus. vel ratio
et ingenium. ac memoria. et
si vicijs ac peccatis obnubilentur
et corrumpantur. bona tamen sunt.
nec peccata nominantur. sicut Aug.
de ratione que est imago dei
in qua facti sumus evidenter
ostendit in. xv. li. de tri. hec
est inquit imago in qua ho
mines sunt creati. qua ceteris
animalibus presunt. que cre
atura in rebus creatis excel
lentissima est. cum a deo iusti
ficatur. a deformi forma in
formosam mutatur formam
Erat enim inter vicia natura

bona. hec aut imago racō ē
vel intellcus. Cum ergo voluntas
de naturalibus sit. quare ip
sa nō semper bonum est. et si a
liquando vicijs subiaceat. Ad
hoc facile rndent qui dicunt
oīa que sunt inquantum sunt
bona esse. quia et ipam volū
tatem inquantum bona est. vel in
quantum voluntas est ut sic posu
imus bonum esse asserunt. sed
inquantum inordinata est mala
est et pctm est. ubi pt ab eis
rōnabiliter queri. Si voluntas
inquantum inordinata est. pctm
est. quare ergo intellcus. racō.
ingenium. et hmōi. cum inordi
nata sunt. pcta non sunt.
Inordinata vero sunt sicut

uoluntas cum ad rectum finem
non tendunt eorumque actus pre
uaricationes existunt. Ad quod
illi dicunt uoluntatis nomine
aliquando uim scilicet naturalem
potentiam uolendi, aliquando
actum ipsius uis significari.
Uis autem ipsa naturaliter anime
insita nunquam peccatum. sicut nec
uis memorandi uel intelli
gendi. Sed actus huius uis qui
et uoluntas dicitur. tunc peccatum
est quando inordinatus est.

Opponit contra determinationem pre
dictam ut clarius agat de
uoluntate. inquirens quare actus
uoluntatis sit peccatum. si actus
aliarum potentiarum non sunt peccata.

Sed adhuc queritur. quare huius
naturalis potentie actus peccatum

sit. si aliarum potentiarum actus
peccata non sunt. scilicet potentie me
morandi. cuius actus est me
morare. et potentie intelligen
di. cuius actus est intelligere
Ad quod et ipsi dicunt. quia
alterius generis est actus ille
voluntatis. quam actus memo
rie vel intellectus. hic enim actus
est ad aliquid adipiscendum
vel non admittendum. qui
non potest esse de malis. quin
sit malus. Velle enim mala
malum. Sed intelligere vel
memorari mala. malum non
est. Quamvis etiam hos actus
malos esse interdum non im
probe asserant. Memoratur
enim interdum quis malum

ut faciat. Et querit intelligere verū ut sciat impugnare.

Ecce qualiter soluitur premissa questio ab his qui tradunt oīa esse bona inquantum sunt. Quoniam vero dicunt voluntates malas peccata esse et nullo modo bona. Breuius respondent dicentes actus voluntatis non esse de naturalibus sed vim ipsam et potentiam volendi que semper bonum est. Et in oībus est. etiam in paruulis in quibus nondum est eius actus.

Mouet dubium quomodo homo qui seruus est peccati. naturaliter vult bonum.

Preterea queri solet quomodo intelligendum sit quod ait Ambr. exponens illud verbum apostoli. non quod volo illud ago sed quod

Ad 39

uolo illud facio. dicit enim quod
homo subiectus peccato facit quod
non uult. quia naturaliter uult bo
num. Sed uoluntas hec semper
caret effectu. nisi gratia dei ad
iuuet et liberet. Si homo sub
iectus peccato est. uult quidem
malum et operatur. quia seruus est
peccati. et eius uoluntatem (sicut
supra dixit Aug.) libenter
facit. quo ergo naturaliter uult
bonum. An est eadem uoluntas
. idem motus. quo libenter
peccato seruit. et quo naturaliter
uult bonum. Sed non est eadem
uoluntas. quia ergo istarum est quando
cum homo iustificatur. a ser
uitute peccati liberatur. Ut enim
disseruimus superius gratia dei

uoluntatē hoīs liberat et
adiuuat. que uoluntatē hoīs
p̄parat adiuuādaz / ⁊ adiuuat
p̄parataz / Sed que est illa uo
luntas / An illa que natura
l'r uult bonuz / an illa que
libenter seruit pcto / si tn̄
due sunt uoluntates.

Soluit dubiū s̄m varias opiōes

Proposita est qō profūda
que varia a diuisis exposicōe
definiāt / Alij em̄ dicūt duos
esse motus. unū quo uult
natural'r bonuz / Quare na
tural'r ⁊ quare naturalis d'r
Quia talis fuit motus na
ture humane in prima cō
dicōe. in qua creati sine uicio
sumus / que p̄prie natura d'r

Fuit enim homo creatus in uo
luntate rectus. Unde in ecclesiasti
cis dogmatibus scriptum est. Fir
missime tene primos homines
bonos et rectos esse creatos
cum libero arbitrio quo pos
sent si uellent propria uolun
tate peccare. eosque non neces
sitate. sed propria uoluntate
peccasse. Recte ergo dicitur homo
naturaliter uelle bonum. quia in
recta et bona uoluntate con
ditus est. Superior enim scintil
la rationis que etiam ut ait
hiero. in chain non potuit ex
tingui. bonum semper uult et
malum semper odit. Alium autem
dicunt motum esse mentis quo
mens relicta superiori lege

Dis 39

subiicit se pctis · eisq oblec-
tatur · Hsce motus ut aiunt · an
q assit alicui gra · dnatur
et regnat in hoie · alterumq
deprimit motum · vterq tn
ex libero arbitrio est · Veniente
aut gracia ille malus motus
elidit · et alter naturaliter bo-
nus liberatur et adiuuatur ·
vt efficaciter bonum velit ·
Ante gram vero licet naturaliter ho
velit bonum · no tn absolute
concedi oportet bonam hre-
uoluntatem · sed potius malam · Alii
aut dicunt · vnam esse uoluntatem
· i · vnum motum quo naturaliter vult ho
bonum · et ex vicio vult ho malum
Eoq delectatur · et inquantum vult
bonum naturaliter bonus est · inquantum

malū velt. malus est.

Ondit q̄ actus pēsari habeant boni vel mali ex intencione vel fine.

Post hec de actibus adiciendū videtur. Vtrū et ipi ex fine sic uoluntas pensari debeāt boni vel mali. Licet enim sm quosdam oēs boni sint inquantum naturaliter sunt. nō tn absolute dicendi sunt oēs boni. nec oēs remūabiles. sed quidā simpliciter mali dicuntur. sic et alii boni.

Nam simpliciter ac vere sūt boni illi actus qui bonam hnt cām et intencōem. i. qui uolūtatem bonā comitantur. et ad bonum finem tendūt. Mali vero simpliciter dici debent q̄ peruersam habēt causam et intencōem. Vn Amb.

Dis 40

ait Affectus tuus opi tuo no-
men imponit. Et Aug. sup ps
xxxi. Nemo computet opa bona
sua an finem. Ita enim videtur
mihi esse ut magne vires et
cursus celerrimus preter viam
quia ubi ipsa fides non erat bo-
num opus non erat. bonum
enim opus intencio facit. inten-
cionem fides dirigit. Non val-
de attendas quid homo faciat
Sed quid cum facit attendat.
quo lacertos optime gubernacio-
nis dirigat. Hiis testimoniis
insinuari videtur ex affectu et fine
opa bona esse vel mala. Qui-
bus consonat quod veritas in e-
uangelio ait. Non potest arbor
bona fructus malos facere.

neq3 arbor mala fructus bonos
facere. Nomine arboris no nā
humane mentis. sed uolūtas
intelligit. que si mala fuerit
non bona. sz mala opa facit
Si vo bona fuerit. bona nō
mala facit opera.
Inquirit vtrū generalr hoc
sit verū. q bonitas opm
causetr ex bonitate intē
cōis. recitās multorū opiōes
Sed queritr vtrū oīa opa ho
mīs. ex affectu ⁊ fine sint bo
na vel mala. Quibusdam ita
videtr esse qui dicūt omēs
actus esse indrentes. ut nec bo
ni nec mali ꝑ se sit. sz ex
intencōe bona bonus. ⁊ ex
mala malus sit oīs actus.
Secūdum quos qlibet actus

Dis. 70.

pt esse bonus. si bona inten
cione gerat. Alijs aut videtur
quod quidam actus in se mali sit
ita ut non possint esse nisi pec
cata. etiam si bonam habeant
causam. et quidam in se boni
Et si malam habeant causam
Non tamen boni esse desinant.
Quod testimonio Aug. confir
mant. qui dicit bonum aliquem
non bene fieri. Quod enim quis
invitus vel necessitate fa
cit. non bene facit. quia non
bona facit intencione. ut ait
Aug. super Joh. Similis inquit
timor non est in charitate
in quo quamvis credatur deo. non
tamen in deum. et si bonum fiat. non
tamen bene. Nemo enim invitus

bene facit. etiam si bonum
est quod facit. Ecce habes quod
aliquis non bene facit illud quod
bonum est. facit ergo quod bo
num est. intencione non bona
Ideo asserunt illi quedam opera
esse talia que sic bona sunt
quod mala esse non possunt quocum
que modo fiant. Sicut ergo quedam
sic sunt mala ut non possunt esse
bona quecumque ex causa fiant
Alia autem esse opera que ex fi
ne vel ex causa bona sunt
vel mala. Et ad illa refert
sanctorum testimonia quibus ex
affectu vel intencione iudicium
operum pensari dicunt. Tripar
titam edunt isti differentiam actuum.
Confirmat alteram illarum
opinionum auctoritate Aug. q

Ldis 90

iudicat opa ex intencoe et
ca pter ea q p se sut pcta

Sed Aug. euidentissime docet
in li. q mendacium oes actus sm
intencoem et causam iudicandos
bonos vel malos / pter ter qs
dam / qui ita sut mali ut nunqz
pnt esse boni / eciam si videan
tur hre bonam causam / Inter
est inquit plurimum / q causa
quo fine / qua intencoe quid
fiat / Sed ea que constat esse
pcta / nllo bone cause obtentu
nllo quasi bono fine / nlla ve
lut bona intencoe facienda sut
Ea quippe opa hoim / si causas
habuerit bonas vel malas
nunc sut bona / nunc mala
que no sut per seipa pcta.

sicut victum prebere pauperibus
bonum est. si fit causa miseri
cordie cum recta fide. et concubitus
coniugalis. quando fit causa gene
randi. si ea fide fiat ut gignantur
nantur regenerandi. hec rur
sus mala sunt si malas habe
ant causas. velut si iactancie
causa pascitur pauper. aut la
scivie causa cum uxore concubitur
Aut filii generantur non ut deo
sed ut diabolo nutriantur. Quum
vero opera ipsa per se peccata sunt
ut furta. stupra. blasphemie.
quis dicat causis bonis esse
facienda. vel peccata non esse
vel quod est absurdius iusta
peccata esse. Quis dicat fu
rentur divitibus ut habeamus

quod demus pauperibus. aut
falsa testimonia proferamus
non ut inde innocentes ledan
tur. sed potius saluentur. Duo
enim bona hic sunt. ut inops
alatur. et innocens non puni
atur. aut quis dicat adul
terium esse faciendum. ut per
illam cum qua fit homo de mor
te liberetur. Testamenta etiam
vera. cur non supprimimus. et
falsa supponimus. ne hereditates
habeant qui nil boni a
gunt. sed hi potius qui indigen
tes adiuuant. Cur non fiant
illa mala propter hec bona.
si propter hec bona. nec illa
sunt mala. Cur non ab im
mundis meretricibus que ditant

stupratores · rapiat diuici-
as vir bonus ut indigentibus
eas largiatur · cum nullum malum
sit · si pro bono fiat · Quis hec
dicat · nisi qui res humanas
moresque conatur et leges subuer-
tere · Quod enim facimus · non dicatur
recte fieri posse · nec impu-
ne tantum · verum etiam gloriose
ut in eo non timeatur suppli-
cium · sed speretur et premium · si
semel offenserimus in malis
actibus · non quid fiat · sed quare
fiat est querendum · ut que-
cumque pro bonis fiunt causis
nec ipsa mala esse iudicentur
At iustitia merito punit eum
qui dicit se subtraxisse superflua
diuiti ut preberet pauperi ·

a falsarium qui alienum corru
pit testamentum ut is esset
heres qui faceret elemosinas
largas non ille qui ullas et
eum qui se fecisse adulterium
ostendit ut per illam cum qua
fecit hominem de morte liberet
Sed diceret aliquis ergo equan
dus est fur quilibet furi qui volun
tate misericordie furatur.
Quis hoc dixerit Sed horum
duorum non ideo quisque est bo
nus quia peior est unus peior
enim est qui concupiscendo quam qui
miserando furatur Sed si fur
tum omne peccatum est ab omni furto
abstinendum est Quis enim
dicat esse peccandum etiam
si aliud sit gravius aliud

leuius peccatum. Nunc autem querimus
quis actus peccatum sit vel non.
Non quod grauius sit uel leuius
Intende lector propositis verbis
tota mentis consideratione que
non inutilem habent exercitationem
et dinosces quis actus sit peccatum
qui scilicet malam habet causam
nec ille tantum quia sunt nonnulli actus
qui et si bonam habeant cau
sam tamen peccata sunt ut supra
positum est. Et quo consequi videtur
quia non semper ex fine iudicatur
uoluntas siue actio mala
sicut in illis que per se peccata sunt
Illa enim cum quis gesserit pro
aliqua bona causa bonum
vt habere finem nec ex fine
uoluntas est mala nec ex

Dis 40

uoluntate actio fit mala. Sz
ex actione uoluntas fit praua
In quibus aliqui ponunt actum
iudeorum qui crucifigendo christum
arbitrabantur se obsequium pre
stare deo. quia bonum finem di
cunt eos sibi posuisse. scilicet dei
obsequium. et tamen uoluntatem eorum
et actionem peruersam fore asserunt
De bonis autem nulla fit exce
ptio in premissis verbis Aug.
quin omnis uoluntas bona ex
fine fit bona. et ex fine et ex
uoluntate omnis actio bona. bo
na est. Sed non omnis mala uo
luntas ex fine mala est.
nec omnis mala actio ex fine
et uoluntate mala est. et omnis
que habet malam causam. mala

est sed nō omnis que bonaz
causaz habet bona est. Ideoq;
cuz ex affectu dr̄ nomen im
poni operi. In bonis opibꝫ
generalr̄ ya est hec regula
sed in malis excipiuntr̄ illa
que per se mala sūt. Omnia
ergo hoīs opa sm intencōnez
a causaz iudicantr̄ bona vl' ma
la. exceptis his q̄ per se ma
la sunt. i. que sine prevari
cacōne fieri nequeunt.

Redit ad ꝯfirmādum reliq̄.

Que in quidaz ꝯtendunt nunq̄z
habere bonaz cām. Qui em
aliena furatr̄ ut pauperibus
tribuat. nō ꝓ bono (ut aiūt)
furatur. Nō em bonum est ali
ena pauperibꝫ erogare. Qui

em̄ de rapina sacrificiū deo
offert. idez facit ut ait Auto
ritas. ac si filiuz in ꝯspectu
pr̄is victimet. vel sacrificiuz
carnis deo offerat. Ab omni
abilis nempe deo ē impioz
oblacō. Hta eciaz ꝛ hoīez per
adulteriuz a morte liberare
Maluz esse dicūt. Et si em̄ bo
nuz sit hoīez a morte libera
re. tn̄ sic hoīez liberare ma
luz fore asserūt. Hdeoqz Aug.
in superioribꝫ dicūt tp̄asse sermo
nez. cauteqz locutuz vbi ait. Ea
que ꝯstat esse pcta. nllo q̄si
bono fine. nlla velut bona in
tencione facienda. Non em̄ sim
plr dixit bono fine ꝛ bona in
tencōe. sz addidit q̄si ꝛ velut

Dis. 40.

Quia talia non fiunt bono fine et bona intencione, sed intencione que videtur bona, et fine qui putatur bonus sed non est. Nec ideo excepit Augustinus ista ut aiunt quin causas habeant malas. Sed quia causas habent que videntur bone, sunt tamen male.

Mouet quoniam et determinat secundum quorundam opinionem an omnis intencio vel actio eorum qui carent fide sit mala.

Dis. 41

Cumque intencio ut supra dictum est bonum opus faciat, et fides intencionem dirigat, non immerito queri potest utrum omnis intencio omnemque illorum opus malum sit qui fidem non habent. Si enim fides intencionem dirigit, et intencio bonum opus facit, ubi non est fides

Nec intencio bona. nec opus
bonum esse vr. Quod a quibus
dam n̄ irrōnabl'r astruitur.
qui dicūt oēs actiones et vo-
lūtates hoīs sine fide malas
esse. que fide habita bone ex
istūt. Vn̄ apl's ait. Oē quod
non est ex fide pctm est.
Quod exponēs Aug. ait. Oīs
vita infidelium pctm est. et
nil' bonum est. sine bono sūmo
Vbi deest agnicio eterne veri
tatis. Falsa virtus est etiam
in optimis moribus. Et Jacobus
in Epl'a canonica ait. Qui offē
dit in vno scz in charitate. fa
ctus est oīm reus. Qm ergo
fidem et charitatem nō habet.
oīs eius actio pctm est. quia

ad charitatem nō refertur.
Quod enī ad charitatē non
refert (ut supra meminit
Aug.) nō fit quēadmodum fi
eri oportet ideoq; malū est
Non ergo mandata custodit q̄
charitate caret. q̄ sine cha
ritate nullū mandatorum custo
ditur. Vnde Aug. sup̄ ep̄lam ad
Gal. ait. Custodicōem legis di
cit apl's. nō inebriari. non
occidere. nō mechari. et ali
a huiusmodi ad bonos mores pti
nentia. que sine charitate.
fide. et spe. impleri nō pnt
Nullū ergo mādatum implet. nullū
bonum opus facit qui fidem
et charitatē nō hz. Impossi
bile est enī vt ait apl's. sine

fide aliquid placere deo. q̄
go sine fide sunt. bona non
sunt. qz oē bonū placz deo.
Obiicit q̄ determinacōez p̄
orez. ad iungens illi q̄oni
quādaz responsionez
his aut obiicit quod supra
dicit Aug. scz q̄ in seruili ti
more et si bonū fiat. nō tn̄ be
ne. Nemo em̄ inuitus bene
facit. etiā si bonū est. q̄d facit
hic em̄ dicit bonū fieri. sz nō
bene ab illo qui charitatē nō
hz. Qm̄ em̄ seruil'r timet. chari
tate vacuus nō est. de quo tn̄
hic dicit. qz bonū facit. sz nō
bn̄. Qm̄ etiā sup illū locū p̄s
Turtur inuenit sibi nidū vbi
reponat pullos suos. dic̄ q̄
iudei. heretici. et pagani. opa bona

faciunt. quia vestiunt nudos. et
pascunt pauperes. et huiusmodi. sed
non in nudo ecclesie. i. in fide. et ideo
conculcatur pulli eorum. Quibus illi
respondent dicentes. bona opera ap
pellari huiusmodi que sine chari
tate fiunt. non quia bona sint. quia
sic fiunt. quod evidenter supra
Aug. docuit. sed quia bona essent
si aliter fierent. que etiam sui
genere sunt bona. sed ex effectu
fiunt mala.

Ponit aliam determinationem
quibus modis actio eorum bo
na est que fidem non habent

Alii vero qui triphariam distin
ctionem actuum faciunt. opera cuncta
que ad nature subsidium fiunt. semper
bona esse astruunt. Sed quod Aug.
mala esse dicit. si malas habeat

dis 41

causas. non ita accipiendum est
quasi ipsa mala sint. sed quia pec
cant et mali sunt. qui ea malo
fine agunt. Item et illud aliud.
scilicet bonum opus intentio facit
Et intentionem fides dirigit. de
terminant dicentes. ibi bonum
vocatur quod remunerabile est ad
vitam. non quod illud sit solum bo
num opus. immo etiam alia plu
ra. licet non ea ratione qua illud
sint bona. Bonum enim mul
tipliciter accipitur. scilicet pro utili
pro remunerabili. pro signo bo
ni. pro spe boni. pro licito.
et aliis forte modis. Sola quoque il
la intentio remunerabilis est ad
vitam quam fides dirigit. sed non
illa sola bona est ut aiunt.

Mam si quis iudeus vel malus
christianus necessitatem proximi
relevaverit naturali pietate
ductus bonum fecit. et bona fu
it voluntas quam illud fecit
Quaerit utrum omne pec
catum exterius sit volun
tarium seu a voluntate
Post haec investigari oportet
qualiter intelligendum sit quod
Aug. ait in li. de vera reli
gione. Usque adeo inquit peccatum
voluntarium malum est. ut nullo
modo sit peccatum si non sit volun
tarium. Huius dicti rationem Aug.
aperiens in li. retracta. dicit
Potest videri falsa haec diffinitio
sed si diligenter discutiatur inve
nitur esse verissima. peccatum quippe
illud cogitandum est quod tantummodo

pctm est. nō quod est etiam
pena pcti scz pctm pri
mum hoīs quod fuit pctm et
causa pcti sz nō pena. Quamuis
et illa que nō uoluntaria pe
cata nō immerito dicuntur. quia
uel a nescientibus uel a coa
ctis perpetrantur. nō oī modo
pnt sine uoluntate cōmitti.
quia et ille qui peccat ignorans
uolūtate utiqz facit. quod cū
faciēdum non sit. putat esse
faciendum. et ille qui concupiscē
te aduersus spm carne. non
ea que uult facit. concupiscit
quidem uolens. et in eo nō facit
quod uult. sz si uincitur. concu
piscentie consentit uolens. et in eo
non facit nisi quod uult. et illud

quod in parvul' est originale
pctm. ex primi hois volun
tate mala ꝯtractuꝫ est. Non
itaqꝫ falsuꝫ est quod dixi.
usqꝫ adeo pctm voluntariuꝫ
est rc. Ecce qualr accipien
duꝫ sit illud scꝫ vl' de primo
pcto hois. vl' de oibꝰ gene
ralr pctis mortiferis. quorꝫ
licet quedaꝫ dicantur no vo
luntaria. q̄ scꝫ ꝑ ignoran
ciaꝫ vel ꝑ infirmitate fiunt
Eadeꝫ tn ea racoe pnt dici vo
luntaria. qꝛ sine voluntate
non committuntur.

Querit vtꝫ oē pctm sit i vo
luntate.

Illiꝰ eciā intelligencia ꝑ qrē
da est. quod in li. de duabus
animabꝰ edidit inquiens. Nūqꝫ

nisi in uoluntate peccatum est. Sed
etiam in libro retra. plane de
terminat dicens. Potest putari
ista falsa esse sententia. qua
diximus nisi in uoluntate
esse peccatum. Cum apostolus dicat.
quod nolo hoc facio etc. Sed pe
catum quod nisi est nisi in
uoluntate. illud precipue intel
ligendum est. quod iusta dam
natio consecuta est. i. primum
hominis peccatum.

Quomodo intelligitur
illud. non nisi uolunta
te peccatur.

In eodem quoque libro de duabus
animabus aliud tradidit consi
deratione dignum. ait enim. Non
nisi uoluntate peccatur. ipsamque
uoluntatem diffinit dicens. Volu

tas est animi motus cogente
nullo ad aliquid vel non admit
tendum vel adipiscendum. Hu
ius dicti causam aperiens et intel
ligentiam pandens in li. ret.
ait. Hoc propterea dictum
est ut hac diffinitione volens
a nolente discerneretur et
sic ad illos referretur
intentio qui in paradiso fecerunt
originem mali nullo cogente.
peccando et libera volunta
te. Quia et scientes contra preceptum
fecerunt et ille tentator sua
sit ut hoc fieret non coegit
Nam qui nesciens peccavit
non incongruenter volens pec
casse dici potest. Quamvis et ipse
quidem nesciens fecit volens

tn̄ fecit. Ita nec tale pctm̄
sine uoluntate esse potuit
sed uolūtas facti ibi fuit.
nō pcti uoluntas. quod tn̄
factuz fuit pctm̄. Hoc eniz
factū est quod fieri non de
buit. Quisquis aūt sciens
peccat. si pōt cogenti ad pe
catū sine pcto resistere. n̄
cogitur cedere. q̄propt' pctm̄
sine uoluntate esse nō posse
uissimū est. Et his liquet
qualr̄ superiora accipienda sint.

Concludit de pcto interio
ri et exteriori q̄ sit uolūtaria

Si aūt oē pctm̄ mortale uo
lūtariuz est. cū uolūtas ma
la pctm̄ sit mortale. constat
ipaz esse uolūtariū pctm̄.
Quid enī (ut ait Aug) taz in

dis 41

voluntate quam ipsa voluntas
sita est. Voluntas itaque ma
la recte voluntarium dicitur
peccatum. quia consistit in voluntate
Voluntas quippe ut ait Aug.
in eodem est prima causa peccan
di. aut nullum peccatum est prima
causa peccandi. nec est cui
recte imputetur peccatum nisi
peccanti. Non ergo est cui re
cte imputetur nisi voluntati.
Hoc autem de peccato actuali et
mortali intelligendum est. Ne
que his verbis aliud voluit ostendere
Aug. ut ipse ait in retra:
nisi quia voluntas est qua pe
catur et qua recte vivitur.
Inquirit dicitur inter pe
cata operis et voluntatis
et determinat secundum dupli

dis. 42

cem opinionem.

Cum aut voluntas mala et
operacio sint peccatum / queri solet
utrum in eodem homine et circa eandem
rem / hec duo unum sint peccatum
vel diversa / ut si quis volun
tate furatur / voluntatem habu
it malam que peccatum est / et
actum malum / qui item peccatum est.
Hec aut duo diversa sunt scilicet
voluntas et actio / Sed nunquid
diversa sunt peccata an unum
Quidam dicunt / unum esse pec
catum / alii vero dicunt diversa
esse peccata.

Ponit et respondet obiectioni
bus que impugnare videntur
opinionem magis probabilem

Quia cum constet hec duo esse
diversa / et diversa duo peccata

dicuntur. aut duo diuersa
non peccata. Quibus alii respondent
hec duo diuersa esse peccata
non plura. Non enim plura
peccata sunt. sed peccatum unum
quia una preuaricatio uel inobe
dientia in utroque admittitur
siue quando uult. siue quando agit
Et unus est ibi contemptus. sed
minor. cum in uoluntate solum
peccatum continetur. maior uero
cum uoluntati etiam operatio ad
ditur. Ideo maius fit peccatum
sed non plura. cum uoluntas
operi mancipatur.
Sed adhuc eisdem obiicitur
Si unum tantum illa duo peccata
sunt. cum quis uoluntate ma
la prius concepta. deinde opus

alio peccato

patrauerit. Nō pro aliquo

peccato

reus est. nisi pro quo ante

i. ante perfectionem

opus reus erat. Cū adhuc

in sola uoluntate peccatum consi-

stebat. Nullus enim reus ē eter

ne mortis nisi pro peccato.

Sed peccatum aliud non est ad

extra

missum actione. quam prius admis-

sum mala inferiori

sum erat uoluntate. Nō ergo pro

aliquo alio iste fit dānabilis

actu peccando. quam ante fue

rat cū sola uoluntate delinquē-

ex prima opinione

bat. Ad hoc etiā et illi rndēt

dicentes. propter peccatum quidem

tm illum furē reū constitui. et

quamuis eius uoluntas et actio

duo simul sunt

unū sint peccatum. pro alio tn

reus factus est actu peccan

do. quam prius erat sola ~~sola~~

uoluntate delinquendo · quia
pro actu qui est aliud quam uo
luntas · licet non aliud peccatum ·
Item adhuc quoniam instant di
centes · hec duo ideo diuersa
esse peccata · quia diuersorum legis man
datorum preuaricationes sunt ·
Alio enim mandato legis pro
hibetur actio furti scilicet non
furaberis · alio furandi uolun
tas scilicet non concupisces rem pro
ximi tui · Quia autem hec duo
diuersa mandata sunt · quibus
illa duo prohibentur · patet illa
duo diuersas esse preuaricatio
nes · diuersa esse peccata · Ad quod
etiam illi dicunt diuersa quidem
esse mandata · quibus illa
duo distinctim prohibentur

Ut Aug. docet sup Exodi
Verumtamen in illis non obseruatis
vna tamen preuaricatio incurritur
vnumque contrahitur peccatum. licet
duo diuersa illis prohibe-
antur. Sicut ergo duo sunt manda-
ta charitatis quibus duo pre-
cipiuntur diligi. vna tamen in eis
nobis commendatur charitas.

Querit quelibet reatus possit
manere peccato abeunte.
et inde accipitur dria ori-
ginalis et actualis peccati. quia
actuale transit actu et re-
manet reatu. originale
econuerso.

Preterea queri solet. cum ab
aliquo perpetrato uoluntate pe-
cato uoluntas id agendi et actio
transierit. nonduum tamen vera habita
penitentia. vtrum illud peccatum usque quo

Dis. 42

quo peniteat sit in eo. Quod
non esse videtur. qz uolūtas
illa que prius fuit nō est
neqz actō. qz neqz uult illud
uel agit. quod aū uoluit ꝛ
egit. Sed nō est ignorandum
pctm duobꝰ modis dici esse
in aliquo ꝛ trāsire scz actu ꝛ
reatu. Actu est in aliquo dū
ipm pctm est. vt actō uel
uoluntas in peccante. Reatu
vō cuz pro eo sive trāsierit
sive assit. mens hominis pol
luta est ꝛ corrupta. totusqz
homo suppliciis obligatus
ꝑpetuis. nec vnqz est in ali
quo pctm actu. preter ori
ginale. qn sit etiaz reatu.
sz est reatu interduz postqz

transit actu.

Ostendit quod reatus multipliciter accipitur in scriptura. ex quo accipitur differentia mortalis peccati et venialis

Reatus in scriptura multipliciter accipitur, scilicet pro culpa, pro pena, pro obligatione pene temporalis vel eterne. Si enim mortale est, obligat nos pene eterne. Si veniale, obligat nos pene temporali. Duo enim sunt genera peccatorum, mortalium scilicet et venialium. Mortale est per quod homo mortem eternam meretur. Crimen enim (ut ait Aug.) est quod est dignum accusatione et damnatione. Veniale est quod hominem usque in reatum perpetue mortis non gravat. Verumtamen penam meretur, sed facile indulgetur.

Tangit quinque consuetos modos diuidendi peccata.

Modi autem peccatorum varias in scriptura habent distinctiones. in qua dicitur peccatum duobus modis committi. scilicet cupiditate et timore ut Aug. tradit super illum locum psalmi incensa igni et suffossa. Hiis enim duobus modis dicit omnia peccata mortalia includi. Et incensa ea dicit que ex cupiditate male incendente oriuntur. Suffossa vero que ex timore male humiliante proueniunt. quod est quando quis cupit non cupienda. vel timet non timenda. Alibi vero dicitur peccatum fieri tribus modis scilicet cogitatu. verbo. et opere.

Vn̄ hiero. sup̄ Ezechi. Tri
a generalia delicta sunt quibus
humanum subiacet genus.
aut em̄ cogitacōe. aut sermo
ne. aut ope peccamus. hijs
aliqn̄ etiam addit[ur] ~~[illegible]~~ mo
dus scz consuetudinis. quod in
quadriduano lazaro significa
tum est. Dicit[ur] q̄z hō peccare
in deum. in se. et in proximum
In deum cū de deo male sentit
vt hereticus. vel que dei sunt
vsurpare p̄sumit. indigne p̄
ticipando sacramentis. vel qn̄do
nomen dei peierando contempti
bile facit. In proximum pec
cat. cū proximum iniuste le
dit. In se vero cū sibi et nō alij
nocet.

Variā q̄z appellacōez habet
Dicit̄ em̄ pctm̄ eciā delictuz
Et delictū fortasse est ut ait
Aug. in q̄ōibꝫ leuitici declinare a bono pctm̄ est facere
maluz Aliud est em̄ declinare a bono aliud est facere
maluz pctm̄ ꝯo est ꝑ
petracō mali delictū deſzcio
boni quod et ipm̄ ondit
nomen Quid em̄ aliud sonat delictū nisi derelictum
z q̄ deliquit quid deliquit
nisi bonuz Vel delictū est
quod ignoranter fit pctm̄
quod scienter ꝯmittit̄ Indifferent̄ tn̄ z pctm̄ nomīe delicti z delictū noīe pctī appellat̄.
Septez sūt vicia capitalia

Dist. 42

Propterea sciendum est septem
esse vicia capitalia vel prin-
cipalia ut Grego. super Exodi
ait. scilicet inanem gloriam. iram
invidiam. accidiam vel tristiciam
avariciam. castrimargiam. lu-
xuriam. Que ut ait Joh. Cris.
significata sunt in septem populis
qui terram promissionis israe-
li promissam tenebant. De his
quasi septem fontibus cuncte a-
nimarum mortifere corruptele
emanant. Et dicuntur hec capi-
talia. quia ex eis oriuntur omnia
mala. Nullum enim malum est
quod etiam non ab aliquo horum
originem trahat.

Remouet dubitacionem que
ortum habet ex vna illa-
rum diuisionum

Ex superbia tamen omnia mala oriuntur
et hec et alia. quia ut ait Greg.
Radix cuncti mali est superbia
de qua dicitur. Initium omnis peccati
est superbia. que est amor proprie
excellencie. Huius quattuor
sunt species ut Greg. ait. Prima
est cum bonum quod habet quis
sibi attribuit. Secunda cum credit
a deo esse datum. sed tamen pro suis
meritis. Tercia cum se iactat
habere quod non habet. Quarta
cum ceteris despectis singula
riter vult videri. Merito ergo ra
dix omnis mali dicitur superbia
Huic autem videtur obviare quod
apostolus ait. Radix omnium malorum
est cupiditas. quia si radix omnium
malorum est cupiditas. ergo superbie

quo ergo superbia radix est
et initium omnis peccati.
Quo quodlibet horum scilicet
superbia et cupiditas di
catur radix omnium malorum
Sed utrumque recte dictum esse in
telligatur. si genera peccatorum
singulorum. non singula generum
utraque locutione includi intelli
gantur. Nullum quippe genus peccati
est quod interdum ex superbia
non proveniat. Nullum etiam
quod ex cupiditate aliquando
non descendat. Sunt enim non
nulli hominum qui ex cupiditate
fiunt superbi. et aliqui ex super
bia fiunt cupidi. Est enim ut a
it Aug. homo qui non est ama
tor pecunie nisi per hoc pu
taret se excellentiorem esse.

Ideoq; ut excellat. diuicias
cupit. Et ali homi ex super
bia oborit cupiditas. Et e
aliquis qui no amaret excel
lere nisi putaret per hoc
diuicias maiores habere.
Ideoq; ergo excelle laborat
qr diuicias habere amat.
hinc inascit superbia. vel amor
excellencie ex cupiditate.
Patet ergo q ex superbia aliqn
cupiditas. Et ex cupiditate
aliqn superbia orit. Et ideo
de vtraq; recte dicit: q sit
radix oīs mali.

Determinat de pcto i spi
ritusctm qd dr eciā pctm
ad mortē. cōparando illud
ad alia pctor genera.

Est preterea quoddam peccati

genus ceteris grauius et abo
minabilius quod dicitur peccatum in
spiritum sanctum. ~~quod si est~~ de quo in
euangelio veritas ait Qui
peccauerit in spiritum sanctum non
remittetur ei neque hic neque
in futuro. Et Iohannes in epistola
canonica. Est peccatum ad mor
tem. non pro eo dico ut quis
oret. Qui enim peccat in pa
trem remittetur ei. Et qui pec
cat in filium remittetur ei. qui
autem blasphemauerit in spiritum
sanctum non remittetur ei. neque
hic neque in futuro.
Determinat quid sit peccatum
in spiritum sanctum secundum assigna
tionem per differentias eius magis
notas que sunt obstinatio
et desperatio.
Sed queritur quid sit illud

pctm in spm̄sctm vel ad mor-
tem. Quidam dicunt illud pctm
esse desperacionis vel obstinacio-
nis. Obstinacio est indura-
te mentis in malicia pertina-
cia. per quam homo fit impeni-
tens. Desperacio est qua quis
diffidit penitus de bonitate
dei estimans suam maliciam
divine bonitatis magnitudi-
nem excedere. Sicut chayn qui
dixit Maior est iniquitas mea
quam ut veniam merear. Utrumque
vero dicitur pctm in spm̄sctm. quia
spus sctus est amor patris.
et filii. et benignitas quam se invi-
cem et nos diligunt. quam tanta
est cuius finis non est. Recte ergo
in spm̄sctm delinquere dicuntur.

qui sua malicia dei bonitatē
superare putāt. Et ideo peni
tenciaz nō assumūt. Et qui iniq
tati tam ꝑtinaci mēte inherent
ut eaz nunquaz relinquere ꝓpo
nant. Et ad bonitatez spūs
scti nunquaz redire paciā dei
abutētes. Et de misericordia
dei nimis presumentes. Qui
bus placet malicia ꝓpter se
sic piis bonitas. Isti nimia
ꝑtinacia et presumcōe peccāt
autumātes deū nō esse iustū
Illi desꝑacōe deū non bonū
existimant. tollentes in hoc
turbulētissimo iniquitatū mari
portū diuine iusticie quo se
recipiant fluctuātes. Atqz
ipa desꝑacōe addūt peccata

pctis dicentes misericordi
apud deum
am nullam esse. Et quod super pcto-
res necia damnacio debetur.
Soluit dubium utrum omis
obstinacio sit pctm in spi
ritum sanctum.
Sed queritur utrum omis obsti-
nacio mentis in malicia obdu
rate. omisque desperacio sit pctm
in spm sctm. Quidam dicunt omem
obstinacionem et omem desperacionem
esse pctm in spm sctm. Et si
est. aliquando illud pctm remit
titur. quia multi etiam obstinatis
simi et desperatissimi conuertuntur
ut Aug. ait. super illum locum
ps. Conuertam in profundum
maris. i. eos qui erant despera
ps 141
tissimi. Et ibi. Mittit cristal
frusta panis
lum suam sicut buccellas. i.

obstinatos facit aliorum docto
res. Talium conversio ibi etiam
evidenter ostenditur. Ubi ait.
Qui educit vinctos in fortitu
dine. Similiter et eos qui exasperant
qui habitant in sepulcris.
Secundum istos illud peccatum dicitur
irremissibile. non quin aliquando
dimittatur. sed quia vix et raro
et difficulter remittitur. Modo enim
solvitur cristallus nisi vehemen
ti spiritus impetu. Alii vero tra
dunt non qualibet obstinatio
nem vel desperationem appellari
peccatum in spiritum sanctum. sed illam
tantum quam committatur impenitentia
qui etiam impenitentiam dicunt esse
peccatum in spiritum sanctum. Sed quia Aug.
dicit impenitentiam esse peccatum in spiritum

Idic. 25.

sanctū. cū sic obstinatus est
aliquis ut nō peniteat. Di
scuti oportet. an aliud sit ob
stinatio. aliud impenitentia sit in eo
peccatum. an idem sed diuersis mo
dis commissum. Secundum istos pec
catum illud dicitur irremissibile
eo quod numquam dimittatur. Unde
Aug. etiam dicit quod hoc solum
peccatum veniam mereri nō potest
Et hiero. quod taliter peccans di
gne penitere nō potest. Et ideo re
cte Joh. dicit ut nō pro eo
oret quis. quia qui sic peccat
orationibus ecclesie hic vel in
futuro iuuari nō potest. habens
cor induratum tanquam lapis.
sicut de diabolo legitur. post
hanc vitam qui valde mali

sunt meritis ecclie iuuari nō pnt.

Ponit assignacōez pcti in spm sctm per drias eius minus notas.

Est etiā alia huius pcti assignacō. Hoc enim pctm Augu. diffiniens in li. de sermone dni in monte ait. pctm ad mortez est cū post agnicōnem dei p graz chri oppugnat aliquis fraternitatē et aduersus ipaz graz qua reconciliatus est deo. inuidie ffacibus agitatur. quod fortasse est peccare in spm sctm quod pctm dr non remitti. Non qz non sit ignoscendum peccanti si peniteat. Sed qz tanta est labes pcti illius ut deprecanti humilitatez

subire non possit. etiam si
peccatum suum mala conscientia ag-
noscere et enunciare cogatur. ut
iudas cum dixit. peccavi. faci-
lius desperans cucurrit ad la-
queum. quam humilitate veniam
peteret. quod propter magni-
tudinem peccati. iam ex damna-
cione peccati tales habere cre-
dendum est. Ecce quedam as-
signacio peccati in spiritum sanctum. vel
ad mortem hic posita est. quia
illud peccatum esse traditur oppu-
gnacio fraternitatis post agni-
cionem. et invidencia gracie post
reconciliacionem. quod species
quedam obstinacionis intelligi potest.
ponit illius assignacio-
nis explanacionem.

Ad 43.

Illam tn̄ diffinicōem Aug.
in libro retracta, rememo
rans aliquid adiciendum
ibi fore, nec asserendo se
dixisse aperit ita dicens.
Quod quidez nō cōfirmani
qm̄ hoc putare me dixi, sz
tn̄ addenduz fuit si in hac
scelerata mentis pūersita
te finierit hāc vitam. Qm̄
de quocūqz pessimo in hac
vita cōstituto, nō est desperan
duz, nec pro illo imprudē
ter oratur. de quo nō desperatur.
Hīs verbis insinuatur pctm̄
p̄missa diffinicōe descriptū
tunc solum debere dici ad
mortez vel in spm̄ sctm̄, cū
nō habet comitez pn̄az

nec de aliquo pctore despe
randum est in hac vita.
Et ideo pro omni esse orandum
Vnde illud Joh. non pro eo di
co ut quis oret, sic accipi
endum videtur, ut pro aliquo
peccante ad mortem vel in spi
ritum sctm postquam finierit hanc
vitam non oremus. Dum autem
in hac vita est. nec pctm
illius iudicare, nec de illo
desperare, sed pro illo orare
debemus. Vnde Aug. de verbis
dni de impenitentia que est blas
phemia in spiritum sctm sic ait.
Ista impenitentia vel cor im
penitens quamdiu quisque in
hac carne viuit non potest
iudicari. De nullo enim

desperandū est q̄ndm ad pe
nitēciaz paciā dei adducit.
paganus est hodie. iudeus in
fidelis est hodie. hereticus
est hodie. scismaticus est ho
die. quid si cras amplec
tatur catholicā pacem.
et sequatur catholicā veritatē
Quid si isti quos in quocū
q̄ genere erroris notas et
tanq̄ desperatissimos dānas
Anteq̄ finiant istaz vitā
agūt penitēciaz et inveni
unt verā requiez et vitaz
in futuro. Nolite ergo ante
tempus iudicare quicq̄
Ex his ondit̄ur pro sin
gulis pctoribus in hac vi
ta esse orandum. nec de

aliquo esse diffidendum.
quia conuerti potest dum in hac
vita est. Quia non potest
sciri de aliquo utrum peccauerit
ad mortem vel in spiritum
sanctum nisi cum ab hac vita
discesserit nisi forte ali
cui per spiritum sanctum mirabiliter
reuelatum fuerit. Expedit
aliquatenus capi potest quomodo
accipiatur peccatum in spiritum sanctum
scilicet inuidencia gracie fraternita
tem impenitentis oppugnans
que utique obstinacio esse videtur
Et omnis impenitentis obstinacio
atque desperacio. Notandum vero
est quod non omnis qui non penitet
impenitens dici potest quia im
penitencia proprie obstinati est

dis. 95.

et vt quidam volunt etiam desperati.

Subiungit diffinitiuam et communem assignationem peccati in spiritum sanctum secundum Ambrosium.

De hoc quoque peccato in spiritum sanctum Ambrosius in libro de spiritu sancto disserens diffinitiuam assignationem tradit dicens. Cur dominus dixerit. qui blasphemauerit in filium hominis dimittetur ei. qui autem blasphemauerit in spiritum sanctum. neque hic neque in futuro dimittetur ei. Diligenter aduerte. nunquid alia est offensio filii. alia spiritus sancti. Sicut vna dignitas. sic vna iniuria. sed si quis corporis spe deceptus humani. remissus aliquid sentit de christi carne quam dignum

Dis. 45.

est. habet culpam. non est tamen
exclusus a venia. Si quis vero
sancti spiritus dignitatem. maie
statem. et potestatem abneget.
sempiternam. et putet non in
spiritu dei eyci demonia. sed
in beelzebub. non potest ibi ex
hortacio esse venie. ubi sa
crilegij plenitudo est. Satis
hic aperte explicatur quid sit
peccatum in spiritum sanctum. Quod illi
Aug. descripcioni congruere vr.
Qua illud peccatum dicitur esse in
uidencia gracie oppugnans fra
ternitatem. Qui enim post co
gnicionem veritatis sancti spiritus ve
ritatem negat. eiusque opera
dicit esse beelzebub. potestati. bo
nitati. et gracie dei inuidere.

non dubitatur.

Remouet dubium

Nō utiq; distinctio illa vbor
sic accipienda est q̄si triū
personar dimise sit offense
sed ibi pctor gn̄a distincta sūt
pctm̄ em̄ in patrem id intel
ligitur quod fit p infirmitatem
q̄ pri scriptura frequēter at
tribuit potenciam pctm̄ in fi
lium quod fit p ignorāciam
q̄ sapia filio attribuitur
Tercium expositum est Qui go
peccat p infirmitatē vel p igno
rāciam facile veniam adipi
scitur sed nō ille qui peccat
in spm̄ sctm̄ Quoniam aūt vna
sit potēcia sapia bonitas
triū q̄re pri potencia filio

sapiā · spūi scto bonitas
sepiꝰ assignet · supiꝰ dctm ē.

Querit vnde sit potēcia peccādi · et determinat q̄ nō est a deo sm q̄rdaz opiōez

Ldy 44

post predicta ꝯsideracōe dignuz occurrit · vtz peccandi potencia sit nob' a deo · vel a nobis · putāt quidaz potēciaz recte agēdi nobis esse a deo · potēciaz vō peccādi nō a deo sz a nob' vel dyabolo esse · sic mala uolūtas nō a deo nob' est · sz a nob' et a dyabolo · Bona aūt a deo tm nob' est · Bone naqz uolūtatis et cogitacōis inicium nō homī ex seipso nasci · sz diuinitus parari et tribui · in eo deꝰ euidenter ondit · qz

Dis 44

nec diabolus · nec aliquis
angelorum eius · ex quo in hanc
caliginem sunt detrusi · bo-
nam potuit vel poterit re-
sumere voluntatem · Quia si
possibile foret · ut humana
natura postquam a deo aver-
sa bonitatem perdidit volun-
tatis · ex seipsa rursus eam
habere potuisset · multo possi-
bilius hoc natura haberet ange-
lica · que quanto minus gra-
uatur terreni corporis pondere
tanto magis · hac esset pre-
dita facultate · Non ergo homo
vel angelus a se voluntatem
bonam habere potest · sed malam ·
Similiter et de potentia inquiunt · per
similitudinem voluntatis · boni vel

mali dissentes quod illa sit a
deo. non ista.
Ostendit pluribus auctoribus
potentiam peccandi esse a deo
Sed pluribus sanctorum testimoniis
indubitanter monstratur quod
potestas mali a deo est a quo
est omnis potestas. Ait enim apostolus
Non est potestas nisi a deo.
Quod non de potestate boni tantum sed
et mali intelligi oportet. Cum
pilato etiam veritas dicat
Non haberes in me potestatem nisi
datum esset tibi desuper. Malicia
a nempe homini (ut ait Aug.)
cupiditate nocendi per se habet
potestatem autem si ille non dat
non habet. Ideoque diabolus
antequam aliquid tolleret Job
dicebat domino: Mitte manum tuam

Ilis 49

s. da ptatez · qz etiā nocen
ciuz ptās non est nisi a deo
sic sapia ait · Per me re
ges regnat · et tyrrāni per
me terraz tenēt · Vn Job ·
de dno ait · Qui facit regnare
hypocritaz propter pcta
ppli · Et de pplo isrl dicit deus
Dedi eis regē in ira mea ·
Nocendi em uolūtas potest
esse ab hois animo · ptās
aut nō est nisi a deo · et hec
abdita aptaqz iusticia · Naz
p ptatez diabolo datā · iustos
deus facit suos · De hoc etiā
Gregorius in moral · ait ·
Timoris elacō nō ptatis
ordo in crimine est · potēciā
deus tribuit · elacōez vero

potencie malicia nre mentis
invenit. Collamus ergo quod
de nro est. quia non potencia
iusta. sed actio prava damnatur
his auctoribus aliisque pluribus
evidenter ostenditur. quod non est
potestas boni vel mali cuicumque
nisi a deo equo. et si te la
teat equitas.

Determinat dubium utrum a
liquando resistendum sit potestati.

Hic oritur quo non transiliendo
silencio. Dictum est enim supra
quod potestas peccandi vel nocendi
non est homini vel diabolo nisi
a deo. Apostolus autem dicit quod qui
potestati resistit. dei ordinacioni
resistit. Cum ergo diabolo sit
potestas mali dei ordinacione
eius potestati non esse resistendum

videt. Sed sciendum est apl'm
ibi loqui de seculari ptate
scz rege et principe et hmoi
quibus non est resistendum in
his que iubet deus eis ex
hiberi scz in tributis et hmoi
Si vero princeps aliquis vel
diabolus aliquid iusserit contra
deum vel suaserit tunc resi
stendum est. Unde Aug. de trinitate
nas qualiter resistendum sit
ptati in li. de natura boni
ait. Si aliquid iubeat ptas
quod non debeas facere hic
sane contemne ptatem timen
do maiorem ptatem ipsos
humanarum rerum gradus ad
uerte. Si quid iusserit pro
curator. Numquid faciendum

est. si q̄ proconsulez iubeat
Rursus si quid ipse proconsul iu
beat. et aliud iubeat impera
tor. numquid dubitatur illo co
tempto illi esse seruiendum. Ergo
si aliud imperator. aliud iu
beat deus. contempto illo obte
perandum est deo. potestati quo di
aboli uel hominis tunc resi
stimus. cum aliquid contra deum
suggesserit. in quo dei ordi
nacioni non resistimus. sed obtempera
mus. Sic enim deus precepit ut
in malis nulli potestati obediamus.

Continuacio qua ex. ii.
li. ad tercium transit.

Nam nunc his intelligendis
atque pertractandis. que ad verbi
incarnati misterium pertinent
integre mentis consideracione

intendamꝰ ut de meſſabili
bus uel modicū aliqmd
fari deo reuelante vale
amus. Hic ẽm Odo tomis
poſtulat ut qui mꝰ ſto libro de inge
ſtrabili miſterio ſume ſmitatis tres
ſragabili ſtroꝝ abſtraron dixímꝰ ali
quid Hic demde in ſcto libro rotuꝰ
zeru ordine hoc ꝙ Lappu ſo dns
auctoritatu zequiſ miſimuſ Ut
puſ zeparon per ꝙram mediatoꝝ dñi
t hoīm ſſnta atz quare redemptoꝝ
ſatiſ quibuſ obſcuroꝝ hoī allegantur
ac uolnera ſtroꝝ curatur Conſequen
in ſto libro et in ſcto libro dſſe
zamus ut ſamaritanuſ ad uolng
zatꝰ medicuſ ad miſimus ꝙra ad
miſſeu accedat

am. 1515.

Iſſimiter eſt labor eſte finitus. Anno dom
1515 die Mercurij 19 meſis februarij qui
erat feſta ꝙrta ad dominam eſto mihi. Quo
tempore fuit gratus tranſitus zegni polonie ro
mano erat de muſcouita zegni eſtonie
qui almanus Principeſſimus Polonoꝝ hoſtis:
ſuſtinuit aut pacis ſtruluta deibo Maxima
ro et Roxolanoꝝ Maximiliano ſtolotiſſimi
romanoꝝ ſtroꝝ ſubiugatiſſimi agente. Qui voluit
quia ſtrenuus hoſtis et ſtrenuiſſimus valachoꝝ
Moſſouitaꝝ. principeꝰ Lituanie. Hyarchiaꝝ ac
totiuſ Thuſſie ſtotiſ gratanter ſuſt zegi et zegnum
Polonie, ſtq deus optimus et potentiſſimus polonie ſtoſperet
te pita pia mater ſtrdei Sobieſki Stempſki zegis
Polonie, qui valachoꝝ Anno dñi 1509 ſtodie 5ta
Januarij ubi cum ſtre valachoꝝ duc ſuſt capti et cum Hyarchiaꝝ anno dñi 1512
ſto die 8ta menſis maij ubi xx milia Hyarchiaꝝ erat ꝙ Polonoꝝ ſtligata
ſtpetuo in Moſchoꝝ ſcta eſt Multis ſtotis memoranda victoria Anno dñi 1514
ſto die nativitatis marie, ubi Ad octoginta milia muſcouitaꝝ ſuſt ſtligata
ſtcentus milia ad gladios ſuſt capta ſtre grauis captiuitas ſuſt 3 dierum. et octo ſequen
tibus mode. de quo et dñus ſtegius buchacki in ſcta ſtolog ann

Pace reformata fuit de maximo Ioanne rege polonie regi ſtra maſſimo Sigiſmundo de ſoroan. ſtor ꝛc. ſtod grene. Anno dñi 1515. 16 Julij qui ſtoxerunt: et p maſem ſtre. Ita rodi ad Durantum et habet orbem ſtpm

1515